

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών στη
Φορολογική, Λογιστική και Χρηματοοικονομική
Διοίκηση Στρατηγικών Αποφάσεων

**Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
στη Φορολογική Λογιστική και Χρηματοοικονομική
Διοίκηση Στρατηγικών Αποφάσεων**

Τμήμα Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων

Διπλωματική Εργασία

Φορολογία, Φοροδιαφυγή και Φορολογικός Έλεγχος

της

Τσότσου Δ. Ελένης

Επιβλέπων Καθηγητής

Καραγιώργος Α. Θεοφάνης

**Υποβλήθηκε ως απαιτούμενο για την απόκτηση του Μεταπτυχιακού Διπλώματος
στη Φορολογική Λογιστική και Χρηματοοικονομική Διοίκηση Στρατηγικών
Αποφάσεων**

Θεσσαλονίκη, Φεβρουάριος 2024

ΑΦΙΕΡΩΣΗ

Στους γονείς μου

Δημήτριο και Χριστίνα

και στον αδερφό μου Αθανάσιο

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον επιβλέποντα καθηγητή της διπλωματικής μου εργασίας, κύριο Καραγιώργο Θεοφάνη, για τον χρόνο που αφιέρωσε, για τις πολύτιμες συμβουλές, για την καθοδήγηση και την βοήθεια που μου προσέφερε καθόλη την διάρκεια εκπόνησης της διπλωματικής μου εργασίας. Ευχαριστώ επίσης, όλους τους καθηγητές του προγράμματος μεταπτυχιακών σπουδών «Φορολογική, Λογιστική και Χρηματοοικονομική Διοίκηση Στρατηγικών Αποφάσεων» του Πανεπιστημίου Μακεδονίας για τις γνώσεις και τα εφόδια που μου προσέφεραν.

Τέλος, θα ήθελα να εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου στους γονείς μου για την ενθάρρυνση, την συμπαράσταση, την στήριξη και την υπομονή τους, η συμβολή των οποίων ήταν καθοριστική καθ' όλη την διάρκεια των σπουδών μου.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η φοροδιαφυγή τα τελευταία χρόνια αποτελεί ένα σύνθετο και έντονο φαινόμενο το οποίο εντοπίζεται τόσο σε ελληνικό, όσο και σε διεθνές επίπεδο, αποτελώντας ένα από τα πιο σημαντικά προβλήματα που έχει να αντιμετωπίσει η Ελλάδα. Είναι ένα σύνθετο και διαχρονικό φαινόμενο το οποίο εντοπίζεται πλέον σε όλες τις πτυχές της οικονομικής δραστηριότητας, με πολλές προεκτάσεις και σημαντικές συνέπειες σε όλους τους τομείς όπως στην οικονομία, την πολιτική, την κοινωνία και την ευημερία των πολιτών γενικότερα. Η παρούσα διπλωματική εργασία έχει ως σκοπό να παρουσιάσει την έννοια και το σκοπό της φορολογίας, τα βασικά στοιχεία του ελληνικού φορολογικού συστήματος, την έννοια, τα αίτια, τις συνέπειες της φοροδιαφυγής και τους τρόπους αντιμετώπισής της, καθώς και βασικές έννοιες των φορολογικών ελέγχων και του σκοπού διεξαγωγής τους. Η έρευνα που διεξάγεται στα πλαίσια της παρούσας διπλωματικής εργασίας, πραγματοποιήθηκε με την χρήση ενός ειδικά διαμορφωμένου ερωτηματολογίου μέσω του οποίου συλλέχθηκαν τα δεδομένα, τα οποία μετατράπηκαν σε στατιστικά στοιχεία και στη συνέχεια πραγματοποιήθηκαν στατιστικές αναλύσεις για την ερμηνεία τους. Η έρευνα έχει ως σκοπό την διερεύνηση των απόψεων των Ελλήνων φορολογουμένων σχετικά με το γενικό επίπεδο φορολογικής επιβάρυνσης στη χώρα μας, την πολυπλοκότητα του ελληνικού φορολογικού συστήματος, το μέγεθος της φοροδιαφυγής, τους παράγοντες που εντείνουν την εμφάνισή της και τους επαγγελματικούς κλάδους που σημειώνουν τα μεγαλύτερα ποσοστά φοροδιαφυγής και τέλος, σχετικά με τον ελληνικό φορολογικό μηχανισμό και τις φορολογικές ελεγκτικές υπηρεσίες της Ελλάδας.

Λέξεις κλειδιά: φορολογία, φορολογικό σύστημα, φοροδιαφυγή, φορολογικός έλεγχος.

ABSTRACT

Nowadays, tax evasion is a complex and intense phenomenon which is found both at domestic and international market, being one of the most important problems that Greece has to envisage. It is a common and timeless phenomenon which is detected in all aspects of economic activity, with many ramifications and important consequences in many fields such as economy, politics, society and the well being of citizens in general. The purpose of this thesis is to present the concept and purpose of taxation, the main elements of the Greek tax system, the concept, the causes, the consequences of tax evasion and ways to deal with it, as well as basic concepts of tax audits and the purposes of conducting them. The research carried out in this thesis was held by using a specially designed questionnaire where the collected data have been converted into statistics and subsequently statistical analyzes were carried out for their interpretation. The purpose of the research is to investigate the opinions of Greek taxpayers regarding the general level of tax burden in our country, the complexity of the Greek tax system, the size of tax evasion, the factors that intensify its occurrence and the professional sectors that show the greatest rates of tax evasion and finally, regarding the Greek tax mechanism and the tax audit services of Greece.

Key words: taxation, tax system, tax evasion, tax audit.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	iv
ABSTRACT	v
ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ	vi
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ	ix
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΗΜΑΤΩΝ	ix
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ.....	ix
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο : ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ.....	1
1.1 Η έννοια, ο σκοπός και η αναγκαιότητα της φορολογίας.....	1
1.2 Τα είδη των φόρων	2
1.2.1 Η διάκριση των φόρων σύμφωνα με την φορολογική βάση.....	2
1.2.1.1 Πραγματικοί και προσωπικοί φόροι.....	2
1.2.1.2 Άμεσοι και έμμεσοι φόροι	3
1.2.2 Η διάκριση των φόρων σύμφωνα με την μέθοδο προσδιορισμού της φορολογητέας ύλης	4
1.2.2.1 Ο φόρος εισοδήματος	4
1.2.2.2 Οι φόροι περιουσίας	6
1.2.2.3 Οι φόροι κατανάλωσης.....	6
1.2.3 Η διάκριση των φόρων σύμφωνα με την μέθοδο υπολογισμού τους.....	7
1.2.4 Η διάκριση των φόρων σύμφωνα με τους προβλεπόμενους συντελεστές ...	7
1.3 Φορολογία εισοδήματος	8
1.3.1 Φορολογία εισοδήματος φυσικών προσώπων	9
1.3.2 Φορολογία εισοδήματος νομικών προσώπων	12
1.4 Το φορολογικό σύστημα της Ελλάδας σήμερα	14
1.5 Οι αδυναμίες του ελληνικού φορολογικού συστήματος.....	16
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο : ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ	18
2.1 Η έννοια και τα αίτια της φοροδιαφυγής.....	18

2.2 Μέθοδοι και σχήματα φοροδιαφυγής	20
2.3 Η φοροδιαφυγή στην Ελλάδα	23
2.4 Η φοροδιαφυγή σε παγκόσμια κλίμακα.....	25
2.5 Φοροαποφυγή και παραοικονομία.....	26
2.6 Οι συνέπειες της φοροδιαφυγής	29
2.7 Τρόποι αντιμετώπισης της φοροδιαφυγής.....	30
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο : ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ	33
3.1 Η έννοια και ο σκοπός των φορολογικών ελέγχων	33
3.2 Νομοθετικό πλαίσιο διεξαγωγής φορολογικών ελέγχων.....	35
3.3 Είδη φορολογικών ελέγχων	37
3.4 Κριτήρια επιλογής υποθέσεων για έλεγχο.....	39
3.5 Διαδικασία – στάδια φορολογικού ελέγχου	41
3.6 Έμμεσες τεχνικές ελέγχου	44
3.7 Προσδιορισμοί φόρου.....	47
3.8 Κρατικές ελεγκτικές υπηρεσίες	48
3.9 Παραβάσεις και πρόστιμα	52
3.10 Η επίδραση των ελέγχων στη φορολογική συμμόρφωση.....	56
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο : ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ	57
4.1 Εισαγωγή	57
4.2 Σκοπός της έρευνας	57
4.3 Ερευνητικό εργαλείο.....	58
4.4 Μεθοδολογία έρευνας.....	59
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο : ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	61
5.1 Δημογραφικά – κοινωνικά στοιχεία	61
5.2 Περιγραφικές απαντήσεις - φορολογία & φορολογικό σύστημα	66
5.3 Περιγραφικές απαντήσεις – φοροδιαφυγή.....	78
5.4 Περιγραφικές απαντήσεις – φορολογικός ελεγκτικός μηχανισμός	88

5.5 Συσχετιστικά – διερευνητικά ερωτήματα	94
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6ο : ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ & ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	104
6.1 Συμπεράσματα έρευνας	104
6.2 Προτάσεις	109
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	110
Ελληνική.....	110
Ξενόγλωσση.....	114
ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ.....	116
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	119

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1 : Κλίμακες φορολογίας 2022.....	119
Πίνακας 2 : Φορολογικός συντελεστής μερισμάτων, τόκων και δικαιωμάτων.....	119
Πίνακας 3α : Φορολογικοί συντελεστές έτους 2022 νομικών προσώπων και νομικών οντοτήτων που τηρούν απλογραφικό λογιστικό σύστημα.....	120
Πίνακας 3β : : Φορολογικοί συντελεστές έτους 2022 νομικών προσώπων και νομικών οντοτήτων που τηρούν διπλογραφικό λογιστικό σύστημα.....	120
Πίνακας 4 : Προκαταβολή φόρου εισοδήματος.....	121
Πίνακας 5 : Διαχρονική εξέλιξη εσόδων από φόρους κατά την τελευταία πενταετία (2018 – 2022) σε εκ. €.....	121
Πίνακας 6 : Το μέγεθος και η εξέλιξη της φοροδιαφυγής (σε % του ΑΕΠ) στις 38 χώρες του ΟΟΣΑ σε σχέση με την αυτοαπασχόληση.....	122
Πίνακας 7 : Το μέγεθος και η εξέλιξη της φοροδιαφυγής (σε % του ΑΕΠ) στις 38 χώρες του ΟΟΣΑ.....	123

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΗΜΑΤΩΝ

Σχήμα 1 : Οι διακρίσεις των φόρων.....	124
Σχήμα 2 : Το ακαθάριστο εισόδημα.....	124

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ

Γράφημα 1 : Μεταβολές εσόδων στις κύριες κατηγορίες φόρων 2022/2021 σε εκ. €....	125
Γράφημα 2 : Το μέγεθος και η εξέλιξη της φοροδιαφυγής στις επιλεγμένες χώρες κατά την περίοδο 1999 – 2010.....	125

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο : ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ

1.1 Η έννοια, ο σκοπός και η αναγκαιότητα της φορολογίας

Σύμφωνα με τον ορισμό που έχει δώσει ο Γάλλος οικονομολόγος Gaston Zeze, ο φόρος είναι μια αναγκαστική, χρηματική και οριστική εισφορά με την οποία επιβαρύνονται οι πολίτες ανάλογα με την φοροδοτική τους ικανότητα, με σκοπό το κράτος να χρηματοδοτήσει τις δαπάνες για τις δημόσιες υπηρεσίες που προσφέρει, όπως οι δαπάνες για την εκπαίδευση, την υγεία, την άμυνα, την δικαιοσύνη (Φορτσάκης et al., 2020).

Η φορολογία αποτελεί την κεντρική πηγή άντλησης εσόδων για το κράτος (Φινοκαλιώτης, 2014). Χωρίς την είσπραξη των εσόδων που προέρχονται από την φορολογία των πολιτών και των νομικών οντοτήτων δεν θα ήταν δυνατή η επίτευξη των οικονομικών, κοινωνικών και πολιτικών στόχων του κράτους, σκοπός των οποίων είναι η εύρυθμη λειτουργία της δημόσιας διοίκησης και η παροχή δημοσίων αγαθών προς τους πολίτες της χώρας (Ekrulu et al., 2016). Φόροι επιβάλλονται σε όλα τα σύγχρονα κράτη με κύριο σκοπό την κάλυψη των κυβερνητικών δαπανών (Rothstein και Uslaner, 2005).

Οι φόροι, εκτός από το ότι είναι η κυριότερη πηγή άντλησης εσόδων για το κράτος, αποτελούν ένα σημαντικό εργαλείο για την χάραξη κοινωνικής πολιτικής και την μείωση των οικονομικών και κοινωνικών ανισοτήτων. Μέσω της φορολογίας μεταβιβάζονται η αγοραστική δύναμη και οι παραγωγικοί πόροι από τον ιδιωτικό προς τον δημόσιο τομέα και αναδιανέμεται το εισόδημα μεταξύ των νοικοκυριών που συμμετέχουν στο οικονομικό κύκλωμα (Σελλάς, 1989). Με αυτό τον τρόπο η φορολογία αποτελεί μέσο άσκησης πολιτικής και μπορεί να συμβάλλει στην οικονομική ανάπτυξη και σταθερότητα του κράτους, στην ευημερία του κοινωνικού συνόλου, στην αύξηση του επιπέδου απασχόλησης του δυναμικού της χώρας και στην σταθερότητα των τιμών (Σαμαρτζής, 2019).

Η φορολόγηση των πολιτών πραγματοποιείται σύμφωνα με όσα προβλέπονται από την κείμενη νομοθεσία ώστε να εξασφαλιστεί η ίση και δίκαιη επιβολή των φόρων ανάλογα με την φοροδοτική τους ικανότητα, καθώς και η δίκαιη κατανομή των δημοσίων αγαθών, αλλά και για να συγκεντρωθούν οι απαραίτητοι πόροι για την κάλυψη των κρατικών και δημοσιονομικών δαπανών του κράτους.

1.2 Τα είδη των φόρων

Στη χώρα μας, όπως και στην πλειοψηφία των υπόλοιπων χωρών της διεθνούς κοινότητας, με γνώμονα την βέλτιστη εξυπηρέτηση των σκοπών των φόρων, επιβάλλονται περισσότεροι του ενός φόροι, καταρτίζοντας ένα σύστημα πολλαπλής φορολογίας. Σύμφωνα με τον Φινοκαλιώτη Κ. (2014) τα κριτήρια σύμφωνα με τα οποία μπορούν να κατηγοριοποιηθούν και να διακριθούν τα διάφορα είδη των φόρων είναι τα ακόλουθα :

- i. σύμφωνα με την φορολογική τους βάση,
- ii. σύμφωνα με την μέθοδο προσδιορισμού της φορολογητέας ύλης,
- iii. σύμφωνα με την μέθοδο υπολογισμού τους,
- iv. σύμφωνα με τον χαρακτήρα του φορολογικού συντελεστή.

1.2.1 Η διάκριση των φόρων σύμφωνα με την φορολογική βάση

Η διάκριση των φόρων σύμφωνα με την φορολογική τους βάση, έγγυται αφενός στον βαθμό κατά τον οποίο λαμβάνεται υπόψη το μέγεθος της φορολογητέας ύλης, δηλαδή το οικονομικό μέγεθος βάσει του οποίου υπολογίζεται ο φόρος , αφετέρου στον βαθμό κατά τον οποίο λαμβάνεται υπόψη η συνολική προσωπική κατάσταση των υποκείμενων στην φορολογία πολιτών. Έτσι λοιπόν, με βάση αυτό το κριτήριο οι φόροι διακρίνονται σε πραγματικούς και προσωπικούς φόρους (Θεοχαρόπουλος, 2002).

1.2.1.1 Πραγματικοί και προσωπικοί φόροι

Πραγματικοί είναι οι φόροι οι οποίοι επιβάλλονται σε ένα συγκεκριμένο οικονομικό μέγεθος ή μια συγκεκριμένη πράξη του φορολογούμενου, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη προσωπικοί παράμετροι που χαρακτηρίζουν τον φορολογούμενο, όπως το συνολικό του εισόδημα, η οικογενειακή του κατάσταση ή άλλες προσωπικές συνθήκες. Σε αυτή την κατηγορία ανήκουν οι φόροι κατανάλωσης, όπως ο φόρος προστιθέμενης αξίας και οι ειδικοί φόροι κατανάλωσης, καθώς και ο φόρος μεταβίβασης που επιβαρύνει τη μεταβίβαση των διαφόρων περιουσιακών στοιχείων (Φινοκαλιώτης, 2014). Όλοι αυτοί οι φόροι επιβάλλονται στην φύση που χαρακτηρίζει τις διάφορες συναλλαγές που πραγματοποιούν οι φορολογούμενοι και η επιβολή τους γίνεται με βάση αντικειμενικά κριτήρια (Δαλαμάγκας, 2010).

Σε αντίθεση με τους πραγματικούς, προσωπικοί είναι οι φόροι, η επιβολή των οποίων πέρα από το μέγεθος της φορολογητέας ύλης, λαμβάνει υπόψη τα στοιχεία που συνθέτουν την προσωπικότητα του φορολογουμένου. Αυτά τα στοιχεία είναι το συνολικό του εισόδημα και η περιουσία του φορολογούμενου, η οικογενειακή του κατάσταση καθώς και διάφορες προσωπικές συνθήκες και αναγκαίες δαπάνες, όπως δαπάνες υγείας και δαπάνες εκπαίδευσης (Δαλαμάγκας, 2010). Χαρακτηριστικά παραδείγματα φόρων που ανήκουν σε αυτή την κατηγορία είναι ο φόρος εισοδήματος φυσικών προσώπων (Ν. 4172/2013), ο φόρος εισοδήματος νομικών προσώπων (Ν. 4172/2013), φόρος κληρονομιάς και ο φόρος κεφαλαίου (Φορτσάκης και Αναστόπουλος, 2003).

1.2.1.2 Άμεσοι και έμμεσοι φόροι

Μια άλλη διάκριση των φόρων σύμφωνα με την φορολογική βάση και τον τρόπο που σχετίζονται με το εισόδημα των φορολογουμένων είναι σε άμεσους και έμμεσους. Στη διεθνή βιβλιογραφία είναι πολλά τα κριτήρια με τα οποία οι φόροι διακρίνονται σε άμεσους ή έμμεσους, όπως ανάλογα με το ποιός επιβαρύνεται με την πληρωμή του φόρου, ποιός φέρει την τελική ευθύνη πληρωμής του φόρου και την δυνατότητα μετακύλησης του φόρου. Αφενός, από διοικητικής άποψης, ο τρόπος είσπραξης των φόρων και αφετέρου από δημοσιονομικής άποψης, η φύση του ίδιου του φορολογικού αντικειμένου, καθορίζουν αν η φορολόγηση είναι άμεση ή έμμεση (Καραγιώργος και Γεωργίου, 2003). Ωστόσο δεν είναι σε όλες τις περιπτώσεις σαφές και ξεκάθαρο σε ποιά κατηγορία ανήκουν οι φόροι και οι οικονομολόγοι διαφωνούν ως προς την κατηγοριοποίηση τους.

Άμεσοι είναι οι φόροι που επιβάλλονται απευθείας στο εισόδημα που αποκτά και στην περιουσία που διαθέτει ο κάθε φορολογούμενος, και οι οποίοι είναι ονομαστικοί φόροι, αφορούν δηλαδή ορισμένα ξεχωριστά πρόσωπα και βασίζονται στην ικανότητα που έχει ο φορολογούμενος να πληρώνει (Σταματόπουλος και Καραβοκύρης, 2012). Χαρακτηριστικό γνώρισμα των άμεσων φόρων είναι ότι η φορολογική υποχρέωση δεν μπορεί να μετακυληθεί από τον έναν φορολογούμενο σε κάποιον άλλον και επιβάλλονται στο καθαρό εισόδημα που αποκτά ο φορολογούμενος. Άμεσους φόρους αποτελούν ο φόρος εισοδήματος, ο φόρος κληρονομιάς και ο ενιαίος φόρος ιδιοκτησίας ακινήτων (ΕΝΦΙΑ).

Έμμεσοι χαρακτηρίζονται οι φόροι στους οποίους η επιβολή και η υποχρέωση καταβολής δεν ταυτίζονται με το ίδιο άτομο. Ουσιαστικά ο φορολογούμενος που επιβαρύνεται με το

οικονομικό βάρος καταβολής του φόρου διαφέρει από τον κατά νόμο υπόχρεο (Φινοκαλιώτης, 2014). Οι έμμεσοι φόροι αφορούν όλους τους πολίτες διότι επιβάλλονται με αφορμή την απόκτηση αγαθών και υπηρεσιών, και τους επηρεάζουν στον ίδιο βαθμό ασχέτως της φοροδοτικής τους ικανότητας, καθώς καλούνται να τους καταβάλλουν για κάθε αγορά που πραγματοποιούν, ανεξαρτήτως του συνολικού τους εισοδήματος ή διαφόρων προσωπικών παραμέτρων (Χατζηνανής, 1991). Έμμεσοι φόροι είναι οι φόροι επί των πωλήσεων όπως ο φόρος προστιθέμενης αξίας (ΦΠΑ) και οι ειδικοί φόροι κατανάλωσης, οι δασμοί και τα τέλη χαρτοσήμου (Γκίνογλου, 2017).

Η φορολογική πολιτική που εφαρμόζεται από τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης διακρίνεται από αυτά τα δύο είδη φορολόγησης, την άμεση και την έμμεση φορολογία. Η άμεση φορολόγηση είναι αποτέλεσμα της πολιτικής του κάθε κράτους, ενώ η έμμεση φορολόγηση επηρεάζει την γενικότερη ελεύθερη κυκλοφορία των αγαθών και των υπηρεσιών στην αγορά.

Η αναλογία των δύο ειδών φορολόγησης στα περισσότερα ευρωπαϊκά κράτη κυμαίνεται κοντά στην μονάδα, και ενώ τα τελευταία χρόνια τα ανεπτυγμένα κράτη εφαρμόζουν φορολογικά συστήματα που βασίζονται στους άμεσους φόρους ώστε να εξλειφθεί η όποια αδικία επιφέρει η εφαρμογή της έμμεσης φορολόγησης, σύμφωνα με τους ΔιαΝΕΟσις και Ernest & Young (2016) στην Ελλάδα η έμμεση φορολόγηση καταλαμβάνει μεγαλύτερο ποσοστό στα φορολογικά έσοδα του κράτους σε σχέση με την άμεση, γεγονός που εγείρει το θέμα της κοινωνικής αδικίας που συνεπάγεται το φορολογικό σύστημα που εφαρμόζεται στη χώρα μας (Τσίρος, 2023).

1.2.2 Η διάκριση των φόρων σύμφωνα με την μέθοδο προσδιορισμού της φορολογητέας ύλης

Σύμφωνα με τους Φορτσάκη και Σαββαΐδου (2013), με βάση τον τρόπο προσδιορισμού της φορολογητέας ύλης προκύπτουν ο φόρος εισοδήματος, οι φόροι περιουσίας και οι φόροι κατανάλωσης.

1.2.2.1 Ο φόρος εισοδήματος

Φόρος εισοδήματος είναι ο φόρος που επιβάλλεται α) στο εισόδημα που αποκτούν τα φυσικά πρόσωπα και β) τα νομικά πρόσωπα στη διάρκεια μιας συγκεκριμένης χρονικής περιόδου (ΚΦΕ Ν. 4172/2013). Η επιβολή του φόρου εισοδήματος γίνεται σύμφωνα τη φοροδοτική ικανότητα και την οικονομική δύναμη των φορολογούμενων, λαμβάνοντας

παράλληλα υπόψη τις προσωπικές παραμέτρους που χαρακτηρίζουν τον κάθε φορολογούμενο. Κατά αυτό τον τρόπο αποτελεί ένα σημαντικό εργαλείο του κράτους για την άσκηση οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής διότι ανακατανέμει το διαθέσιμο εισόδημα και προάγει την ανάπτυξη της οικονομίας (Γεωργακόπουλος, 2012).

Ο φόρος εισοδήματος φυσικών προσώπων επιβάλλεται στο εισόδημα που αποκτούν τα φυσικά πρόσωπα κατά την διάρκεια μιας συγκεκριμένης χρονικής περιόδου, συνήθως ενός έτους και αποτελεί μια από τις σημαντικές πηγές των φορολογικών εσόδων για τα κράτη (Καραγιώργος, 2016). Ο τρόπος υπολογισμού του φόρου σε συνάρτηση με τις πηγές εισοδήματος διαμορφώνει τρία συστήματα φορολόγησης (ΚΦΕ Ν. 4172/2013) :

- i. Το σύστημα του αναλυτικού φόρου επί του εισοδήματος, στο οποίο το εισόδημα φορολογείται ξεχωριστά από κάθε πηγή ,
- ii. Το σύστημα του ενιαίου φόρου επί του εισοδήματος, στο οποίο ο φόρος επιβάλλεται συνολικά στο εισόδημα που προκύπτει από όλες τις πηγές εισοδήματος,
- iii. Το μικτό σύστημα, το οποίο αποτελεί ένα συνδυασμό των δύο προαναφερόμενων συστημάτων.

Ο φόρος εισοδήματος νομικών προσώπων επιβάλλεται στα κέρδη που αποκτούν ετησίως τα νομικά πρόσωπα και οι νομικές οντότητες και διαφέρει από τον φόρο του εισοδήματος των φυσικών προσώπων που συμμετέχουν στο νομικό πρόσωπο (Καραγιώργος, 2021). Σύμφωνα με όσα προβλέπονται στον Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος Ν. 4172/2013, υπόχρεοι στον φόρο εισοδήματος νομικών προσώπων είναι οι ακόλουθες οντότητες :

- α. οι κεφαλαιουχικές εταιρείες,
- β. οι προσωπικές εταιρείες,
- γ. οι συνεταιρισμοί,
- δ. οι κοινοπραξίες,
- ε. κοινωνίες αστικού δικαίου,
- στ. τα μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα νομικά πρόσωπα ιδιωτικού ή δημοσίου δικαίου,
- ζ. οι νομικές οντότητες που δεν συμπεριλαμβάνονται στις προαναφερόμενες, όπως ορίζει το άρθρο 2 του ΚΦΕ.

Οι οντότητες που έχουν την έδρα τους στην Ελλάδα φορολογούνται για το συνολικό παγκόσμιο εισόδημα που αποκτούν στην ημεδαπή και αλλοδαπή. Στην περίπτωση που η έδρα βρίσκεται στη αλλοδαπή, οι οντότητες φορολογούνται μόνο για το εισόδημα που

αποκτάται στην Ελλάδα κατά την διάρκεια συγκεκριμένου φορολογικού έτους (Φινοκαλιώτης, 2014).

1.2.2.2 Οι φόροι περιουσίας

Οι φόροι περιουσίας αποτελούνται από τους φόρους που επιβάλλονται τόσο στην κατοχή όσο και στη μεταβίβαση περιουσιακών στοιχείων και διακρίνονται αντίστοιχα στους φόρους κατοχής περιουσίας και στους φόρους μεταβίβασης περιουσίας (Θεοχαρόπουλος, 1975).

Οι φόροι που αφορούν την κατοχή της περιουσίας μπορούν να χαρακτηριστούν ως τακτικοί, οι οποίοι ισχύουν κατά πάγιο τρόπο και επιβάλλονται περιοδικά στην περιουσία που κατέχουν οι φορολογούμενοι (Χατζηνανής, 1991) και ως έκτακτοι οι οποίοι είναι φόροι που επιβάλλονται επί της κατεχόμενης περιουσίας σε έκτακτες περιπτώσεις και συνήθως εφάπαξ με σκοπό την κάλυψη αυξημένων οικονομικών αναγκών του κρατικού μηχανισμού (Φινοκαλιώτης, 2014).

Οι φόροι μεταβίβασης περιουσίας, επιβαρύνουν τους φορολογούμενους κατά την μεταβίβαση περιουσιακών στοιχείων είτε σε περίπτωση θανάτου είτε εν ζωή. Η επιβολή των φόρων μεταβίβασης περιουσίας αποτελεί λογική συνέπεια της αύξησης της φοροδοτικής ικανότητας των φορολογουμένων την οποία αποκτούν με την μεταβίβαση της κληρονομικής μερίδας (Παπαντωνίου, 2001).

1.2.2.3 Οι φόροι κατανάλωσης

Φόροι κατανάλωσης είναι οι φόροι που επιβάλλονται επί της δαπάνης που πραγματοποιούν οι φορολογούμενοι για την αγορά αγαθών και υπηρεσιών. Οι φόροι αυτοί είναι ενσωματωμένοι στην τελική τιμή των προϊόντων και των υπηρεσιών και επιβαρύνουν τον τελικό αγοραστή, ως συνέπεια αύξησης της φοροδοτικής του ικανότητας, γεγονός που προκύπτει από την δυνατότητά του να αγοράσει αγαθά και υπηρεσίες. Το χαρακτηριστικό γνώρισμα των φόρων κατανάλωσης είναι το γεγονός πως μπορούν να μετακυληθούν μεταξύ των φορολογουμένων, καθώς αν και υπόχρεοι στην καταβολή τους είναι οι πωλητές των αγαθών, οι φόροι εν τέλει βαρύνουν τους τελικούς καταναλωτές (Φινοκαλιώτης, 2014).

Οι φόροι κατανάλωσης αποτελούνται από τους γενικούς φόρους δαπάνης, οι οποίοι βαρύνουν όλα τα αγαθά και τις υπηρεσίες, όπως για παράδειγμα ο φόρος προστιθέμενης αξίας (ΦΠΑ) και τους ειδικούς φόρους οι οποίοι επιβαρύνουν συγκεκριμένα αγαθά και

υπηρεσίες, όπως ο ειδικός φόρος κατανάλωσης των οινοπνευματωδών ποτών, των τσιγάρων και των πετρελαιοειδών.

Στην κατηγορία των φόρων κατανάλωσης εντάσσονται και οι δασμοί οι οποίοι επιβάλλονται κατά την εισαγωγή αγαθών και σπανιότερα κατά την εξαγωγή και μπορούν να διακριθούν περαιτέρω σε εσωτερικούς φόρους κατανάλωσης που επιβαρύνουν τόσο τα εγχώρια αγαθά και τις υπηρεσίες, όσο και τα εισαγόμενα, και στους εξωτερικούς φόρους ή δασμούς που επιβάλλονται στα εισαγόμενα προϊόντα από την αλλοδαπή (Σκλιάς, 1994).

1.2.3 Η διάκριση των φόρων σύμφωνα με την μέθοδο υπολογισμού τους

Σύμφωνα με τον Θεοχαρόπουλο (1975), οι φόροι με βάση την μέθοδο υπολογισμού τους μπορούν να διακριθούν σε φόρους επί της αξίας και ειδικευμένους φόρους.

Οι φόροι επί της αξίας υπολογίζονται με βάση την αξία του φορολογικού αντικειμένου και αποτιμώνται σε χρηματικές μονάδες. Σε αυτή την κατηγορία ανήκουν ο φόρος εισοδήματος, ο φόρος κληρονομιών και ο ΦΠΑ. Σημαντικό πλεονέκτημα των φόρων επί της αξίας είναι η ελαστικότητα που τους χαρακτηρίζει στην απόδοσή τους η οποία συνεπάγεται αύξηση των κρατικών εσόδων σε περιπτώσεις ανατιμήσεων (Φινοκαλιώτης, 2014).

Οι ειδικευμένοι φόροι επιβάλλονται με κριτήριο συγκεκριμένα στοιχεία που χαρακτηρίζουν το αντικείμενο της φορολογίας και έχουν να κάνουν με ιδιαίτερα γνωρίσματα όπως για παράδειγμα ο όγκος ή το βάρος. Παραδείγματα φόρων αυτής της κατηγορίας είναι ο φόρος οινοπνεύματος.

1.2.4 Η διάκριση των φόρων σύμφωνα με τους προβλεπόμενους συντελεστές

Με βάση τους προβλεπόμενους συντελεστές που εφαρμόζονται, οι φόροι μπορούν να διακριθούν σε αναλογικούς, προοδευτικούς και αντιστρόφως προοδευτικούς (Δαλαμάγκας, 1981).

Στους αναλογικούς φόρους, οι συντελεστές που εφαρμόζονται παραμένουν σταθεροί ανεξάρτητα του μεγέθους της φορολογητέας ύλης (Γεωργακόπουλος, 1981). Παραδείγματα αναλογικών φόρων αποτελούν ο φόρος εισοδήματος νομικών προσώπων στον οποίο ο φορολογικός συντελεστής τα τελευταία έτη παραμένει σταθερός στο 22%,

καθώς και ο ΦΠΑ όπου είναι σταθερός με συντελεστές 24% (κανονικός συντελεστής), 13% (μειωμένος συντελεστής) και 6% (υπερμειωμένος συντελεστής).

Σε αντίθεση με τους αναλογικούς φόρους, στους προοδευτικούς φόρους οι συντελεστές που εφαρμόζονται αυξάνονται καθώς αυξάνεται το μέγεθος της φορολογικής βάσης στην οποία επιβάλλονται. Πιο συγκεκριμένα, η φορολογητέα ύλη διακρίνεται σε διάφορες κλίμακες και σε κάθε κλίμακα αντιστοιχεί και ένας διαφορετικός φορολογικός συντελεστής, ο οποίος είναι μεγαλύτερος για κάθε υψηλότερο κλιμάκιο. Σε αυτή την κατηγορία ανήκουν ο φόρος εισοδήματος φυσικών προσώπων και ο φόρος κληρονομιάς. Η εφαρμογή του συστήματος της προοδευτικής φορολογίας, εξυπηρετεί έναν από τους πιο σημαντικούς σκοπούς της φορολογίας, την μείωση των οικονομικών ανισοτήτων και την ανακατανομή του πλούτου από τις πιο ισχυρές, στις αδύναμες οικονομικά ομάδες (Φινοκαλιώτης, 1985).

Τέλος, στους αντιστρόφως προοδευτικούς φόρους, ο φορολογικός συντελεστής μεταβάλλεται αντίστροφα σε σχέση με την φορολογική βάση. Η περίπτωση αυτή συναντάται σπάνια καθώς η εφαρμογή της επιβαρύνει τις οικονομικά ασθενέστερες ομάδες με υψηλότερο ποσό φόρου σε σχέση με τις πιο δυνατές οικονομικά ομάδες (Παπαδοκωνσταντάκη, 2019). (Σχήμα 1, Παράρτημα σ.124)

1.3 Φορολογία εισοδήματος

Η φορολογία εισοδήματος φυσικών και νομικών προσώπων διέπεται από τις διατάξεις του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος (Κ.Φ.Ε Ν. 4172/2013). Ο Κ.Φ.Ε ισχύει για δαπάνες και εισοδήματα που πραγματοποιούνται από 1/1/2014 έως και σήμερα. Με τον νόμο 4172/2013 τέθηκε και πάλι σε εφαρμογή το σύστημα αναλυτικού φόρου εισοδήματος, καθορίστηκαν τέσσερις πηγές εισοδήματος και ρυθμίζεται ο υπολογισμός του φόρου ανάλογα με την πηγή του εισοδήματος, ο τρόπος απόδοσης του φόρου και υποβολής της δήλωσης, καθώς και η προκαταβολή και παρακράτηση του φόρου.

Σύμφωνα με τα όσα ορίζει ο νόμος 4172/2013, υπόχρεοι στην καταβολή φόρου είναι οι φορολογούμενοι, φυσικά και νομικά πρόσωπα, που έχουν την φορολογική τους κατοικία στην Ελλάδα και οι οποίοι φορολογούνται για το εισόδημα που αποκτούν τόσο στην ημεδαπή, όσο και στην αλλοδαπή, δηλαδή για το παγκόσμιο εισόδημα που αποκτούν κατά τη διάρκεια ενός φορολογικού έτους. Σε αντίθεση με τους φορολογικούς κατοίκους της Ελλάδας, οι φορολογούμενοι που δεν έχουν την φορολογική τους κατοικία στην

Ελλάδα, φορολογούνται μόνο για το εισόδημα που αποκτούν στην Ελλάδα κατά την διάρκεια ενός φορολογικού έτους. Το φορολογικό έτος ξεκινάει την 1^η Ιανουαρίου και λήγει την 31^η Δεκεμβρίου του ίδιου έτους, ενώ κάθε χρόνο η επιβολή του φόρου εισοδήματος πραγματοποιείται στο εισόδημα που αποκτήθηκε κατά την διάρκεια του προηγούμενου φορολογικού έτους (Καραγιώργος, 2016).

1.3.1 Φορολογία εισοδήματος φυσικών προσώπων

Με βάση τον νόμο 4172/2013 και τις τροποποιήσεις που πραγματοποιήθηκαν με την πάροδο του χρόνου, το καθεστώς φορολογίας του εισοδήματος των φυσικών προσώπων στην χώρα μας, έχει εισάγει το σύστημα του ενιαίου φόρου στο οποίο το εισόδημα των φορολογουμένων διακρίνεται σε τέσσερις κατηγορίες ή αλλιώς πηγές εισοδήματος. Το εισόδημα χωρίζεται σε κλίμακες και σε κάθε μία κλίμακα εισοδήματος εφαρμόζεται διαφορετικός συντελεστής φορολόγησης ο οποίος προβλέπεται ρητά από την κείμενη νομοθεσία, βαίνοντας αυξανόμενος από την χαμηλότερη προς την υψηλότερη κλίμακα εισοδήματος.

Με γνώμονα την καταπολέμηση του φαινομένου της φοροδιαφυγής, των φυσικών προσώπων κυρίως, η φορολογική νομοθεσία, πέρα από το πραγματικό εισόδημα το οποίο προκύπτει μέσω των στοιχείων που δηλώνουν οι φορολογούμενοι στην φορολογική αρχή και το οποίο συνδέεται άμεσα με την φοροδοτική τους ικανότητα, έχει εισάγει την έννοια του τεκμαρτού εισοδήματος, το οποίο προκύπτει μέσω υπολογισμών με βάση τις αντικειμενικές δαπάνες διαβίωσης και την απόκτηση διάφορων περιουσιακών στοιχείων (Μπάρμπας, 2011). Σύμφωνα με τον Καραγιώργο (2016) το εισόδημα αποτελεί ένα «περιοδικό αποτέλεσμα» το οποίο προκύπτει από την διαρκή εκμετάλλευση μιας συγκεκριμένης πηγής η οποία προέρχεται είτε από εργασία, είτε από επιχειρηματική δραστηριότητα, είτε από κεφάλαιο.

Με τον Κ.Φ.Ε καθιερώνεται το σύστημα φορολόγησης του ατομικού εισοδήματος και υποκείμενο του φόρου θεωρείται κάθε φυσικό πρόσωπο για το εισόδημα που αποκτά ξεχωριστά και όχι για το συνολικό οικογενειακό εισόδημα. Σε περίπτωση συζύγων υποβάλλεται κοινή φορολογική δήλωση για τα εισοδήματα που αποκτούν από κοινού, αλλά ο φόρος, οι εισφορές και τα τέλη βεβαιώνεται ξεχωριστά για τον κάθε ένα εκ των συζύγων.

Σύμφωνα με όσα ορίζει η παράγραφος 1 του άρθρου 4 του Κ.Φ.Ε (Ν. 4172/2013) «ένα φυσικό πρόσωπο είναι φορολογικός κάτοικος Ελλάδας, εφόσον: α) έχει στην Ελλάδα τη μόνιμη ή κύρια κατοικία του ή τη συνήθη διαμονή του ή το κέντρο των ζωτικών του συμφερόντων, ήτοι τους προσωπικούς και οικονομικούς δεσμούς του ή β) είναι προξενικός, διπλωματικός ή δημόσιος λειτουργός παρόμοιου καθεστώτος ή δημόσιος υπάλληλος που έχει την ελληνική ιθαγένεια και υπηρετεί στην αλλοδαπή». Πέραν αυτών σύμφωνα με την παράγραφο 2 του ίδιου άρθρου, ως φορολογικοί κάτοικοι Ελλάδας θεωρούνται και όλα τα φυσικά πρόσωπα που παραμένουν στη χώρα μας για διάστημα μεγαλύτερο των εκατόν ογδόντα τριών ημερών συνυπολογίζοντας τα σύντομα διαστήματα παραμονής τους στο εξωτερικό, εξαιρουμένων όσων βρίσκονται στην χώρα για τουριστικούς, θεραπευτικούς ή θρησκευτικούς λόγους και η παρουσία τους στην Ελλάδα δεν ξεπερνά τις τριακόσιες εξήντα πέντε ημέρες συνυπολογίζοντας και τα σύντομα διαστήματα παραμονής τους στο εξωτερικό (Φινοκαλιώτης, 2014).

Αντικείμενο του φόρου αποτελεί το καθαρό εισόδημα που αποκτούν οι φορολογούμενοι σε ετήσια βάση, από κάθε μια από τις τέσσερις πηγές εισοδήματος. Οι πηγές εισοδήματος που καθορίζει ο Κ.Φ.Ε κατηγοριοποιούν το εισόδημα τις ακόλουθες τέσσερις κατηγορίες:

- 1) Εισόδημα από μισθωτή εργασία και συντάξεις
- 2) Εισόδημα από επιχειρηματική δραστηριότητα
- 3) Εισόδημα από κεφάλαιο
- 4) Εισόδημα από υπεραξία μεταβίβασης κεφαλαίου

Στο εισόδημα από μισθωτή εργασία και συντάξεις, σύμφωνα με το άρθρο 12 του νόμου 4172/2013, αποτελείται από τα ακαθάριστα εισοδήματα που προέρχονται από ημερομίσθια, μισθούς, τα διάφορα επιδόματα και τις αποζημιώσεις, από οποιουδήποτε είδους παροχές λαμβάνει ο εργαζόμενος, από τις συντάξεις από κύριο και επαγγελματικό φορέα κοινωνικής ασφάλισης και από επαγγελματικά ταμεία και οποιαδήποτε άλλη παροχή έναντι παρελθούσας, υφιστάμενης και μελλοντικής εργασιακής σχέσης (Σχήμα 2, Παράρτημα σ.124). Για τον προσδιορισμό του εισοδήματος από μισθωτή εργασία και συντάξεις εφαρμόζονται οι εξαιρέσεις και απαλλαγές που προβλέπονται από το άρθρο 14 του Κ.Φ.Ε.

Το φορολογητέο εισόδημα για τα φορολογικά έτη που ξεκινούν από 1/1/2020 και στο εξής, και το οποίο προκύπτει αφού εφαρμοστούν και οι εξαιρέσεις και απαλλαγές του

άρθρου 14, φορολογείται σύμφωνα με τους φορολογικούς συντελεστές που θέτει για κάθε μια κλίμακα, το άρθρο 15 του νόμου 4172/2013. Πιο συγκεκριμένα, για εισοδήματα από 0 έως 10.000 ευρώ εφαρμόζεται φορολογικός συντελεστής 9%. Στα εισοδήματα από 10.001 έως και 20.000 ο φορολογικός συντελεστής είναι 22%. Τα εισοδήματα από 20.001 έως και 30.000 ευρώ φορολογούνται με συντελεστή 28%, τα εισοδήματα από 30.001 έως και 40.000 ευρώ φορολογούνται με συντελεστή 36% και τέλος για εισοδήματα μεγαλύτερα από 40.001 εφαρμόζεται φορολογικός συντελεστής 44% ([Taxheaven, 2022](#)) (Πίνακας 1, Παράρτημα σ.119).

Στη συνέχεια, και αφού προσδιοριστεί ο φόρος με βάση την κλίμακα του άρθρου 15 εφαρμόζονται οι μειώσεις φόρου που εισάγει το άρθρο 16 του νόμου 4172/2013, οι οποίες προσδιορίζουν το ποσό μείωσης του φόρου με βάση κάποιες προσωπικές παραμέτρους για τον κάθε φορολογούμενο όπως είναι η οικογενειακή του κατάσταση και συγκεκριμένα ο αριθμός των τέκνων. Σημαντικό είναι να αναφερθεί πως οι μειώσεις του άρθρου 13 δεν εφαρμόζονται στο εισόδημα που αποκτάται από επιχειρηματική δραστηριότητα.

Στην πηγή εισοδήματος που προέρχεται από επιχειρηματική δραστηριότητα ανήκουν όλα τα εισοδήματα που αποκτώνται μέσω άσκησης επιχειρηματικής δραστηριότητας. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με το άρθρο 21 του Κ.Φ.Ε Ν. 4172/2013, το εισόδημα από επιχειρηματική δραστηριότητα αποτελείται από τα κέρδη που προκύπτουν από τις επιχειρηματικές συναλλαγές του φορολογουμένου, αφού εκτέσουν οι σχετικές επιχειρηματικές δαπάνες που πληρούν τις προϋποθέσεις που θέτει το άρθρο 22 του ίδιου νόμου, όπως οι αποσβέσεις και οι προβλέψεις επισφαλών απαιτήσεων.

Μέχρι και σήμερα, αρχής γενομένης από το έτος 2017, στο εισόδημα από επιχειρηματική δραστηριότητα που αποκτούν τα φυσικά πρόσωπα, εφαρμόζεται η ίδια κλίμακα με τους ίδιους φορολογικούς συντελεστές, με την οποία φορολογείται και το εισόδημα από μισθούς και συντάξεις (Πίνακας 1, Παράρτημα σ.119). Σημαντική διαφορά όμως αποτελεί το γεγονός πως στο εισόδημα από επιχειρηματική δραστηριότητα δεν εφαρμόζονται οι μειώσεις φόρου που προβλέπονται στο άρθρο 16 του Κ.Φ.Ε, με εξαίρεση να αποτελεί μόνο το εισόδημα από αγροτική επιχειρηματική δραστηριότητα, για το οποίο εφαρμόζεται η μείωση φόρου. Επιπλέον, οι έχοντες εισόδημα από επιχειρηματική δραστηριότητα, υποχρεούνται να καταβάλλουν προκαταβολή φόρου, η

οποία για το έτος 2022 ανέρχεται στο πενήντα πέντε τις εκατό (55%) του φόρου εισοδήματος για το εισόδημα που αποκτάται κατά το τρέχον φορολογικό έτος.

Στα επόμενα άρθρα του νόμου 4172/2013 και συγκεκριμένα στα άρθρα 35 έως και 40 εισάγονται οι διατάξεις που διέπουν την φορολογία εισοδήματος από κεφάλαιο. Με βάση τα παραπάνω άρθρα εισόδημα από κεφάλαιο αποτελεί το εισόδημα του φορολογούμενου προερχόμενο από μετρητά ή τόκους, μερίσματα, δικαιώματα και ακίνητη περιουσία. Το εισόδημα το οποίο προέρχεται από κεφάλαιο φορολογείται αυτοτελώς με συγκεκριμένους συντελεστές ανά περίπτωση, όπως ορίζεται στο άρθρο 40. Πιο συγκεκριμένα, τα μερίσματα φορολογούνται με συντελεστή 5%, οι τόκοι με συντελεστή 15%, τα δικαιώματα με συντελεστή 20% ενώ για την ακίνητη περιουσία εφαρμόζεται κλίμακα (Πίνακας 2, Παράρτημα σ.119).

Η τελευταία πηγή εισοδήματος των φυσικών προσώπων, αφορά εισόδημα που προέρχεται από την υπεραξία μεταβίβασης κεφαλαίου. Σύμφωνα με τα άρθρα 41 έως και 43 του νόμου 4172/2023, η υπεραξία μεταβίβασης κεφαλαίου προκύπτει κατά την μεταβίβαση ακίνητης περιουσίας ή τίτλων όπως μετοχές, ομόλογα, έντοκα γραμμάτια και χρηματοοικονομικά παράγωγα, μόνο στην περίπτωση που οι συναλλαγές αυτές δεν συνιστούν επιχειρηματική δραστηριότητα. Το εισόδημα αυτό φορολογείται με συντελεστή 15% (άρθρο 43, Ν. 4172/2013).

1.3.2 Φορολογία εισοδήματος νομικών προσώπων

Ο Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος (Κ.Φ.Ε Ν.4172/2013), πέρα από τις διατάξεις που διέπουν την φορολογία των φυσικών προσώπων, περιλαμβάνει και τις διατάξεις που ορίζουν την φορολόγηση των νομικών προσώπων και οντοτήτων, είτε είναι κερδοσκοπικού είτε όχι χαρακτήρα.

Σύμφωνα με το άρθρο 44 του Κ.Φ.Ε, αντικείμενο της φορολογίας νομικών προσώπων και νομικών οντοτήτων, αποτελούν τα κέρδη που αποκτούν από την άσκηση επιχειρηματικής δραστηριότητας. Τα νομικά πρόσωπα και οι νομικές οντότητες που έχουν την έδρα τους στην Ελλάδα, φορολογούνται για το παγκόσμιο εισόδημα που αποκτούν κατά την διάρκεια ενός έτους, δηλαδή για το εισόδημα που αποκτούν τόσο στην ημεδαπή, όσο και στην αλλοδαπή. Αντίθετα τα νομικά πρόσωπα και οι νομικές οντότητες των οποίων η έδρα δεν βρίσκεται στην Ελλάδα, φορολογούνται νόμο για το εισόδημα που αποκτούν στην Ελλάδα (Καραγιώργος, 2016).

Υπόχρεοι του φόρου νομικών προσώπων και νομικών οντοτήτων είναι οι προσωπικές και κεφαλαιουχικές εταιρείες που έχουν συσταθεί στην αλλοδαπή ή ημεδαπή, όλα τα νομικά πρόσωπα, δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου, μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα που έχουν συσταθεί στην ημεδαπή, όπως ιδρύματα και σωματεία, εξαιρουμένων των εισοδημάτων που αποκτούν κατά την επιδίωξη εκπλήρωσης του σκοπού τους, οι συνεταιρισμοί, οι κοινωνίες αστικού δικαίου, αστικές κερδοσκοπικές ή μη εταιρείες, κοινοπραξίες, καθώς και όσες νομικές οντότητες ορίζονται στο άρθρο 2 του Κ.Φ.Ε και δεν περιλαμβάνονται σε κάποια εκ των προαναφερόμενων περιπτώσεων (Καραγιώργος, 2016).

Με το άρθρο 47 του Κ.Φ.Ε ορίζεται ο προσδιορισμός των κερδών από επιχειρηματική δραστηριότητα, για τον υπολογισμό των οποίων ακολουθούνται οι διατάξεις που διέπουν τον υπολογισμό του εισοδήματος από επιχειρηματική δραστηριότητα των φυσικών προσώπων. Ο ισχύον φορολογικός συντελεστής για το έτος 2022, για την πλειοψηφία των νομικών προσώπων και οντοτήτων ήταν είκοσι δύο τις εκατό (22%) με εξαίρεση να αποτελούν τα πιστωτικά ιδρύματα που εμπίπτουν στις διατάξεις του άρθρο 4 του κανονισμού ΕΕ αριθ. 575/2013 ([Taxheaven, 2013](#)), τα οποία φορολογούνται με υψηλότερο συντελεστή, και συγκεκριμένα με είκοσι εννέα τις εκατό (29%) καθώς και οι αγροτικοί συνεταιρισμοί, οι οποίοι για το έτος 2022 φορολογούνται με συντελεστή δέκα τις εκατό (10%) (Πίνακας 3α, Παράρτημα σ.120 , Πίνακας 3β, Παράρτημα σ.120).

Σύμφωνα με το άρθρο 71 του Κ.Φ.Ε τα νομικά πρόσωπα και οι νομικές οντότητες, υποχρεούνται να καταβάλλουν προκαταβολή φόρου ίση με το ογδόντα τις εκατό (80%) του φόρου εισοδήματος για το εισόδημα που αποκτάται κατά το τρέχον φορολογικό έτος. Εξαίρεση αποτελούν οι τραπεζικές ανώνυμες εταιρείες που έχουν την έδρα τους στην ημεδαπή καθώς και τα υποκαταστήματα αλλοδαπών τραπεζών που λειτουργούν στην ελληνική επικράτεια, για τις οποίες το ποσό της προκαταβολής αυξάνεται στο εκατό τις εκατό (100%) του φόρου που αντιστοιχεί στο εισόδημα του διανυόμενου φορολογικού έτους. Ειδικότερα, για τα νομικά πρόσωπα τα οποία διανύουν τα τρία πρώτα χρόνια της λειτουργίας τους, εξαιρουμένων αυτών που προέρχονται από μετατροπές ή συγχωνεύσεις άλλων επιχειρήσεων, το ποσό της προκαταβολής μειώνεται στο πενήντα τις εκατό (50%) του φόρου που αντιστοιχεί στο τρέχον φορολογικό έτος (Πίνακας 4, Παράρτημα σ.121).

Ο φόρος εισοδήματος νομικών προσώπων και νομικών οντοτήτων προσδιορίζεται με βάση τα δηλωθέντα στη φορολογική δήλωση εισοδήματα, σύμφωνα με όσα ορίζονται στα άρθρα 31 και 32 του Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας, κατόπιν έκπτωσης :

- α. του φόρου που παρακρατήθηκε,
- β. του φόρου που προκαταβλήθηκε
- γ. του φόρου που καταβλήθηκε στην αλλοδαπή (άρθρο 9, Ν. 4172/2013)

Σε περίπτωση που το ποσό που έχει παρακρατηθεί ή προκαταβληθεί υπερβαίνει το ποσό του οφειλόμενου φόρου, τότε η διαφορά επιστρέφεται στον φορολογούμενο. Η καταβολή του φόρου μπορεί να γίνει σε έξι ισόποσες δόσεις, η πρώτη εκ των οποίων καταβάλλεται έως την τελευταία εργάσιμη ημέρα του επόμενου μήνα από την καταληκτική ημερομηνία υποβολής της δήλωσης (Καραγιώργος, 2021).

Το εισόδημα που υπόκειται σε παρακράτηση αφορά εισόδημα από μερίσματα με συντελεστή παρακράτησης πέντε τις εκατό (5%), εισόδημα από τόκους με συντελεστή παρακράτησης δεκαπέντε τις εκατό (15%) και εισόδημα από δικαιώματα με συντελεστή παρακράτησης είκοσι τις εκατό (20%). Δυνατότητα συμψηφισμού του παρακρατούμενου φόρου με τον φόρο εισοδήματος, υπάρχει μόνο στην παρακράτηση που αφορά εισόδημα από μερίσματα και τόκους και όχι στο εισόδημα που αφορά δικαιώματα (Καραγιώργος, 2018).

1.4 Το φορολογικό σύστημα της Ελλάδας σήμερα

Το ελληνικό φορολογικό σύστημα αποτελείται διάφορους φόρους, οι οποίοι ανάλογα με την πηγή προέλευσής τους διακρίνονται σε διάφορες κατηγορίες, όπως ο φόρος εισοδήματος, ο φόρος προστιθέμενης αξίας και οι φόροι επί των καταναλωτικών δαπανών. Οι πέντε βασικοί νόμοι οι οποίοι έχουν θεσπιστεί για να ρυθμίσουν την φορολογία στη χώρα μας είναι :

1. Ο Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος (ΚΦΕ) Νόμος 4172/2013
2. Ο Φόρος Προστιθέμενης Αξίας (ΦΠΑ) Νόμος 2859/2000
3. Ο Κώδικας Φορολογικών Διαδικασιών (ΚΦΔ) Νόμος 4174/2013
4. Τα Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα (ΕΛΠ) Νόμος 4308/2014
5. Ο Ενιαίος Φόρος Ιδιοκτησίας Ακινήτων(ΕΝΦΙΑ) Νόμος 4223/2013

Η πλειοψηφία των φόρων επιβάλλεται από το κράτος, ενώ λιγότεροι είναι οι φόροι που επιβάλλονται από τις τοπικές αρχές και τους φορείς κοινωνικής ασφάλισης. Πρωταρχικός στόχος της κάθε κυβέρνησης είναι η μεγιστοποίηση των κρατικών εσόδων που προέρχονται από την φορολογία. Με αυτό το γνώμονα θεσπίζει και τροποποιεί την φορολογική νομοθεσία που εφαρμόζεται στη χώρα μας λαμβάνοντας υπόψη σημαντικές παραμέτρους που επηρεάζουν το μέγεθος των φορολογικών εσόδων, όπως την οικονομική κρίση με την οποία βρέθηκε αντιμέτωπη η χώρα μας την τελευταία δεκαετία, τις αλλαγές που επιβάλλουν τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα καθώς και μια σειρά από ενδογενείς και εξωγενείς παράγοντες.

Καθώς τα τελευταία χρόνια έχει σημειωθεί μια σημαντική αύξηση στα φορολογικά ποσοστά, τόσο της Ελλάδας, όσο και των υπόλοιπων Ευρωπαϊκών χωρών, καταβάλλεται μια προσπάθεια μείωσης των φορολογικών συντελεστών, ώστε να μειωθεί η φορολογική επιβάρυνση των πολιτών και να μειωθεί το επίπεδο φορολογίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το οποίο κυμαίνεται σε υψηλά επίπεδα σε σύγκριση με άλλες οικονομίες. Παρόλα αυτά αν και στη χώρα μας εφαρμόζονται υψηλοί φορολογικοί συντελεστές, τα φορολογικά έσοδα του κράτους δεν είναι τα αναμενόμενα, καθώς η είσπραξη των φόρων αντιστοιχεί σε χαμηλά επίπεδα, γεγονός που αποδεικνύει πως οι συνεχόμενες αλλαγές και τροποποιήσεις που πραγματοποιούνται στα φορολογικά κριτήρια και τις φορολογικές παραμέτρους δεν έχουν σημαντική επίδραση στην δυνατότητα είσπραξης των φόρων.

Σύμφωνα με την έκθεση του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους, τα συνολικά φορολογικά έσοδα του 2022 ανήλθαν σε 55.251,21 εκ €, σημειώνοντας συνολική αύξηση κατά 7.119,02 εκ. € ή 14,79% σε σχέση με το 2021, αύξηση η οποία προέρχεται από τις απόλυτες μεταβολές των κύριων κατηγοριών εσόδων από φόρους (Γράφημα 1, Παράρτημα σ.125).

Πιο συγκεκριμένα, όπως αναφέρει η ΑΑΔΕ στην έκθεση του έτους 2022 για την εξέλιξη και τη διακύμανση από φόρους, βασιζόμενη στα στοιχεία του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους, η αύξηση των φορολογικών εσόδων κατά 7.119,02 εκ. € κατά το έτος 2022 σε σχέση με το έτος 2021, οφείλεται κυρίως στην αύξηση που σημειώθηκε στα έσοδα από φόρους επί των αγαθών και υπηρεσιών (αύξηση κατά 18,16 %) γεγονός που οφείλεται στην γενικότερη αύξηση του επιπέδου των τιμών τόσο των αγαθών όσο και των υπηρεσιών όπως επίσης και στα έσοδα από τον φόρο εισοδήματος (αύξηση 15,84%). Μικρότερες σε απόλυτες τιμές αυξήσεις, σημείωσαν επίσης τα έσοδα από τους φόρους

και δασμούς επί εισαγωγών, από τους λοιπούς φόρους επί παραγωγής, από τους τακτικούς φόρους ακίνητης περιουσίας και από τους φόρους κεφαλαίου. Μείωση παρουσίασαν μόνο τα έσοδα από τους λοιπούς τρέχοντες φόρους (Πίνακας 5, Παράρτημα σ.121).

Με βάση τα παραπάνω, γίνεται φανερό η σημασία της σωστής χάραξης φορολογικής πολιτικής με την θέσπιση φόρων οι οποίοι θα επιφέρουν τα απαραίτητα φορολογικά έσοδα στη χώρα με σκοπό ο κρατικός μηχανισμός να μπορέσει να καλύψει τις ανάγκες του αλλά και να ανταποκριθεί στις συνεχώς αυξανόμενες απαιτήσεις, ειδικότερα της περιόδου που διανύουμε.

1.5 Οι αδυναμίες του ελληνικού φορολογικού συστήματος

Τα τελευταία χρόνια αν και έχουν γίνει πολλές προσπάθειες ώστε η χώρα μας να αποκτήσει ένα αποτελεσματικό φορολογικό σύστημα, πολλές από αυτές έχουν αποτύχει, καθώς το ελληνικό φορολογικό σύστημα χαρακτηρίζεται ως ένα από τα πιο πολύπλοκα λόγω των ιδιαιτεροτήτων που παρουσιάζει η χώρα μας.

Μια από τις μεγαλύτερες αδυναμίες του ελληνικού φορολογικού συστήματος είναι η αστάθεια που δημιουργείται από τις συχνές αλλαγές της φορολογικής νομοθεσίας, των φορολογικών συντελεστών και των κριτηρίων επιβολής φόρου. Όλες αυτές οι αλλαγές σε συνδυασμό με την αδυναμία αντιμετώπισης των οικονομικών ανισοτήτων που επιφέρει το φορολογικό μας σύστημα, καθώς και του σοβαρού φαινομένου της φοροδιαφυγής, δημιουργούν αντικίνητρα και ένα ασταθές επιχειρηματικό περιβάλλον λειτουργώντας αποτρεπτικά για τους ξένους επενδυτές οι οποίοι διστάζουν να επενδύσουν στην χώρα μας λόγω της αστάθειας που παρατηρείται εξαιτίας των προαναφερόμενων λόγων (Apostolopoulos et. al, 2021).

Σύμφωνα με τους Apostolopoulos et. al (2021), μια σειρά παραγόντων όπως τα υψηλά επίπεδα φορολογίας, η περιπλοκότητα του ελληνικού φορολογικού συστήματος, το φαινόμενο της γραφειοκρατίας που χαρακτηρίζει την ελληνική πραγματικότητα, η διαφθορά και η δύσκολη πρόσβαση στη χρηματοδότηση, αποτελούν αντικίνητρα για την ανάληψη επιχειρηματικών δραστηριοτήτων στη χώρα μας και εμποδίζουν την οικονομία μας να αναπτυχθεί μέσω της παραγωγής και διάθεσης στην αγορά ποιοτικών προϊόντων και υπηρεσιών.

Η πολιτική αστάθεια που χαρακτήριζε την χώρα μας τα προηγούμενα χρόνια, οι συχνές αλλαγές της νομοθεσίας καθώς και της γενικότερης οικονομικής και φορολογικής πολιτικής, σε συνδυασμό με την αύξηση των απαιτούμενων φορολογικών διαδικασιών ως αποτέλεσμα της διεύρυνσης των διεθνών οικονομικών και εμπορικών συναλλαγών, αυξάνουν την επιβάρυνση που υφίστανται τόσο οι πολίτες και οι επιχειρήσεις, όσο και οι ίδιες οι φορολογικές αρχές (Apostolopoulos et. al, 2021).

Τέλος, μια από τις πιο σοβαρές αδυναμίες του ελληνικού φορολογικού συστήματος, είναι το φαινόμενο της φοροδιαφυγής το οποίο έχει σημαντικές συνέπειες στα δημόσια έσοδα, καθώς μειώνει κατά πολύ τα αναμενόμενα έσοδα του κράτους που προέρχονται από την φορολογία, έχοντας παράλληλα σοβαρές επιπτώσεις τόσο στην οικονομία, όσο και στην κοινωνία γενικότερα (Apostolopoulos et. al, 2021). Οι υψηλοί φορολογικοί συντελεστές που εφαρμόστηκαν τα τελευταία χρόνια και οι αυξημένες εισφορές που κλήθηκαν να πληρώσουν οι φορολογούμενοι, είχαν ως αποτέλεσμα οι τελευταίοι να καταφύγουν σε μη νόμιμες πρακτικές όπως η απόκρυψη εισοδημάτων και φορολογητέας ύλης, ακολουθώντας την τακτική της φοροδιαφυγής δηλώνοντας χαμηλότερα εισοδήματα από τα πραγματικά τους. Φυσικό επακόλουθο αυτών είναι να επιβαρυνθούν οικονομικά οι φορολογικά συνεπείς πολίτες και να διευρυνθεί το φαινόμενο της κοινωνικής και οικονομικής ανισότητας. Ωστόσο τα τελευταία χρόνια, μέσα από αρκετές κυβερνητικές παρεμβάσεις και νομοθετικές τροποποιήσεις, έχει γίνει σημαντική προσπάθεια εξυγίανσης του φαινομένου της φοροδιαφυγής και εντοπισμού των αιτιών που το προκαλούν, αιτίες που εστιάζουν κυρίως στο γενικότερο οικονομικό και νομοθετικό περιβάλλον της χώρας μας, στη διάρθρωση του οικονομικού μας συστήματος και των τεχνολογικών μας υποδομών, στην επαρκή ή μη φορολογική συνείδηση των πολιτών και εν τέλη στη συνολική δομή του φορολογικού μας συστήματος (ΔιαΝΕΟσις & Ernest & Young, 2016).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο : ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ

2.1 Η έννοια και τα αίτια της φοροδιαφυγής

Η φοροδιαφυγή τα τελευταία χρόνια αποτελεί ένα σύνθετο και έντονο φαινόμενο το οποίο συγκαταλέγεται στα ποινικά αδικήματα και εντοπίζεται τόσο σε ελληνικό, όσο και σε διεθνές επίπεδο, αποτελώντας ένα από τα πιο σημαντικά προβλήματα που έχει να αντιμετωπίσει η Ελλάδα. Σύμφωνα με τον Τάτσο (2001) ως φοροδιαφυγή ορίζεται «μια παράνομη πράξη ή παράλειψη των φορολογουμένων με σκοπό την μείωση της νόμιμης φορολογικής υποχρέωσης και την αποφυγή της καταβολής φόρου». Η έννοια της φοροδιαφυγής περιλαμβάνει όλες εκείνες τις παράνομες ενέργειες οι οποίες πραγματοποιούνται σε αντίθεση με τα όσα ορίζονται στις διατάξεις των σχετικών νόμων για την φορολογία, μέσω της μη ορθής δήλωσης των φορολογικών στοιχείων και της απόκρυψης φορολογητέας ύλης φυσικών ή νομικών προσώπων, με απώτερο σκοπό ο φορολογούμενος να έχει μικρότερη ή και μηδενική φορολογική επιβάρυνση από αυτή που πραγματικά του αντιστοιχεί (Σκόρδος, 1992).

Η φοροδιαφυγή μπορεί να πραγματοποιηθεί με δύο τρόπους. Αφενός μέσω της απόκρυψης εισοδημάτων και την δήλωση μικρότερης φορολογητέας ύλης, αφετέρου μέσω της παραποίησης των φορολογικών στοιχείων που οδηγούν σε μικρότερη φορολογική επιβάρυνση (Τάτσος, 2001). Χαρακτηριστικά παραδείγματα φοροδιαφυγής αποτελούν η μη υποβολή ή η υποβολή ανακριβούς φορολογικής δήλωσης, η απόκρυψη εισοδημάτων, η μη απόδοση του φόρου προστιθέμενης αξίας (ΦΠΑ), η παραποίηση φορολογικών στοιχείων και βιβλίων και η παρουσίαση πλασματικών και εικονικών δαπανών με σκοπό την έκπτωση φόρου (Γεωργακόπουλος, 2012 ; Slemrod και Shlomo, 2002).

Η φοροδιαφυγή είναι ένα σύνθητες και διαχρονικό φαινόμενο το οποίο εντοπίζεται πλέον σε όλες τις πτυχές της οικονομικής δραστηριότητας. Οι κυριότεροι παράγοντες που αποτελούν τα αίτια τα οποία οδηγούν τους φορολογουμένους να καταφύγουν στην φοροδιαφυγή είναι οι εξής (Pickhardt και Prinz, 2012 ; Hartshock, 2015 ; Κανελλόπουλος, 2002 ; Σωτηρόπουλος και Χριστόπουλος, 2016 ; Τάτσος, 2010 ; Ernst & Young, 2016 ; Διακομιχάλης, 2019) :

- i. Η εφαρμογή υψηλών φορολογικών συντελεστών τα τελευταία χρόνια, ιδίως για την φορολόγηση των νομικών προσώπων αποτελεί ένα από τα πιο ισχυρά κίνητρα ώστε κάποιος να επιλέξει να φοροδιαφύγει.
- ii. Στην Ελλάδα είναι ιδιαίτερα αυξημένο το ποσοστό των ελεύθερων επαγγελματιών και των αυτοαπασχολουμένων, οι οποίοι εκδηλώνουν ευκολότερα και πιο συχνά μια τάση προς την φοροδιαφυγή.
- iii. Η ελλιπής φορολογική συνείδηση και η ανεπαρκής φορολογική ηθική από τους Έλληνες πολίτες, οι οποίοι σε ένα μεγάλο ποσοστό αδυνατούν να αντιληφθούν την χρησιμότητα και την αναγκαιότητα των φορολογικών εσόδων για τον κρατικό μηχανισμό.
- iv. Η έλλειψη εμπιστοσύνης προς το κράτος και η υιοθέτηση της αντίληψης της κατάχρησης και κακομεταχείρισης του δημοσίου χρήματος από τους κρατικούς φορείς.
- v. Ο πολύπλοκος χαρακτήρας και οι συχνές αλλαγές που πραγματοποιούνται στο φορολογικό σύστημα σε συνδυασμό με τα κενά που εντοπίζονται στη φορολογική νομοθεσία τα οποία επιτρέπουν την διόγκωση του φαινομένου της φοροδιαφυγής.
- vi. Η διαφάνεια της κυβέρνησης, ο τρόπος διαχείρισης της δημόσιας περιουσίας και αξιοποίησης των φορολογικών εσόδων, όπως επίσης και ο βαθμός δικαιοσύνης που χαρακτηρίζει το φορολογικό σύστημα.
- vii. Η αδυναμία εντοπισμού και καταγραφής της συνολικής οικονομικής δραστηριότητας της χώρας και του μεγέθους του πληθυσμού.
- viii. Ο υψηλός βαθμός δυσκολίας με τον οποίο έρχονται αντιμέτωπες οι φορολογικές αρχές όσον αφορά τον εντοπισμό φορολογικών παραβάσεων και την διενέργεια έγκαιρων διασταυρώσεων φορολογικών στοιχείων.
- ix. Η αδυναμία διενέργειας, σε κάποιες περιπτώσεις, αποτελεσματικών φορολογικών ελέγχων από τους φορολογικούς μηχανισμούς ωθεί τους πολίτες στη φοροδιαφυγή.
- x. Η ανοχή που έχει επιδείξει το κράτος, κυρίως τα προηγούμενα χρόνια, προς τα άτομα που διαπράττουν το αδίκημα της φοροδιαφυγής.
- xi. Το ύψος των ποινών που επιβάλλονται κατά τον εντοπισμό φορολογικών παραβάσεων διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στην διάπραξη της φοροδιαφυγής, διότι αν ο φορολογούμενος δεν θεωρεί αξιοσημείωτη τη ποινή της φοροδιαφυγής τότε καταφεύγει ευκολότερα στην διάπραξή της.

2.2 Μέθοδοι και σχήματα φοροδιαφυγής

Η οικονομική κρίση στην οποία περιήλθε η χώρα μας την προηγούμενη δεκαετία ήταν καθοριστικής σημασίας για την άνθιση του φαινομένου της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα. Οι υψηλοί φορολογικοί συντελεστές σε συνδυασμό με την δυσκολία του κρατικού μηχανισμού να διενεργεί έγκαιρα διασταυρώσεις φορολογικών στοιχείων, έδωσαν το περιθώριο στους πολίτες να καταφεύγουν στην απόκρυψη του πραγματικού τους εισοδήματος κυρίως μέσω της μη έκδοσης αποδείξεων.

Αν και έχουν ληφθεί αρκετά μέτρα από τις εκάστοτε κυβερνήσεις για την αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής και έχει σημειωθεί σημαντική πρόοδος προς αυτή την κατεύθυνση τα τελευταία χρόνια με την θέσπιση των συσκευών ηλεκτρονικής χρέωσης (POS), εντούτοις η φοροδιαφυγή αποτελεί ακόμη, μια πραγματικότητα για τα ελληνικά δεδομένα και συνεχίζει να εμφανίζεται μέσα από μια πληθώρα μεθόδων και σχημάτων φοροδιαφυγής.

➤ Φοροδιαφυγή στο φόρο εισοδήματος φυσικών προσώπων

Ένας συνηθισμένος τρόπος φοροδιαφυγής των φυσικών προσώπων είναι να μην δηλώνουν το πραγματικό εισόδημα που αποκτούν από τους μισθούς τους. Αυτό επιτυγχάνεται μέσω της αδήλωτης εργασίας ή της δεύτερης απασχόλησης των μισθωτών παράλληλα με την κύρια εργασία τους. Επίσης, συνηθίζεται η επιδίωξη της αδήλωτης εργασίας από την πλευρά των εργαζομένων ώστε να λαμβάνουν τις αποδοχές τους από τον εργοδότη αλλά παράλληλα να επιδοτούνται από το κράτος με διάφορα επιδόματα ως άνεργοι, όπως το επίδομα ανεργίας και η ειδική εισφορά αλληλεγγύης. Σε αυτές τις περιπτώσεις οι εργοδότες δεν καταβάλλουν τις προβλεπόμενες ασφαλιστικές εισφορές και οι εργαζόμενοι δηλώνουν χαμηλότερο εισόδημα με αποτέλεσμα να πληρώνουν χαμηλότερους ή μηδενικούς φόρους (Τάτσος, 2001).

➤ Φοροδιαφυγή στο φόρο εισοδήματος νομικών προσώπων

Ιδιαίτερη ένταση σημειώνει το φαινόμενο της φοροδιαφυγής στο εισόδημα που αποκτούν τα νομικά πρόσωπα. Συγκεκριμένα, οι επιχειρήσεις φοροδιαφεύγουν τόσο σε επίπεδο έμμεσων φόρων, όσο και σε επίπεδο άμεσων φόρων, με την μη έκδοση αποδείξεων ή έκδοσης ανακριβών ή εικονικών παραστατικών ώστε να επιβαρυνθούν με μειωμένα ποσά έμμεσων φόρων, όπως για παράδειγμα τον φόρο προστιθέμενης αξίας (ΦΠΑ), αλλά και για να μειώσουν το μέγεθος του εισοδήματός τους και να καταβάλλουν χαμηλότερο φόρο εισοδήματος.

Αν και τα τελευταία χρόνια έχει καθιερωθεί η χρήση της συσκευής POS με σκοπό την εξάλειψη της φοροδιαφυγής, υπάρχουν ακόμη κάποια κενά που αφήνουν το περιθώριο φοροδιαφυγής στις επιχειρήσεις. Ένα από αυτά είναι η σύνδεση του POS με λογαριασμό που βρίσκεται σε τράπεζα του εξωτερικού. Έτσι οι επιχειρήσεις μπορούν να μην εκδίδουν αποδείξεις για τις εισπράξεις που γίνονται μέσω του «ξένου» POS με αποτέλεσμα η φορολογική αρχή να μην έχει γνώση γι' αυτά τα εισοδήματα.

Μια άλλη πρακτική φοροδιαφυγής που υιοθετείται από τις μεγάλες πολυεθνικές επιχειρήσεις, είναι η ίδρυση offshore εταιρειών σε χώρες που χαρακτηρίζονται ως «φορολογικοί παράδεισοι» λόγω της ευνοϊκής φορολογικής πολιτικής που εφαρμόζουν, με σκοπό είτε την μεταφορά φορολογητέων κερδών σε άλλα κράτη από αυτό που αποκτήθηκαν τα κέρδη, με χαμηλότερα ποσοστά φορολογίας, μέσω της πραγματοποίησης ενδοομιλικών συναλλαγών, ώστε να τύχουν ευνοϊκότερης αντιμετώπισης από άποψη φορολογίας (Ernst & Young, 2016), είτε με σκοπό την απόκρυψη εσόδων που συνδέονται με παράνομες δραστηριότητες.

Τα τελευταία χρόνια, έχουν δοθεί σημαντικά φορολογικά κίνητρα και μεγάλα ποσά επιχορηγήσεων σε επιχειρήσεις, με σκοπό την πραγματοποίηση επενδύσεων. Είναι πολλές όμως οι περιπτώσεις στις οποίες οι επιχειρήσεις εκμεταλλευόμενες την απουσία επαρκών ελέγχων από τους ανάλογους φορείς για την πλήρωση των προϋποθέσεων χρηματοδότησης, επιχορηγούνται με ποσά μεγαλύτερα από αυτά που δικαιούνται παρουσιάζοντας επενδύσεις που δεν αντιστοιχούν στην πραγματικότητα μέσω της έκδοσης εικονικών τιμολογίων ή πλαστών στοιχείων και της υπερτιμολόγησης έργων (Τάτσος, 2001).

➤ Φοροδιαφυγή στο Φόρο Προστιθέμενης Αξίας (ΦΠΑ)

Πιο συγκεκριμένα όσον αφορά τον φόρο προστιθέμενης αξίας (ΦΠΑ), η φοροδιαφυγή μπορεί να πραγματοποιηθεί με τους ακόλουθους τρόπους :

- i. Μέσω της μη έκδοσης παραστατικών κατά την πώληση αγαθών ή υπηρεσιών δεν καταγράφονται οι πραγματοποιούμενες συναλλαγές με αποτέλεσμα ο φόρος προστιθέμενης αξίας να μην γίνεται απαιτητός από το κράτος αν και ο πελάτης τον καταβάλλει εξ ολοκλήρου στον πωλητή.
- ii. Έκδοση εικονικών ή πλαστών τιμολογίων με αποτέλεσμα την μη ορθή δήλωση ΦΠΑ.

- iii. Εμφάνιση παραστατικών διενέργειας ενδοκοινοτικών συναλλαγών με εταιρείες οι οποίες δεν υφίστανται πραγματικά εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης με σκοπό τη αποφυγή καταβολής ΦΠΑ (Keen and Smith, 2006).
- iv. Έκπτωση του ΦΠΑ σε δαπάνες που δεν δικαιούνται την έκπτωση του φόρου ή σε δαπάνες που δεν αφορούν την εταιρεία αλλά αποτελούν προσωπικά έξοδα του επιχειρηματία (Τάτσος, 2001).
- v. Η απάτη τύπου «καρουζέλ» ή αλλιώς missing trader στην οποία εμπλέκονται διάφορες εταιρείες που πραγματοποιούν στην εγχώρια αγορά αγοραπωλησίες αγαθών τα οποία εισάγονται από εταιρείες με έδρα άλλη χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης χωρίς ΦΠΑ. Συνήθως η εταιρεία η οποία εισάγει τα αγαθά από το εξωτερικό, χρεώνει στον πελάτη της τον ΦΠΑ και μετά την ολοκλήρωση της συναλλαγής εξαφανίζεται, χωρίς ωστόσο η ίδια να αποδώσει τον φόρο στο κράτος. Στη συνέχεια ο αγοραστής των αγαθών, αφού ο ίδιος μεταπουλήσει τα αγαθά ζητάει την επιστροφή του ΦΠΑ από το κράτος. Έτσι ο κρατικός μηχανισμός καλείται να επιστρέψει ΦΠΑ το οποίο δεν έχει εισπράξει με αποτέλεσμα το μέγεθος της ζημίας να διπλασιάζεται (Taxheaven, 2023 ; Η Ναυτεμπορική, 2022).

➤ Φοροδιαφυγή στο εισόδημα των ελεύθερων επαγγελματιών

Ο κλάδος των ελεύθερων επαγγελματιών μαστίζεται ιδιαίτερα έντονα από το φαινόμενο της φοροδιαφυγής. Επαγγελματίες που έχουν την δυνατότητα παροχής των υπηρεσιών τους στο σπίτι, όπως για παράδειγμα οι καθηγητές, ή τηρούν επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών, όπως για παράδειγμα γιατροί, δικηγόροι, δεν συνοδεύουν την παροχή των υπηρεσιών τους με το αντίστοιχο παραστατικό αποφεύγοντας έτσι να καταβάλλουν οποιονδήποτε φόρο ή εισφορά (Τάτσος, 2001).

➤ Φοροδιαφυγή στον ειδικό φόρο κατανάλωσης

Ένα από τα πιο σημαντικά φορολογικά έσοδα του κράτους είναι ο ειδικός φόρος κατανάλωσης που επιβάλλεται σε συγκεκριμένες κατηγορίες προϊόντων, όπως στα καύσιμα, στα πετρελαιοειδή γενικότερα, στα οινοπνευματώδη ποτά και στα προϊόντα καπνού. Σε αυτή την περίπτωση η φοροδιαφυγή συνδέεται με την παράνομη διακίνηση και διάθεση, το λαθρεμπόριο, την παράνομη εισαγωγή και τη νόθευση αυτών των ειδών

με απώτερο σκοπό την απόκρυψη φορολογητέας ύλης και την απόδοση του ειδικού φόρου κατανάλωσης (Τάτσος, 2001).

➤ Φοροδιαφυγή στο εισόδημα από ενοίκια

Η φοροδιαφυγή στο εισόδημα από ενοίκια πραγματοποιείται όταν κατά την εκμίσθωση κατοικιών, καταστημάτων ή οικοπέδων, δεν υποβάλλεται μισθωτήριο συμβόλαιο ή όταν αυτό υποβάλλεται δηλώνεται χαμηλότερο μίσθωμα από το πραγματικό (Τάτσος, 2001).

2.3 Η φοροδιαφυγή στην Ελλάδα

Η φοροδιαφυγή αποτελεί ένα μείζον πρόβλημα που έχει καθιερωθεί και ταλαιπωρεί την χώρα μας δημιουργώντας πολλαπλά εμπόδια στο δρόμο προς την δημοσιονομική εξυγίανση και την οικονομική ανάπτυξη. Είναι ένα φαινόμενο που έχει τις ρίζες του στην αρχαιότητα και το οποίο διαμορφώνεται με την πάροδο των ετών ανάλογα με τα χαρακτηριστικά της ελληνικής πολιτικής σκηνής και κοινωνίας. Η έντασή του ενισχύθηκε αρκετά κατά την πάροδο της οικονομικής κρίσης στην οποία περιήλθε η χώρα μας από το 2008, όπου και άρχισαν να αυξάνονται κατά πολύ οι περιπτώσεις φοροδιαφυγής.

Καθημερινά λαμβάνουν χώρα πολλές πράξεις φοροδιαφυγής με τις περισσότερες να σχετίζονται με το φόρο εισοδήματος και τον φόρο προστιθέμενης αξίας (Matsaganis and Flevotomou, 2010). Η πραγματική έκταση της φοροδιαφυγής δεν μπορεί να εκτιμηθεί με ακρίβεια στη χώρα μας, ωστόσο με σκοπό τον προσδιορισμό μιας τάξης μεγέθους της φοροδιαφυγής έχουν πραγματοποιηθεί αρκετές μελέτες. Η πιο πρόσφατη μελέτη, δημοσιευμένη το 2016 που εκπονήθηκε από τη διαΝΕΟσις σε συνεργασία με την Ernst & Young, κατέδειξε πως η φοροδιαφυγή στην Ελλάδα εκτιμάται σε ποσοστά της τάξεως του 6% με 9% του ΑΕΠ, αποτελώντας έως και το 32% των δημοσίων εσόδων με αποτέλεσμα η απώλεια εσόδων από το κράτος λόγω φοροδιαφυγής να αγγίζει τα 11 με 16 δις ευρώ το χρόνο.

Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με την ίδια έρευνα, η απώλεια των εσόδων του κράτους λόγω της φοροδιαφυγής στο εισόδημα των φυσικών προσώπων, κυμαίνεται από 1,9% έως και 4,7% του ΑΕΠ της χώρας ετησίως, η φοροδιαφυγή στο φόρο προστιθέμενης αξίας συνεπάγεται την απώλεια για το κράτος του 3,5% του ΑΕΠ ενώ το παράνομο εμπόριο ειδών στα οποία επιβάλλεται ο ειδικός φόρος κατανάλωσης και συγκεκριμένα

στα οιοπονευματώδη ποτά, τα τσιγάρα και τα καύσιμα συνεπάγεται απώλειες της τάξεως του 0,5% του ΑΕΠ. Όσον αφορά τα νομικά πρόσωπα, η ίδια έρευνα έδειξε πως τα διαφυγόντα κέρδη της χώρας από την φοροδιαφυγή των νομικών προσώπων ανέρχονται στο 0,15% του ΑΕΠ.

Από τα αποτελέσματα της έρευνας αυτό που προκαλεί την μεγαλύτερη εντύπωση είναι το γεγονός πως το ποσοστό φοροδιαφυγής των φυσικών προσώπων είναι μεγαλύτερο σε σχέση με το ποσοστό φοροδιαφυγής που σημειώνουν τα νομικά πρόσωπα. Μια ερμηνεία αυτού του γεγονότος είναι πως πολλά φυσικά πρόσωπα που δραστηριοποιούνται στον τομέα των ελεύθερων επαγγελματιών, δηλώνουν κατά κανόνα εισόδημα χαμηλότερου ύψους σε σχέση με το αντίστοιχο που δηλώνουν οι μισθωτοί ή οι επιχειρήσεις λόγω του ότι υπάρχει μικρότερη πιθανότητα να γίνουν αντιληπτοί από τις φορολογικές αρχές.

Έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί έχουν καταδείξει πως τα μη δηλωθέντα εισοδήματα των ελεύθερων επαγγελματιών αγγίζουν το ποσοστό του 57% με 58,6%, την ίδια στιγμή που το αντίστοιχο ποσοστό για τους μισθωτούς ανέρχεται μόλις στο 0,5% με 1% (Drogalas et al, 2018). Μια έρευνα που πραγματοποιήθηκε από ερευνητές του Πανεπιστημίου του Σικάγο έδειξε πως κατά το έτος 2009 οι «πρωταθλητές» της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα ήταν οι ελεύθεροι επαγγελματίες όπως εκπαιδευτικοί, γιατροί, δικηγόροι, μηχανικοί, οικονομολόγοι, η φοροδιαφυγή των οποίων έφτασε τα 28 δις ευρώ αγγίζοντας το 31% του ελλείμματος του κρατικού προϋπολογισμού για την ίδια χρονιά (The Guardian, 2012).

Τα συμπεράσματα τα οποία εξάγονται με βάση τα προαναφερόμενα αποτελέσματα είναι πως η φοροδιαφυγή συνεπάγεται την απώλεια ενός μεγάλου ποσοστού των φορολογικών εσόδων του κράτους, δημιουργώντας σημαντικά προβλήματα με επιπτώσεις στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας μας. Κατά συνέπεια αυξάνεται η οικονομική ανισότητα στην Ελλάδα και διαστρεβλώνεται ο προοδευτικός χαρακτήρας του ελληνικού φορολογικού συστήματος.

2.4 Η φοροδιαφυγή σε παγκόσμια κλίμακα

Η φοροδιαφυγή, αποτελώντας ένα φαινόμενο που έχει λάβει μεγάλες διαστάσεις στην χώρα μας, δεν αποτελεί ένα ζήτημα το οποίο έχει να αντιμετωπίσει μόνο η ελληνική οικονομία. Αντιθέτως, διαφαίνεται να ταλαιπωρεί την οικονομία σε παγκόσμια κλίμακα, σημειώνοντας διαφορετική ένταση σε διαφορετικές χώρες.

Το θέμα της έκτασης και της έντασης της φοροδιαφυγής στις διάφορες χώρες του ΟΟΣΑ πραγματεύεται η μελέτη που εκπόνησαν οι Schneider και Buehn τον Μάρτιο του 2016, σε μια προσπάθεια να εκτιμήσουν το μέγεθος της φοροδιαφυγής λόγω του μεγάλου ποσοστού της αυτοαπασχόλησης. Οι ερευνητές εντόπισαν πως κατά την χρονική περίοδο 1999 έως και 2010 το μέσο ποσοστό της φοροδιαφυγής άγγιζε το ποσοστό του 3,2% του ΑΕΠ. Οι χώρες οι οποίες σημείωναν τα μεγαλύτερα ποσοστά φοροδιαφυγής κατά την προαναφερόμενη περίοδο ήταν το Μεξικό όπου η φοροδιαφυγή άγγιζε το 6,8% του ΑΕΠ ενώ σε μικρή απόσταση ακολουθούσε η Τουρκία με ποσοστό 6,7% του ΑΕΠ. Στην αντίθετη κατεύθυνση κινούνταν οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής και το Λουξεμβούργο, οι οποίες σημείωναν τα χαμηλότερα ποσοστά φοροδιαφυγής, τα οποία κυμαίνονταν στο 0,5% και στο 1,3% του ΑΕΠ αντίστοιχα (Πίνακας 6, Παράρτημα σ.122).

Η Ελλάδα κατά την ίδια περίοδο, σημείωνε υψηλό ποσοστό φοροδιαφυγής, το οποίο διαμορφωνόταν στο 4,8% του ΑΕΠ, κατατάσσοντας έτσι την χώρα μας πάνω από τον μέσο όρο που σημείωναν οι υπόλοιπες χώρες που συμμετείχαν στην έρευνα. Αν και η χώρα μας χαρακτηρίζεται από ένα υψηλό ποσοστό αυτοαπασχολουμένων, ωστόσο δεν βρισκόταν στις πρώτες θέσεις μεταξύ των χωρών που συμμετείχαν στην έρευνα.

Το γράφημα 2 του παραρτήματος (σ.125) με βάση τα στοιχεία του πίνακα 7 του παραρτήματος (σ.123) τα οποία προέκυψαν από την έρευνα των Schneider και Buehn (2016), απεικονίζει την εξέλιξη και το μέγεθος της φοροδιαφυγής κατά την περίοδο 1999 έως και 2010 στην Γαλλία, την Γερμανία, την Ελλάδα, την Ισπανία, την Σουηδία και το Ηνωμένο Βασίλειο. Η χώρα μας κατά τα έτη 1999 και 2000 σημείωσε το υψηλότερο ποσοστό φοροδιαφυγής σε σχέση με το ΑΕΠ, και συγκεκριμένα ποσοστό 2,0%, το οποίο όμως κατά τα επόμενα έτη σημείωσε πτωτική πορεία, φτάνοντας στο χαμηλότερο 1,4% του ΑΕΠ κατά το έτος 2009. Την ίδια πτωτική πορεία στο ποσοστό φοροδιαφυγής σε σχέση με το ΑΕΠ ακολούθησαν και οι υπόλοιπες χώρες με εξαίρεση να αποτελούν τα έτη 2009 και 2010 όπου παρατηρείται μια μικρή τάση αύξησης .

Τα συμπεράσματα στα οποία κατέληξαν οι Schneider και Buehn με βάση την έρευνά τους είναι τα ακόλουθα :

- Κατά την περίοδο 1999 – 2010 παρατηρείται μια πτωτική πορεία του μεγέθους και της έντασης εξέλιξης του φαινομένου της φοροδιαφυγής στις 38 χώρες του ΟΟΣΑ.
- Ο μέσος όρος του ποσοστού φοροδιαφυγής σε σχέση με το ΑΕΠ κυμαίνεται ανάμεσα στο υψηλότερο ποσοστό 6,8% που σημειώνει το Μεξικό και στο χαμηλό ποσοστό του 0,5% που σημειώνουν οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής.
- Η πλειοψηφία των χωρών παρουσιάζουν μια αυξητική πορεία στην ένταση του φαινομένου της φοροδιαφυγής κατά τα δύο τελευταία εξεταζόμενα έτη της έρευνας (2009 και 2010).

2.5 Φοροαποφυγή και παραοικονομία

Η φοροαποφυγή, η οποία από πολλούς ορίζεται χαρακτηριστικά ως η νόμιμη φοροδιαφυγή, είναι η αποφυγή καταβολής των φόρων προς το κράτος. Αποτελεί στην ουσία την διαχρονική προσπάθεια συρρίκνωσης και μείωσης των καταβληθέντων φόρων μέσω της εκμετάλλευσης των κενών που υπάρχουν στη φορολογική νομοθεσία, με σκοπό τον περιορισμό των φορολογικών υποχρεώσεων του φορολογουμένου.

Η φοροαποφυγή εντοπίζεται κυρίως σε κράτη όπου η φορολογική νομοθεσία χαρακτηρίζεται από πολλά κενά. Μπορεί να πραγματοποιηθεί αφενός με την δήλωση εισοδημάτων που είναι χαμηλότερα από τα πραγματικά, αφετέρου μέσω της μετατροπής εισοδημάτων που υπόκεινται στη φορολογία, σε αφορολόγητα μέσω της παρουσίασης εικονικών ή πλαστών στοιχείων.

Σε πολλές περιπτώσεις τα όρια μεταξύ της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής είναι πολύ λεπτά (Slemrod, 2007). Η φοροδιαφυγή συνιστά μια παράνομη πράξη καθώς αντιτίθεται στα όσα ορίζει η φορολογική νομοθεσία επιφέροντας νομικές κυρώσεις. Από την άλλη πλευρά αν και η φοροαποφυγή χαρακτηρίζεται επίσης ως παράνομη πράξη σύμφωνα με το άρθρο 38 του νόμου 4174/2013 ωστόσο, η πραγματοποίησή της δεν επιφέρει νομικές συνέπειες. Παρόλα αυτά, η εκδήλωσή της εγείρει ηθικά ζητήματα (Sandmo, 2005). Οι έννοιες της φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής είναι συγγενείς μεταξύ τους καθώς τα αποτελέσματα αυτών των πράξεων δεν διαφέρουν κατά βάση, ωστόσο η διαφορά τους εντοπίζεται σε ηθικό και πολιτικό επίπεδο. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει

ο Καράγιωργας (1981), η φοροδιαφυγή διέπεται από την καταστρατήγηση τόσο του γράμματος όσο και του πνεύματος, εν αντιθέσει με την φοροαποφυγή όπου διέπεται από την καταστρατήγηση μόνο του πνεύματος των φορολογικών νόμων.

Η παραοικονομία, η οποία αλλιώς χαρακτηρίζεται και ως ανεπίσημη οικονομία, σκιώδης οικονομία ή υπόγεια οικονομία, ορίζεται από πολλούς ερευνητές ως το μέγεθος του συνόλου των οικονομικών δραστηριοτήτων, όπως των παραγόμενων αγαθών και υπηρεσιών, οι οποίες δεν προσμετρώνται στην μέτρηση του ακαθάριστου εθνικού προϊόντος. Όλες αυτές οι οικονομικές δραστηριότητες αν και περιλαμβάνονται στον προσδιορισμό του παραγόμενου προϊόντος και εισοδήματος, ωστόσο δεν καταγράφονται από τις εφαρμοζόμενες τεχνικές μέτρησης και δεν μπορούν να παρακολουθηθούν και να τεκμηριωθούν από τις επίσημες στατιστικές υπηρεσίες (Κανελλόπουλος, 1990). Συνέπεια αυτού είναι ότι πολλά σημαντικά οικονομικά μεγέθη είναι ανακριβή, όπως το ποσοστό του πληθωρισμού, της ανεργίας και ο ρυθμός οικονομικής ανάπτυξης.

Πολλοί επιστήμονες αναφέρουν πως οι παράγοντες που οδηγούν στην εμφάνιση της παραοικονομίας και διαμορφώνουν το μέγεθός της είναι το ποσοστό ανεργίας, ο αριθμός των αυτοαπασχολουμένων, ο βαθμός της φορολογικής επιβάρυνσης και οι περιορισμοί που θέτει η εκάστοτε κυβέρνηση. Σύμφωνα με τους Παλαιολόγο και Κασσάρ (2003) η παραοικονομία περιλαμβάνει όλα εκείνα τα εισοδήματα που αποκτώνται χωρίς να δηλώνονται και άρα διαφεύγουν της φορολόγησης. Συγκεκριμένα, η παραοικονομία περιλαμβάνει την αδήλωτη παραγωγή είτε είναι νόμιμη, είτε αφορά παραγωγή σε είδος που έγκειται σε κλοπές καθώς και οποιαδήποτε παράνομη παραγωγική δραστηριότητα η οποία δημιουργεί προστιθέμενη αξία. Σήμερα το μεγαλύτερο μέρος της παραοικονομίας δημιουργείται λόγω της ύπαρξης αδήλωτης εργασίας (Schneider, 2015), καταγράφοντας στην χώρα μας υψηλά ποσοστά που αγγίζουν το 20% με 30% του ΑΕΠ, σε σχέση με τα αντίστοιχα ποσοστά των υπόλοιπων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης που κυμαίνονται μεταξύ του 17% με 20%.

Αν και η παραοικονομία αποτελεί εδώ και χρόνια ένα σημαντικό οικονομικό θέμα και συνεχίζει να παραμένει επίκαιρο, οι εκτιμήσεις που έχουμε στα χέρια μας σχετικά με το μέγεθος της ελληνικής παραοικονομίας είναι περιορισμένες. Οι μελέτες που έχουν εκπονηθεί από τους Τάτσος (2001), Παυλόπουλος (2002), Dell' Anno et al. (2007), είναι οι μόνες οι οποίες καταγράφουν την εξέλιξη του μεγέθους της ελληνικής παραοικονομίας σε διαχρονική βάση, εντοπίζοντας μια αυξητική τάση με την πάροδο των ετών, σε

αντίθεση με τα όσα παραθέτουν στην δική τους μελέτη οι Elgin και Oztunali (2012), οι οποίοι υποστηρίζουν πως η ελληνική παραοικονομία σημειώνει πτωτική πορεία τα τελευταία χρόνια.

Πιο συγκεκριμένα, από την μια πλευρά, στην μελέτη του ο Τάτσος (2001), εντοπίζει μια σταθερά αυξητική πορεία της παραοικονομίας στην Ελλάδα κατά την περίοδο 1960 με 1997, η οποία κατέγραψε ποσοστά από 26% του ΑΕΠ έως και 37% του ΑΕΠ περίπου. Οι Dell'Anno et al. (2007), εκτιμούν πως το μέγεθος της παραοικονομίας αυξήθηκε από το 15% κατά το έτος 1968 στο 26% κατά το έτος 2004, καταγράφοντας αρκετές διακυμάνσεις καθ' όλη τη διάρκεια των υπό εξέταση ετών. Από την άλλη πλευρά, οι Elgin και Oztunali (2012), εφαρμόζοντας διαφορετικές προσεγγίσεις για την εξέταση της παραοικονομίας στη χώρα μας, καταλήγουν στο ότι η ελληνική παραοικονομία έχει σημειώσει σημαντική πτωτική πορεία καταγράφοντας μια πτώση από το 47% το έτος 1960, στο 27% κατά το έτος 2009, ευρήματα που έρχονται σε πλήρη αντίθεση με τα αποτελέσματα των υπόλοιπων μελετών που σημειώθηκαν για την ίδια περίοδο.

Λαμβάνοντας υπόψη όλες τις προαναφερθείσες μελέτες, παρατηρούμε ότι δεν υπάρχει συνέπεια στην εξέλιξη και ανάπτυξη της παραοικονομίας στη χώρα μας καθώς οι διάφορες μελέτες που έχουν εκπονηθεί χρησιμοποιούν διαφορετικά εργαλεία και μεθόδους για την αξιολόγηση των δεδομένων της ελληνικής οικονομίας. Παρόλα αυτά κατά κοινή ομολογία, η ελληνική παραοικονομία είναι η μεγαλύτερη σε μέγεθος σε σχέση με το αντίστοιχο μέγεθος που σημειώνουν οι υπόλοιπες χώρες της Ευρωζώνης.

Η μέτρηση του μεγέθους της παραοικονομίας αποτελεί έναν εξαιρετικά κρίσιμο παράγοντα κατά την χάραξη της δημοσιονομικής πολιτικής, καθώς αν δεν ληφθεί υπόψη και αν δεν συνυπολογιστεί η ύπαρξή της και οι πραγματικές διαστάσεις της, το αποτέλεσμα θα είναι η ανακριβής εκτίμηση του ΑΕΠ και των φορολογικών εσόδων, με συνέπεια οι οικονομικές πολιτικές που θα υιοθετηθούν να είναι αναποτελεσματικές.

Με βάση τα προαναφερόμενα η παραοικονομία και η φοροδιαφυγή είναι δύο έννοιες οι οποίες δεν θα πρέπει να συγχέονται, καθώς η ύπαρξη της φοροδιαφυγής δεν σημαίνει απαραίτητα και την ύπαρξη της παραοικονομίας. Παρόλα αυτά μπορούν να συνυπάρχουν σε μια χώρα, όταν δεν καταγράφονται πλήρως οι οικονομικές δραστηριότητες που συντελούνται σε αυτή.

2.6 Οι συνέπειες της φοροδιαφυγής

Η φοροδιαφυγή αποτελεί ένα φαινόμενο με σημαντικές επιπτώσεις σε όλο το φάσμα του οικονομικού και κοινωνικού συστήματος και λόγω της έκτασής του έχει ως αποτέλεσμα την δημιουργία ενός αναποτελεσματικού φορολογικού συστήματος με άμεση συνέπεια την διεύρυνση των κοινωνικών και οικονομικών ανισοτήτων. Η ύπαρξη υψηλού ποσοστού φοροδιαφυγής επιδρά αρνητικά στην χάραξη, στην εφαρμογή και στην αποτελεσματικότητα της οικονομικής πολιτικής που θεσπίζει το κράτος δημιουργώντας δημοσιονομικό πρόβλημα με πολλές δυσμενείς συνέπειες.

Αρχικά, εξαιτίας της φοροδιαφυγής μειώνονται σημαντικά τα κρατικά έσοδα από την φορολογία και δημιουργείται έλλειμα στον κρατικό προϋπολογισμό με αποτέλεσμα ο κρατικός μηχανισμός να μην μπορεί να ανταποκριθεί επαρκώς στη χρηματοδότηση των δημοσίων δαπανών που είναι απαραίτητες για την απρόσκοπτη λειτουργία του κράτους και την παροχή υπηρεσιών προς τους πολίτες. Εξαιτίας αυτού, το κράτος καταφεύγει σε άλλες διόδους για να μπορέσει να συγκεντρώσει τα διαφυγόντα από την φοροδιαφυγή έσοδα, όπως είναι η περαιτέρω αύξηση των φορολογικών συντελεστών, η υπερφορολόγηση στους συνεπείς φορολογικά πολίτες, οι περικοπές σε σημαντικές κοινωνικές δαπάνες του κράτους πρόνοιας, όπως είναι η υγεία και η παιδεία, παρέχοντας δημόσιες υπηρεσίες χαμηλότερης ποιότητας και ποσότητας, και η καταφυγή στον εξωτερικό δανεισμό αυξάνοντας το δημόσιο χρέος (Lois et al., 2020 ; Koutoupis et al., 2018 ; Κορομηλάς, 2018 ; Hartshock, 2015 ; Pickhardt και Prinz, 2012 ; Δημήτραινας, 2011 ; Βαβούρας και Μανωλάς, 2006 ; Τάτσος, 2010 ; Τάτσος, 2001).

Λόγω της φοροδιαφυγής πραγματοποιείται άνιση μεταχείριση των φορολογουμένων και άδικη κατανομή των φορολογικών βαρών στους πολίτες με συνέπεια πρόσωπα, φυσικά ή νομικά, που έχουν την ίδια φοροδοτική ικανότητα, να υφίστανται διαφορετική φορολογική επιβάρυνση. Η άδικη αυτή μεταχείριση και κατανομή των πόρων περιορίζει την φορολογική συνείδηση και συμμόρφωση των πολιτών οδηγώντας τους στο να καταφεύγουν όλο και περισσότερο στη φοροδιαφυγή και διευρύνει την κοινωνική ανισότητα (Lois et al., 2020 ; Koutoupis et al., 2018 ; Κορομηλάς, 2018 ; Hartshock, 2015 ; Pickhardt και Prinz, 2012 ; Δημήτραινας, 2011 ; Βαβούρας και Μανωλάς, 2006 ; Τάτσος, 2010 ; Τάτσος, 2001).

Παράλληλα, η φοροδιαφυγή έχει ισχυρό αντίκτυπο στην επιχειρηματικότητα και ευνοεί την δημιουργία συνθηκών αθέμιτου ανταγωνισμού. Οι συνέπειές της πλήττουν τον υγιή

ανταγωνισμό μεταξύ των επιχειρήσεων, δυσχεραίνοντας τη μεταξύ τους ανταγωνιστικότητα. Οι επιχειρήσεις που φοροδιαφεύγουν βρίσκονται σε πλεονεκτική θέση καθώς πραγματοποιούν οικονομική δραστηριότητα που δεν καταγράφεται και ωφελούνται περισσότερο σε σχέση με αυτές που ακολουθούν την νόμιμη οδό, διότι δεν πληρώνουν φόρους και μπορούν να πετυχαίνουν χαμηλότερο κόστος παραγωγής. Επακόλουθο αυτών είναι οι επιχειρήσεις που λειτουργούν με φορολογική συνείδηση να δυσκολεύονται να παραμείνουν στην αγορά και να είναι κερδοφόρες (Lois et al., 2020 ; Koutoupis et al., 2018 ; Κορομηλάς, 2018 ; Hartshock, 2015 ; Pickhardt και Prinz, 2012 ; Δημήτρηνας, 2011 ; Βαβούρας και Μανωλάς, 2006 ; Τάτσος, 2010 ; Τάτσος, 2001).

Μια εξαιρετικά ζημιογόνος συνέπεια της φοροδιαφυγής είναι η μείωση της αποτελεσματικότητας της ασκούμενης δημοσιονομικής και νομισματικής. Η φοροδιαφυγή έγκειται στην πραγματοποίηση μη καταγραφόμενης οικονομικής δραστηριότητας δημιουργώντας εσφαλμένες εκτιμήσεις για σημαντικά οικονομικά μεγέθη όπως το ποσοστό ανεργίας, το μέγεθος του πληθωρισμού και τους δείκτες οικονομικής ανάπτυξης. Έτσι, το κράτος προχωρά στο σχεδιασμό δημοσιονομικής πολιτικής βασιζόμενο σε πλασματικά μεγέθη που δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα. Άρα οι πολιτικές που εφαρμόζει δεν μπορούν να είναι αποτελεσματικές και να εξασφαλίζουν την εύρυθμη λειτουργία της οικονομίας και του κράτους, με αποτέλεσμα να χάνεται η εμπιστοσύνη των πολιτών προς τον κρατικό μηχανισμό και τους θεσμούς γενικότερα (Lois et al., 2020 ; Koutoupis et al., 2018 ; Κορομηλάς, 2018 ; Hartshock, 2015 ; Pickhardt και Prinz, 2012 ; Δημήτρηνας, 2011 ; Βαβούρας και Μανωλάς, 2006 ; Τάτσος, 2010 ; Τάτσος, 2001).

2.7 Τρόποι αντιμετώπισης της φοροδιαφυγής

Στα πλαίσια των παραπάνω εξαιρετικά ζημιογόνων συνεπειών του φαινομένου της φοροδιαφυγής, γίνεται φανερό η αναγκαιότητα της λήψης μέτρων που θα αποσκοπούν στην αποτελεσματική αντιμετώπισή του. Κάποιες προτάσεις που θα μπορούσαν να εφαρμοστούν για την εξάλειψη της φοροδιαφυγής είναι οι ακόλουθες (Μπιτζένης και Μητράκου, 2023 ; ΔιαΝΕΟσις και Ernst & Young, 2016 ; ΔιαΝΕΟσις, 2016 ; Γκιόκας, 2015) :

- ✓ Να επεκταθεί και να γίνει υποχρεωτική η χρήση των POS σε περισσότερα επαγγέλματα στο σύνολο της επικράτειας, καθώς και η χρήση του πλαστικού

χρήματος, δηλαδή χρεωστικές και πιστωτικές κάρτες, και να καθιερωθεί η υποχρεωτική διενέργεια τραπεζικών συναλλαγών για όλες τις πληρωμές και τις εισπράξεις, όπου αυτό είναι εφικτό. Η χρήση του πλαστικού χρήματος καθιστά την φοροδιαφυγή ανέφικτη, ενισχύοντας τη διαφάνεια των συναλλαγών και μειώνοντας σε σημαντικό βαθμό τις περιπτώσεις φοροδιαφυγής.

- ✓ Η μεταφορά χρημάτων σε λογαριασμούς τραπεζών του εξωτερικού θα πρέπει να πραγματοποιείται με την επίδειξη των απαραίτητων δικαιολογητικών προς αποφυγή της διακίνησης μαύρου χρήματος.
- ✓ Να δοθούν κίνητρα στους ελεύθερους επαγγελματίες και στις εταιρείες που δραστηριοποιούνται στους κλάδους που είναι περισσότερο επιρρεπείς στην διάπραξη της φοροδιαφυγής ώστε να εκδίδουν τα σχετικά παραστατικά και τις αποδείξεις που συνοδεύουν την κάθε συναλλαγή.
- ✓ Να επεκταθεί περαιτέρω η διασύνδεση της έκδοσης παραστατικών με το taxis ώστε αφενός να αποτραπεί πλήρως η έκδοση πλαστών και εικονικών τιμολογίων και αφετέρου ο έλεγχος της εφορίας για την απόδοση ή την επιστροφή του ΦΠΑ να πραγματοποιείται απευθείας χωρίς καθυστερήσεις.
- ✓ Καταπολέμηση της φοροδιαφυγής που συντελείται μέσω της απόκρυψης εισοδημάτων που προέρχονται από τριγωνικές συναλλαγές μέσω off shore εταιρειών με σύμμαχο τον νόμο των ελεγχόμενων εταιρειών που εφαρμόστηκε στην χώρα μας από το 2014 (Controlled Foreign Corporations) και την ενίσχυση της συνεργασίας με τις υπόλοιπες χώρες για την ανταλλαγή πληροφοριών και στοιχείων σχετικά με τις κινήσεις των τραπεζικών λογαριασμών (Common Reporting Standards).
- ✓ Πάταξη του λαθρεμπορίου που πραγματοποιείται στα προϊόντα που επιβαρύνονται με τον ειδικό φόρο κατανάλωσης. Αφενός στα καύσιμα, το λαθρεμπόριο των οποίων επιβαρύνει σημαντικά τον κρατικό προϋπολογισμό, με την θέσπιση ηλεκτρονικού συστήματος ελέγχου των εισροών – εκροών των καυσίμων σε όλα τα στάδια διακίνησής τους έως ότου παραδοθούν στον τελικό καταναλωτή, αφετέρου στα τσιγάρα με την μεταβολή του μείγματος φόρων που τα επιβαρύνει και συγκεκριμένα με μείωση του πάγιου φόρου και αντίστοιχη αύξηση του αναλογικού.
- ✓ Να καθιερωθεί η καλλιέργεια της φορολογικής ηθικής στους πολίτες σε μακροχρόνια βάση, με έναρξη από τα πρώτα στάδια της εκπαίδευσης. Θα πρέπει να καλλιεργηθεί η αντίληψη στους πολίτες πως η φοροδιαφυγή αποτελεί

παράνομη πράξη με συνέπειες που έχουν σημαντικές επιπτώσεις τόσο στην οικονομία όσο και στην κοινωνία.

- ✓ Η αναδιάρθρωση του φορολογικού μας συστήματος παράλληλα με την μείωση των φορολογικών συντελεστών της μισθωτής εργασίας και του ΦΠΑ, θα αποτρέψει την μεγέθυνση της φοροδιαφυγής και θα δημιουργήσει ευνοϊκές συνθήκες για ανάπτυξη.
- ✓ Εντατικοποίηση των προληπτικών και κατασταλτικών ελέγχων ώστε να αποτραπεί η παράνομη διακίνηση εμπορευμάτων και η λειτουργία παράνομων αγορών.
- ✓ Δημιουργία ενός κράτους δικαιοσύνης με την θέσπιση αμερόληπτων κρατικών ελεγκτικών μηχανισμών και επιβολή ποινών και κυρώσεων σε όσους φοροδιαφεύγουν, αποσκοπώντας στην καταστολή αλλά και στην πρόληψη περιπτώσεων φοροδιαφυγής.
- ✓ Βελτίωση της συνεργασίας μεταξύ των υπηρεσιών και ενίσχυση της συνεργασίας με εξωτερικούς φορείς και τρίτες χώρες, με σκοπό την γρήγορη ανταλλαγή πληροφοριών σε θέματα νομοθεσίας και μεθόδων αντιμετώπισης της φοροδιαφυγής.
- ✓ Εκσυγχρονισμός της τεχνολογικής υποδομής των ελεγκτικών υπηρεσιών προκειμένου να γίνουν περισσότερο αποτελεσματικές.
- ✓ Επέκταση και συνεχής ενίσχυση της εκπαίδευσης των ελεγκτών μέσα από συνέδρια και σεμινάρια, ώστε να είναι περισσότερο εξοικειωμένοι με περιπτώσεις απάτης και να καταστούν περισσότερο ικανοί στον εντοπισμό περιστατικών φοροδιαφυγής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο : ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ

3.1 Η έννοια και ο σκοπός των φορολογικών ελέγχων

Ο φορολογικός έλεγχος αποτελεί μια διαδικασία κατά την οποία οι κρατικές ελεγκτικές υπηρεσίες ελέγχουν την συμμόρφωση των φορολογουμένων με τους ισχύοντες φορολογικούς νόμους και κανονισμούς που έχει θεσπίσει το κράτος. Αποτελείται από το σύνολο των ενεργειών που πραγματοποιούν σύμφωνα με τον Νόμο 4174/2013, οι ελεγκτές οι οποίοι είναι ανεξάρτητα πρόσωπα προς την οικονομική μονάδα, για την παρακολούθηση των εφαρμοζόμενων τακτικών και διαδικασιών από την επιχείρηση κατά την διάρκεια του διαχειριστικού έτους (Νεγκάκης και Ταχυνάκης, 2013).

Ο φορολογικός έλεγχος περιλαμβάνει όλες τις λογιστικές επαληθεύσεις που είναι αναγκαίες για να διαπιστωθεί η ακρίβεια και η ειλικρίνεια των δεδομένων και των αποτελεσμάτων που περιλαμβάνονται στα λογιστικά βιβλία και στοιχεία, και η ορθή αποτύπωση αυτών των δεδομένων στις υποβληθείσες φορολογικές δηλώσεις ώστε να προκύψουν τα φορολογητέα κέρδη και οι ζημίες και κατά συνέπεια το τελικό οφειλόμενο ποσό των φόρων προς το Δημόσιο (Μιχαήλ et al., 2008).

Ο φορολογικός έλεγχος χαρακτηρίζεται από πολλούς ως ένα σημαντικό εργαλείο που διαθέτει ο κρατικός μηχανισμός στα πλαίσια της δίκαιης κατανομής των φορολογικών βαρών προς τους πολίτες και οι συνέπειες της πραγματοποίησής του εντοπίζονται σε όλο το φάσμα της κοινωνίας και κυρίως στις οικονομικές δραστηριότητες της χώρας. Αποτελεί έναν εξισορροπητικό παράγοντα που αποβλέπει στην προστασία και την εξυπηρέτηση των συμφερόντων του κράτους μέσω της δίκαιης κατανομής των φορολογικών βαρών μεταξύ των πολιτών, την επικράτηση του υγιούς ανταγωνισμού μεταξύ των επιχειρήσεων, την ενημέρωση των φορολογουμένων σχετικά με τις φορολογικές τους υποχρεώσεις και τέλος την αύξηση του επιπέδου της φορολογικής συμμόρφωσης και την καλλιέργεια φορολογικής συνείδησης στους πολίτες (Λάζος, 2012 ; Μιχαήλ et al., 2008).

Η βασική επιδίωξη και η αποστολή της φορολογικής διοίκησης είναι η σωστή και καθολική εφαρμογή των διατάξεων της φορολογικής νομοθεσίας από όλους τους πολίτες με γνώμονα την επιβάρυνση με το χαμηλότερο δυνατό οικονομικό και κοινωνικό κόστος τόσο για τους φορολογούμενους όσο και για το ίδιο το κράτος. Στρατηγικής σημασίας είναι η επικράτηση του αισθήματος δικαιοσύνης μεταξύ των πολιτών ώστε να

εξασφαλιστεί η εμπιστοσύνη των πολιτών προς την ακεραιότητα και την διαφάνεια του κρατικού μηχανισμού (Υπουργείο Οικονομικών, 2005).

Μέσω της διενέργειας των φορολογικών ελέγχων εκπληρώνεται ο βασικός στόχος της φορολογικής διοίκησης, ο οποίος δεν είναι άλλος από την είσπραξη του ακριβούς ποσού των φόρων που προκύπτουν με βάση τα οριζόμενα από την φορολογική νομοθεσία. Σε αυτά τα πλαίσια μέσω του φορολογικού ελέγχου η φορολογική διοίκηση προβαίνει στον εντοπισμό όσων διαπράττουν φορολογικά αδικήματα και στην επιβολή κυρώσεων και ποινών στις περιπτώσεις που θα εντοπιστεί η διάπραξη φοροδιαφυγής ή παραβίαση της ισχύουσας νομοθεσίας.

Σκοπός του φορολογικού ελέγχου είναι (Δαλιάνης και Νιφορόπουλος, 2020 ; D' Agosto et al., 2017 ; Καζαντζής, 2006 ; Τόλης et al., 1999):

- να εξακριβώσει την πλήρη και ορθή εφαρμογή των διατάξεων της φορολογικής νομοθεσίας,
- να διαπιστώσει αν εκδίδονται και αν λαμβάνονται τα προβλεπόμενα φορολογικά στοιχεία που πρέπει να συνοδεύουν τις συναλλαγές των επιχειρήσεων,
- να εξακριβώσει την εμπρόθεσμη ή μη υποβολή των φορολογικών δηλώσεων,
- να εξακριβώσει την πληρότητα και την ορθότητα των στοιχείων που περιλαμβάνονται στις φορολογικές δηλώσεις μέσω της επαλήθευσης των δηλωμένων στοιχείων με τα οικονομικά αποτελέσματα που προκύπτουν από τα λογιστικά βιβλία και στοιχεία που τηρούν οι φορολογούμενοι με βάση τις προβλεπόμενες αρχές της λογιστικής επιστήμης και των λογιστικών προτύπων,
- να προσδιορίσει το πραγματικό ύψος των φορολογικών υποχρεώσεων των φορολογουμένων,
- να εντοπίσει την διάπραξη μεθοδευμένων παραλείψεων που ως αποτέλεσμα έχουν στην συστηματική αποφυγή καταβολής φόρων, τελών και εισφορών προς το Δημόσιο,
- να καθορίσει τις ποινές και τις κυρώσεις στην περίπτωση υποβολής φορολογικών δηλώσεων που περιλαμβάνουν ανακριβή στοιχεία σε σχέση με τα όσα καταγράφονται στα λογιστικά βιβλία και στοιχεία, στην περίπτωση μη υποβολής φορολογικής δήλωσης ή στην περίπτωση μη εφαρμογής των διατάξεων των λογιστικών προτύπων.

3.2 Νομοθετικό πλαίσιο διεξαγωγής φορολογικών ελέγχων

Ο κύριος νόμος ο οποίος καθορίζει όλες τις διαδικασίες που ακολουθούνται και τις μεθόδους που εφαρμόζονται αναφορικά με τον φορολογικό έλεγχο είναι ο Κώδικας Φορολογικής Διαδικασίας (Κ.Φ.Δ) Ν. 4174/2013 και μεταγενέστερα ο Ν. 4987/2022. Ο φορολογικός έλεγχος επομένως, αποτελεί μια θεσμοθετημένη διαδικασία που διενεργείται από την φορολογική διοίκηση και η οποία περιγράφεται και καθορίζεται ρητά με τον νόμο 4174/2013. Σύμφωνα με το άρθρο 23 του ίδιου νόμου *«Η Φορολογική Διοίκηση έχει την εξουσία να επαληθεύει και να διασταυρώνει την εκπλήρωση των φορολογικών υποχρεώσεων εκ μέρους του φορολογουμένου, την ακρίβεια των φορολογικών δηλώσεων που υποβάλλονται σε αυτήν και να επιβεβαιώνει τον υπολογισμό και την καταβολή του οφειλόμενου φόρου, διενεργώντας έλεγχο σε έγγραφα, λογιστικά στοιχεία και στοιχεία γνωστοποιήσεων και παρόμοιες πληροφορίες, θέτοντας ερωτήσεις στον φορολογούμενο και σε τρίτα πρόσωπα, ερευνώντας εγκαταστάσεις και μέσα μεταφοράς που χρησιμοποιούνται για την διενέργεια επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, σύμφωνα με τις διαδικασίες και χρησιμοποιώντας μεθόδους που προβλέπονται στον Κώδικα».*

Το πλαίσιο διενέργειας των φορολογικών ελέγχων και των επαληθεύσεων, πέραν του νόμου 4174/2013, καθορίζεται από μια σειρά φορολογικών νόμων, πολυγραφημένων διαταγών (Π.Ο.Λ.), αποφάσεων και οδηγιών της φορολογικής διοίκησης. Οι κυριότεροι φορολογικοί νόμοι που εφαρμόζονται είναι οι ακόλουθοι :

- ✓ Ν. 4173/2014 Φορολογικές διαδικασίες και άλλες διατάξεις..
- ✓ Ν. 4172/2013 Φορολογία εισοδήματος, επείγοντα μέτρα εφαρμογής του Ν. 4046/2012, Ν. 4093/2012 και Ν. 4127/2013 και άλλες διατάξεις.
- ✓ Ν. 4308/2014 Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα, συναφείς ρυθμίσεις και άλλες διατάξεις.
- ✓ Ν. 4512/2018 Ρυθμίσεις για την εφαρμογή των Διαρθρωτικών Μεταρρυθμίσεων του προγράμματος Οικονομικής προσαρμογής και άλλες διατάξεις.
- ✓ Ν. 4557/2018 Πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότηση της τρομοκρατίας και άλλες διατάξεις.

Ο Ν. 4174/2013 με το άρθρο 23, ορίζει πως ο προϊστάμενος της ελεγκτικής υπηρεσίας μπορεί να διενεργεί έλεγχο σχετικά με την ακρίβεια των υποβληθεισών δηλώσεων όπως

επίσης και σχετικά με τους φορολογουμένους που δεν έχουν υποβάλλει δήλωση. Παράλληλα στην παράγραφο 3 του ίδιου άρθρου ορίζονται όλες οι μέθοδοι των ελεγκτικών επαληθεύσεων που μπορούν να ακολουθηθούν, οι κανόνες και οι αρχές που διέπουν τον έλεγχο, τα κριτήρια επιλογής για έλεγχο όπως επίσης και οι ενέργειες και οι διαδικασίες που θα πρέπει να ακολουθούνται κατά την διενέργεια του ελέγχου. Όλες αυτές οι διαδικασίες που ακολουθούνται προσαρμόζονται ανάλογα με την προέλευση και το ύψος των εισοδημάτων.

Σύμφωνα με τον Μιλτιάδη (1999), με την διενέργεια του φορολογικού ελέγχου, ελέγχεται ο βαθμός εκπλήρωσης των φορολογικών υποχρεώσεων των φορολογουμένων από την φορολογική διοίκηση και διεξάγονται όλες οι απαραίτητες ενέργειες και διαδικασίες με σκοπό τον εντοπισμό της φορολογητέας ύλης που δεν δηλώθηκε ή δηλώθηκε μερικώς, με στόχο την καταπολέμηση και την πάταξη της φοροδιαφυγής.

Οι γενικές αρχές που διέπουν την διενέργεια του φορολογικού ελέγχου είναι :

- η αρχή της νομιμότητας του φόρου, η οποία καθιερώνεται στο άρθρο 78 του Συντάγματος και συγκεκριμένα στην παράγραφο 1, σύμφωνα με την οποία *«κανένας φόρος δεν επιβάλλεται ούτε εισπράττεται χωρίς τυπικό νόμο που καθορίζει το υποκείμενο της φορολογίας και το εισόδημα, το είδος της περιουσίας, τις δαπάνες και τις συναλλαγές ή τις κατηγορίες τους, στις οποίες ανέρχεται ο φόρος»*.
- Η αρχή της βεβαιότητας του φόρου, σύμφωνα με την οποία τα ουσιώδη στοιχεία που αποτελούν τον φόρο θα πρέπει να καθορίζονται ρητά και με σαφήνεια ώστε να διασφαλίζεται η προστασία των πολιτών από την αυθαιρεσία της εκτελεστικής εξουσίας και να καλλιεργείται το αίσθημα εμπιστοσύνης των πολιτών προς την φορολογική αρχή (Θεοχαρόπουλος, 2002).
- Η αρχή της καθολικότητας του φόρου, βάσει της οποίας η συνεισφορά προς τον κρατικό μηχανισμό επιβαρύνει όλους τους πολίτες ανεξαιρέτως. Όπως αναφέρεται και στα άρθρα 4 και 5 του Συντάγματος *«οι Έλληνες πολίτες συνεισφέρουν χωρίς διακρίσεις στα δημόσια βάρη ανάλογα με τις δυνάμεις τους»*.

Ο Κώδικας Φορολογικής Διαδικασίας (ν. 4174/2013) ρυθμίζει όλα τα ζητήματα που άπτονται των φορολογικών ελέγχων και συγκεκριμένα τον βαθμό εξουσίας της φορολογικής διοίκησης κατά την διενέργεια των ελέγχων (άρθρο 23 ΚΦΔ), το δικαίωμα της φορολογικής εξουσίας για ελεύθερη πρόσβαση στα βιβλία και στοιχεία του

φορολογουμένου (άρθρο 24 ΚΦΔ), τις διαδικασίες που ακολουθούνται σχετικά με την έκδοση της εντολής ελέγχου, την πραγματοποίηση του επιτόπιου φορολογικού ελέγχου, τον επανέλεγχο προηγούμενης φορολογικής περιόδου και το πλαίσιο συνεργασίας του φορολογουμένου κατά την διενέργεια του ελέγχου (ΚΦΔ άρθρο 25), τις μεθόδους και τα κριτήρια επιλογής υποθέσεων για έλεγχο (ΚΦΔ άρθρο 26), τις έμμεσες τεχνικές που ακολουθούνται για τον προσδιορισμό της φορολογητέας ύλης (ΚΦΔ άρθρο 27), τα αποτελέσματα που προκύπτουν από την διενέργεια του φορολογικού ελέγχου (ΚΦΔ άρθρο 28) και τέλος την διαδικασία της διοικητικής συνδρομής στο πλαίσιο διενέργειας φορολογικών ελέγχων.

3.3 Είδη φορολογικών ελέγχων

Τα είδη των φορολογικών ελέγχων περιγράφονται στο άρθρο 23 του νόμου 4174/2013.

Η πρώτη διάκριση αφορά τον τόπο που λαμβάνει χώρα η διενέργεια του ελέγχου. Πιο συγκεκριμένα, ο έλεγχος μπορεί να είναι :

- Έλεγχος γραφείου, ο οποίος διενεργείται από τα αρμόδια ελεγκτικά όργανα με βάση τα στοιχεία που έχει στη διάθεσή της η φορολογική διοίκηση, δηλαδή με βάση τις υποβληθείσες φορολογικές δηλώσεις, τα στοιχεία διασταυρώσεων που προέρχονται από το σύστημα TAXIS, παράλληλα τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις, τα λοιπά στοιχεία και έγγραφα που προσκομίζει ο φορολογούμενος καθώς και τις πληροφορίες που έχει στη διάθεσή της. Συνεπώς, η πραγματοποίηση αυτού του είδους ελέγχου προϋποθέτει ο φορολογούμενος που υπόκειται στον έλεγχο να προσκομίζει στη φορολογική διοίκηση όλα τα αναγκαία ζητούμενα έγγραφα και στοιχεία.
- Επιτόπιος έλεγχος, ο οποίος διενεργείται από τα ελεγκτικά όργανα στις εγκαταστάσεις της επιχείρησης κατά την διάρκεια του επίσημου ωραρίου λειτουργίας της. Σε περίπτωση διενέργειας επιτόπιου ελέγχου εκτός ωραρίου λειτουργίας της επιχείρησης πρέπει να υπάρχει σαφής σχετική αναφορά στην εντολή ελέγχου. Στον επιτόπιο φορολογικό έλεγχο τα ελεγκτικά όργανα ερευνούν τις εγκαταστάσεις και τα μεταφορικά μέσα της επιχείρησης που χρησιμοποιούνται για την εξυπηρέτηση των επιχειρηματικών της δραστηριοτήτων σύμφωνα με τις μεθόδους που προβλέπει ο Κώδικας Φορολογικής Διαδικασίας (άρθρο 23 ΚΦΔ).

Σύμφωνα με τον νόμο 4174/2013, με βάση τα φορολογικά αντικείμενα που ελέγχονται προκύπτει η διάκριση του ελέγχου σε πλήρη και μερικό έλεγχο.

- Ο πλήρης έλεγχος διενεργείται για όλες τις φορολογίες και για όλα τα φορολογικά αντικείμενα, τις εισφορές και τα τέλη και έχει τον χαρακτήρα του οριστικού ελέγχου. Στην περίπτωση του πλήρους ελέγχου, η επιχείρηση ενημερώνεται με έγγραφη σχετική γνωστοποίηση σε χρόνο προγενέστερο πριν την έναρξή του ελέγχου και των επαληθεύσεων. Ο πλήρης έλεγχος αποτελεί επιτόπιο έλεγχο.
- Ο μερικός έλεγχος δεν συγκεντρώνει τα χαρακτηριστικά του πλήρους ελέγχου, δηλαδή δεν αφορά όλα τα φορολογικά αντικείμενα, αλλά κάποια από αυτά όπως για παράδειγμα τον φόρο προστιθέμενης αξίας ή το εισόδημα. Ο μερικός έλεγχος μπορεί να είναι είτε επιτόπιος είτε να πραγματοποιείται από τα γραφεία της φορολογικής διοίκησης.

Με κριτήριο την περιοδικότητα ο έλεγχος διακρίνεται σε τακτικό ή προσωρινό. Πιο αναλυτικά :

- Ο τακτικός έλεγχος αποτελεί έναν συστηματικό έλεγχο με σκοπό την επαλήθευση της ορθότητας και ακρίβειας των φορολογικών δηλώσεων και των χρηματοοικονομικών καταστάσεων και μπορεί να επεκταθεί χρονικά στις οικονομικές χρήσεις στις οποίες μπορεί να επιβληθεί φόρος και δεν έχει παραγραφεί η αξίωση της φορολογικής διοίκησης για την είσπραξη των φόρων. Αποτελεί πλήρη, λεπτομερή και συστηματικό έλεγχο των τηρούμενων βιβλίων και στοιχείων με σκοπό την στοιχειοθέτηση των φορολογικών υποχρεώσεων του φορολογουμένου. Κατά κανόνα είναι οριστικός έλεγχος εκτός μερικών εξαιρέσεων όταν το επιβάλλει η σχετική νομοθεσία.
- Ο έκτακτος έλεγχος πραγματοποιείται σε τυχαία χρονική στιγμή, έχει ρόλο κυρίως κατασταλτικό και πραγματοποιείται συνήθως κατόπιν καταγγελίας.

Με γνώμονα τον σκοπό διενέργειας του ελέγχου, ο φορολογικός έλεγχος διακρίνεται σε προληπτικό και κατασταλτικό.

- Ο προληπτικός έλεγχος πραγματοποιείται κατά την διάρκεια της διαχειριστικής χρήσης με σκοπό να διαπιστωθεί η εφαρμογή και η τήρηση των διατάξεων της φορολογικής νομοθεσίας και ο βαθμός εκπλήρωσης των φορολογικών υποχρεώσεων των φορολογουμένων. Η διενέργεια προληπτικού ελέγχου γίνεται με στόχο την πρόληψη και την καταστολή πραγματοποίησης φοροδιαφυγής και

πραγματοποιείται από τις αρμόδιες αρχές χωρίς προηγούμενη γνωστοποίηση προς τον φορολογούμενο. Είναι σύντομος και ουσιαστικός και χαρακτηρίζεται από την αιφνίδια επίσκεψη των ελεγκτών στις εγκαταστάσεις της επιχείρησης ώστε να αποτραπεί η παραβίαση της σχετικής νομοθεσίας.

- Ο κατασταλτικός έλεγχος διεξάγεται ως συνέπεια της γνωστοποίησης των φορολογικών στοιχείων των φορολογουμένων προς την φορολογική αρχή. Επιδιώκει να εξακριβώσει την ορθότητα των τηρούμενων διαδικασιών και την εφαρμογή της φορολογικής νομοθεσίας όσον αφορά τους παρακρατούμενους και επιρριπτόμενους φόρους με έμφαση στον φόρο προστιθέμενης αξίας.

Μια ακόμη διάκριση του φορολογικού ελέγχου είναι σε προσωρινό. Ο προσωρινός έλεγχος πραγματοποιείται με σκοπό την διαπίστωση της εκπλήρωσης ή μη των φορολογικών υποχρεώσεων του φορολογούμενου και τον προσδιορισμό των διαφορών που πρέπει να καταλογισθούν. Ο προσωρινός έλεγχος αφορά κυρίως επιχειρήσεις που δεν είναι συνεπείς στην υποβολή φορολογικών δηλώσεων ή εμφανίζουν αρνητικές δηλώσεις, είτε σε επιχειρήσεις για τις οποίες υπάρχουν οι ενδείξεις ότι διαπράττουν φοροδιαφυγή.

Εκτός των προαναφερόμενων διακρίσεων του ελέγχου, μπορεί να υπάρξουν και άλλες διακρίσεις με γνώμονα για παράδειγμα το φορολογικό αντικείμενο, όπου ο έλεγχος μπορεί να διακριθεί σε έλεγχο εισοδήματος ή φόρου προστιθέμενης αξίας.

3.4 Κριτήρια επιλογής υποθέσεων για έλεγχο

Οι υπηρεσίες που ασκούν τον φορολογικό έλεγχο εφαρμόζουν μια σειρά από κριτήρια για την επιλογή των υποθέσεων που θα ελεγχθούν. Σύμφωνα με το άρθρο 26 του Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας (Ν. 4174/2013), η φορολογική διοίκηση επιλέγει τις υποθέσεις που θα ελεγχθούν με βάση κριτήρια ανάλυσης κινδύνου αλλά και με βάση άλλα κριτήρια τα οποία καθορίζει ο Διοικητής της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων και τα οποία δεν δημοσιοποιούνται, με τον λόγο της μη δημοσιοποίησής τους να μην αναφέρεται στην αιτιολογική έκθεση. Η μη δημοσιοποίησή τους επιδιώκει να μην διαρρεύσει ο τρόπος με τον οποίο προσδιορίζεται η επιλογή των υποθέσεων προς έλεγχο (Rice, 1992).

Οι υποθέσεις που πρόκειται να ελεγχθούν κατά προτεραιότητα, καθορίζονται με απόφαση του Διοικητή της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων με βάση τα κριτήρια ανάλυσης κινδύνου, πληροφορίες από εσωτερικές και εξωτερικές πηγές καθώς και μια

σειρά άλλων κριτηρίων που ορίζει ο Διοικητής της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων χωρίς να τα δημοσιοποιεί.

Τα κριτήρια ανάλυσης κινδύνου, αποτελούν ένα σύστημα επιλογής υποθέσεων για έλεγχο που θεσπίστηκε για πρώτη φορά στη χώρα μας με το νόμο 3842/2010 και συγκεκριμένα με το άρθρο 80, αντικατάσταση του οποίου αποτέλεσε στη συνέχεια το άρθρο 39 του νόμου 4141/2013. Το σύστημα των κριτηρίων ανάλυσης κινδύνου βασίζεται αφενός σε ποιοτικά χαρακτηριστικά των επιχειρήσεων όπως για παράδειγμα η νομική μορφή, η τήρηση βιβλίων β' ή γ' κατηγορίας, η επικινδυνότητα που παρουσιάζει ο κλάδος δραστηριότητας της εταιρείας ως προς την παραβίαση της φορολογικής νομοθεσίας, η ύπαρξη στοιχείων που προκύπτουν από διασταυρώσεις των πληροφοριακών συστημάτων με διενεργούμενους ελέγχους ή πληροφορίες από εξωτερικές ή εσωτερικές πηγές για απόκρυψη φορολογητέας ύλης, ο βαθμός παραβατικής συμπεριφοράς της επιχείρησης κατά τα προηγούμενα χρόνια (για παράδειγμα επιβολή προστίμων για μη έκδοση αποδείξεων) και γενικότερα στα χαρακτηριστικά της φορολογικής εικόνας και συμπεριφοράς των φορολογουμένων. Αφετέρου, καθοριστικής σημασίας είναι τα οικονομικά στοιχεία των επιχειρήσεων όπως τα έσοδα και τα έξοδα, τα καθαρά κέρδη ή οι ζημίες, τα δηλούμενα στοιχεία στις υποβληθείσες φορολογικές δηλώσεις, η διενέργεια συναλλαγών μεγάλης αξίας σε χώρες προνομιακού φορολογικού καθεστώτος - τους λεγόμενους φορολογικούς παραδείσους και κάθε άλλο στοιχείο που είναι διαθέσιμο μέσω βάσεων δεδομένων ή άλλων πηγών πληροφόρησης. Επιπρόσθετα, στοιχεία όπως ο τόπος παραγωγής των προϊόντων, ο τρόπος διακίνησής τους και οι ιδιαιτερότητες που παρουσιάζει κάθε αντικείμενο δραστηριότητας και κάθε τόπος, αποτελούν παράγοντες που διαμορφώνουν τα κριτήρια επιλογής υποθέσεων για έλεγχο.

Σύμφωνα με τις οδηγίες της ΑΑΔΕ οι υποθέσεις ελέγχονται κατά προτεραιότητα με βάση κριτήρια ανάλυσης κινδύνου τα οποία στηρίζονται σε ηλεκτρονικά στοιχεία που είναι διαθέσιμα στη φορολογική διοίκηση, αλλά και με βάση στοιχεία και πληροφορίες που μπορεί να έχει η φορολογική διοίκηση από εσωτερικές ή εξωτερικές πηγές πληροφόρησης. Μέσω ενός αυτοματοποιημένου μοντέλου αξιολόγησης των υποθέσεων με τη χρήση του πληροφοριακού συστήματος ELENXIS γίνεται η στόχευση και η επιλογή των φορολογουμένων που συγκεντρώνουν υψηλή μοριοδότηση. Πιο συγκεκριμένα, οι υποθέσεις προς έλεγχο αξιολογούνται κατά προτεραιότητα και κατατάσσονται ανά υπηρεσία σε φθίνουσα σειρά ταξινόμησης σύμφωνα με την τελική

τους μοριοδότηση κατά κατηγορία. Η μοριοδότηση των κριτηρίων προκύπτει από τον νόμο 3842/2010 άρθρο 80 και στη συνέχεια από την ΠΟΛ 1178/2011, όπου καθορίζονται η μοριοδότηση των κριτηρίων – κανόνων επιλογής υποθέσεων προς έλεγχο και οι κανόνες που υλοποιούν το κάθε κριτήριο. Κατόπιν της φθίνουσας κατάταξης, προκύπτουν οι λίστες φορολογουμένων υψηλής μοριοδότησης, οι οποίες καταρτίζονται ανά ελεγκτική υπηρεσία και με σειρά προτεραιότητας, με τις πρώτες θέσεις να καταλαμβάνουν οι επιχειρήσεις που παρουσιάζουν την μεγαλύτερη επικινδυνότητα. Οι εν λόγω λίστες αποστέλλονται μέσω του πληροφοριακού συστήματος ELENXIS στους προϊσταμένους των ελεγκτικών υπηρεσιών ώστε να δρομολογηθεί η έκδοση της σχετικής εντολής ελέγχου. Ο έλεγχος υποθέσεων πραγματοποιείται έως ότου να επιτευχθεί ο ετήσιος στόχος της κάθε ελεγκτικής υπηρεσίας βάσει του Επιχειρησιακού Σχεδίου του κάθε έτους σχετικά με τον αριθμό των ελέγχων που θα πρέπει να έχουν ολοκληρωθεί κατά την διάρκεια του έτους.

3.5 Διαδικασία – στάδια φορολογικού ελέγχου

Η διενέργεια του φορολογικού ελέγχου χαρακτηρίζεται από συγκεκριμένα στάδια και διαδικασίες που ακολουθούνται. Για να ξεκινήσει η διαδικασία του ελέγχου θα πρέπει πρώτα να έχει ολοκληρωθεί η διαδικασία επιλογής υποθέσεων για έλεγχο όπως αναλυτικά αναφέρθηκε προηγουμένως. Με απόφασή του ο Διοικητής της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων επιλέγει τις υποθέσεις που θα ελεγχθούν κατά προτεραιότητα μέσα στη διάρκεια του επόμενου έτους, αλλά και τις υποθέσεις που αφορούν τα προηγούμενα πέντε φορολογικά έτη και θα υποβληθούν σε έλεγχο (ΚΔΦ άρθρο 26). Στη συνέχεια ο προϊστάμενος της αρμόδιας ελεγκτικής υπηρεσίας εκδίδει την εντολή ελέγχου και αναθέτει ονομαστικά την υπόθεση σε ελεγκτή ή ομάδα ελεγκτών.

Αναλυτικά οι διαδικασίες που ακολουθούνται κατά την διενέργεια ενός φορολογικού ελέγχου είναι οι ακόλουθες :

- Η διαδικασία του ελέγχου ξεκινά με την κοινοποίηση στον φορολογούμενο της εντολής για έλεγχο σε διάστημα πέντε ημερών από την έκδοσή της. Στην εντολή ελέγχου αναφέρονται τα στοιχεία του φορολογουμένου και πληροφορίες σχετικά με τον έλεγχο, όπως ποιά φορολογική περίοδο αφορά, τα είδη της φορολογίας που θα ελεγχθούν (εισόδημα, ΦΠΑ κλπ.), η διάρκεια του ελέγχου και ο χαρακτηρισμός του ως πλήρης ή μερικός έλεγχος. Παράλληλα, ο ελεγκτής

οφείλει να ενημερώσει τον φορολογούμενο για την δυνατότητα υποβολής τροποποιητικών δηλώσεων σύμφωνα με τον νόμο 4512/2018, για όλες τις φορολογίες και όλες τις χρήσεις που περιλαμβάνονται στην εντολή ελέγχου, εκμεταλλευόμενος με αυτό τον τρόπο τις ευνοϊκές διατάξεις περί οικειοθελούς αποκάλυψης του σχετικού νόμου, με δυνατότητα μείωσης των προστίμων που θα επιβληθούν σε ποσοστό έως και 60%. Ιδιαίτερης σημασίας είναι η ημερομηνία κοινοποίησης της εντολής ελέγχου ώστε να μην έχει παραγραφεί το δικαίωμα του Δημοσίου για πραγματοποίηση ελέγχου.

- Την κοινοποίηση της εντολής ελέγχου στον ελεγχόμενο, ακολουθεί το αίτημα παροχής πληροφοριών σύμφωνα με όσα ορίζει το άρθρο 14 του νόμου 4446/2016. Με αυτό το αίτημα ο ελεγχόμενος καλείται να προσκομίσει όλα τα στοιχεία που θα του ζητηθούν από τους ελεγκτές, όπως αντίγραφα στοιχείων και βιβλίων, ηλεκτρονικά αρχεία, στοιχεία που δηλώνουν την οικονομική του κατάσταση, αρχεία κίνησης των τραπεζικών του λογαριασμών, στοιχεία που δικαιολογούν την απόκτηση της περιουσίας του. Βάσει των πληροφοριών που συλλέγονται μέσω της έρευνας, δημιουργείται ο φάκελος της υπόθεσης και οι ελεγκτές προσπαθούν να συλλέξουν όσες περισσότερες πληροφορίες μπορούν ώστε να χτίσουν το προφίλ του φορολογούμενου και να προετοιμαστούν κατάλληλα για την διενέργεια του ελέγχου. Σε όλη αυτή τη διαδικασία βασική πηγή πληροφοριών αποτελούν τα πληροφοριακά συστήματα που διαθέτει η ΑΑΔΕ, δηλαδή το σύστημα TAXIS και το σύστημα ELENXIS. Παράλληλα, οι ελεγκτές συγκεντρώνουν στοιχεία και πληροφορίες για τον ελεγχόμενο ενδοϋπηρεσιακά, δηλαδή από τα διάφορα τμήματα της Δ.Ο.Υ. Συγκεκριμένα, συγκεντρώνονται στοιχεία από το τμήμα του μητρώου σχετικά με την έδρα της ελεγχόμενης επιχείρησης, την επαγγελματική δραστηριότητα, το καταστατικό ή της συμμετοχή της σε άλλες επιχειρήσεις. Από το τμήμα των εσόδων λαμβάνονται πληροφορίες σχετικά με τα έσοδα, τις δαπάνες, τα κέρδη ή τις ζημίες, την απόδοση των παρακρατούμενων φόρων, τον ΦΠΑ και τις ενδοκοινοτικές αποκτήσεις. Στη συνέχεια, στοιχεία λαμβάνονται σχετικά με τα οχήματα, την ακίνητη περιουσία και τις μισθώσεις από τις δηλώσεις Ε9 του περιουσιολογίου. Επιπλέον, πληροφορίες δύναται να αναζητηθούν από άλλες ελεγκτικές υπηρεσίες όπως Τελωνεία ή ΥΕΔΔΕ με απώτερο σκοπό να δημιουργηθεί μια πλήρης εικόνα του ελεγχόμενου.

- Στη συνέχεια πραγματοποιείται η διενέργεια των ελεγκτικών επαληθεύσεων με σκοπό την εξακρίβωση της φορολογητέας ύλης. Μετά την εξέταση των προσκομιζόμενων στοιχείων του ελεγχόμενου, οι ελεγκτές εκδίδουν το Προσωρινό Σημείωμα Διαπιστώσεων Ελέγχου στο οποίο περιγράφονται αναλυτικά όλα τα στοιχεία και οι διατάξεις που έλαβαν υπόψη οι ελεγκτές και τους οδήγησαν σε συγκεκριμένα συμπεράσματα καθώς και οι διαφορές που προκύπτουν στη φορολογητέα ύλη και οι οποίες προέρχονται από τις υποβληθείσες φορολογικές δηλώσεις και τα ευρήματα του ελέγχου. Παράλληλα, εκδίδεται η «Προσωρινή Πράξη Προσδιορισμού Φόρου», στην οποία βεβαιώνεται ο φόρος που προκύπτει αφενός από το εισόδημα που απέκρυψε ο ελεγχόμενος και το οποίο εντοπίστηκε από τον ασκούμενο έλεγχο, αφετέρου από μη δικαιολογημένη απόκτηση ή αύξηση περιουσίας η οποία δεν έχει φορολογηθεί, όπως επίσης και τα πρόστιμα και οι πρόσθετοι φόροι που επιβάλλονται λόγω της ανακρίβειας των δηλώσεων και της απόκρυψης φορολογητέας ύλης.
- Από την ημερομηνία έκδοσης της Προσωρινής Πράξης Προσδιορισμού Φόρου, δίνεται προθεσμία είκοσι ημερών στον ελεγχόμενο για να καταθέσει εγγράφως ενστάσεις σχετικά με τις διαπιστώσεις του ελέγχου και να υποβάλλει συμπληρωματικά έγγραφα και στοιχεία για να αντικρούσει τα συμπεράσματα των ελεγκτών.
- Μετά το πέρας του διαστήματος των είκοσι ημερών οι ελεγκτές, αφού επεξεργαστούν και ελέγξουν τα συμπληρωματικά στοιχεία που προσκομίζει ο ελεγχόμενος, εκδίδουν την τελική Έκθεση Ελέγχου στην οποία αιτιολογείται εμπεριστατωμένα η αποδοχή ή απόρριψη των ενστάσεων του ελεγχόμενου. Με βάση την Έκθεση ελέγχου, εκδίδεται η «Οριστική Πράξη Προσδιορισμού Φόρου» με την οποία βεβαιώνονται οι καταβλητέοι φόροι καθώς και τα πρόστιμα για τα εισοδήματα που έχουν αποκρυφθεί από την φορολογική αρχή. Η Έκθεση Ελέγχου και η Οριστική Πράξη Προσδιορισμού Φόρου κοινοποιούνται από την ελεγκτική υπηρεσία της ΑΑΔΕ στον ελεγχόμενο σύμφωνα με το άρθρο 5 του νόμου 4174/2013, είτε ηλεκτρονικά, είτε με συστημένη επιστολή, είτε με επίδοση.
- Από την ημερομηνία έκδοσης της Οριστικής Πράξης Προσδιορισμού Φόρου ο ελεγχόμενος έχει το δικαίωμα εντός τριάντα ημερών να καταθέσει ενδικοφανή

προσφυγή στη Διεύθυνση Επίλυσης Διαφορών ώστε να υποβάλλει τις αντιρρήσεις του σχετικά με το αποτέλεσμα του ελέγχου και να αιτηθεί την επανεξέταση της υπόθεσης. Με την κατάθεση ενδικοφανούς προσφυγής αναστέλλεται η καταβολή ποσοστού 50% του αμφισβητούμενου από τον ελεγχόμενο ποσού, εφόσον βέβαια καταβληθεί το υπόλοιπο 50%.

- Σε διάστημα εκατόν είκοσι ημερών από την υποβολή του σχετικού αιτήματος του ελεγχόμενου, η Διεύθυνση Επίλυσης Διαφορών οφείλει να επανεξετάσει τις εντάσεις του φορολογουμένου και να κοινοποιήσει την απόφασή της σχετικά με την μερική ή ολική αποδοχή ή απόρριψη των ενστάσεων του φορολογουμένου βασιζόμενη στις απόψεις της ελεγκτικής αρχής αλλά και στις πληροφορίες που λαμβάνει από τον ελεγχόμενο.

Καθ' όλη την διάρκεια διενέργειας του ελέγχου ενημερώνεται κατάλληλα το πληροφοριακό σύστημα ελέγχου ELENXIS, ώστε να υπάρχει ροή των πληροφοριών μεταξύ όλων των αρμόδιων τμημάτων της Δ.Ο.Υ. Μετά το πέρας του ελέγχου οι ελεγκτές μέσω του ELENXIS διαβιβάζουν τις Πράξεις στα αρμόδια τμήματα της Δ.Ο.Υ και βεβαιώνονται ταμειακά τα καταλογισθέντα ποσά.

Σύμφωνα με το Εγχειρίδιο Επιλεγμένων Λειτουργικών Διαδικασιών της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων ο χρόνος που απαιτείται για την εκτέλεση των προαναφερόμενων διαδικασιών ελέγχου κυμαίνεται από δύο έως και τέσσερις μήνες ανάλογα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και την πολυπλοκότητα της κάθε περίπτωσης. Συμπερασματικά με βάση τα παραπάνω βήματα και στάδια που ακολουθούνται κατά την ελεγκτική διαδικασία, διαπιστώνουμε πως ο φορολογικός έλεγχος αποτελεί μια σύνθετη διαδικασία στην οποία λαμβάνονται υπόψη πολλοί ευμετάβλητοι παράγοντες όπως είναι η ιδιαιτερότητα της κάθε υπόθεσης προς έλεγχο και η φορολογική νομοθεσία.

3.6 Έμμεσες τεχνικές ελέγχου

Οι ελεγκτικές υπηρεσίες, πέρα από τις θεσμοθετημένες μεθόδους ελέγχου όπως για παράδειγμα τον έλεγχο των βιβλίων και στοιχείων των επιχειρήσεων και τη διενέργεια των λογιστικών διασταυρώσεων, τα τελευταία χρόνια εφαρμόζουν νέες μεθόδους και τεχνικές που προσδιορίζουν με έμμεσο τρόπο το φορολογητέο εισόδημα. Σύμφωνα με το άρθρο 27 του Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας, η φορολογική διοίκηση μπορεί να σχηματίζει μια εκτίμηση για τον προσδιορισμό της φορολογητέας ύλης χρησιμοποιώντας

μία ή περισσότερες έμμεσες τεχνικές ελέγχου. Η χρήση των έμμεσων τεχνικών ελέγχου είναι διεθνώς αναγνωρισμένη και χρησιμοποιείται με σκοπό τον προσδιορισμό του φορολογητέου εισοδήματος μέσω μιας ενδεδειγμένης ανάλυσης της οικονομικής κατάστασης του φορολογούμενου πέρα από την εξέταση των υποβληθεισών δηλώσεων. Με τις έμμεσες τεχνικές ελέγχου, οι ελεγκτές συλλέγουν πληροφορίες και στοιχεία από εσωτερικές και εξωτερικές πηγές με στόχο τον εντοπισμό της μη δηλωθείσας φορολογητέας ύλης (Δαλιάνης, 2020).

Τα ελεγκτικά όργανα καταφεύγουν στην εφαρμογή των έμμεσων τεχνικών ελέγχου όταν υπάρχουν στη διάθεσή τους σημαντικές ενδείξεις απόκρυψης εισοδήματος, όταν οι επιχειρηματικές δαπάνες είναι περισσότερες από τα δηλωθέντα εισοδήματα, όταν το ποσοστό μικτού κέρδους της επιχείρησης είναι ασυνήθιστα μεγαλύτερο από άλλες αντίστοιχες εταιρείες του κλάδου, όταν γίνονται σε μεγάλο βαθμό συναλλαγές με μετρητά, όταν υπάρχει αδικαιολόγητη αύξηση της καθαρής θέσης, όταν δεν εφαρμόζεται οι ενδεδειγμένες λογιστικές μέθοδοι για τον προσδιορισμό της οικονομικής κατάστασης ή ακόμα και όταν δεν τηρούνται βιβλία και στοιχεία. Οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου αποτελούν ένα συμπληρωματικό εργαλείο που έχουν στη διάθεσή τους οι ελεγκτές.

Σύμφωνα με τον Mayr (2017), οι ελεγκτές αρχικά βασίζονται στα δεδομένα και στις πληροφορίες που εξάγονται από τον έλεγχο των βιβλίων και στοιχείων. Στην περίπτωση όμως που οι παρεχόμενες πληροφορίες και τα διαθέσιμα δεδομένα δεν επαρκούν, τότε υιοθετούν τις έμμεσες τεχνικές ελέγχου ως τελευταία λύση στην προσπάθεια εντοπισμού της πραγματικής φορολογητέας ύλης. Με βάση τα προαναφερόμενα λοιπόν, οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου εφαρμόζονται σε περιπτώσεις αδυναμίας απεικόνισης της εισοδηματικής κατάστασης των φορολογουμένων όπως επίσης και σε περιπτώσεις προσπάθειας εντοπισμού φαινομένων φοροδιαφυγής.

Οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου που έχουν αναπτυχθεί και εφαρμόζονται σε διεθνές επίπεδο είναι οι ακόλουθες (Άρθρο 27 ΚΦΔ ; Σταματίου, 2015) :

- Η αρχή των αναλογιών (Mark up method),
- Η αρχή της ανάλυσης ρευστότητας (Source and application of funds method / T account method),
- Η αρχή της καθαρής θέσης (Net worth method),
- Η αρχή της σχέσης της τιμής πώλησης προς το συνολικό όγκο κύκλου εργασιών (Unit and volume method),

- Η αρχή της ανάλυσης του ύψους των τραπεζικών καταθέσεων και των δαπανών σε μετρητά (Bank deposits and cash expenditure method).

Από τις πέντε παραπάνω έμμεσες τεχνικές ελέγχουν έχουν εκδοθεί οδηγίες εφαρμογής μόνο για τις τρεις. Πιο αναλυτικά :

Αρχή της ανάλυσης της ρευστότητας : η τεχνική αυτή προσπαθεί να προσδιορίσει το μέγεθος της φορολογητέας ύλης πραγματοποιώντας μια ανάλυση στα φορολογητέα και μη έσοδα, στις δαπάνες είτε είναι επαγγελματικές είτε ατομικές, καθώς επίσης και στις μεταβολές των περιουσιακών στοιχείων και υποχρεώσεων του ελεγχόμενου. Δημιουργείται ένα ισοζύγιο σε μορφή ταν (T) όπου από την μία πλευρά απεικονίζονται τα κάθε μορφής έσοδα και από την άλλη πλευρά τα κάθε μορφής έξοδα που σημειώθηκαν κατά την διάρκεια της εξεταζόμενης περιόδου. Η διαφορά που προκύπτει μεταξύ των δύο στηλών του ισοζυγίου αποτελεί την μη δηλωθείσα φορολογητέα ύλη η οποία θα πρέπει να φορολογηθεί (Δαλιάνης και Αρτσίτας, 2019).

Η αρχή της καθαρής θέσης : η τεχνική αυτή προσπαθεί να προσδιορίσει το μέγεθος της φορολογητέας ύλης εξετάζοντας τα περιουσιακά στοιχεία, τα κεφάλαια, τις απαιτήσεις, τις υποχρεώσεις και τα εισοδήματα κάνοντας μια αναδρομική εξέταση σε προηγούμενα οικονομικά στοιχεία του φορολογούμενου. Εδώ εξετάζεται ο πίνακας ενεργητικού και παθητικού για όλες τις υπό έλεγχο φορολογικές περιόδους, συγκρινόμενος με τον αντίστοιχο πίνακα της αμέσως επόμενης και της αμέσως προηγούμενης φορολογικής περιόδου. Η διαφορά μεταξύ ενεργητικού και παθητικού αποτελεί την καθαρή θέση. Στη συνέχεια αφαιρείται η καθαρή θέση έναρξης και λήξης κάθε φορολογικής περιόδου αναπροσαρμόζοντας παράλληλα τις αποκτήσεις και εκποιήσεις περιουσιακών στοιχείων με τις ατομικές και οικογενειακές δαπάνες. Έτσι το αποτέλεσμα της καθαρής θέσης συγκρίνεται με τη δηλωθείσα φορολογητέα ύλη και η διαφορά τους υπόκειται σε φορολόγηση (Δαλιάνης και Αρτσίτας, 2019).

Η αρχή της ανάλυσης του ύψους των τραπεζικών καταθέσεων και των δαπανών σε μετρητά : η τεχνική αυτή στοχεύει στον προσδιορισμό της φορολογητέας ύλης μέσω της ανάλυσης της κίνησης των τραπεζικών λογαριασμών τόσο του φορολογούμενου όσο των μελών της οικογένειάς του. Από τις συνολικές τραπεζικές καταθέσεις που αφορούν την ελεγχόμενη περίοδο αφαιρούνται όλα τα ποσά που έχουν κατατεθεί και αφορούν μη υποκείμενα σε φορολογία εισοδήματα. Στο υπόλοιπο των τραπεζικών καταθέσεων που προκύπτει προστίθενται πληρωμές αγορών και δαπανών που έχουν γίνει με μετρητά και

αφαιρούνται έσοδα που δεν φορολογούνται και δεν έχουν κατατεθεί σε τραπεζικούς λογαριασμού. Η διαφορά που εντοπίζεται με τα συνολικά δηλωθέντα εισοδήματα αποτελεί την μη δηλωθείσα φορολογητέα ύλη η οποία θα πρέπει να υποβληθεί σε φορολόγηση (Δαλιάνης και Αρτσίτας, 2019).

3.7 Προσδιορισμοί φόρου

Σύμφωνα με το άρθρο 30 του νόμου 4174/2013, το ποσό της οφειλής ή απαίτησης του φορολογούμενου για μια ή περισσότερες φορολογικές περιόδους μιας ή περισσότερων φορολογικών υποθέσεων, καθορίζεται με την πράξη προσδιορισμού φόρου. Στην πράξη προσδιορισμού φόρου βεβαιώνεται το ακριβές ποσό οφειλής ή απαίτησης του φορολογούμενου και αντίστοιχα καταχωρείται ως εισπρακτέο ή επιστρεπτέο στο πληροφοριακό σύστημα ELENXIS της φορολογικής διοίκησης.

Η φορολογική διοίκηση έχει την αρμοδιότητα να εκδίδει τις ακόλουθες πράξεις προσδιορισμού φόρου (Ν. 4174/2013 ΚΦΔ άρθρα 32, 33, 34 και 35) :

- Πράξη διοικητικού προσδιορισμού φόρου
- Πράξη εκτιμώμενου προσδιορισμού φόρου
- Πράξη διορθωτικού προσδιορισμού φόρου
- Πράξη προληπτικού προσδιορισμού φόρου

Πράξη διοικητικού προσδιορισμού φόρου : Σε κάποιες περιπτώσεις, σύμφωνα με όσα προβλέπονται στην νομοθεσία, η φορολογική δήλωση δεν προσδιορίζει άμεσα το ποσό του φόρου προς καταβολή και γι' αυτό το λόγο η φορολογική διοίκηση εκδίδει την πράξη διοικητικού προσδιορισμού φόρου βασιζόμενη σε στοιχεία και πληροφορίες που αποσπά από τον φορολογούμενο ή από εξωτερικές πηγές. Σε περίπτωση που ο φόρος που προσδιορίζεται από την φορολογική διοίκηση με την πράξη διοικητικού προσδιορισμού φόρου, διαφέρει από τον φόρο που προκύπτει μέσω της φορολογικής δήλωσης, τότε η φορολογική διοίκηση οφείλει να τεκμηριώνει με στοιχεία τον τρόπο υπολογισμού του σχετικού φόρου.

Πράξη εκτιμώμενου προσδιορισμού φόρου : Στις περιπτώσεις όπου ο φορολογούμενος δεν υποβάλει φορολογική δήλωση, τότε η φορολογική διοίκηση έχει το δικαίωμα να εκδώσει πράξη εκτιμώμενου προσδιορισμού φόρου, στην οποία προσδιορίζεται ο φόρος με βάση στοιχεία που έχει στην κατοχή της η φορολογική διοίκηση. Αν μετά την έκδοση

της εν λόγω πράξης ο φορολογούμενος υποβάλει φορολογική δήλωση, τότε παύει να ισχύει η πράξη εκτιμώμενου προσδιορισμού φόρου.

Πράξη διορθωτικού προσδιορισμού φόρου : Αν μετά την υποβολή της φορολογικής δήλωσης από τον φορολογούμενο διαπιστωθεί πως ο φόρος που βεβαιώθηκε δεν αντιστοιχεί στον πραγματικό φόρο που θα έπρεπε να καταβάλλει ο φορολογούμενος, είτε γιατί είναι ανακριβής είτε γιατί είναι εσφαλμένος, τότε εκδίδεται η πράξη διορθωτικού προσδιορισμού φόρου. Η συγκεκριμένη πράξη εκδίδεται μετά την διενέργεια πλήρους φορολογικού ελέγχου και υπάρχει η δυνατότητα διόρθωσης του βεβαιωμένου φόρου μεταγενέστερα, σε περίπτωση που προκύψουν νέα στοιχεία.

Πράξη προληπτικού προσδιορισμού φόρου : Μία ακόμη κατηγορία πράξεων προσδιορισμού φόρου είναι οι πράξεις προληπτικού προσδιορισμού. Η φορολογική διοίκηση δύναται να τις εκδίδει κατά την έναρξη της φορολογικής περιόδου και πριν την ημερομηνία υποβολής των φορολογικών δηλώσεων, για έκτακτες υποθέσεις όπως για παράδειγμα όταν υπάρχουν σημαντικές ενδείξεις ότι ο φορολογούμενος προσπαθεί να φύγει από την χώρα, διακινδυνεύοντας έτσι να μην καταβάλει τον οφειλόμενο φόρο. Μετά την έκδοση της πράξης προληπτικού προσδιορισμού φόρου, εκδίδεται η πράξη διορθωτικού προσδιορισμού φόρου μέσα σε ένα έτος από την ημερομηνία έκδοσης της πράξης προληπτικού προσδιορισμού.

3.8 Κρατικές ελεγκτικές υπηρεσίες

Το έργο της πραγματοποίησης του ελέγχου αποτελεί αρμοδιότητα των φορολογικών αρχών και είναι συνέπεια της αρχής της νομιμότητας, σύμφωνα με την οποία τα διοικητικά όργανα έχουν υποχρέωση να εκτελούν τις διαδικασίες που προβλέπονται από την σχετική νομοθεσία και τους κανόνες δικαίου. Η ευθύνη της διενέργειας των φορολογικών ελέγχων θα πρέπει να ορίζεται ρητά και με σαφήνεια σύμφωνα με τον Πανταζόπουλο (2012), ώστε να μην συντελούνται επικαλύψεις μεταξύ των διαφόρων δημοσίων ελεγκτικών αρχών και οι ενέργειες της κάθε αρχής να πηγάζουν από την θεσμοθετημένη αρμοδιότητά της να ασκεί δημόσια εξουσία με σκοπό την προστασία των φορολογικών αξιώσεως του κράτους.

Οι κρατικές ελεγκτικές υπηρεσίες είναι οι ακόλουθες :

Δημόσιες Οικονομικές Υπηρεσίες (Δ.Ο.Υ) : Οι κατά τόπους Δ.Ο.Υ είναι αρμόδιες για την διενέργεια φορολογικών ελέγχων σε επιχειρήσεις με ακαθάριστα έσοδα που καθορίζονται από τον Γενικό Γραμματέα Δημοσίων Εσόδων σε ετήσια βάση. Συγχρόνως, στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων τους είναι η διενέργεια ελέγχου σε φυσικά πρόσωπα που δεν αποτελούν φορολογουμένους μεγάλου πλούτου. Επωμίζονται με την ευθύνη της διενέργειας ελέγχων για την εξακρίβωση της συμμόρφωσης ή μη των φορολογουμένων με την κείμενη φορολογική νομοθεσία, όπως επίσης και με την ευθύνη εντοπισμού μη δηλούμενης φορολογητέας ύλης. Παράλληλα, στις Δ.Ο.Υ έχουν μετατοπιστεί πλέον και οι αρμοδιότητες που είχαν παλιότερα τα Διαπεριφερειακά Ελεγκτικά Κέντρα (ΚΕΚ) της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης με αποτέλεσμα να διευρυνθεί το εύρος των αρμοδιοτήτων και των ευθυνών τους. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με το άρθρο 55 του νόμου 4002/2012 και την τροποποίηση αυτού με το άρθρο 19 του νόμου 4223/2013, ο προϊστάμενος της Επιχειρησιακής Μονάδας Είσπραξης φέρει πλέον την αρμοδιότητα για οποιαδήποτε υπόθεση υπάγεται στην αρμοδιότητά του. Επιπρόσθετα, ο προϊστάμενος της εκάστοτε Δ.Ο.Υ κατέχει την αρμοδιότητα της έκδοσης εντολής μερικού ελέγχου υποθέσεων που αφορούν την φορολογία μεταβίβασης ακινήτων που υπάγονται στη συγκεκριμένη Δ.Ο.Υ.

Κέντρο Ελέγχου Φορολογουμένων Μεγάλου Πλούτου (Κ.Ε.ΦΟ.ΜΕ.Π) : Το Κ.Ε.ΦΟ.ΜΕ.Π αποτελεί μια αποκεντρωμένη υπηρεσία επιπέδου Διεύθυνσης που διενεργεί φορολογικό έλεγχο και υπάγεται στη Γενική Διεύθυνση Φορολογικών Ελέγχων και Είσπραξης Δημοσίων Εσόδων, έχοντας την έδρα της στο δήμο Αθηναίων και με αρμοδιότητες που καλύπτουν το σύνολο της Ελληνικής επικράτειας (άρθρο 34, Ν. 4141/2013). Με σχετική απόφαση του Γενικού Γραμματέα της Γενικής Γραμματείας Δημοσίων Εσόδων, καθορίζονται οι φορολογούμενοι μεγάλου πλούτου και η εν λόγω απόφαση δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως. Στις αρμοδιότητες του Κ.Ε.ΦΟ.ΜΕ.Π, σύμφωνα με τον νόμο 4141/2013, συγκαταλέγεται η έκδοση φύλλων ελέγχου και πράξεων προσδιορισμού του φόρου και λοιπών πράξεων για υποθέσεις που παραμένουν σε εκκρεμότητα, η επίλυση φορολογικών διαφορών και η βεβαίωση καταλογιζόμενων διαφορών φόρων, προσαυξήσεων, τελών, εισφορών και προστίμων σύμφωνα με όσα ορίζονται από την κείμενη νομοθεσία. Παράλληλα, το Κ.Ε.ΦΟ.ΜΕ.Π κατέχει την αρμοδιότητα της εκπροσώπησης της φορολογικής αρχής στα δικαστήρια για την διευθέτηση των υποθέσεών της.

Κέντρο Ελέγχου Μεγάλων Επιχειρήσεων (Κ.Ε.ΜΕ.ΕΠ) : Οι αρμοδιότητες του Κ.Ε.ΜΕ.ΕΠ περιλαμβάνουν την διενέργεια φορολογικών ελέγχων στις ακόλουθες περιπτώσεις :

- Σε φορολογουμένους που παρουσιάζουν ετήσια ακαθάριστα έσοδα προερχόμενα από επιχειρηματική δραστηριότητα ύψους άνω των 25.000.000 € κατά την διάρκεια μιας διαχειριστικής περιόδου. Ο έλεγχος αφορά χρήσεις που ξεκινάνε από την 1/1/2009 και έπειτα και αφορά τους συζύγους και τα προστατευόμενα τέκνα ανεξάρτητα με την άσκηση επιχειρηματικής δραστηριότητας από μέρους τους.
- Σε τραπεζικές και ασφαλιστικές εταιρείες ανεξαρτήτως μορφής καθώς και για τις εταιρείες που είναι εισηγμένες στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών και οι οποίες παρουσιάζουν ετήσια ακαθάριστα έσοδα ύψους 10.000.000 €.
- Σε συνδεδεμένες επιχειρήσεις που έχουν την υποχρέωση να καταρτίζουν ενοποιημένες οικονομικές καταστάσεις ασχέτως με το ύψος των ακαθάριστων εσόδων που σημειώνουν, εφόσον τα ακαθάριστα έσοδα μίας εκ των συνδεδεμένων επιχειρήσεων υπερβαίνουν το όριο των 25.000.000 € ή 10.000.000 €.
- Σε συνδεδεμένες επιχειρήσεις σύμφωνα με το άρθρο 2 του νόμου 4172/2013 σε περίπτωση που ένα από αυτά υποχρεούται να καταρτίσει φάκελο τεκμηρίωσης τιμών ενδοομιλικών συναλλαγών.
- Στις περιπτώσεις φορολογουμένων όπου πριν τον μετασχηματισμό είχε προηγηθεί η έκδοση εντολής ελέγχου ανεξαρτήτως του ύψους των ακαθάριστων εσόδων, σε περίπτωση που ο φορολογούμενος ή κάποιος άλλος συμμετέχων στο μετασχηματισμό έχει ακαθάριστα έσοδα που ξεπερνούν τα 25.000.000 €.

Σώμα Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος (Σ.Δ.Ο.Ε) : Το Σώμα Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος διέθετε σημαντικές και διευρυμένες ελεγκτικές αρμοδιότητες. Σύμφωνα με το άρθρο 4 του νόμου 2343/1995 οι ευθύνες του αφορούσαν :

- Την άσκηση προληπτικού ελέγχου αφενός για την διασφάλιση της τήρησης και της σωστής εφαρμογής των διατάξεων της φορολογικής και τελωνειακής νομοθεσίας, αφετέρου για τον εντοπισμό μη δηλωθείσας φορολογητέας ύλης και την πάταξη της φοροδιαφυγής και του λαθρεμπορίου.
- Την διενέργεια έρευνας με στόχο την ανακάλυψη και την δίωξη οικονομικών εγκλημάτων, παραβάσεων και γενικότερα παράνομων πράξεων που αφορούν

θέματα αρμοδιότητας του Υπουργείου Οικονομικών και διαδραματίζονται τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό της χώρας και έρχονται σε αντίθεση με τα συμφέροντα της εθνικής οικονομίας και του κράτους γενικότερα.

- Την προστασία του αιγιαλού και της παραλίας καθώς και των ανταλλάξιμων και δημόσιων κτημάτων που βρίσκονται υπό την αιγίδα του Υπουργείου Οικονομικών, από καταπατήσεις και εκμετάλλευση αυτών από ιδιώτες ή επιχειρήσεις.
- Την δίωξη και την καταστολή κάθε είδους παράνομων πράξεων όπως για παράδειγμα το λαθρεμπόριο, την παράνομη διακίνηση ναρκωτικών ουσιών ή όπλων, την παράνομη χρήση προϊόντων που υπόκεινται σε ειδικό τελωνειακό καθεστώς και γενικότερα την νομιμοποίηση εισοδημάτων που προέρχονται από εγκληματικές δραστηριότητες.

Υπηρεσία Ειδικών Ελέγχων (ΥΠ.Ε.Ε) : Η αρμοδιότητα άσκησης προληπτικού φορολογικού ελέγχου που έφερε το Σώμα Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος, μετατοπίστηκε στη συνέχεια στην Υπηρεσία Ειδικών Ελέγχων η οποία συστάθηκε με το άρθρο 30 του νόμου 3296/2004. Η Υπηρεσία Ειδικών Ελέγχων κατά την έναρξη λειτουργίας της είχε όλες τις υποχρεώσεις και τα δικαιώματα που έφερε μέχρι και την παύση του το Σ.Δ.Ο.Ε. Παρόλα αυτά, όλες αυτές οι υποχρεώσεις και τα δικαιώματα με το άρθρο 88 του νόμου 3842/2010 επέστρεψαν και πάλι στη δικαιοδοσία του Σ.Δ.Ο.Ε. Με την από 31/10/2013 απόφαση του Υπουργού Οικονομικών οι αρμοδιότητες του Σ.Δ.Ο.Ε περί άσκησης προληπτικού ελέγχου για την εφαρμογή της κείμενης φορολογικής και τελωνειακής νομοθεσίας, μεταφέρθηκαν στη Γενική Γραμματεία Δημοσίων Εσόδων. Στη συνέχεια όμως, με απόφαση του Γενικού Γραμματέα Δημοσίων Εσόδων οι εν λόγω αρμοδιότητες ανατέθηκαν στην νεοσυσταθείσα Υπηρεσία Έρευνας και Διασφάλισης Δημοσίων Εσόδων (Υ.Ε.Δ.Δ.Ε).

Υπηρεσία Οικονομικής Αστυνομίας και Δίωξης Ηλεκτρονικού Εγκλήματος : Η εν λόγω υπηρεσία αποτελεί αυτοτελή κεντρική υπηρεσία της Ελληνικής Αστυνομίας, υπάγεται απευθείας στον αρχηγό της Ελληνικής Αστυνομίας και λειτουργεί υπό την εποπτεία του Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος. Η δράση της επικεντρώνεται στην έρευνα και τη δίωξη οικονομικών εγκλημάτων που πραγματοποιούνται ενάντια στα συμφέροντα του κράτους και αφορούν πράξεις που τελούνται μέσω διαδικτύου ή άλλων μέσων ηλεκτρονικής επικοινωνίας. Σε γενικές γραμμές οι αρμοδιότητες αυτής της υπηρεσίας

συγκλίνουν με αυτές που κατείχε το Σ.Δ.Ο.Ε όσον αφορά τον εντοπισμό περιπτώσεων φοροδιαφυγής και οικονομικών εγκλημάτων γενικότερα.

3.9 Παραβάσεις και πρόστιμα

Η βασική διάκριση των παραβάσεων που πραγματοποιούν οι φορολογούμενοι, είναι οι διαδικαστικές παραβάσεις και οι ουσιαστικές παραβάσεις (ν. 4174/2013). Από την μια πλευρά, οι διαδικαστικές παραβάσεις αφορούν την μη τήρηση των διαδικαστικών υποχρεώσεων που πηγάζουν από τον Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας και την φορολογική νομοθεσία και σαν στόχο έχουν την ενίσχυση της φορολογικής συμμόρφωσης. Από την άλλη πλευρά, οι ουσιαστικές παραβάσεις αφορούν την μη τήρηση ουσιαστικών υποχρεώσεων που πηγάζουν από την φορολογική νομοθεσία και η πραγματοποίησή τους έχει ως συνέπεια την καταβολή είτε μειωμένων ποσών φόρου είτε την μη νόμιμη είσπραξη επιστροφής φόρων. Η πραγματοποίηση ουσιαστικών παραβάσεων ανακαλύπτεται μετά την διενέργεια ελέγχου.

Σύμφωνα με τα άρθρα 53 έως 62 του Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας Ν. 4987/2022, έχει θεσπιστεί ένα ενιαίο πλαίσιο διατάξεων βάσει του οποίου πραγματοποιείται η επιβολή των διοικητικών κυρώσεων και προστίμων και ο υπολογισμός των τόκων. Η πράξη επιβολής προστίμων κοινοποιείται στον φορολογούμενο μαζί με την πράξη προσδιορισμού του φόρου ή και αυτοτελώς σε περίπτωση μη ταυτόχρονης έκδοσης της πράξης προσδιορισμού φόρου (ν. 4987/2022).

Τα πρόστιμα καταβάλλονται εφάπαξ μέσα σε διάστημα τριάντα ημερών από την κοινοποίηση της πράξης επιβολής, με εξαίρεση να αποτελούν οι περιπτώσεις των άρθρων 57 και 59 του νόμου 4987/2022. Αν για την ίδια παράβαση επιβάλλονται περισσότερα του ενός προστίμου, τότε υπερισχύει η διάταξη που προβλέπει το υψηλότερο πρόστιμο (άρθρα 58, 58Α και 59 Ν. 4897/2022). Το άρθρο 58 του νόμου 4987/2022 καθορίζει την γενική ρύθμιση που αφορά τα πρόστιμα που επιβάλλονται σε παραβάσεις που αφορούν όλους τους φόρους, τα τέλη και τις εισφορές που εμπίπτουν στον Κ.Φ.Δ. Εξαιρείται παρόλα αυτά, ο Φόρος Προστιθέμενης Αξίας και οι παρακρατούμενοι φόροι για τους οποίους ισχύουν οι διατάξεις των ειδικών ρυθμίσεων που περιγράφονται στα άρθρα 58Α και 59 αντίστοιχα. Κάθε παράβαση αφορά τα φορολογικά έτη στα οποία αναφέρεται και καταλογίζεται με βάση το ισχύον καθεστώς κατά το χρόνο διάπραξής της και όχι με βάση το καθεστώς που ισχύει κατά τον χρόνο διαπίστωσής της.

Πιο αναλυτικά, τα άρθρα του Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας (Ν. 4987/2022) τα οποία ρυθμίζουν την επιβολή προστίμων για την διάπραξη παραβάσεων είναι τα ακόλουθα :

Άρθρο 53 - Τόκοι εκπρόθεσμης καταβολής : Σε περίπτωση που ο φορολογούμενος δεν καταβάλει τους βεβαιωμένους φόρους εντός της νόμιμης προθεσμίας, τότε επιβαρύνεται με τόκους επί των μη καταβληθέντων φόρων για χρονική περίοδο που ξεκινά από την επόμενη ημέρα λήξης της νόμιμης προθεσμίας καταβολής. Σε περίπτωση εκπρόθεσμης καταβολής του φόρου, ο τόκος που επιβάλλεται δεν αποτελεί κύρωση προς τον φορολογούμενο, αλλά αποτελεί συνέπεια της καθυστέρησης πληρωμής της οφειλής. Κατά συνέπεια, οι τόκοι εκπρόθεσμης καταβολής δεν σχετίζονται με την διαδικασία φορολογικού ελέγχου και για την επιβολής τους δεν απαιτείται έκδοση πράξης προσδιορισμού φόρου. Οι τόκοι εκπρόθεσμης καταβολής υπολογίζονται σε κάθε περίπτωση εκπρόθεσμης καταβολής φόρων, τελών ή εισφορών που εμπίπτουν στις διατάξεις του Κ.Φ.Δ και για τα οποία έχουν εκδοθεί πράξεις προσδιορισμού από την 1/1/2014 και έπειτα, με ημερομηνία έναρξης υπολογισμού την αμέσως επόμενη μέρα από την εκπνοή της νόμιμης προθεσμίας καταβολής.

Άρθρο 54 – Διαδικαστικές παραβάσεις : Η φορολογική αρχή βεβαιώνει πρόστιμα προς τον φορολογούμενο σε περίπτωση διάπραξης των διαδικαστικών παραβάσεων σύμφωνα με τον ακόλουθο πίνακα :

Πίνακας 8 : Παραβάσεις και πρόστιμα άρθρου 54 Ν. 4987/2022.

Παραβάσεις άρθρου 54	Φορολογούμενος μη υπόχρεος στην τήρηση λογιστικών βιβλίων	Φορολογούμενος που τηρεί απλοποιημένα λογιστικά πρότυπα (απλογραφικά)	Φορολογούμενος που τηρεί πλήρη λογιστικά πρότυπα (διπλογραφικά)
Μη υποβολή, εκπρόθεσμη ή ελλιπή υποβολή φορολογικών δηλώσεων από τις οποίες δεν προκύπτει φορολογική υποχρέωση καταβολής φόρου (μηδενική ή πιστωτική)	100,00 €	100,00 €	100,00 €
Μη υποβολή ή εκπρόθεσμη υποβολή φορολογικής δήλωσης ή δήλωσης παρακρατούμενου φόρου	100,00 €	250,00 €	500,00 €
Μη ανταπόκριση σε αίτημα της Φορολογικής Διοίκησης για παροχή πληροφοριών ή στοιχείων	100,00 €	250,00 €	500,00 €

Συνέχεια Πίνακα 8 : Παραβάσεις και πρόστιμα άρθρου 54 Ν. 4987/2022.

Μη συνεργασία κατά την διάρκεια διενέργειά φορολογικού ελέγχου	2.500,00 €	2.500,00 €	2.500,00 €
Μη γνωστοποίηση στη Φορολογική Διοίκηση του φορολογικού του εκπροσώπου	-	250,00 €	500,00 €
Μη εγγραφή ή περισσότερες από μία εγγραφές στο φορολογικό μητρώο	2.500,00 €	2.500,00 €	2.500,00 €
Μη συμμόρφωση με τις υποχρεώσεις του κατά το άρθρο 13	2.500,00 €	2.500,00 €	2.500,00 €
Παραβίαση ή παραποίηση ή επέμβαση στον τρόπο λειτουργίας των φορολογικών ηλεκτρονικών μηχανισμών	5.000,00 € όταν υπαίτιος της παράβασης είναι ο κάτοχος - χρήστης του φορολογικού μηχανισμού, 10.00,00 € όταν υπαίτιος της παράβασης είναι η επιχείρηση μεταπώλησης ή τεχνικής υποστήριξης, 20.00,00 € όταν υπαίτιος της παράβασης είναι η επιχείρηση που έχει λάβει την έγκριση (software) και υλισμού (hardware) από αρμόδια όργανα		
Έκδοση στοιχείων λιανικής πώλησης χωρίς την χρήση φορολογικών ηλεκτρονικών μηχανισμών ή μηχανισμών που δεν πληρούν τις απαραίτητες προδιαγραφές	500,00 €	500,00 €	500,00 €
Έκδοση δελτίων και αποδείξεων από το Ολοκληρωμένο Σύστημα Ελέγχου Εισροών - Εκροών χωρίς την χρήση εγκεκριμένου μοντέλου σήμανσης (Ε.Α.Φ.Δ.Σ.Σ.)	500,00 €	500,00 €	500,00 €
Μη υποβολή ή υποβολή ανακριβών στοιχείων αναφορικά με τις διατάξεις της παρ. 8 του άρθρου 62 του Ν. 4170/2013	100,00 €	100,00 €	100,00 €
Μη έκδοση λογιστικών αρχείων ή έκδοση και λήψη ανακριβών λογιστικών αρχείων για πράξεις που δεν επιβαρύνονται με ΦΠΑ	-	500,00 €	1.000,00 €
Διακίνηση αγαθών χωρίς την συνοδεία των απαραίτητων παραστατικών διακίνησης	-	500,00 €	1.000,00 €
Μη συμμόρφωση με τις υποχρεώσεις της παρ. 3 του άρθρου 20 Ν. 3842/2010 (Α' 58)	100,00 €	100,00 €	100,00 €

Πηγή : Άρθρο 54 Ν. 4987/2022.

Τα ανωτέρω πρόστιμα του άρθρου 54 δεν επιβάλλονται στις περιπτώσεις υποβολής εκπρόθεσμης τροποποιητικής δήλωσης ΦΠΑ ή δήλωσης παρακρατούμενων φόρων εφόσον η αρχική δήλωση είχε υποβληθεί εμπρόθεσμα (παρ. 2, άρθρο 54). Εφόσον η μη

υποβολή δήλωσης μπορεί να διαπιστωθεί μόνο μετά την διενέργεια ελέγχου, τα πρόστιμα του άρθρου 54 επιβάλλονται στην περίπτωση που είναι μεγαλύτερα από τα πρόστιμα που ορίζουν τα άρθρα 58, 58Α και 59 του Ν. 4987/2022.

Άρθρο 58 – Πρόστιμα ανακριβούς δήλωσης ή μη υποβολής δήλωσης : Σε περίπτωση που το ποσό του φόρου που προκύπτει με βάση την υποβληθείσα φορολογική δήλωση, είναι μικρότερο του ποσού του φόρου που προκύπτει από την πράξη διορθωτικού προσδιορισμού φόρου που εκδίδεται από την Φορολογική Αρχή, τότε ο φορολογούμενος βαρύνεται με πρόστιμο το οποίο υπολογίζεται επί της διαφοράς των δύο προαναφερόμενων ποσών όπως ορίζεται μετά την εφαρμογή της περίπτωσης α' της παραγράφου 7 του νέου άρθρου 3 του Ν. 4337/2015. :

Πίνακας 9 : Πρόστιμα άρθρου 58 Ν. 4987/2022.

Ποσοστό διαφοράς	Πρόστιμο επί της διαφοράς
5% - 20%	10%
20% - 50%	25%
50% - 100%	50%
Μη υποβολή	50%

Πηγή : Άρθρο 58 Ν. 4987/2022.

Άρθρο 58Α – Πρόστιμα για παραβάσεις σχετικές με τον Φ.Π.Α. : Το άρθρο 58Α του Ν. 4987/2022, αφορά τις ακόλουθες ουσιαστικές παραβάσεις :

- Εκπρόθεσμη υποβολή χρεωστικής δήλωσης Φ.Π.Α
- Μη υποβολή ή υποβολή ανακριβούς δήλωσης Φ.Π.Α από την οποία θα προέκυπτε φόρος,
- Άσκηση μη δηλωθείσας δραστηριότητας υπαγόμενης σε Φ.Π.Α,
- Έκδοση στοιχείων από μη υπόχρεο πρόσωπο.

Σύμφωνα με όσα ορίζονται στο άρθρο 58Α, σε περίπτωση μη έκδοσης ή λήψης ανακριβούς στοιχείου για συναλλαγή που επιβαρύνεται με Φ.Π.Α, επιβάλλεται πρόστιμο ποσοστού 50% επί το φόρου που θα προέκυπτε από το μη εκδοθέν στοιχείο ή επί της διαφοράς αντίστοιχα. Σε περίπτωση μη υποβολής δηλώσεων ή υποβολής ανακριβών δηλώσεων οι οποίες έχουν ως αποτέλεσμα την μη απόδοση ή την μειωμένη απόδοση φόρων προς το κράτος, ή την μη νόμιμη έκπτωση ή επιστροφή Φ.Π.Α, τότε η φορολογική

διοίκηση προβαίνει στη βεβαίωση προστίμου ίσου με το 50% του ποσού του φόρου που θα προέκυπτε από την μη υποβληθείσα δήλωση ή επί της διαφοράς.

Άρθρο 59 – Πρόστιμα για παραβάσεις σχετικές με παρακρατούμενους φόρους : Σε περίπτωση που δεν υποβάλλεται δήλωση παρακρατούμενων φόρων από την οποία θα βεβαιωνόταν φόρος προς απόδοση ή υποβάλλεται ανακριβής δήλωση παρακρατούμενων φόρων, επιβάλλεται πρόστιμο ίσο με το 50% του ποσού του φόρου που θα προέκυπτε από την μη υποβληθείσα δήλωση ή επί της διαφοράς.

3.10 Η επίδραση των ελέγχων στη φορολογική συμμόρφωση

Η πραγματοποίηση των φορολογικών ελέγχων, πέρα από την άμεση συμβολή που έχει στην αύξηση των φορολογικών εσόδων του κράτους, συμβάλει σημαντικά στην καλλιέργεια και την διαμόρφωση φορολογικής συνείδησης στους πολίτες. Με την διενέργεια των φορολογικών ελέγχων αφενός επιτυγχάνεται ένα άμεσο αποτέλεσμα που αφορά την αύξηση των φορολογικών εσόδων που εισπράττει το κράτος από τους επιβαλλόμενους φόρους και τα πρόστιμα, αφετέρου το έμμεσο αποτέλεσμα είναι η αύξηση του ποσοστού εθελοντικής συμμόρφωσης των πολιτών με την φορολογική νομοθεσία (Dubin et al., 1990).

Σύμφωνα με το Internal Revenue Service (IRS) η θετική επίδραση που ασκεί η διενέργεια των φορολογικών ελέγχων στη φορολογική συμμόρφωση είναι τόσο ειδική όσο και γενική. Η ειδική επίδραση έγγυται στην αύξηση της συμμόρφωσης των πολιτών που έχουν ήδη ελεγχθεί ενώ η γενική επίδραση αφορά τον βαθμό προώθησης της συμμόρφωσης στους υπόλοιπους φορολογούμενους, η οποία δημιουργείται μέσω του φόβου της αυξημένης πιθανότητας ελέγχου που τους δημιουργούν οι φορολογούμενοι που έχουν ήδη ελεγχθεί.

Κατά συνέπεια, η διενέργεια των φορολογικών ελέγχων συμβάλλει κατά κύριο λόγο στην καλλιέργεια και στην ενίσχυση της εθελοντικής φορολογικής συμμόρφωσης, κατεύθυνση στην οποία εστιάζουν άλλωστε τα περισσότερα φορολογικά συστήματα των ανεπτυγμένων κρατών. Δίνεται κατά αυτό τον τρόπο μεγαλύτερη βαρύτητα στην συνεισφορά που έχουν οι φορολογικοί έλεγχοι στην καλλιέργεια της φορολογικής συμμόρφωσης, σε σχέση με την συνεισφορά τους στην αύξηση των φορολογικών εσόδων η οποία αδιαμφησβήτητα είναι σημαντική.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο : ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

4.1 Εισαγωγή

Στο τέταρτο κεφάλαιο πραγματοποιείται η ανάλυση του ερευνητικού μέρους της διπλωματικής εργασίας. Αναλύεται ο σκοπός και ο τρόπος διεξαγωγής της έρευνας, το ερευνητικό εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε για την συλλογή των δεδομένων από το δείγμα και η μεθοδολογία έρευνας και στατικής ανάλυσης που ακολουθήθηκε για την επεξεργασία των δεδομένων που συλλέχθηκαν.

4.2 Σκοπός της έρευνας

Όπως αναφέρθηκε εκτενώς σε προηγούμενο κεφάλαιο, η φοροδιαφυγή είναι ένα φαινόμενο που μαστίζει όλες τις χώρες και ειδικά για την Ελλάδα αποτελεί πλέον μια πραγματικότητα με σοβαρές συνέπειες για την οικονομία. Οι απώλειες που σημειώνονται στα κρατικά έσοδα λόγω φοροδιαφυγής είναι αρκετά μεγάλες με αποτέλεσμα την αύξηση της οικονομικής επιβάρυνσης των ευσυνειδήτων φορολογουμένων ώστε το κράτος να μπορέσει να συλλέξει τους απαραίτητους χρηματικούς πόρους που θα του εξασφαλίσουν την δυνατότητα της απρόσκοπτης παροχής των υπηρεσιών του προς του πολίτες.

Ο σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να διερευνηθούν οι απόψεις των Ελλήνων φορολογουμένων σχετικά :

1. Με το φορολογικό σύστημα της χώρας μας. Πιο συγκεκριμένα, οι απόψεις για το γενικό επίπεδο φορολογικής επιβάρυνσης στην χώρα μας, για την φορολογική επιβάρυνση ανά κατηγορία φορολογουμένων, το επίπεδο των φορολογικών συντελεστών, τον βαθμό δικαιοσύνης και πολυπλοκότητας που χαρακτηρίζει το φορολογικό μας σύστημα καθώς και για τον βαθμό στον οποίο θα συμβάλλουν διάφοροι παράγοντες στην βελτίωση του φορολογικού μας συστήματος.
2. Με τη φοροδιαφυγή που σημειώνεται στην χώρα μας. Πιο αναλυτικά, ερευνάται η άποψη των φορολογουμένων σχετικά με το μέγεθος της φοροδιαφυγής στη χώρα μας, αξιολογείται ο βαθμός κατά τον οποίο συγκεκριμένοι παράγοντες οδηγούν τους πολίτες στην διάπραξη της φοροδιαφυγής, όπως επίσης και ο βαθμός κατά τον οποίο συγκεκριμένοι παράγοντες εντείνουν την διάπραξή της. Ερευνάται η αντίληψη της κοινής γνώμης σχετικά με τα επαγγέλματα που έχουν

μεγαλύτερη ροπή προς την διάπραξη της φοροδιαφυγής, εξετάζεται ο βαθμός κατά τον οποίο η φοροδιαφυγή αποτελεί ηθική πράξη κάτω από ορισμένες συνθήκες, αξιολογείται ο βαθμός κατά τον οποίο διάφορα μέτρα θα συμβάλλουν στον περιορισμό της φοροδιαφυγής και η αποτελεσματικότητα των λαμβανόμενων μέτρων προς αυτή την κατεύθυνση.

3. Με τον φορολογικό ελεγκτικό μηχανισμό του κράτους μας. Ειδικότερα, εξετάζεται ο βαθμός κατά τον οποίο οι ελεγκτικές υπηρεσίες πετυχαίνουν την αποστολή τους στον εντοπισμό και την πάταξη της φοροδιαφυγής, ερευνάται η αναγκαιότητα διενέργειας συχνότερων και αυστηρότερων ελέγχων και εκσυγχρονισμού των χρησιμοποιούμενων ελεγκτικών μέσων, ο βαθμός κατά τον οποίο τα ελεγκτικά όργανα σημειώνουν υψηλό ποσοστό επιτυχίας στους διενεργούμενους ελέγχους και ασκούν ανεπηρέαστα τα καθήκοντά τους και τέλος, η σχέση μεταξύ των φορολογικών ελέγχων και της φορολογικής συμμόρφωσης των πολιτών.

4.3 Ερευνητικό εργαλείο

Για την διεξαγωγή της παρούσας έρευνας, το ερευνητικό εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε, είναι ένα ειδικά διαμορφωμένο ερωτηματολόγιο το οποίο βασίστηκε τόσο σε ελληνική όσο και σε διεθνή βιβλιογραφία. Αποτελείται από ερωτήσεις κλειστού τύπου με απαντήσεις πολλαπλής επιλογής και πενταβάθμιας κλίμακας Likert, οι οποίες είναι προσεκτικά διατυπωμένες ώστε να είναι κατανοητές στους ερωτηθέντες. Η επιλογή των ερωτήσεων που περιλαμβάνονται στο ερωτηματολόγιο προέκυψε μετά την ανασκόπηση της σχετικής βιβλιογραφίας που πραγματοποιήθηκε στα προηγούμενα κεφάλαια, από την οποία προέκυψαν τα ερευνητικά ερωτήματα και κατά συνέπεια το ερωτηματολόγιο.

Το ερωτηματολόγιο αποτελείται από τέσσερις ενότητες :

1. Δημογραφικά στοιχεία. Στην πρώτη ενότητα ο ερωτώμενος καλείται να δώσει πληροφορίες σχετικά με το φύλλο, την ηλικία, το επίπεδο εκπαίδευσης, την επαγγελματική ιδιότητα και την εισοδηματική του κατάσταση (ερωτήσεις 1 έως 5).
2. Φορολογία – φορολογικό σύστημα. Η δεύτερη ενότητα περιλαμβάνει ερωτήσεις γύρω από την φορολογία και το ελληνικό φορολογικό σύστημα (ερωτήσεις 6 έως 17).

3. Φοροδιαφυγή. Η τρίτη ενότητα αφορά το φαινόμενο της φοροδιαφυγής που σημειώνεται στη χώρα μας (ερωτήσεις 18 έως 26).

4. Φορολογικός ελεγκτικός μηχανισμός. Η τέταρτη και τελευταία ενότητα του ερωτηματολογίου καταγράφει τις απόψεις των φορολογουμένων σχετικά με τον φορολογικό ελεγκτικό μηχανισμό του κράτους μας (ερωτήσεις 27 έως 32).

Για την πραγματοποίηση της έρευνας το ερωτηματολόγιο μετατράπηκε σε ηλεκτρονική μορφή και η διανομή του έγινε μέσω Google Forms, όπου προωθήθηκε σε ένα ευρύ πληθυσμό ατόμων με διαφορετικά χαρακτηριστικά ως προς την ηλικία, το εκπαιδευτικό επίπεδο, την επαγγελματική και οικονομική κατάσταση.

Η πλατφόρμα Google Forms παρέμεινε ανοιχτή κατά το χρονικό διάστημα από 14/11/2023 έως 03/12/2023 και απαντήθηκαν εκατόν ογδόντα (180) ερωτηματολόγια. Τα δεδομένα που συλλέχθηκαν καταγράφηκαν αρχικά στην βάση δεδομένων Microsoft Excel και στη συνέχεια η επεξεργασία τους έγινε μέσω του στατιστικού προγράμματος SPSS (Statistical Package for the Social Sciences).

4.4 Μεθοδολογία έρευνας

Για την διεξαγωγή της έρευνας, η στατιστική μέθοδος που επιλέχθηκε είναι η ποιοτική έρευνα. Καθώς η συγκεκριμένη μέθοδος πραγματοποιείται κάτω από ελεγχόμενες συνθήκες, η έρευνα αποκτά αντικειμενική μορφή. Στην ποιοτική έρευνα, αφού πραγματοποιήθηκε η συλλογή των δεδομένων, αυτά μετατράπηκαν σε στατιστικά στοιχεία και στη συνέχεια πραγματοποιήθηκαν στατιστικές αναλύσεις για την ερμηνεία τους.

Η μεθοδολογία της έρευνας περιλαμβάνει τα ακόλουθα στάδια (Κυριαζή, 2011) :

1. Ανάλυση του θεωρητικού πλαισίου του υπό μελέτη θέματος.
2. Διατύπωση ερευνητικών ερωτημάτων.
3. Σχεδιασμός μεθοδολογίας έρευνας.
4. Εφαρμογή σχεδίου και συλλογή των δεδομένων της έρευνας.
5. Ανάλυση των δεδομένων με χρήση στατιστικών μεθόδων.
6. Διεξαγωγή αποτελεσμάτων έρευνας.

Η μορφή δειγματοληψίας που επιλέχθηκε είναι η απλή τυχαία δειγματοληψία, η οποία αποτελεί μια τεχνική κατά την οποία κάθε στοιχείο του πληθυσμού έχει ομοιόμορφη πιθανότητα να επιλεγεί στο δείγμα. Αυτό το είδος δειγματοληψίας αποτελεί μια εύκολη μέθοδο συλλογής απαντήσεων καθώς κάθε στοιχείο του πληθυσμού έχει την ίδια πιθανότητα επιλογής στο δείγμα (Σαχίνη - Καρδάση, 2007).

Μετά την διανομή του ηλεκτρονικού ερωτηματολογίου μέσω της φόρμας της Google, οι απαντήσεις που συγκεντρώθηκαν μεταφέρθηκαν σε υπολογιστικά φύλλα της βάσης δεδομένων Microsoft Excel και αφού πραγματοποιήθηκε η απαραίτητη μορφοποίηση των δεδομένων, μεταφέρθηκαν στο στατιστικό πακέτο λογισμικού SPSS μέσω του οποίου πραγματοποιήθηκε η ανάλυση των δεδομένων με την χρήση της περιγραφικής στατιστικής.

Με την περιγραφική στατιστική τα δεδομένα που προέκυψαν από την έρευνα παρουσιάστηκαν σε μορφή πινάκων και διαγραμμάτων και απεικονίστηκαν μεγέθη όπως οι απόλυτες και σχετικές συχνότητες, ενώ για τις συσχετίσεις υπολογίστηκε το κριτήριο χ^2 (Pearson chi square) με επίπεδο σημαντικότητας 95%.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο : ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

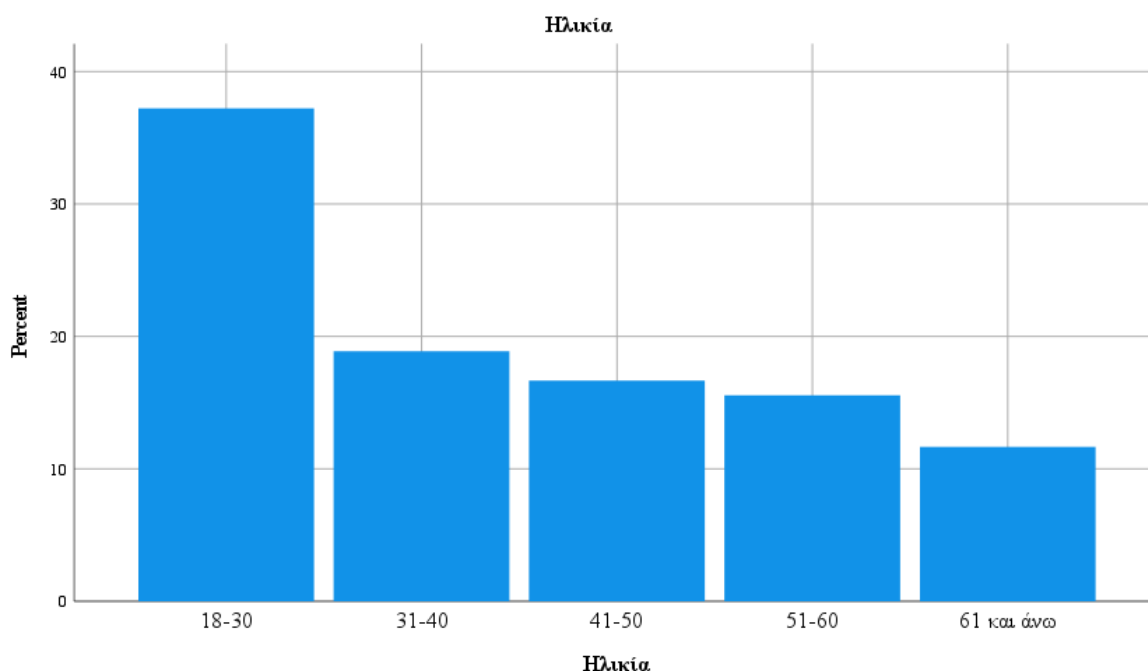
Στο πέμπτο κεφάλαιο πραγματοποιείται η παράθεση των αποτελεσμάτων της έρευνας καθώς και κάποιες συσχετίσεις μεταξύ των διερευνητικών ερωτημάτων. Παρατίθενται οι πίνακες και τα διαγράμματα με τα αποτελέσματα των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου, ακολουθώντας την αντίστοιχη αρίθμηση όπως και στο ερωτηματολόγιο.

5.1 Δημογραφικά – κοινωνικά στοιχεία

Πίνακας αποτελεσμάτων ερώτησης 1

1. Ηλικία

	N	%
18-30	67	37,2%
31-40	34	18,9%
41-50	30	16,7%
51-60	28	15,6%
61 και άνω	21	11,7%

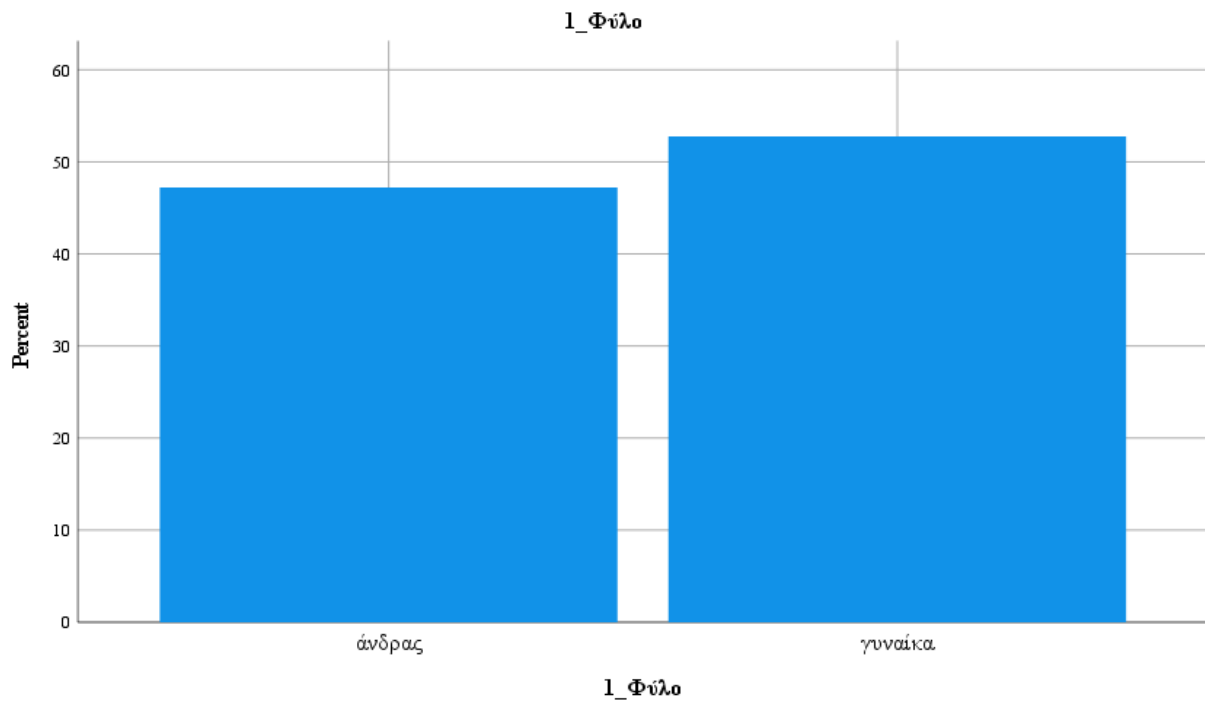

Διάγραμμα αποτελεσμάτων ερώτησης 1

Πίνακας αποτελεσμάτων ερώτησης 2

2. Φύλο

	N	%
άνδρας	85	47,2%
γυναίκα	95	52,8%

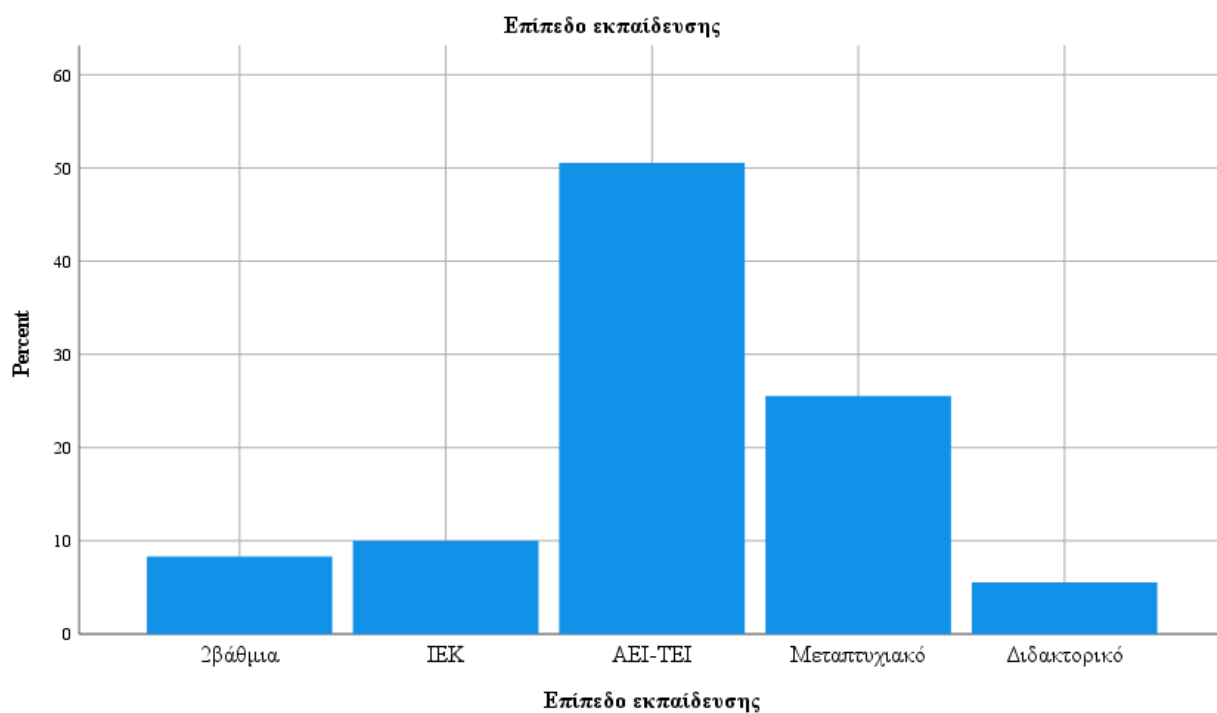

Διάγραμμα αποτελεσμάτων ερώτησης 2

Πίνακας αποτελεσμάτων ερώτησης 3

3. Επίπεδο εκπαίδευσης

	N	%
Δευτεροβάθμια	15	8,3%
ΙΕΚ	18	10,0%
ΑΕΙ-ΤΕΙ	91	50,6%
Μεταπτυχιακό	46	25,6%
Διδακτορικό	10	5,6%

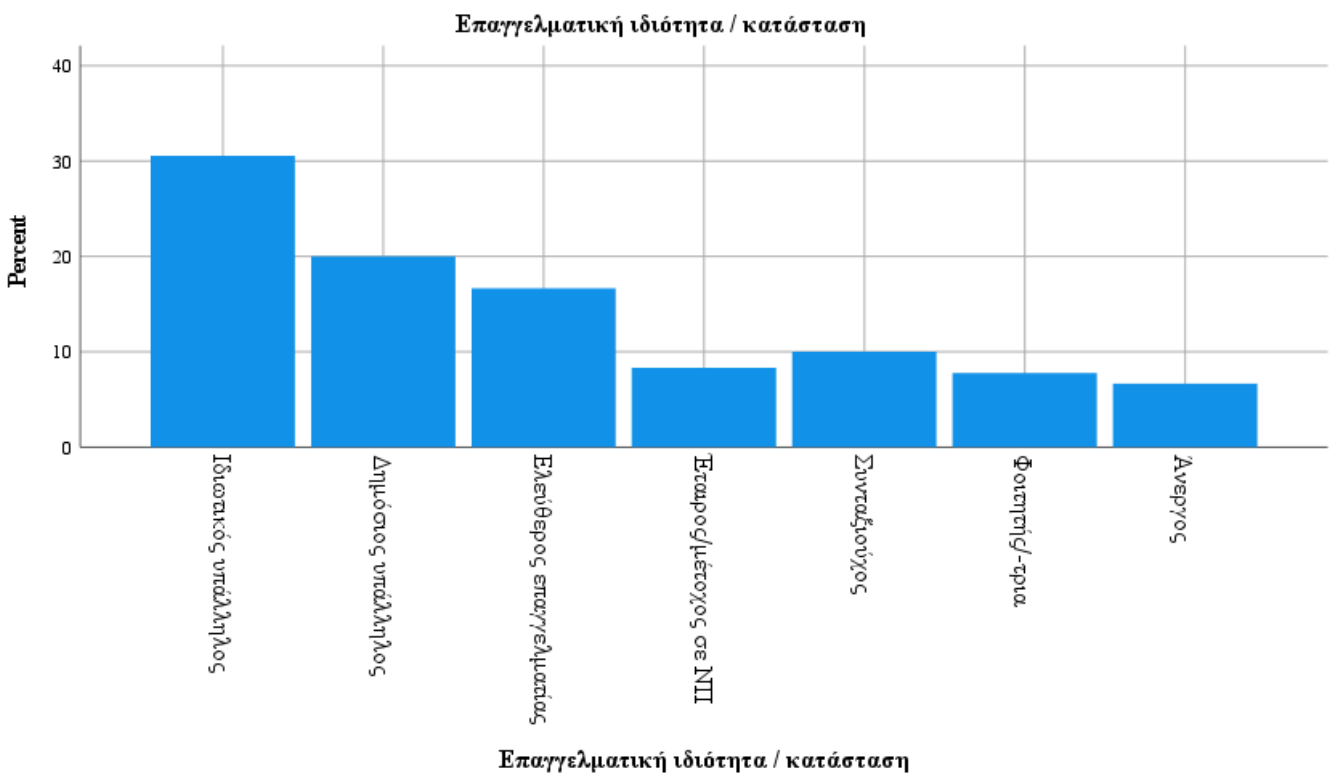

Διάγραμμα αποτελεσμάτων ερώτησης 3

Πίνακας αποτελεσμάτων ερώτησης 4
 4. Επαγγελματική ιδιότητα / κατάσταση

	N	%
Ιδιωτικός υπάλληλος	55	30,6%
Δημόσιος υπάλληλος	36	20,0%
Ελεύθερος επαγγελματίας	30	16,7%
Έταιρος/μέτοχος σε ΝΠ	15	8,3%
Συνταξιούχος	18	10,0%
Φοιτητής/-τρια	14	7,8%
Άνεργος	12	6,7%

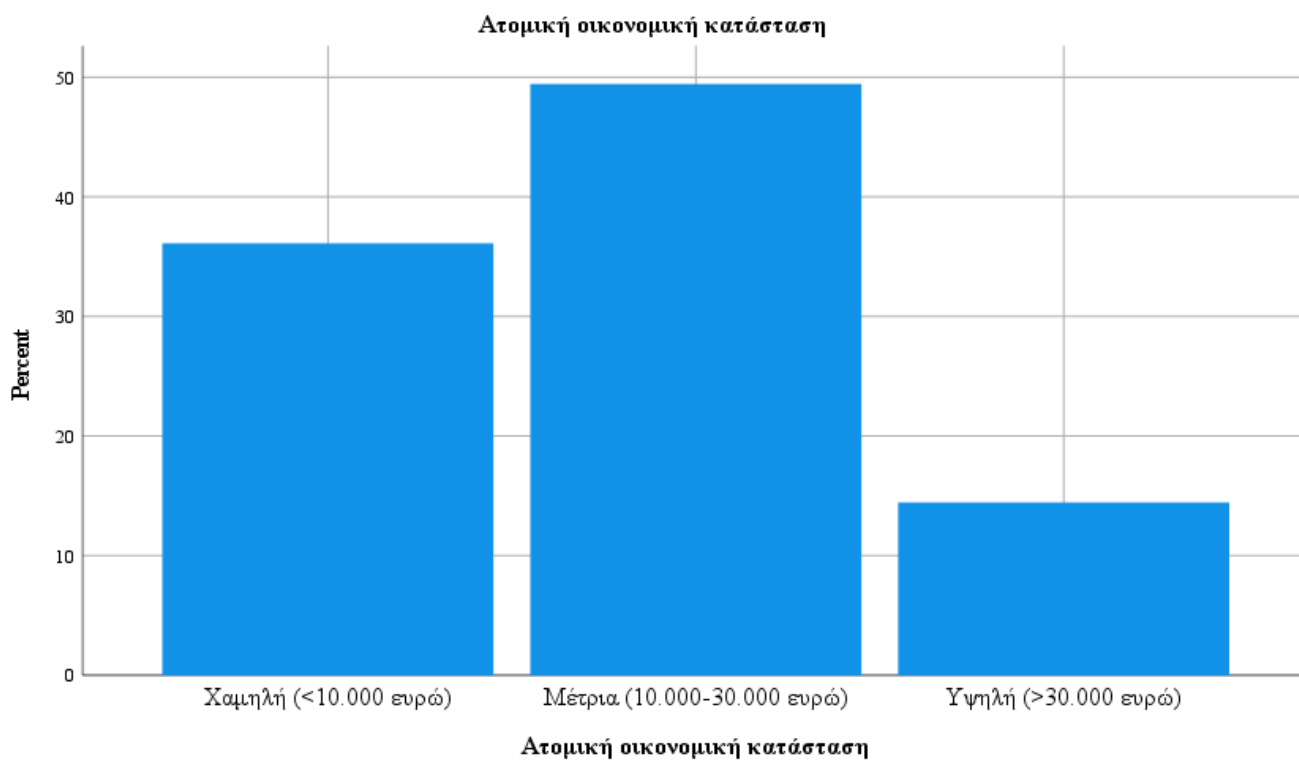

Διάγραμμα αποτελεσμάτων ερώτησης 4

Πίνακας αποτελεσμάτων ερώτησης 5

5. Ατομική οικονομική κατάσταση

	N	%
Χαμηλή (<10.000 ευρώ)	65	36,1%
Μέτρια (10.000-30.000 ευρώ)	89	49,4%
Υψηλή (>30.000 ευρώ)	26	14,4%

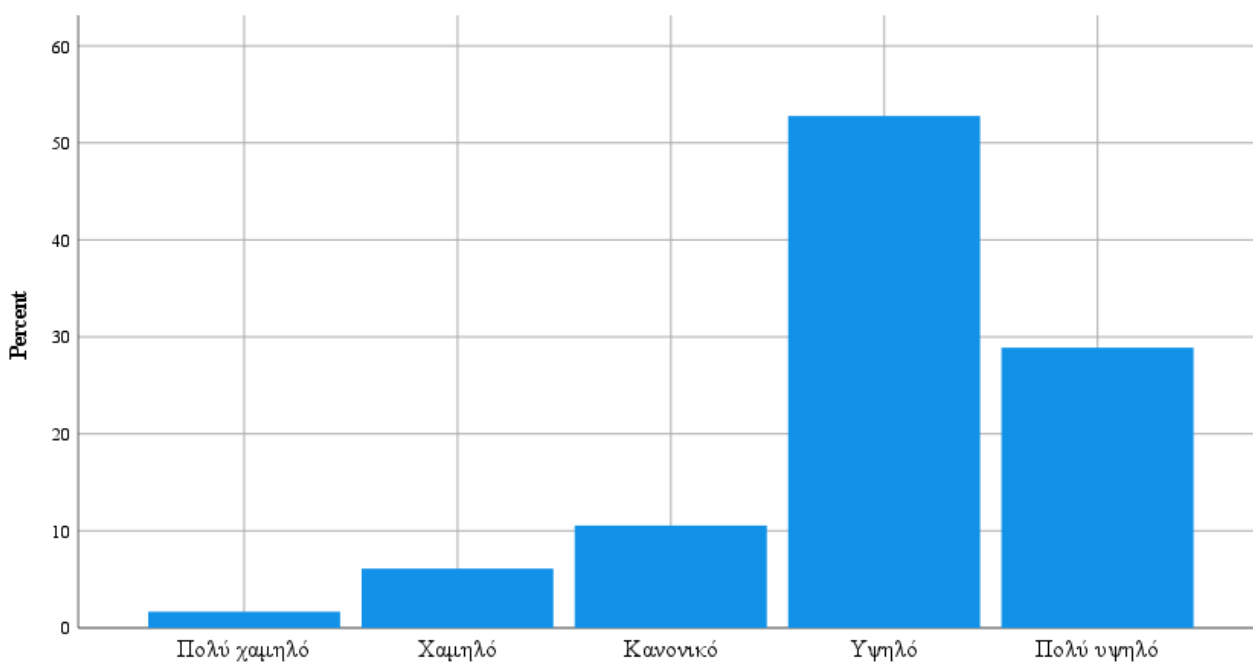
Διάγραμμα αποτελεσμάτων ερώτησης 5

5.2 Περιγραφικές απαντήσεις - φορολογία & φορολογικό σύστημα

Πίνακας αποτελεσμάτων ερώτησης 6

6. Ποια είναι η γνώμη σας σχετικά με το γενικό επίπεδο φορολογικής επιβάρυνσης στην χώρα μας;

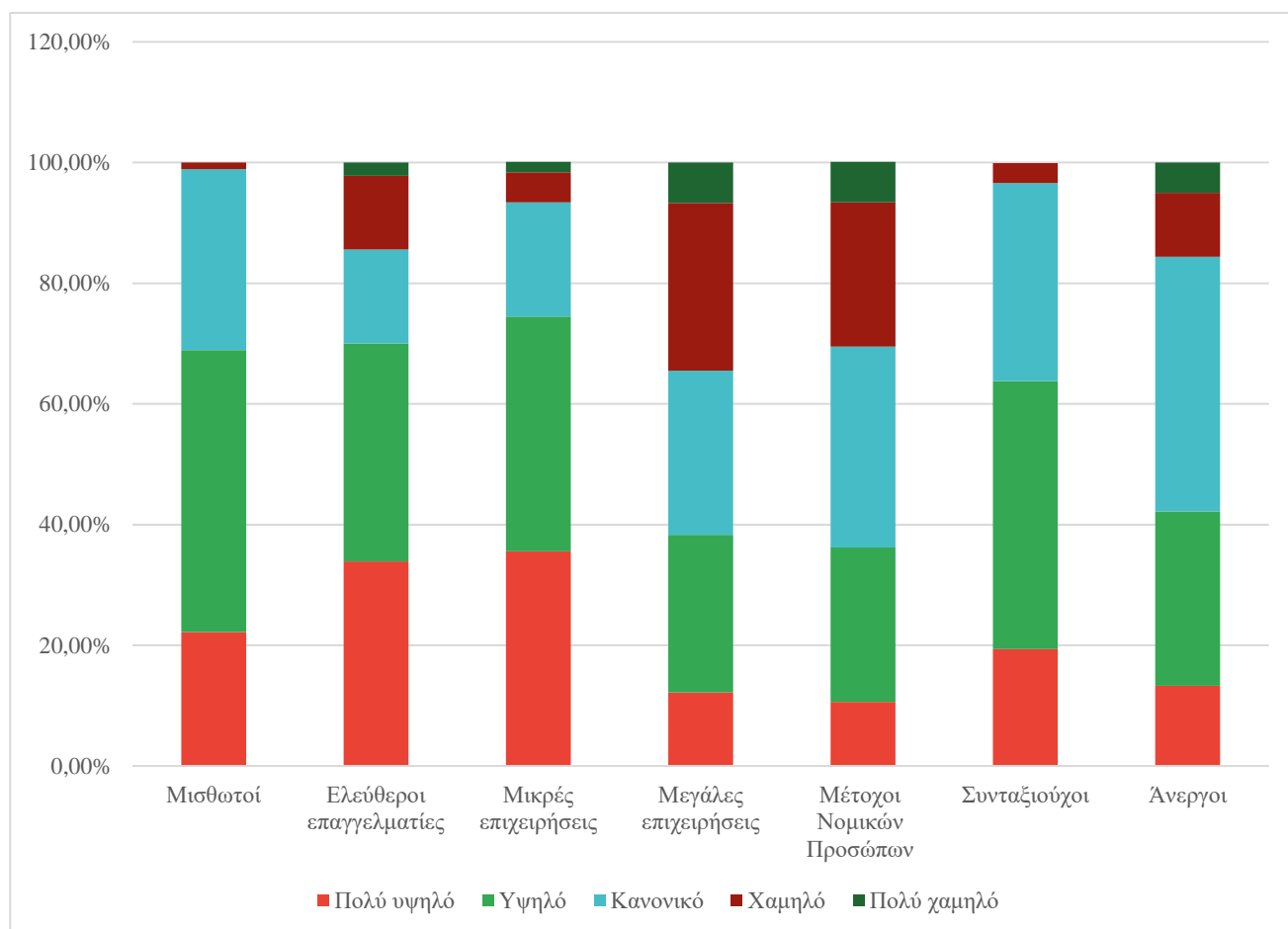
	N	%
Πολύ χαμηλό	3	1,7%
Χαμηλό	11	6,1%
Κανονικό	19	10,6%
Υψηλό	95	52,8%
Πολύ υψηλό	52	28,9%

Διάγραμμα αποτελεσμάτων ερώτησης 6

Πίνακας αποτελεσμάτων ερώτησης 7

		Πολύ υψηλό		Υψηλό		Κανονικό		Χαμηλό		Πολύ χαμηλό	
7.Αξιολογήστε το επίπεδο φορολογικής επιβάρυνσης ανά κατηγορία φορολογουμένων στην χώρα μας.		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
7.1	Μισθωτοί	40	22,20%	84	46,70%	54	30,00%	2	1,10%	0	0,0%
7.2	Ελεύθεροι επαγγελματίες	61	33,90%	65	36,10%	28	15,60%	22	12,20%	4	2,20%
7.3	Μικρές επιχειρήσεις	64	35,60%	70	38,90%	34	18,90%	9	5,00%	3	1,70%
7.4	Μεγάλες επιχειρήσεις	22	12,20%	47	26,10%	49	27,20%	50	27,80%	12	6,70%
7.5	Μέτοχοι Νομικών Προσώπων	19	10,60%	46	25,60%	60	33,30%	43	23,90%	12	6,70%
7.6	Συνταξιούχοι	35	19,40%	80	44,40%	59	32,80%	6	3,30%	0	0,00%
7.7	Άνεργοι	24	13,30%	52	28,90%	76	42,20%	19	10,60%	9	5,00%

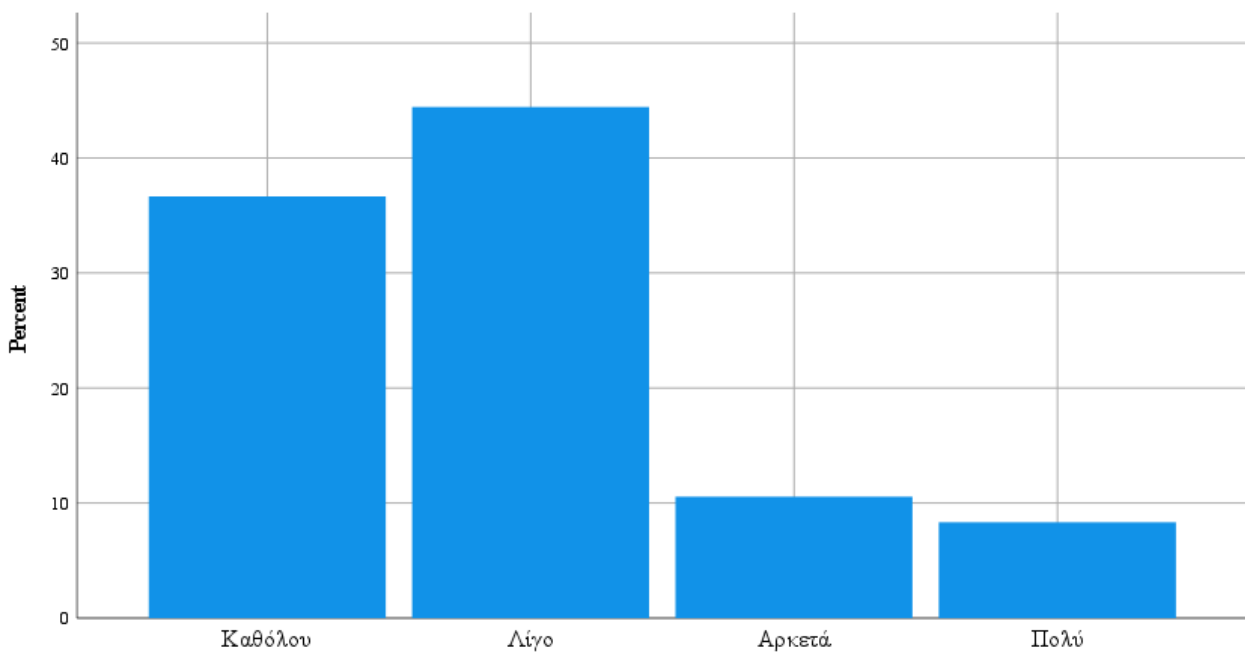

Διάγραμμα αποτελεσμάτων ερώτησης 7

Πίνακας αποτελεσμάτων ερώτησης 8

8. Πιστεύετε ότι είναι δίκαιο το φορολογικό σύστημα που εφαρμόζεται στην Ελλάδα;

	N	%
Καθόλου	66	36,7%
Λίγο	80	44,4%
Αρκετά	19	10,6%
Πολύ	15	8,3%

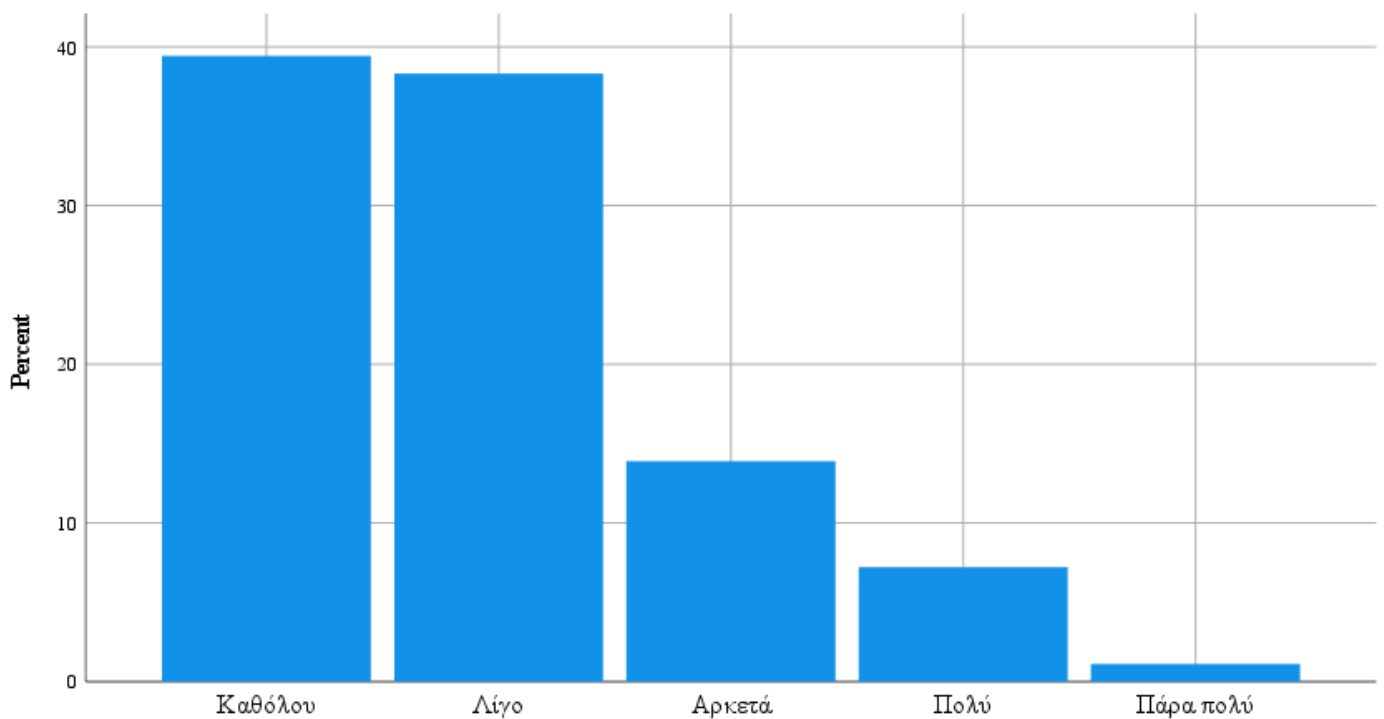

Διάγραμμα αποτελεσμάτων ερώτησης 8

Πίνακας αποτελεσμάτων ερώτησης 9

9. Πιστεύετε ότι η επιβολή των φόρων γίνεται ανάλογα με τα πραγματικά εισοδήματα – περιουσία των πολιτών;

	N	%
Καθόλου	71	39,4%
Λίγο	69	38,3%
Αρκετά	25	13,9%
Πολύ	13	7,2%
Πάρα πολύ	2	1,1%

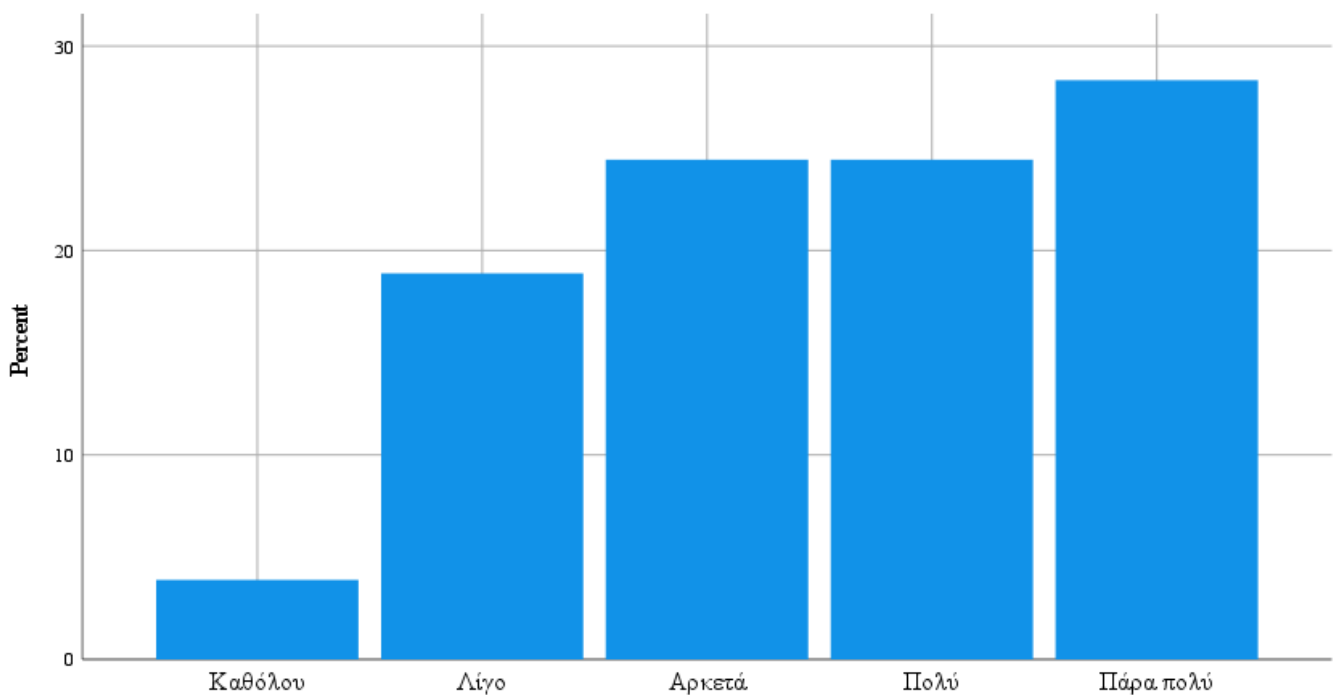

Διάγραμμα αποτελεσμάτων ερώτησης 9

Πίνακας αποτελεσμάτων ερώτησης 10

10. Πιστεύετε ότι το ελληνικό φορολογικό σύστημα ευνοεί περισσότερο αυτούς που ανήκουν στην υψηλή εισοδηματική κατηγορία έναντι όσων ανήκουν στην μεσαία και κατώτερη κατηγορία εισοδημάτων;

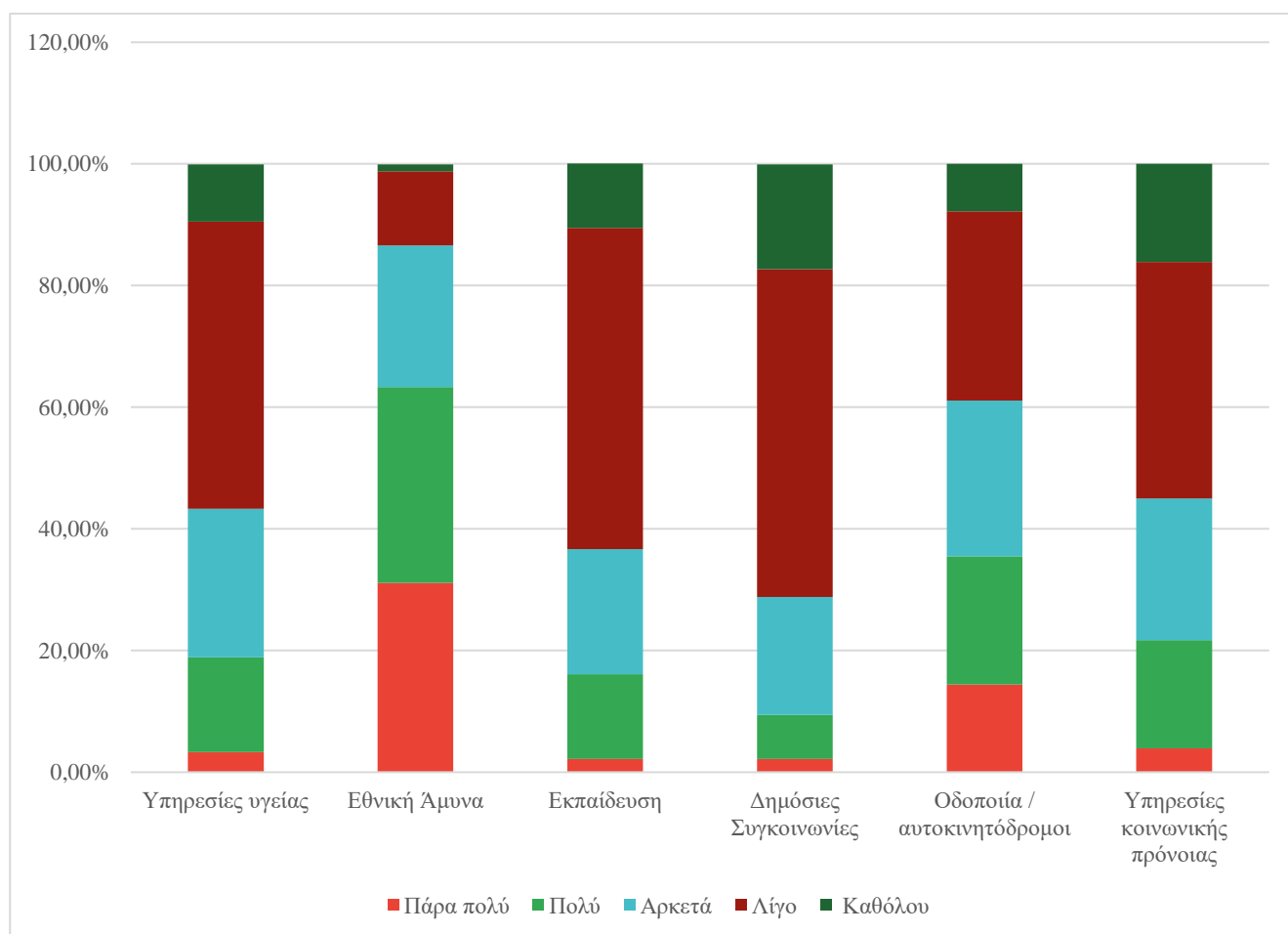
	N	%
Καθόλου	7	3,9%
Λίγο	34	18,9%
Αρκετά	44	24,4%
Πολύ	44	24,4%
Πάρα πολύ	51	28,3%

Διάγραμμα αποτελεσμάτων ερώτησης 10

Πίνακας αποτελεσμάτων ερώτησης 11

		Πάρα πολύ		Πολύ		Αρκετά		Λίγο		Καθόλου	
11. Συμπληρώστε τον βαθμό κατά τον οποίο πιστεύετε ότι αποδίδονται οι φόροι που καταβάλλετε στις ακόλουθες δημόσιες δαπάνες.		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
11.1	Υπηρεσίες υγείας	6	3,30%	28	15,60%	44	24,40%	85	47,20%	17	9,40%
11.2	Εθνική Άμυνα	56	31,10%	58	32,20%	42	23,30%	22	12,20%	2	1,10%
11.3	Εκπαίδευση	4	2,20%	25	13,90%	37	20,60%	95	52,80%	19	10,60%
11.4	Δημόσιες Συγκοινωνίες	4	2,20%	13	7,20%	35	19,40%	97	53,90%	31	17,20%
11.5	Οδοποιία / αυτοκινητόδρομοι	26	14,40%	38	21,10%	46	25,60%	56	31,10%	14	7,80%
11.6	Υπηρεσίες κοινωνικής πρόνοιας	7	3,90%	32	17,80%	42	23,30%	70	38,90%	29	16,10%

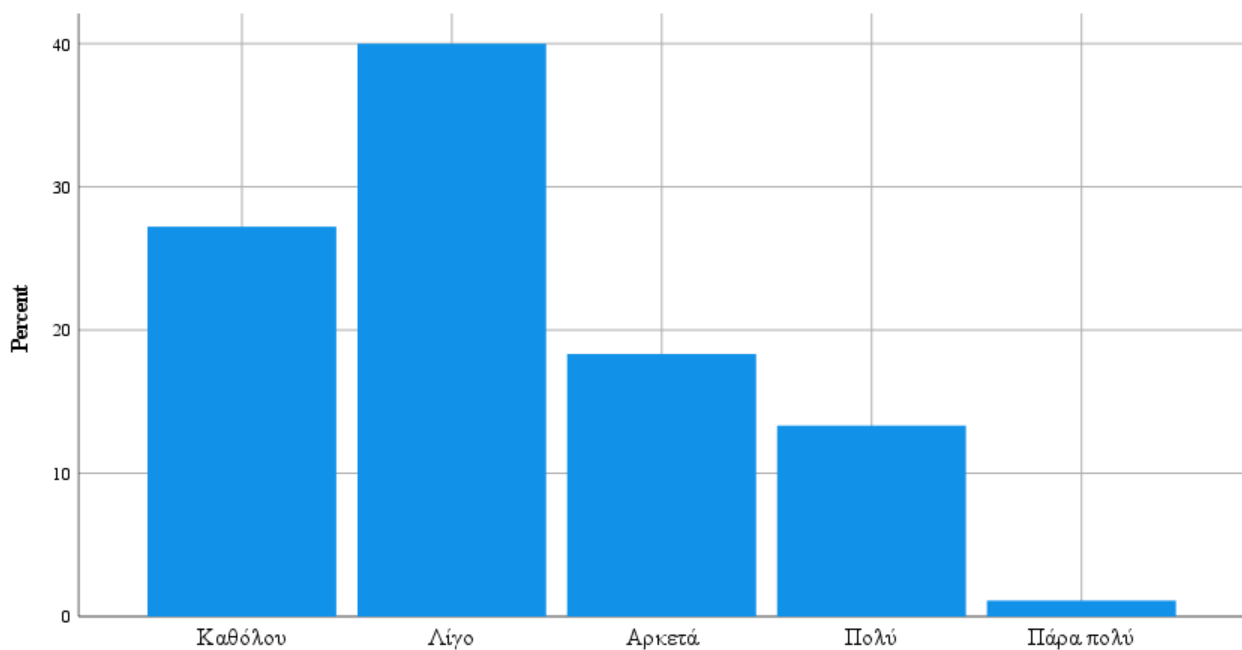
Διάγραμμα αποτελεσμάτων ερώτησης 11

Πίνακας αποτελεσμάτων ερώτησης 12

12. Πιστεύετε ότι το κράτος δαπανά τα χρήματα των φορολογουμένων με σύνεση;

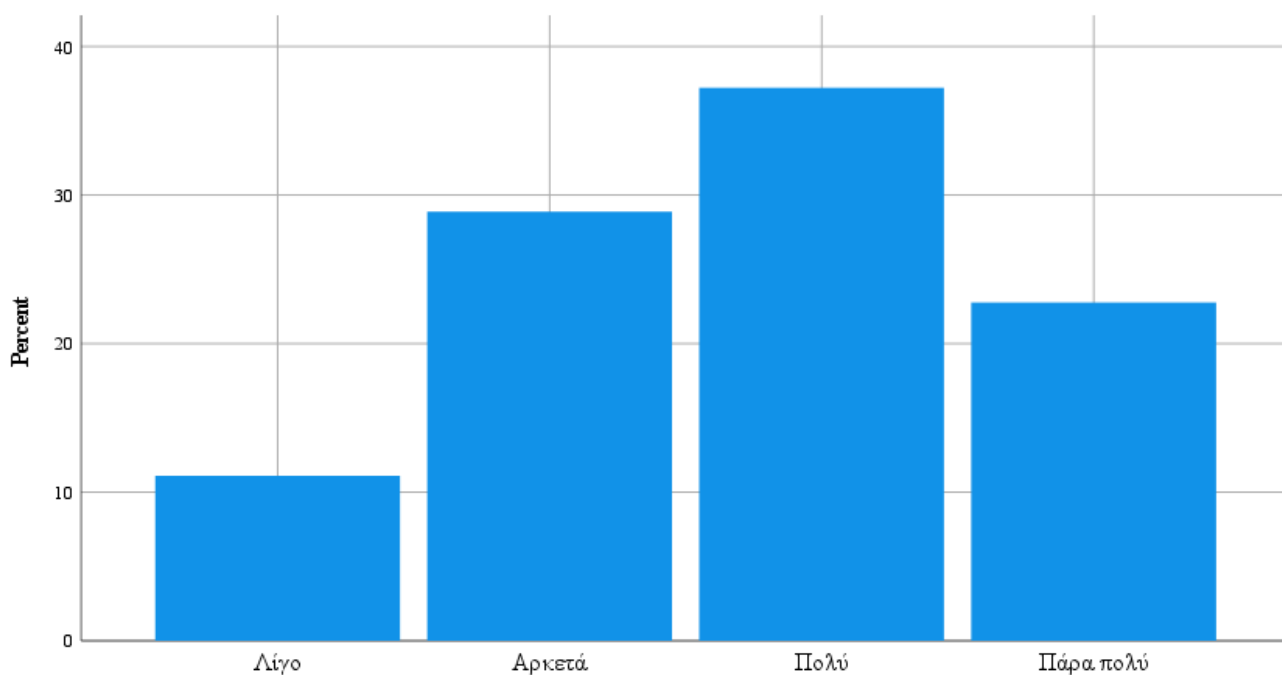
	N	%
Καθόλου	49	27,2%
Λίγο	72	40,0%
Αρκετά	33	18,3%
Πολύ	24	13,3%
Πάρα πολύ	2	1,1%

Διάγραμμα αποτελεσμάτων ερώτησης 12

Πίνακας αποτελεσμάτων ερώτησης 13
13. Πόσο υψηλό θεωρείτε ότι είναι το ύψος των φορολογικών συντελεστών;

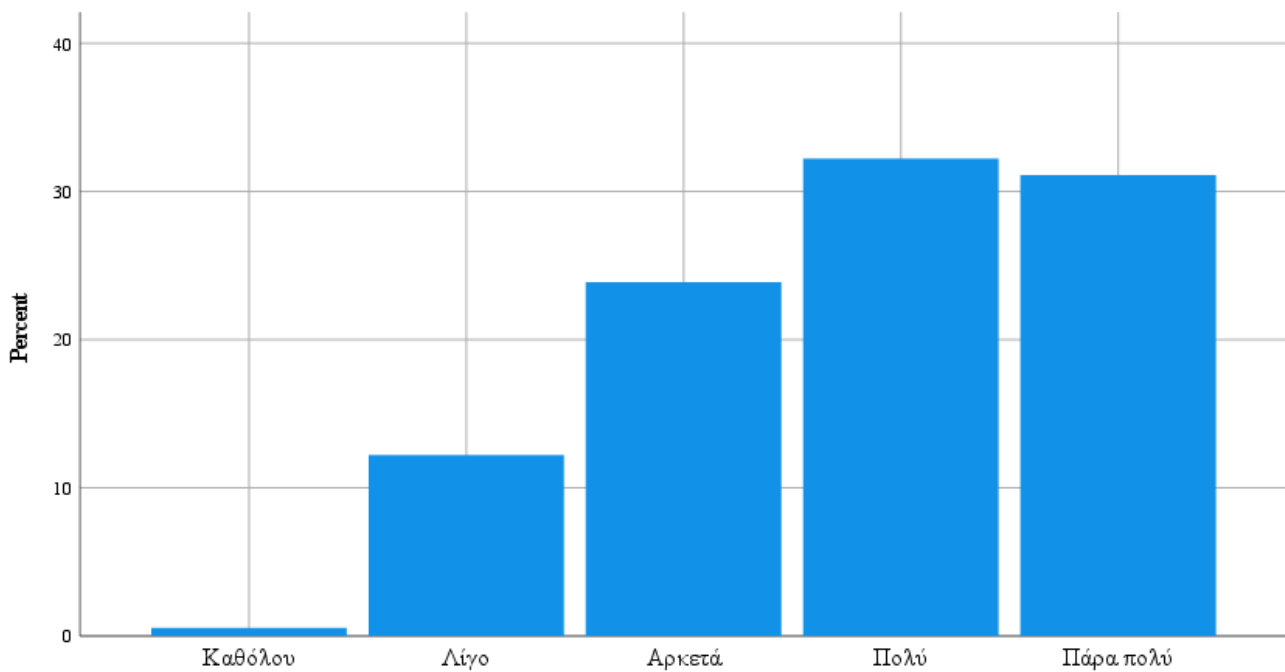
	N	%
Λίγο	20	11,1%
Αρκετά	52	28,9%
Πολύ	67	37,2%
Πάρα πολύ	41	22,8%

Διάγραμμα αποτελεσμάτων ερώτησης 13

Πίνακας αποτελεσμάτων ερώτησης 14
14. Πόσο πολύπλοκο θεωρείτε το φορολογικό σύστημα στην Ελλάδα;

	N	%
Καθόλου	1	0,6%
Λίγο	22	12,2%
Αρκετά	43	23,9%
Πολύ	58	32,2%
Πάρα πολύ	56	31,1%

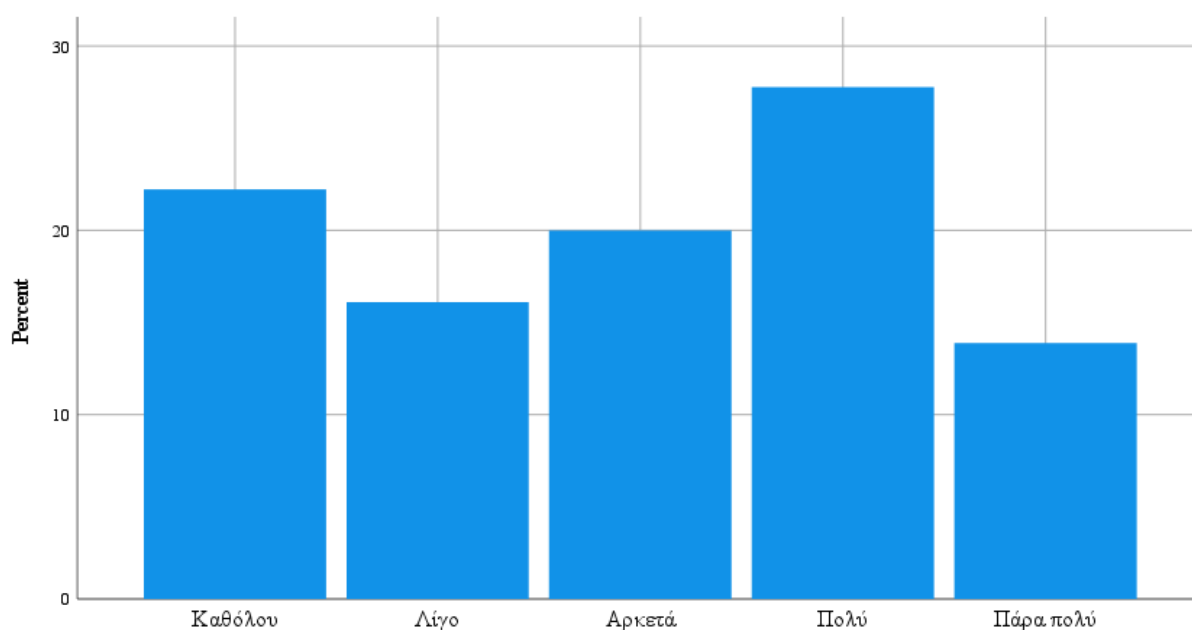

Διάγραμμα αποτελεσμάτων ερώτησης 14

Πίνακας αποτελεσμάτων ερώτησης 15

15. Πιστεύετε ότι θα πρέπει να υπάρξει ένα ενιαίο φορολογικό σύστημα στην Ευρωπαϊκή Ένωση;

	N	%
Καθόλου	40	22,2%
Λίγο	29	16,1%
Αρκετά	36	20,0%
Πολύ	50	27,8%
Πάρα πολύ	25	13,9%

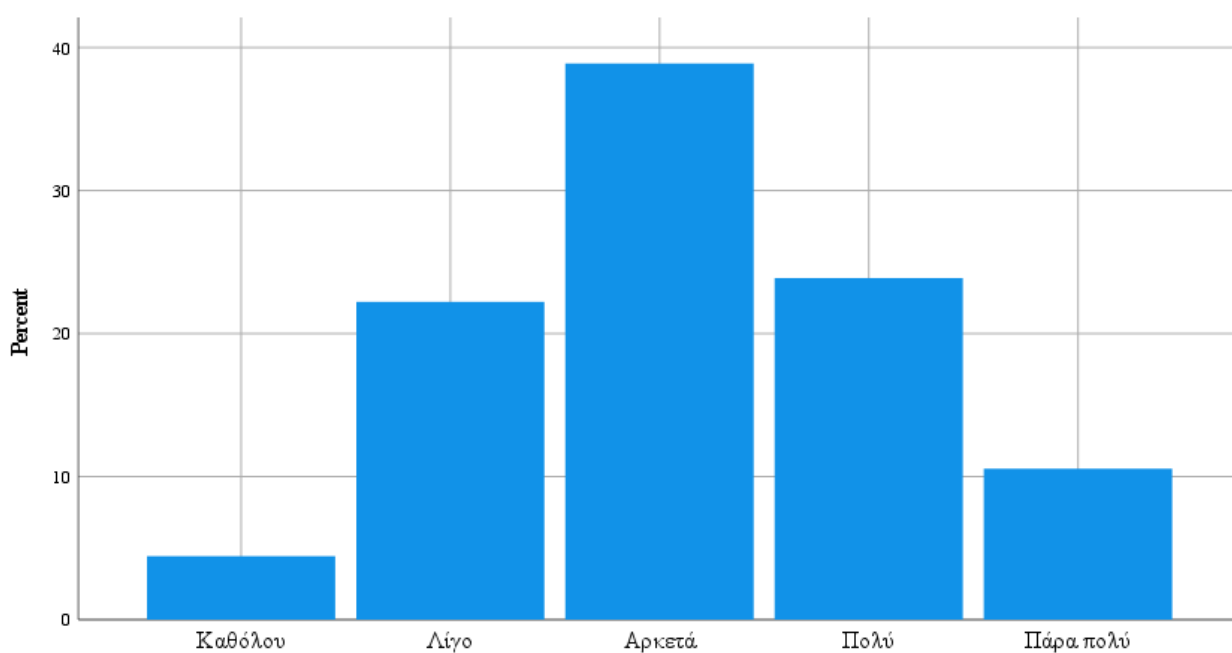

Διάγραμμα αποτελεσμάτων ερώτησης 15

Πίνακας αποτελεσμάτων ερώτησης 16

16. Πιστεύετε ότι είστε αρκετά ενημερωμένος/η σχετικά με τις φορολογικές σας υποχρεώσεις και τα φορολογικά σας δικαιώματα;

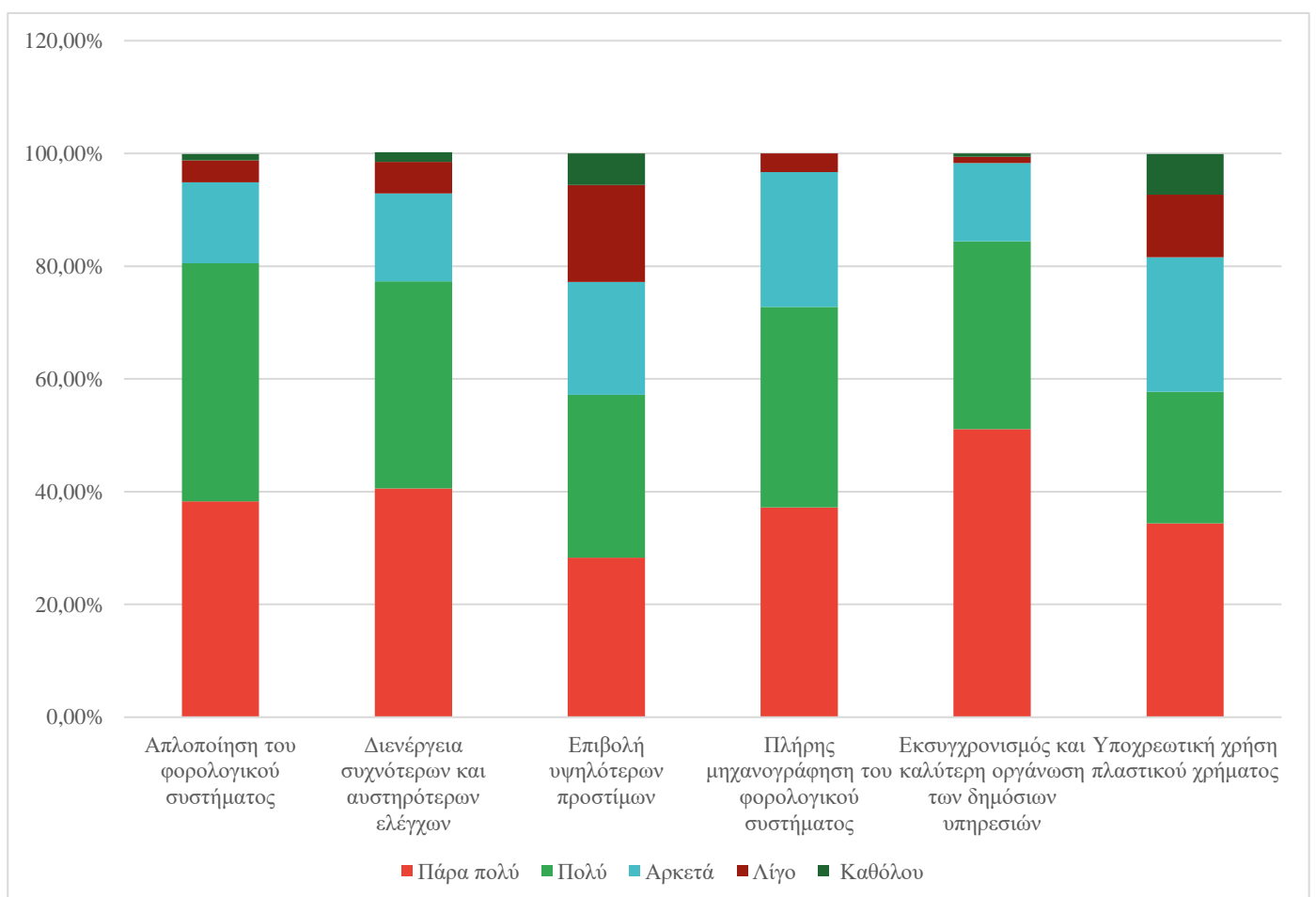
	N	%
Καθόλου	8	4,4%
Λίγο	40	22,2%
Αρκετά	70	38,9%
Πολύ	43	23,9%
Πάρα πολύ	19	10,6%

Διάγραμμα αποτελεσμάτων ερώτησης 16

Πίνακας αποτελεσμάτων ερώτησης 17

	Πάρα πολύ		Πολύ		Αρκετά		Λίγο		Καθόλου		
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
17.1	17. Αξιολογήστε τον βαθμό κατά τον οποίο θα συμβάλλουν οι ακόλουθοι παράγοντες στην βελτίωση και τη διαμόρφωση ενός πιο αποτελεσματικού φορολογικού συστήματος.										
17.1	Απλοποίηση του φορολογικού συστήματος	69	38,30%	76	42,20%	26	14,40%	7	3,90%	2	1,10%
17.2	Διενέργεια συχνότερων και αυστηρότερων ελέγχων	73	40,60%	66	36,70%	28	15,60%	10	5,60%	3	1,70%
17.3	Επιβολή υψηλότερων προστίμων	51	28,30%	52	28,90%	36	20,00%	31	17,20%	10	5,60%
17.4	Πλήρης μηχανογράφηση του φορολογικού συστήματος	67	37,20%	64	35,60%	43	23,90%	6	3,30%	0	0,00%
17.5	Εκσυγχρονισμός και καλύτερη οργάνωση των δημόσιων υπηρεσιών	92	51,10%	60	33,30%	25	13,90%	2	1,10%	1	0,60%
17.6	Υποχρεωτική χρήση πλαστικού χρήματος	62	34,40%	42	23,30%	43	23,90%	20	11,10%	13	7,20%

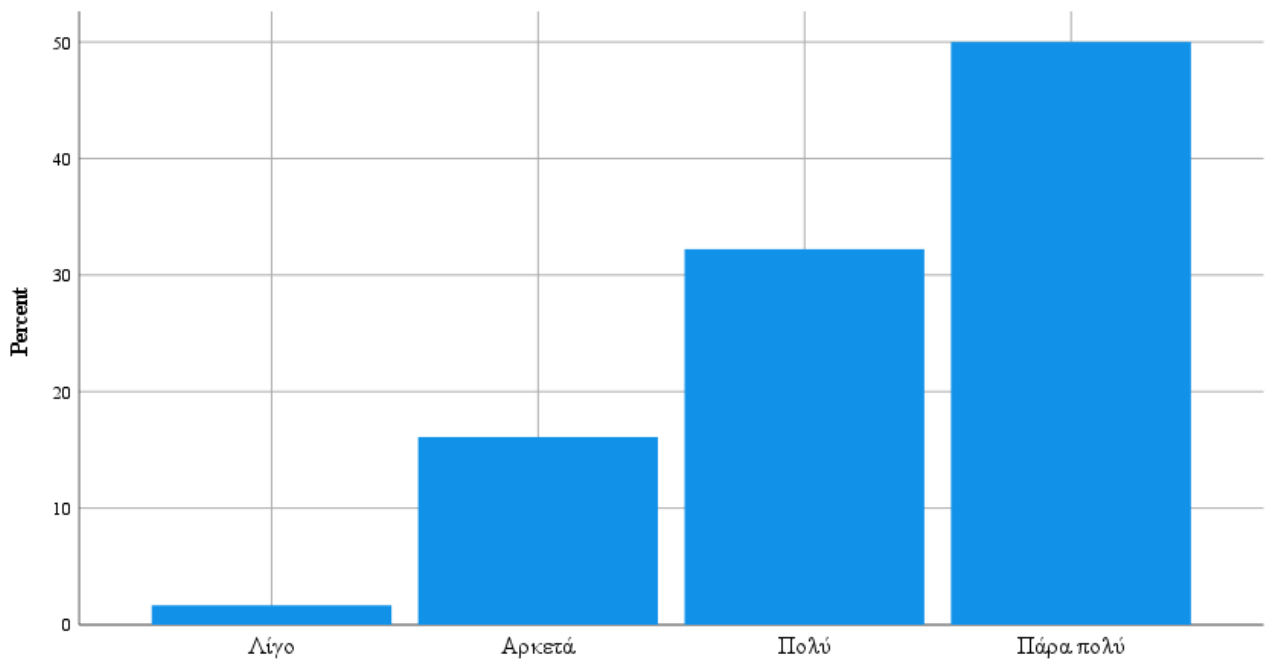
Διάγραμμα αποτελεσμάτων ερώτησης 17

5.3 Περιγραφικές απαντήσεις – φοροδιαφυγή

Πίνακας αποτελεσμάτων ερώτησης 18

18. Πιστεύετε ότι υπάρχει υψηλό ποσοστό φοροδιαφυγής στην Ελλάδα;

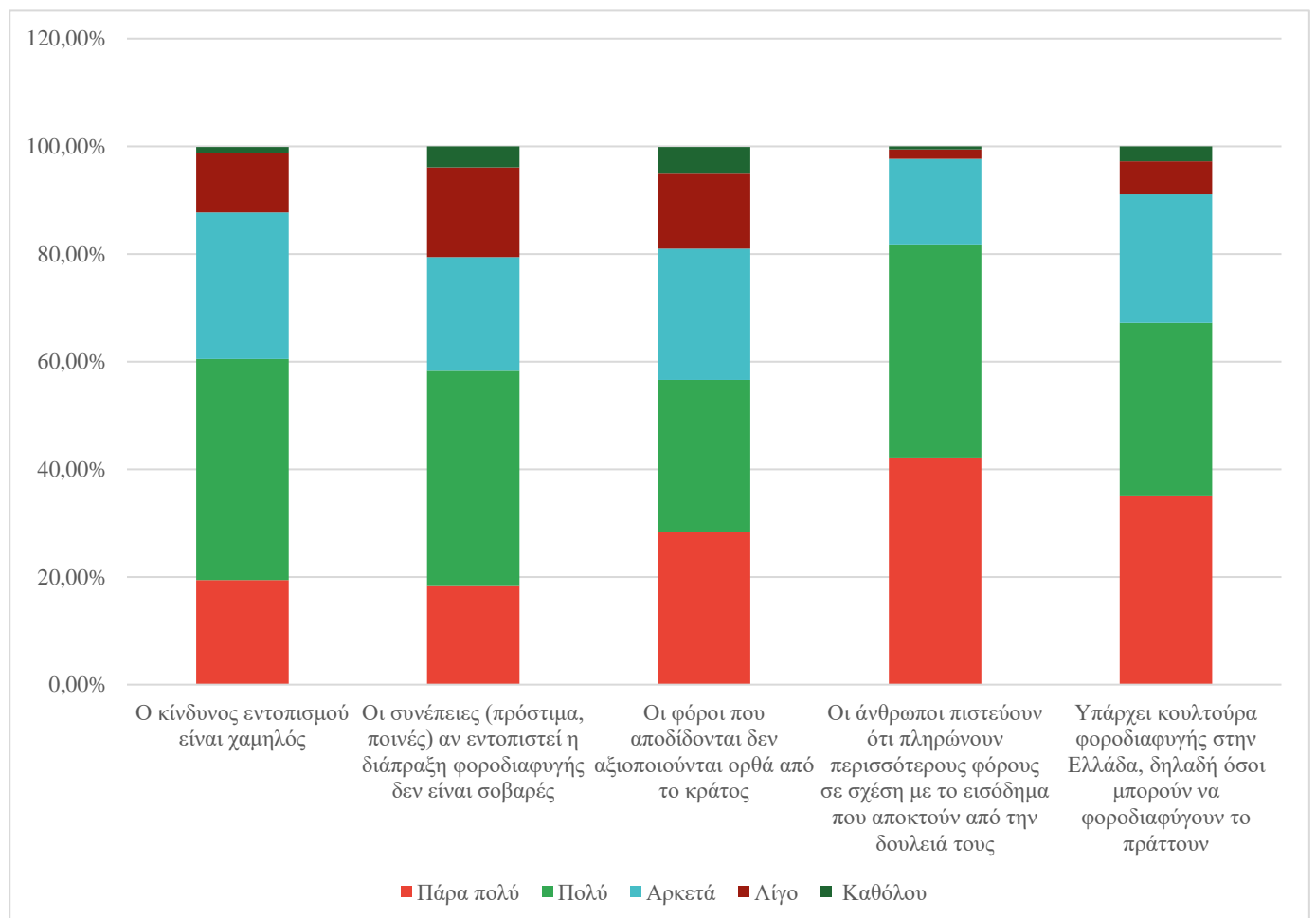
	N	%
Λίγο	3	1,7%
Αρκετά	29	16,1%
Πολύ	58	32,2%
Πάρα πολύ	90	50,0%

Διάγραμμα αποτελεσμάτων ερώτησης 18

Πίνακας αποτελεσμάτων ερώτησης 19

		Πάρα πολύ		Πολύ		Αρκετά		Λίγο		Καθόλου	
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
19.1	19. Αξιολογήστε την σημαντικότητα των ακόλουθων παραγόντων με βάση τους οποίους οι άνθρωποι επιλέγουν να φοροδιαφύγουν. Ο κίνδυνος εντοπισμού είναι χαμηλός	35	19,40%	74	41,10%	49	27,20%	20	11,10%	2	1,10%
19.2	Οι συνέπειες (πρόστιμα, ποινές) αν εντοπιστεί η διάπραξη φοροδιαφυγής δεν είναι σοβαρές	33	18,30%	72	40,00%	38	21,10%	30	16,70%	7	3,90%
19.3	Οι φόροι που αποδίδονται δεν αξιοποιούνται ορθά από το κράτος	51	28,30%	51	28,30%	44	24,40%	25	13,90%	9	5,00%
19.4	Οι άνθρωποι πιστεύουν ότι πληρώνουν περισσότερους φόρους σε σχέση με το εισόδημα που αποκτούν από την δουλειά τους	76	42,20%	71	39,40%	29	16,10%	3	1,70%	1	0,60%
19.5	Υπάρχει κουλτούρα φοροδιαφυγής στην Ελλάδα, δηλαδή όσοι μπορούν να φοροδιαφύγουν το πράττουν	63	35,00%	58	32,20%	43	23,90%	11	6,10%	5	2,80%

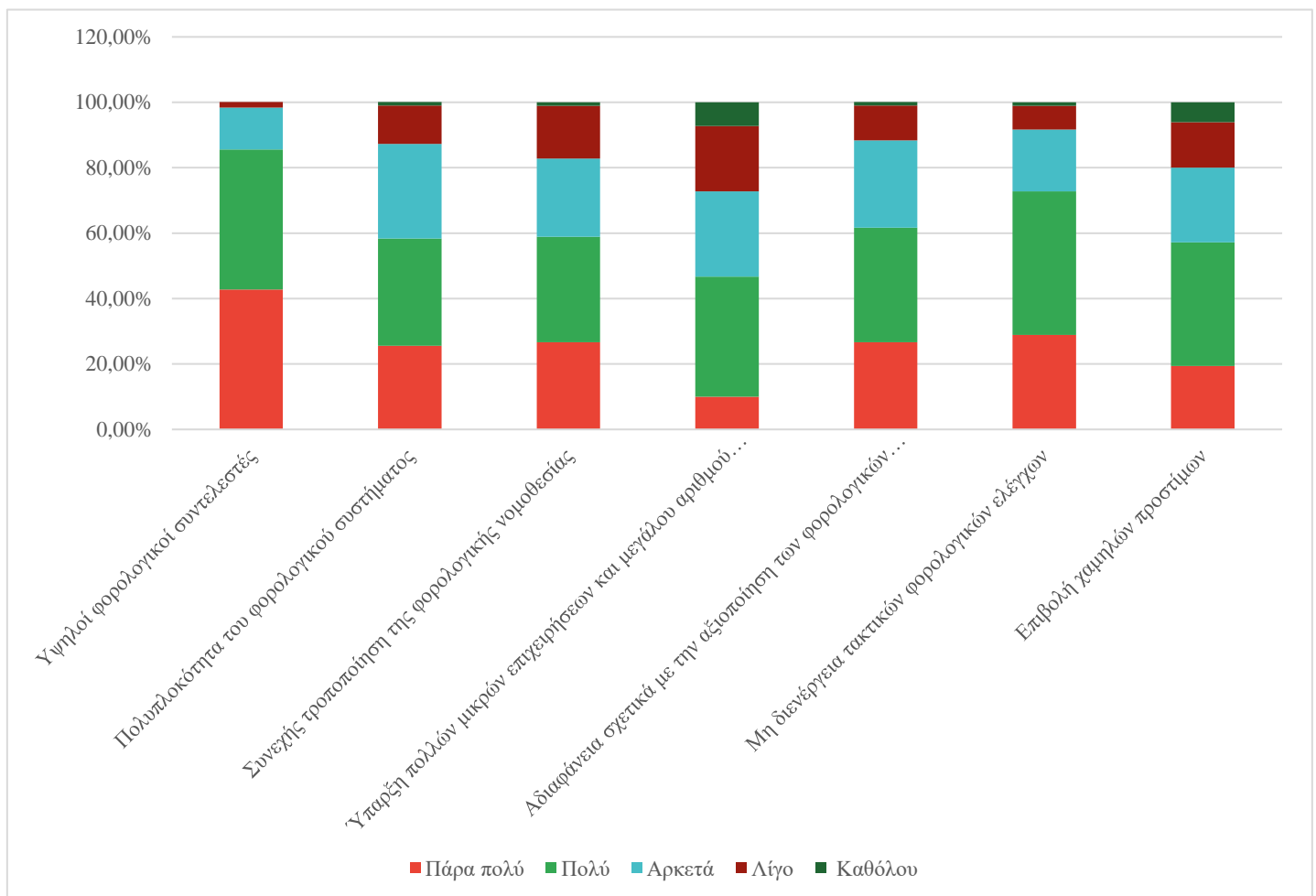

Διάγραμμα αποτελεσμάτων ερώτησης 19

Πίνακας αποτελεσμάτων ερώτησης 20

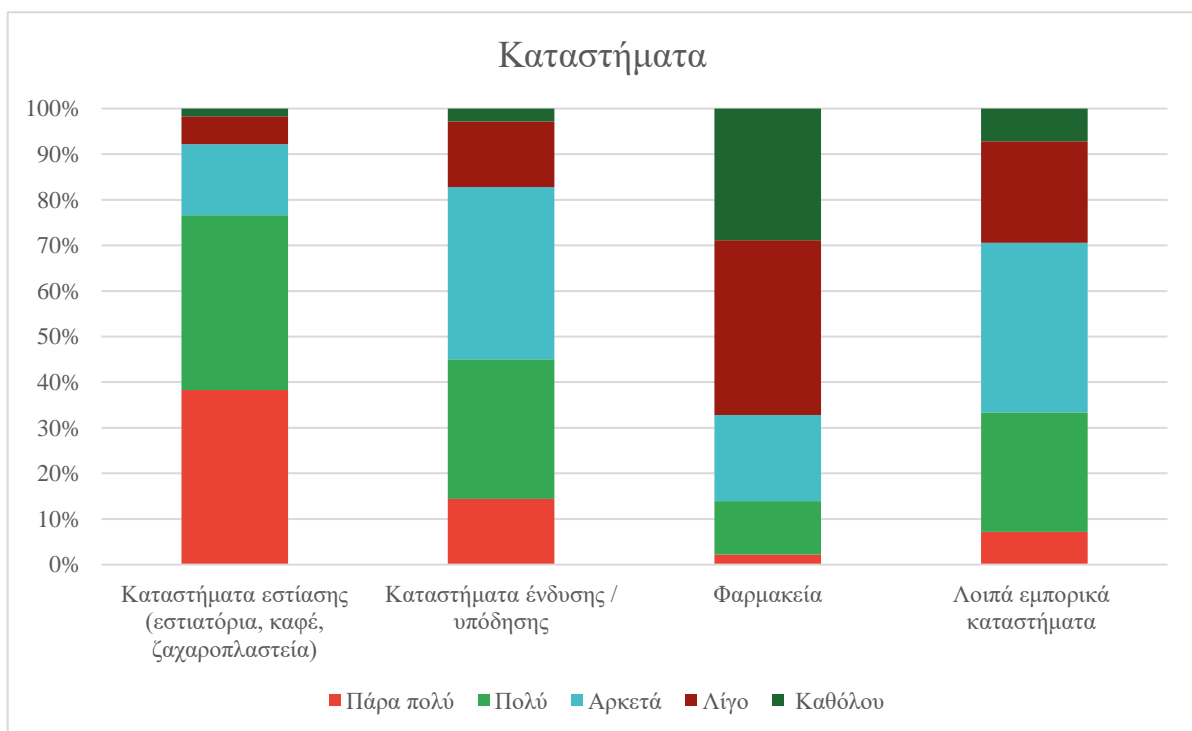
	20. Αξιολογήστε τον βαθμό κατά τον οποίο οι ακόλουθοι παράγοντες εντείνουν το φαινόμενο της φοροδιαφυγής.	Πάρα πολύ		Πολύ		Αρκετά		Λίγο		Καθόλου	
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
20.1	Υψηλοί φορολογικοί συντελεστές	77	42,80%	77	42,80%	23	12,80%	3	1,70%	0	0,00%
20.2	Πολυπλοκότητα του φορολογικού συστήματος	46	25,60%	59	32,80%	52	28,90%	21	11,70%	2	1,10%
20.3	Συνεχής τροποποίηση της φορολογικής νομοθεσίας	48	26,70%	58	32,20%	43	23,90%	29	16,10%	2	1,10%
20.4	Ύπαρξη πολλών μικρών επιχειρήσεων και μεγάλου αριθμού αυτοαπασχολουμένων	18	10,00%	66	36,70%	47	26,10%	36	20,00%	13	7,20%
20.5	Αδιαφάνεια σχετικά με την αξιοποίηση των φορολογικών εσόδων από το κράτος	48	26,70%	63	35,00%	48	26,70%	19	10,60%	2	1,10%
20.6	Μη διενέργεια τακτικών φορολογικών ελέγχων	52	28,90%	79	43,90%	34	18,90%	13	7,20%	2	1,10%
20.7	Επιβολή χαμηλών προστίμων	35	19,40%	68	37,80%	41	22,80%	25	13,90%	11	6,10%

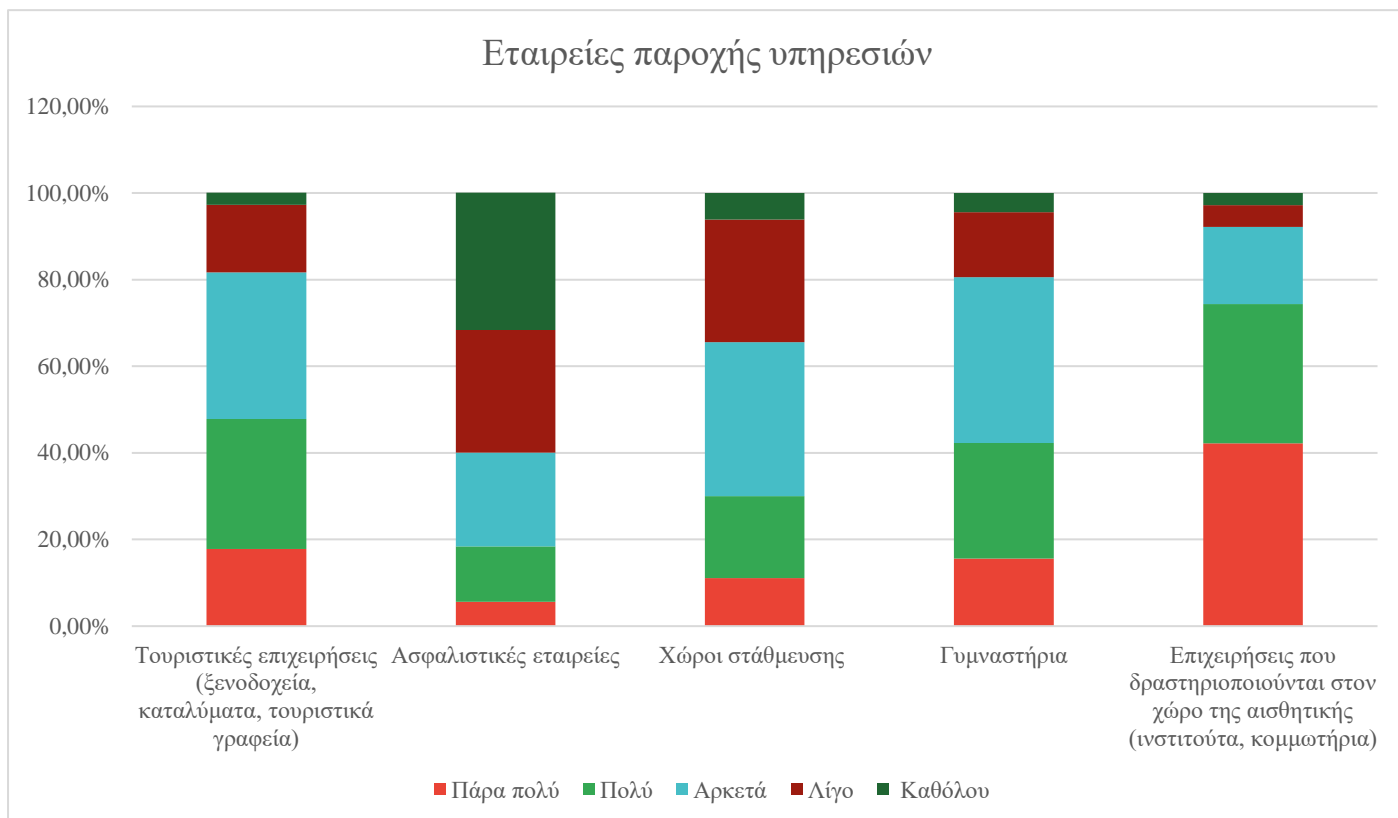
Διάγραμμα αποτελεσμάτων ερώτησης 20

Πίνακας αποτελεσμάτων ερώτησης 20

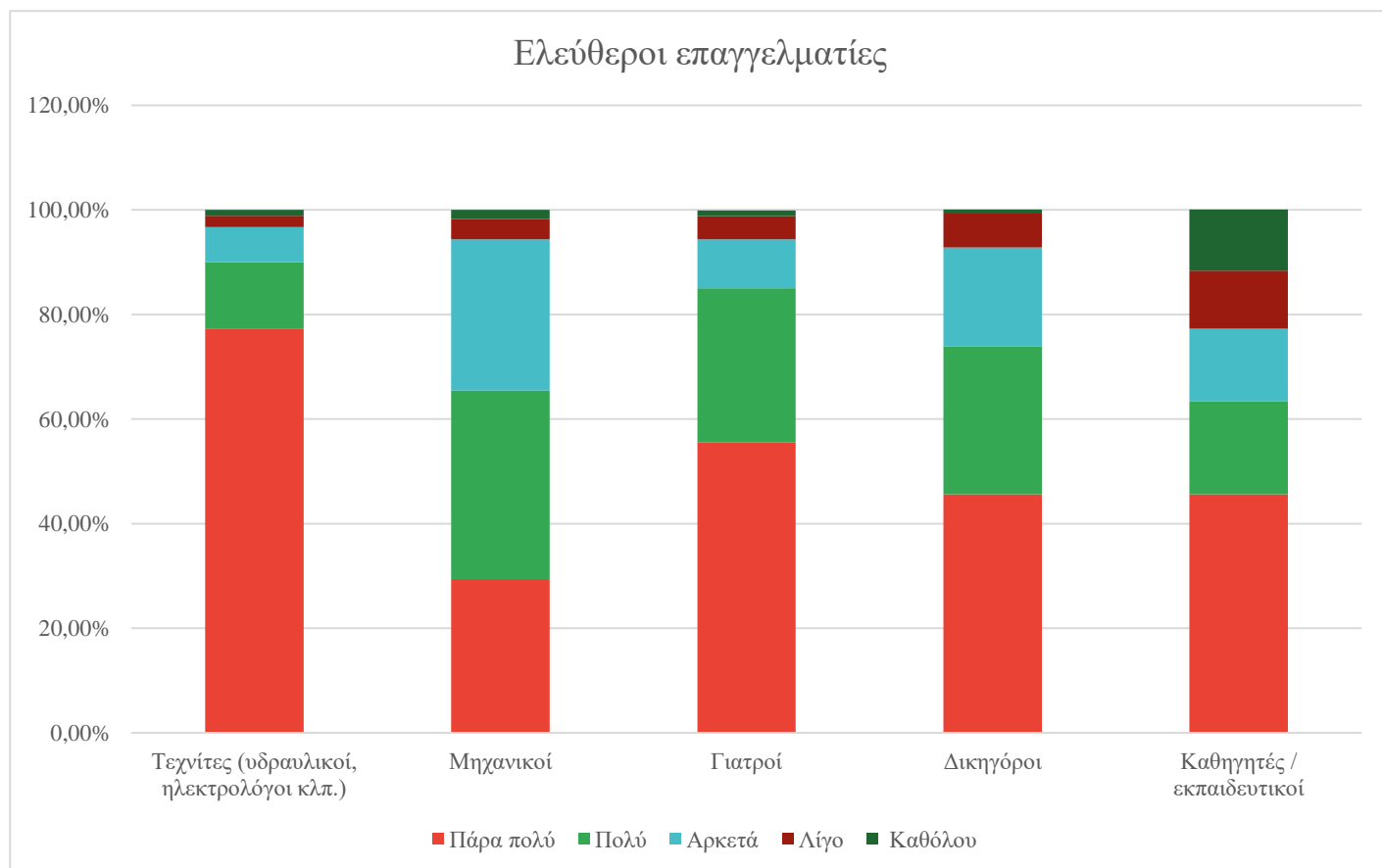
		Πάρα πολύ		Πολύ		Αρκετά		Λίγο		Καθόλου	
21. Βαθμολογήστε τα ακόλουθα επαγγέλματα ως προς το βαθμό κατά τον οποίο έχετε διαπιστώσει ότι φοροδιαφεύγουν.		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Καταστήματα											
21.1	Καταστήματα εστίασης (εστιατόρια, καφέ, ζαχαροπλαστεία)	69	38,30%	69	38,30%	28	15,60%	11	6,10%	3	1,70%
21.2	Καταστήματα ένδυσης / υπόδησης	26	14,40%	55	30,60%	68	37,80%	26	14,40%	5	2,80%
21.3	Φαρμακεία	4	2,20%	21	11,70%	34	18,90%	69	38,30%	52	28,90%
21.4	Λοιπά εμπορικά καταστήματα	13	7,20%	47	26,10%	67	37,20%	40	22,20%	13	7,20%
Εταιρείες παροχής υπηρεσιών											
21.5	Τουριστικές επιχειρήσεις (ξενοδοχεία, καταλύματα, τουριστικά γραφεία)	32	17,80%	54	30,00%	61	33,90%	28	15,60%	5	2,80%
21.6	Ασφαλιστικές εταιρείες	10	5,60%	23	12,80%	39	21,70%	51	28,30%	57	31,70%
21.7	Χώροι στάθμευσης	20	11,10%	34	18,90%	64	35,60%	51	28,30%	11	6,10%
21.8	Γυμναστήρια	28	15,60%	48	26,70%	69	38,30%	27	15,00%	8	4,40%
21.9	Επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον χώρο της αισθητικής (ινστιτούτα, κομμωτήρια)	76	42,20%	58	32,20%	32	17,80%	9	5,00%	5	2,80%
Ελεύθεροι επαγγελματίες											
21.10	Τεχνίτες (υδραυλικοί, ηλεκτρολόγοι κλπ.)	139	77,20%	23	12,80%	12	6,70%	4	2,20%	2	1,10%
21.11	Μηχανικοί	53	29,40%	65	36,10%	52	28,90%	7	3,90%	3	1,70%
21.12	Γιατροί	100	55,60%	53	29,40%	17	9,40%	8	4,40%	2	1,10%
21.13	Δικηγόροι	82	45,60%	51	28,30%	34	18,90%	12	6,70%	1	0,60%
21.14	Καθηγητές / εκπαιδευτικοί	82	45,60%	32	17,80%	25	13,90%	20	11,10%	21	11,70%

Διάγραμμα αποτελεσμάτων ερώτησης 20

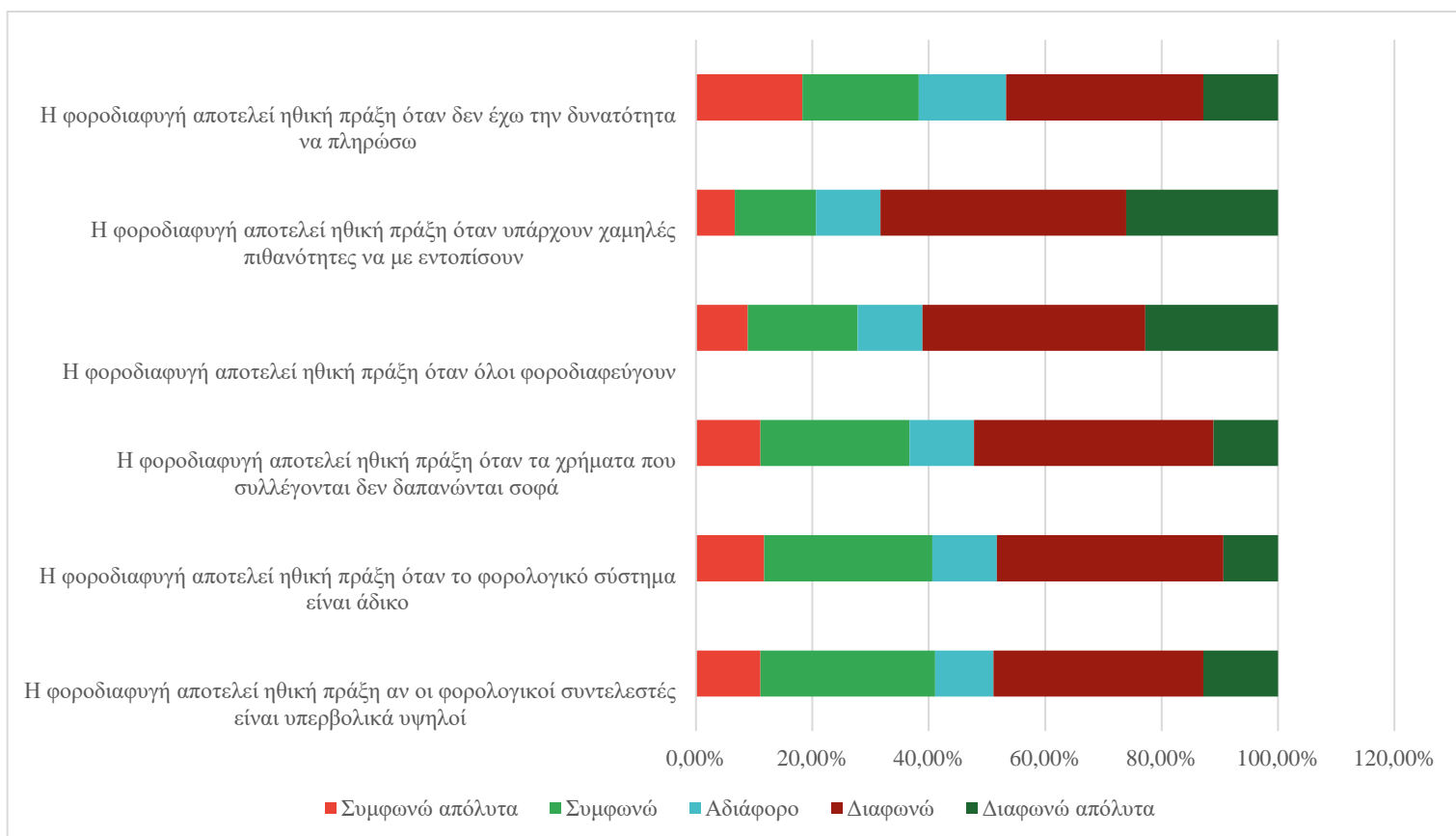
Διάγραμμα αποτελεσμάτων ερώτησης 20

Διάγραμμα αποτελεσμάτων ερώτησης 20

Πίνακας αποτελεσμάτων ερώτησης 22

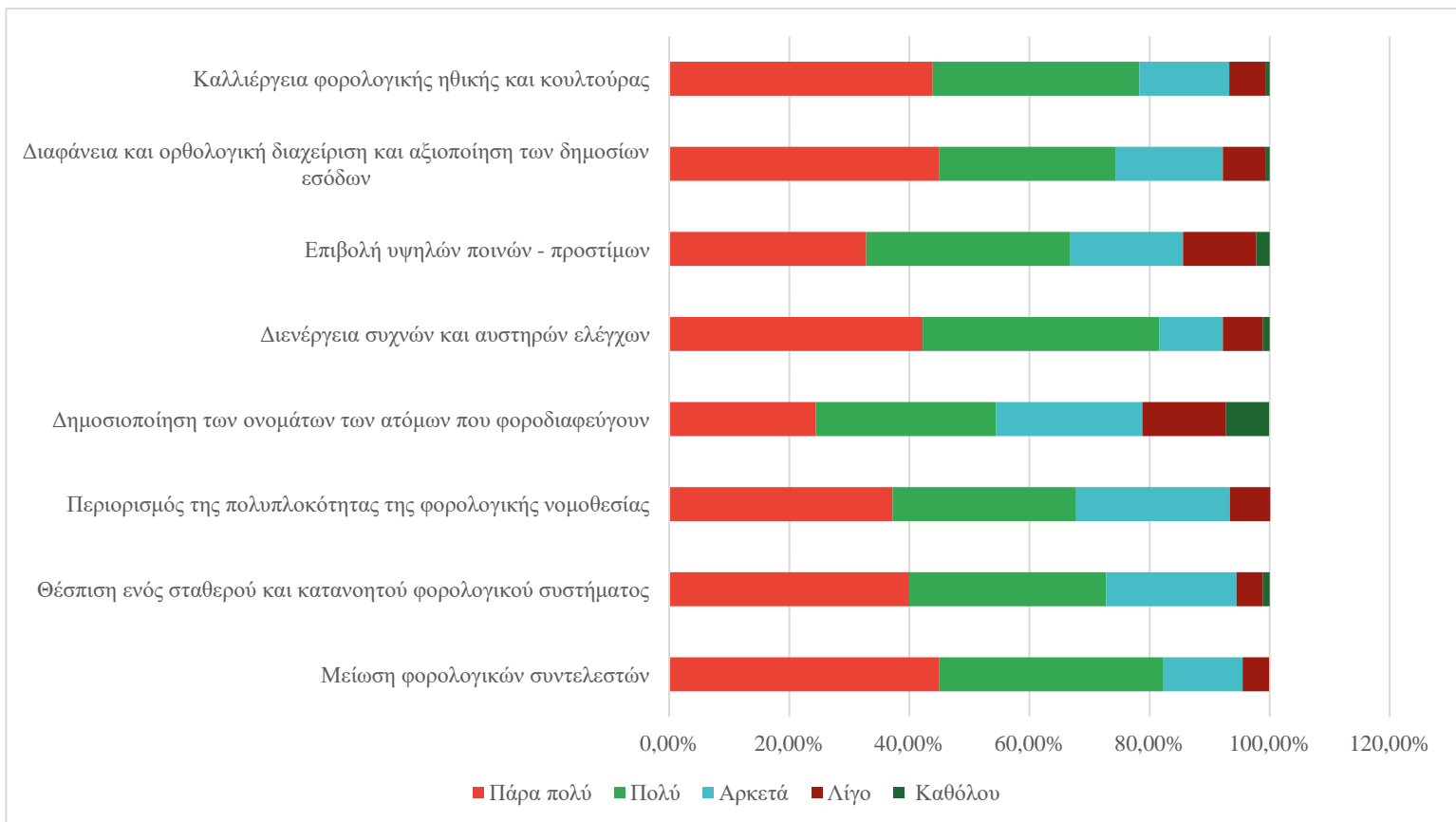
	Συμφωνώ απόλυτα		Συμφωνώ		Αδιάφορο		Διαφωνώ		Διαφωνώ απόλυτα	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
22. Συμπληρώστε τον βαθμό συμφωνίας ή διαφωνίας σας με τα παρακάτω.										
22.1 Η φοροδιαφυγή αποτελεί ηθική πράξη αν οι φορολογικοί συντελεστές είναι υπερβολικά υψηλοί	20	11,10%	54	30,00%	18	10,00%	65	36,10%	23	12,80%
22.2 Η φοροδιαφυγή αποτελεί ηθική πράξη όταν το φορολογικό σύστημα είναι άδικο	21	11,70%	52	28,90%	20	11,10%	70	38,90%	17	9,40%
22.3 Η φοροδιαφυγή αποτελεί ηθική πράξη όταν τα χρήματα που συλλέγονται δεν δαπανώνται σοφά	20	11,10%	46	25,60%	20	11,10%	74	41,10%	20	11,10%
22.4 Η φοροδιαφυγή αποτελεί ηθική πράξη όταν όλοι φοροδιαφεύγουν	16	8,90%	34	18,90%	20	11,10%	69	38,30%	41	22,80%
22.5 Η φοροδιαφυγή αποτελεί ηθική πράξη όταν υπάρχουν χαμηλές πιθανότητες να με εντοπίσουν	12	6,70%	25	13,90%	20	11,10%	76	42,20%	47	26,10%
22.6 Η φοροδιαφυγή αποτελεί ηθική πράξη όταν δεν έχω την δυνατότητα να πληρώσω	33	18,30%	36	20,00%	27	15,00%	61	33,90%	23	12,80%

Διάγραμμα απαντήσεων ερώτησης 22

Πίνακας αποτελεσμάτων ερώτησης 23

	23. Αξιολογήστε τον βαθμό σημαντικότητας των παρακάτω μέτρων στον περιορισμό του φαινομένου της φοροδιαφυγής.	Πάρα πολύ		Πολύ		Αρκετά		Λίγο		Καθόλου	
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
23.1	Μείωση φορολογικών συντελεστών	81	45,00%	67	37,20%	24	13,30%	8	4,40%	0	0,00%
23.2	Θέσπιση ενός σταθερού και κατανοητού φορολογικού συστήματος	72	40,00%	59	32,80%	39	21,70%	8	4,40%	2	1,10%
23.3	Περιορισμός της πολυπλοκότητας της φορολογικής νομοθεσίας	67	37,20%	55	30,60%	46	25,60%	12	6,70%	0	0,00%
23.4	Δημοσιοποίηση των ονομάτων των ατόμων που φοροδιαφεύγουν	44	24,40%	54	30,00%	44	24,40%	25	13,90%	13	7,20%
23.5	Διενέργεια συχνών και αυστηρών ελέγχων	76	42,20%	71	39,40%	19	10,60%	12	6,70%	2	1,10%
23.6	Επιβολή υψηλών ποινών - προστίμων	59	32,80%	61	33,90%	34	18,90%	22	12,20%	4	2,20%
23.7	Διαφάνεια και ορθολογική διαχείριση και αξιοποίηση των δημοσίων εσόδων	81	45,00%	53	29,40%	32	17,80%	13	7,20%	1	0,60%
23.8	Καλλιέργεια φορολογικής ηθικής και κουλτούρας	79	43,90%	62	34,40%	27	15,00%	11	6,10%	1	0,60%

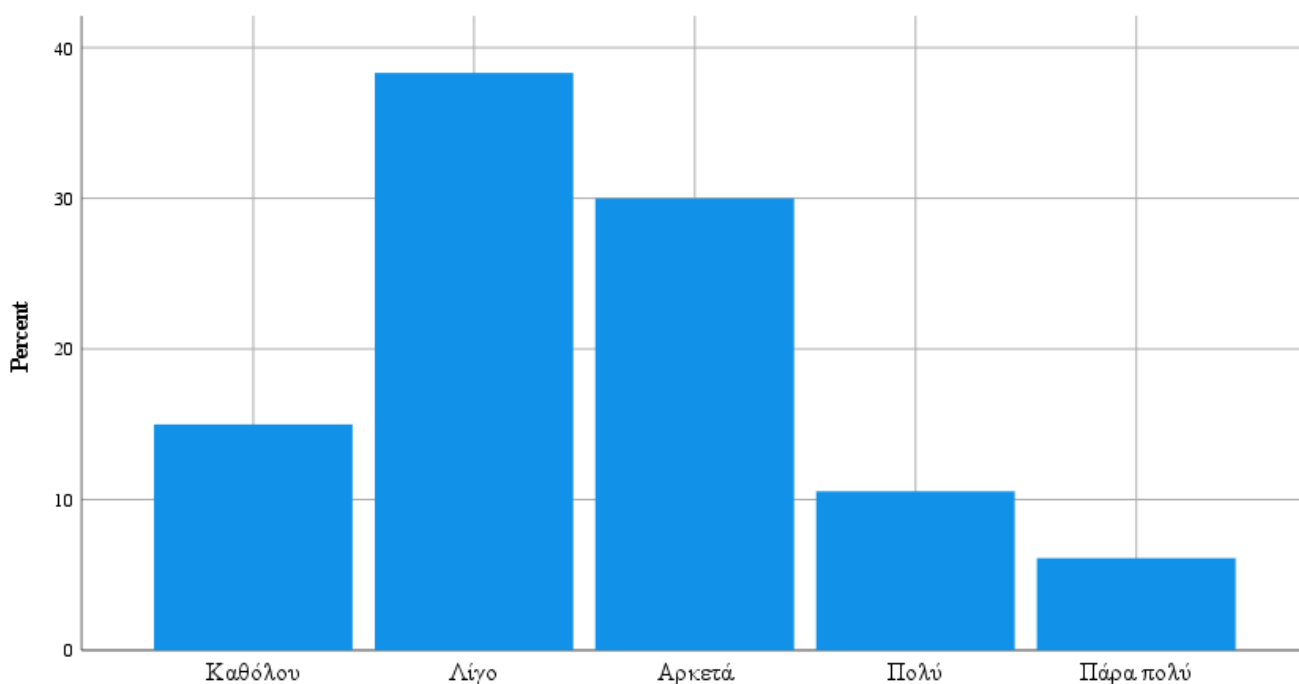

Διάγραμμα απαντήσεων ερώτησης 23

Πίνακας αποτελεσμάτων ερώτησης 24

24. Πόσο αποτελεσματικά πιστεύετε ότι είναι τα μέτρα που λαμβάνει το κράτος για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής;

	N	%
Καθόλου	27	15,0%
Λίγο	69	38,3%
Αρκετά	54	30,0%
Πολύ	19	10,6%
Πάρα πολύ	11	6,1%

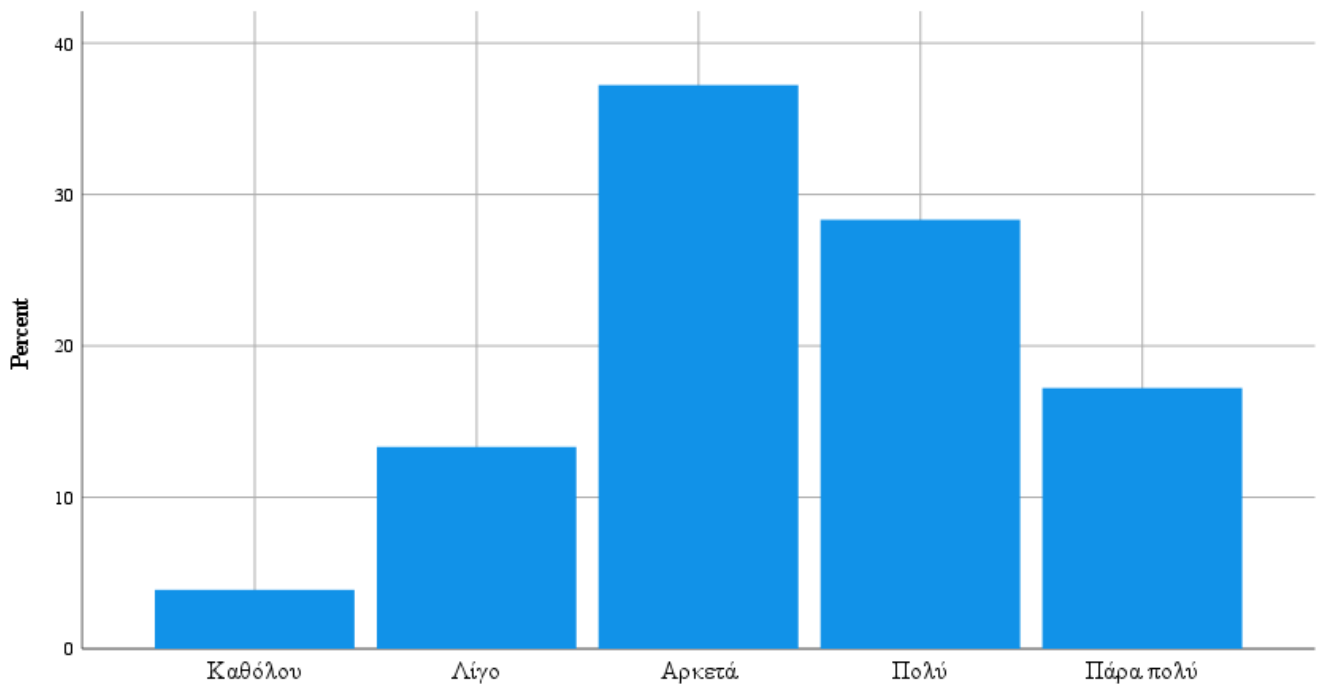

Διάγραμμα απαντήσεων ερώτησης 24

Πίνακας αποτελεσμάτων ερώτησης 25

25. Πιστεύετε ότι η μείωση του απαιτούμενου χρόνου εντοπισμού της φοροδιαφυγής θα συμβάλει στην καταπολέμησή της;

	N	%
Καθόλου	7	3,9%
Λίγο	24	13,3%
Αρκετά	67	37,2%
Πολύ	51	28,3%
Πάρα πολύ	31	17,2%

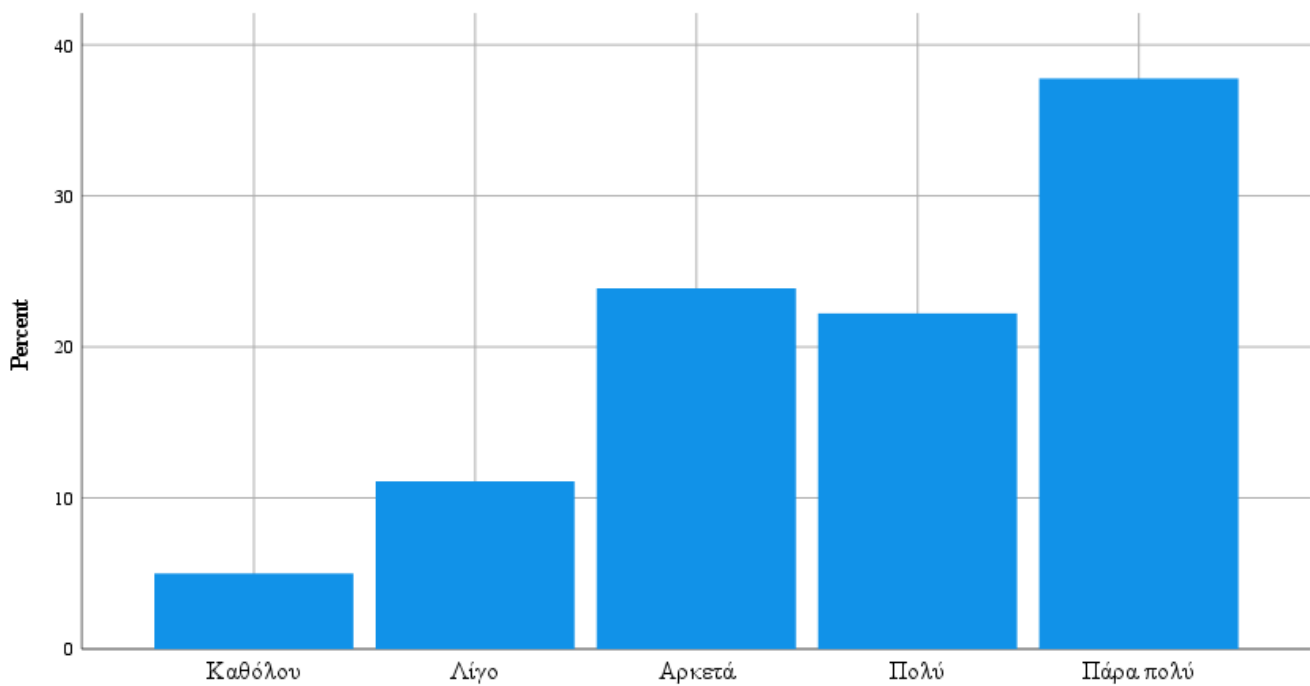

Διάγραμμα απαντήσεων ερώτησης 25

Πίνακας αποτελεσμάτων ερώτησης 26

26. Πιστεύετε ότι η χρήση πλαστικού χρήματος (χρεωστικές / πιστωτικές κάρτες) θα συμβάλλει στην καταπολέμηση της φοροδιαφυγής;

	N	%
Καθόλου	9	5,0%
Λίγο	20	11,1%
Αρκετά	43	23,9%
Πολύ	40	22,2%
Πάρα πολύ	68	37,8%

Διάγραμμα απαντήσεων ερώτησης 26

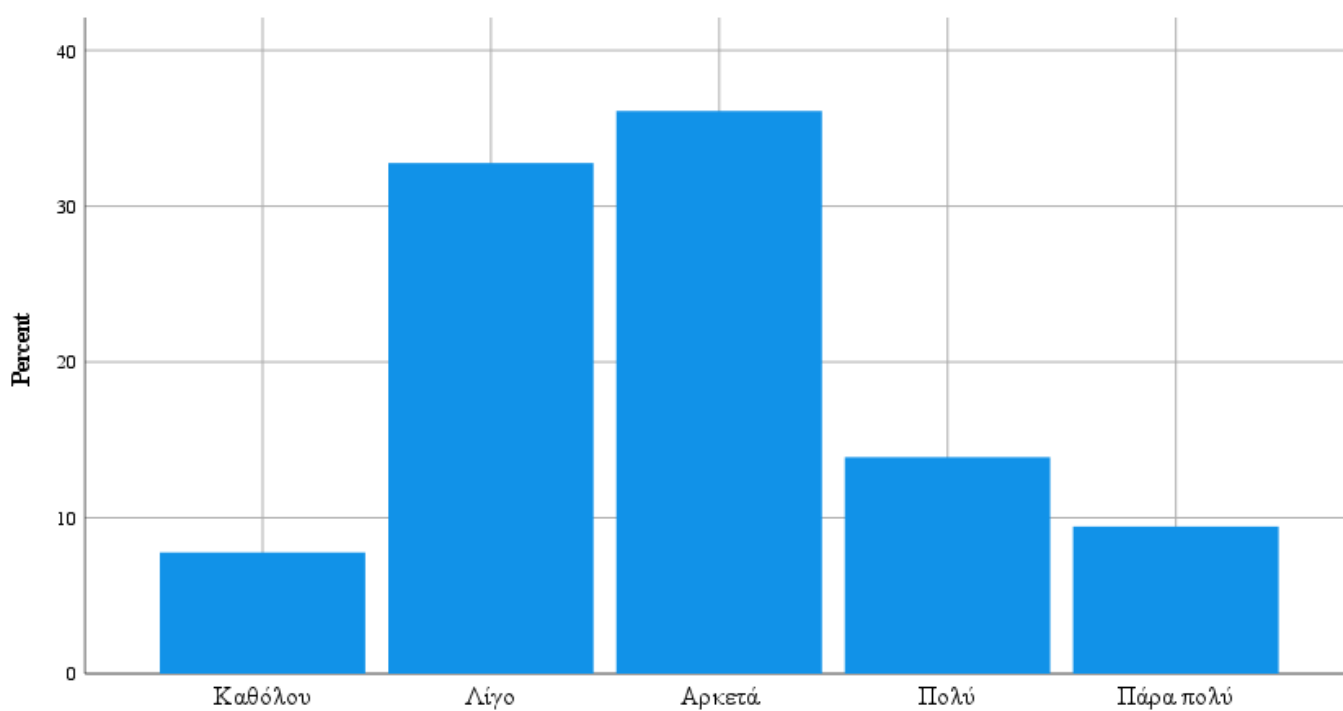

5.4 Περιγραφικές απαντήσεις – φορολογικός ελεγκτικός μηχανισμός

Πίνακας αποτελεσμάτων ερώτησης 27

27. Πιστεύετε ότι οι φορολογικές ελεγκτικές υπηρεσίες πετυχαίνουν αποτελεσματικά την αποστολή τους στον εντοπισμό και την πάταξη της φοροδιαφυγής;

	N	%
Καθόλου	14	7,8%
Λίγο	59	32,8%
Αρκετά	65	36,1%
Πολύ	25	13,9%
Πάρα πολύ	17	9,4%

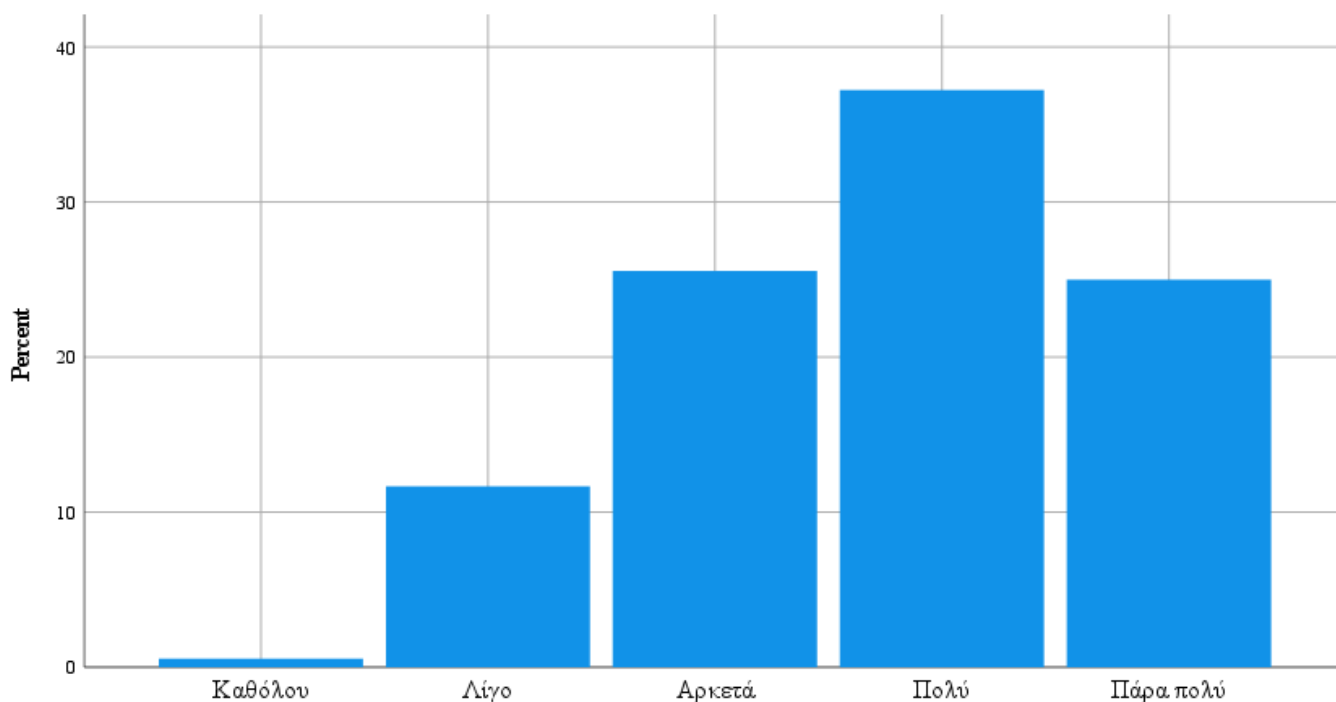

Διάγραμμα απαντήσεων ερώτησης 27

Πίνακας αποτελεσμάτων ερώτησης 28

28. Πιστεύετε ότι θα πρέπει να αυξηθεί η συχνότητα διενέργειας φορολογικών ελέγχων;

	N	%
Καθόλου	1	0,6%
Λίγο	21	11,7%
Αρκετά	46	25,6%
Πολύ	67	37,2%
Πάρα πολύ	45	25,0%

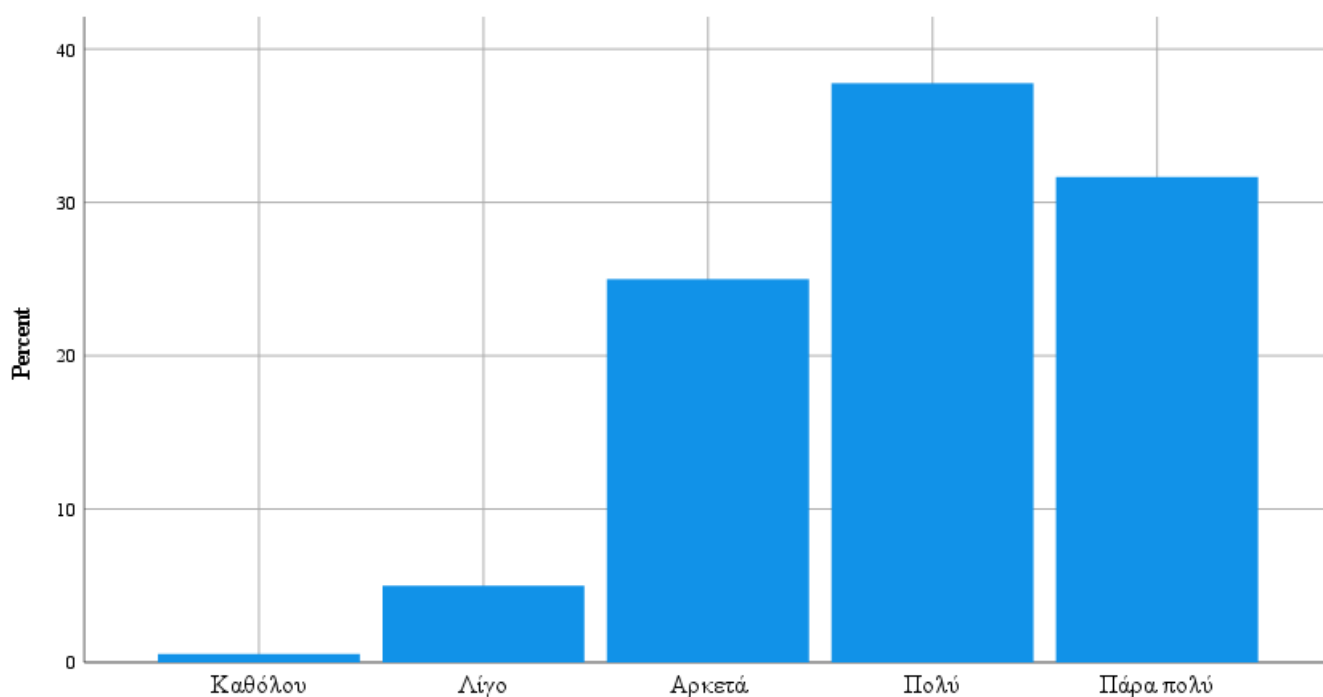

Διάγραμμα απαντήσεων ερώτησης 28

Πίνακας αποτελεσμάτων ερώτησης 29

29. Πιστεύετε ότι θα πρέπει να εκσυγχρονιστούν τα μέσα (ελεγκτικά προγράμματα, ελεγκτικές μέθοδοι) που χρησιμοποιούν οι ελεγκτικές υπηρεσίες για την διενέργεια ελέγχων;

	N	%
Καθόλου	1	0,6%
Λίγο	9	5,0%
Αρκετά	45	25,0%
Πολύ	68	37,8%
Πάρα πολύ	57	31,7%

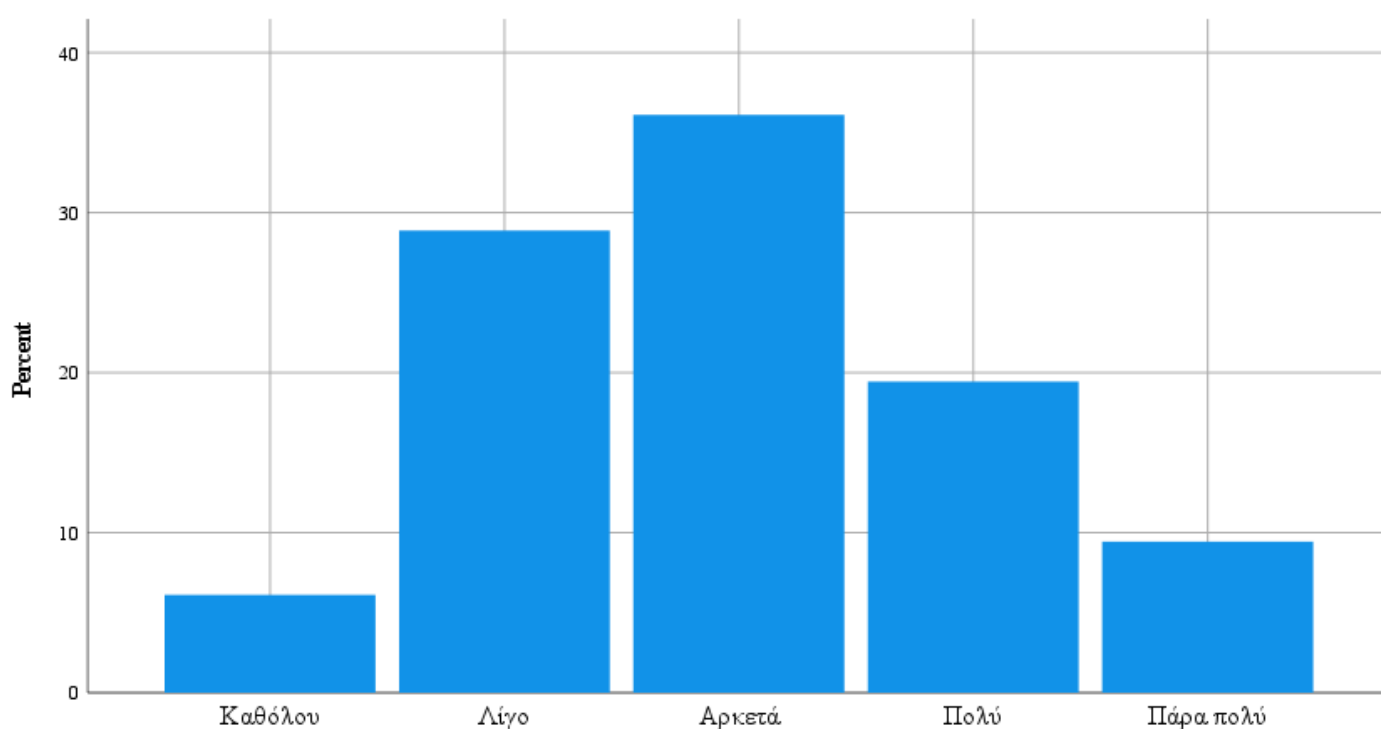

Διάγραμμα απαντήσεων ερώτησης 29

Πίνακας αποτελεσμάτων ερώτησης 30

30. Πιστεύετε ότι οι ελεγκτικές υπηρεσίες σημειώνουν υψηλό ποσοστό επιτυχίας στον εντοπισμό της φοροδιαφυγής;

	N	%
Καθόλου	11	6,1%
Λίγο	52	28,9%
Αρκετά	65	36,1%
Πολύ	35	19,4%
Πάρα πολύ	17	9,4%

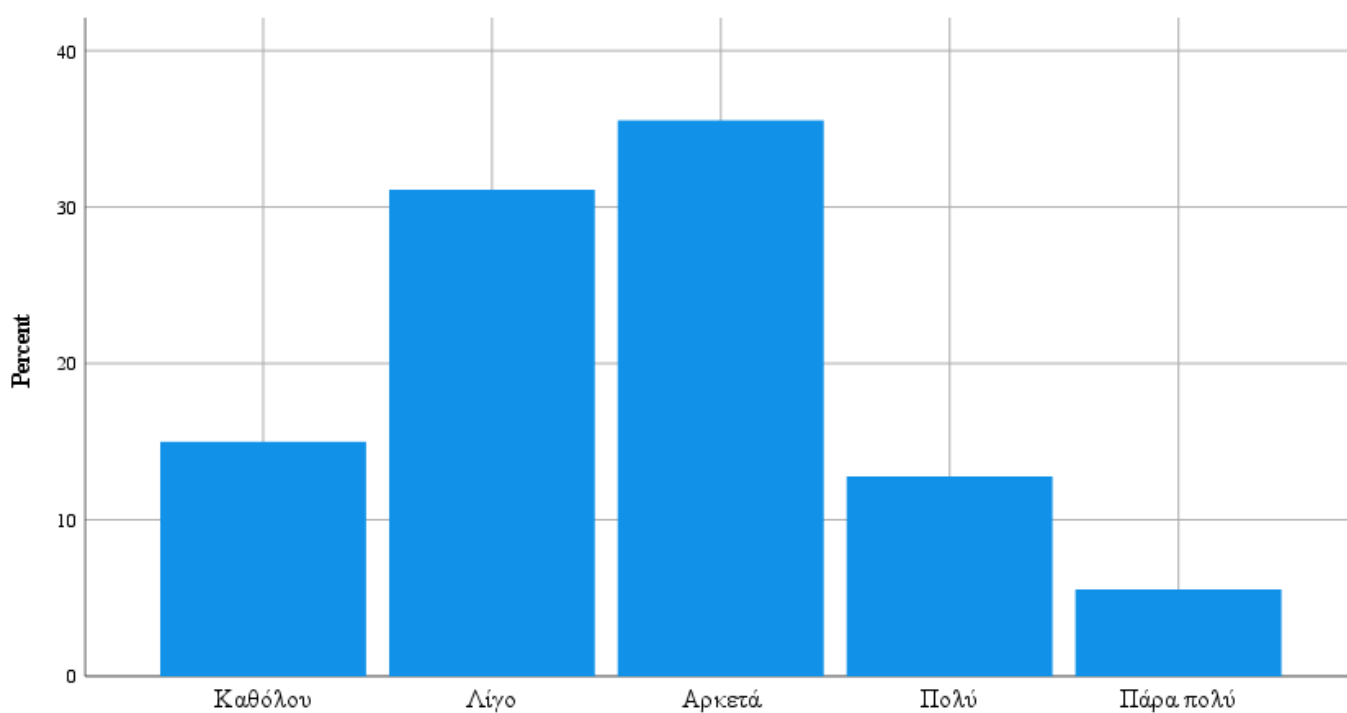

Διάγραμμα απαντήσεων ερώτησης 30

Πίνακας αποτελεσμάτων ερώτησης 31

31. Πιστεύετε ότι τα ελεγκτικά όργανα παραμένουν ανεπηρέαστα κατά την διάρκεια των ελέγχων;

	N	%
Καθόλου	27	15,0%
Λίγο	56	31,1%
Αρκετά	64	35,6%
Πολύ	23	12,8%
Πάρα πολύ	10	5,6%

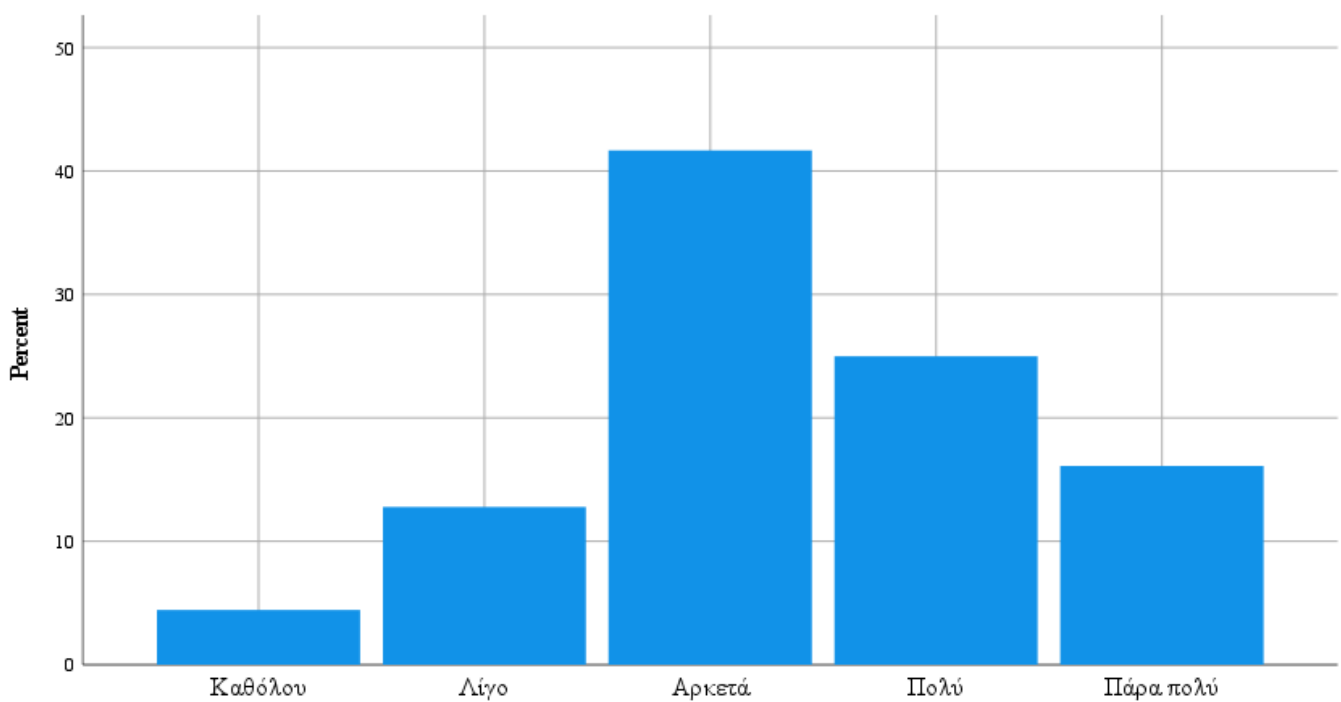

Διάγραμμα απαντήσεων ερώτησης 31

Πίνακας αποτελεσμάτων ερώτησης 32

32. Πιστεύετε ότι η διενέργεια φορολογικών ελέγχων συμβάλλει στην φορολογική συμμόρφωση των πολιτών;

	N	%
Καθόλου	8	4,4%
Λίγο	23	12,8%
Αρκετά	75	41,7%
Πολύ	45	25,0%
Πάρα πολύ	29	16,1%

Διάγραμμα απαντήσεων ερώτησης 32

5.5 Συσχετιστικά – διερευνητικά ερωτήματα

A) Υπόθεση: Το ύψος του εισοδήματος επηρεάζει την άποψη των συμμετεχόντων αναφορικά με το γενικό επίπεδο φορολογικής επιβάρυνσης στην χώρα.

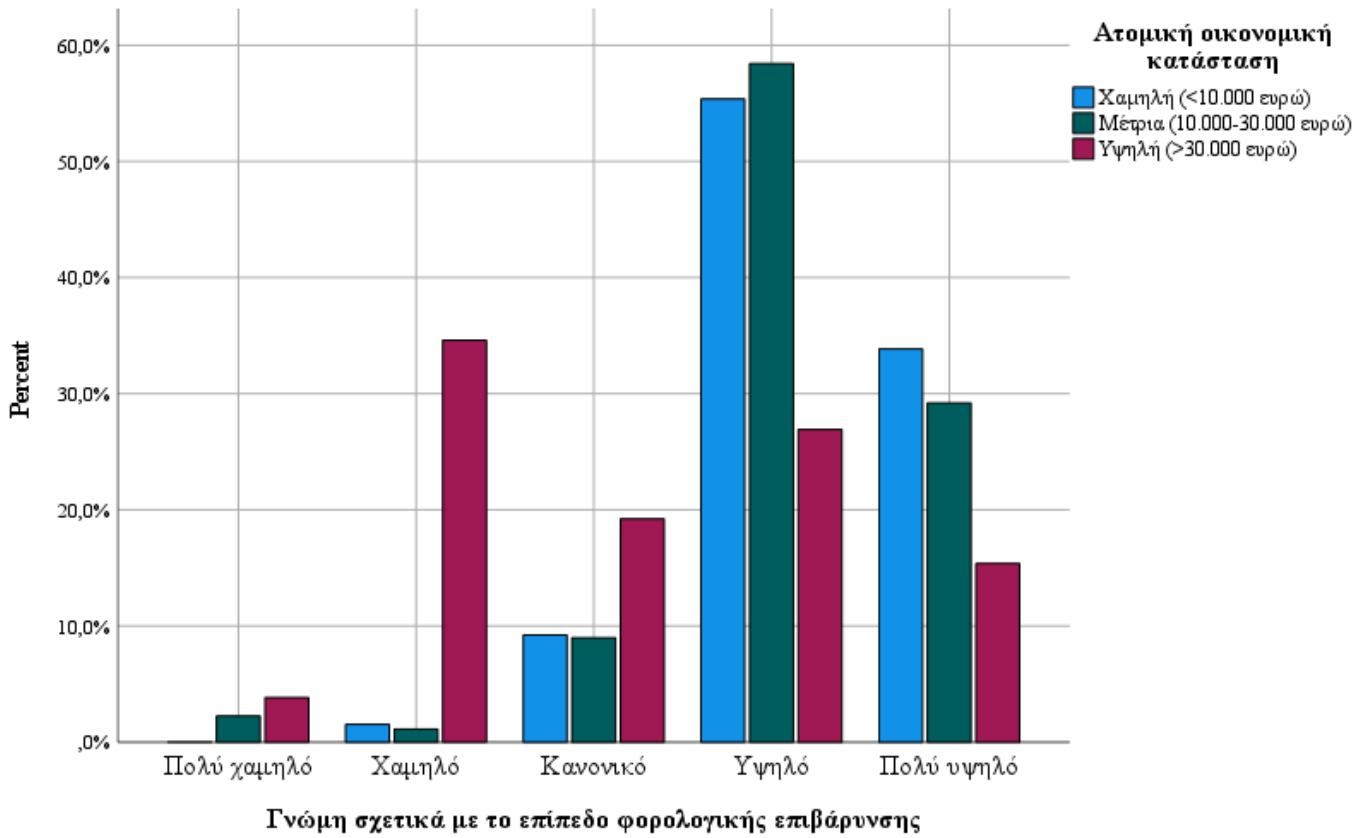
Πίνακας Α υπόθεσης

		ΕΡΩΤ 6						
			Πολύ χαμηλό		Κανονικό	Πολύ υψηλό		Total
Ατομική οικονομική κατάσταση	Χαμηλή (<10.000 ευρώ)	Count	0	1	6	36	22	65
		% within Ατομική οικονομική κατάσταση	0,0%	1,5%	9,2%	55,4%	33,8%	100,0%
	Μέτρια (10.000-30.000 ευρώ)	Count	2	1	8	52	26	89
		% within Ατομική οικονομική κατάσταση	2,2%	1,1%	9,0%	58,4%	29,2%	100,0%
	Υψηλή (>30.000 ευρώ)	Count	1	9	5	7	4	26
		% within Ατομική οικονομική κατάσταση	3,8%	34,6%	19,2%	26,9%	15,4%	100,0%
Total		Count	3	11	19	95	52	180
		% within Ατομική οικονομική κατάσταση	1,7%	6,1%	10,6%	52,8%	28,9%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	p value
Pearson Chi-Square	50,700	8	0,001

Το εισόδημα των φορολογουμένων επηρεάζει την άποψή του αναφορικά με την φορολογική επιβάρυνση. Οι πολίτες με χαμηλό εισόδημα αναφέρουν υψηλότερα επίπεδα φορολογικής επιβάρυνσης συγκριτικά με όσους δηλώνουν υψηλότερα εισοδήματα σε στατιστικά σημαντικό βαθμό (χ^2 : 50,70, df: 8, $p < 0,05$).

Διάγραμμα αποτελεσμάτων Α υπόθεσης

B) Υπόθεση: Το ύψος του εισοδήματος επηρεάζει την άποψη των συμμετεχόντων αναφορικά με την δικαιοσύνη του υπάρχοντος φορολογικού συστήματος.

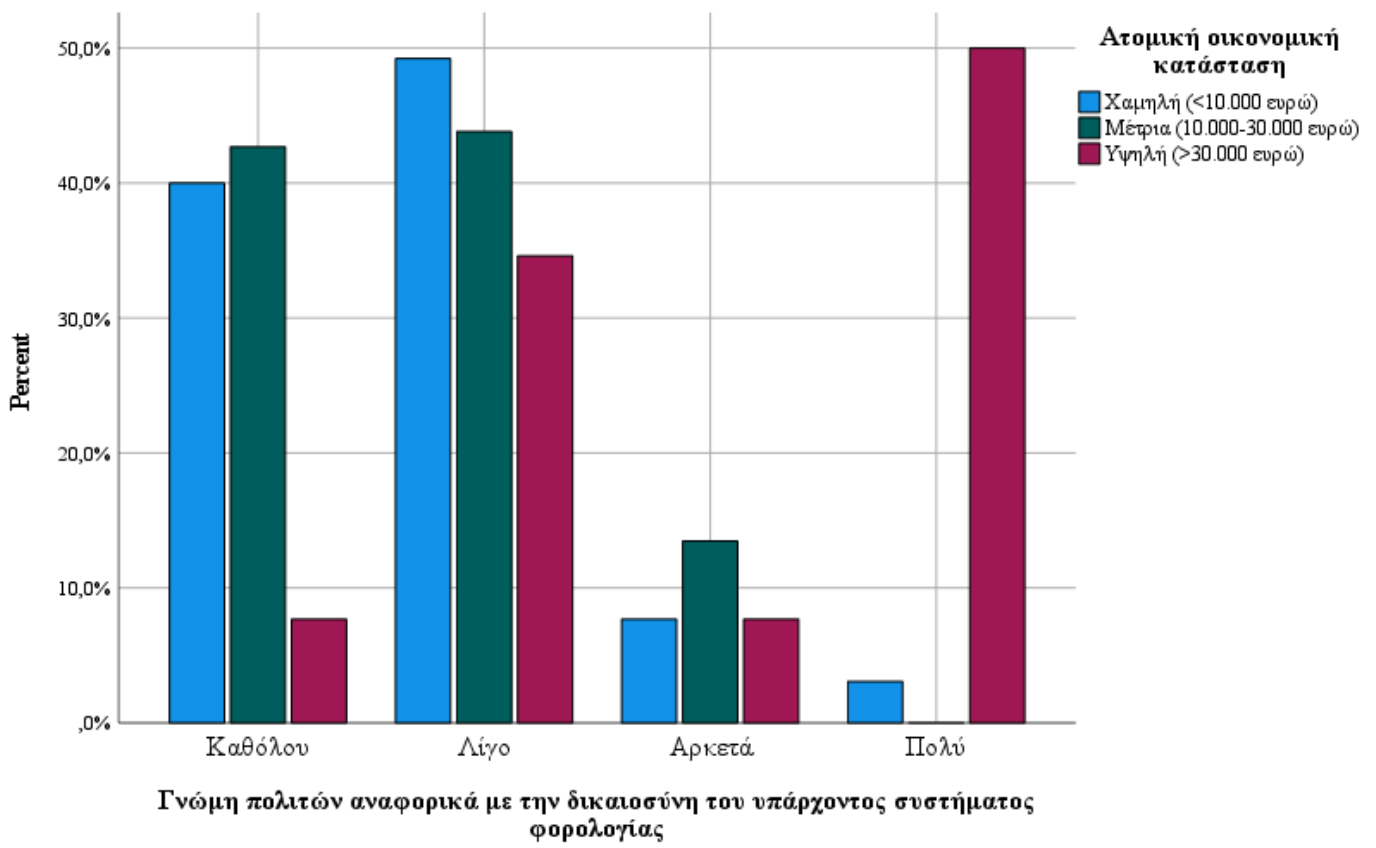
Πίνακας Β υπόθεσης

			ΕΡΩΤ 8				
			Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Total
Ατομική οικονομική κατάσταση	Χαμηλή (<10.000 ευρώ)	Count	26	32	5	2	65
		% within ΕΡΩΤ 8	39,4%	40,0%	26,3%	13,3%	36,1%
	Μέτρια (10.000- 30.000 ευρώ)	Count	38	39	12	0	89
		% within ΕΡΩΤ 8	57,6%	48,8%	63,2%	0,0%	49,4%
	Υψηλή (>30.000 ευρώ)	Count	2	9	2	13	26
		% within ΕΡΩΤ 8	3,0%	11,3%	10,5%	86,7%	14,4%
Total	Count	66	80	19	15	180	
	% within ΕΡΩΤ 8	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	73,108 ^a	6	0,001

Το εισόδημα των φορολογουμένων επηρεάζει την άποψή του αναφορικά με την δικαιοσύνη του υπάρχοντος φορολογικού συστήματος. Οι πολίτες με χαμηλό εισόδημα ή μέτριο εισόδημα δήλωσαν ότι το φορολογικό σύστημα δεν είναι δίκαιο σε βαθμό καθόλου ή λίγο, συγκριτικά με όσους έχουν υψηλότερα εισοδήματα, οι οποίοι κατά πλειονότητα ανέφεραν ότι είναι δίκαιο το υπάρχον σύστημα (χ^2 : 73,108, df: 6, $p < 0,05$).

Διάγραμμα αποτελεσμάτων Β υπόθεσης

Γ) Υπόθεση: Η ηλικία των συμμετεχόντων επηρεάζει την άποψη τους αναφορικά με το ποσοστό φοροδιαφυγής στην Ελλάδα;

Πίνακας Γ υπόθεσης

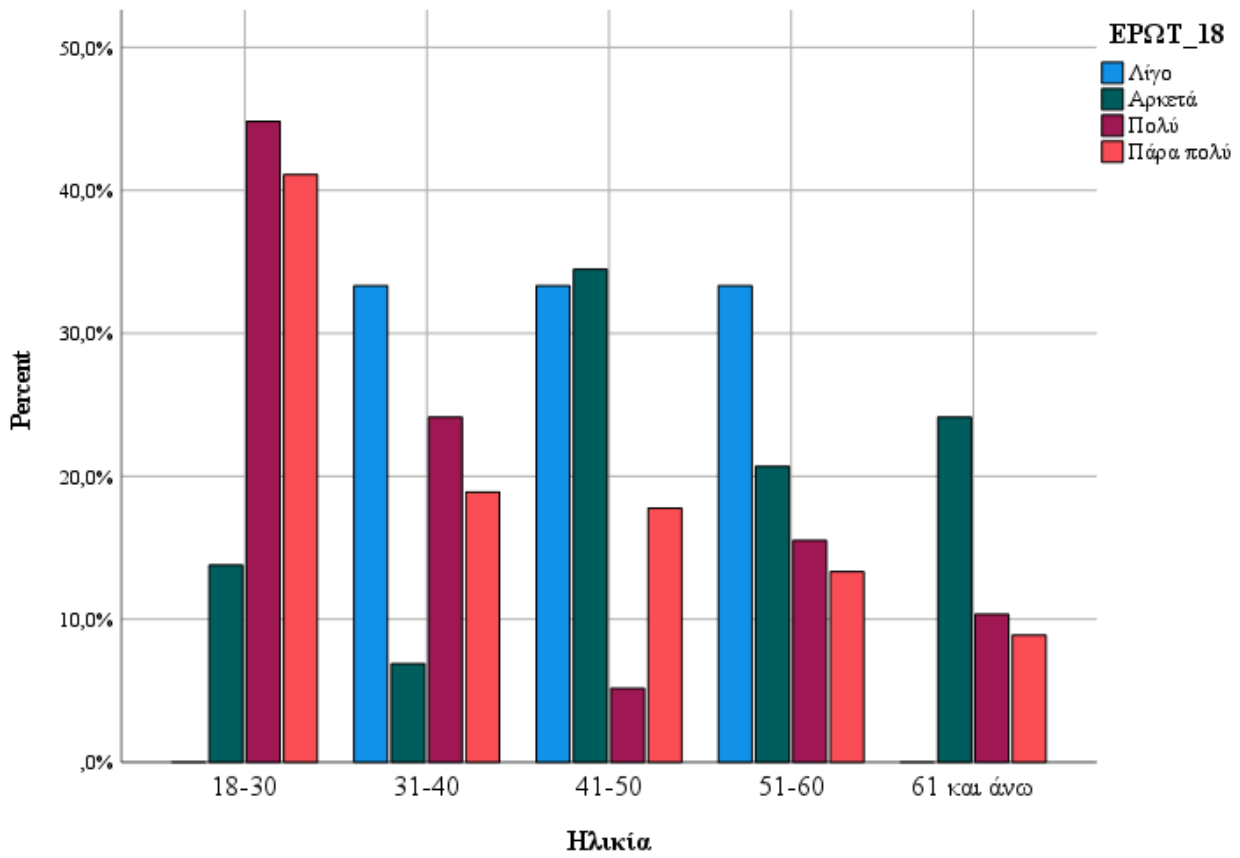
Ηλικία * ΕΡΩΤ 18 Crosstabulation

		ΕΡΩΤ 18					
		Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Total	
Ηλικία	18-30	Count	0	4	26	37	67
		% within Ηλικία	0,0%	6,0%	38,8%	55,2%	100,0%
	31-40	Count	1	2	14	17	34
		% within Ηλικία	2,9%	5,9%	41,2%	50,0%	100,0%
	41-50	Count	1	10	3	16	30
		% within Ηλικία	3,3%	33,3%	10,0%	53,3%	100,0%
	51-60	Count	1	6	9	12	28
		% within Ηλικία	3,6%	21,4%	32,1%	42,9%	100,0%
	61 και άνω	Count	0	7	6	8	21
		% within Ηλικία	0,0%	33,3%	28,6%	38,1%	100,0%
Total		Count	3	29	58	90	180
		% within Ηλικία	1,7%	16,1%	32,2%	50,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	27,018 ^a	12	,008

Η ηλικία των πολιτών καθορίζει την άποψή τους ως προς το ποσοστό φοροδιαφυγής στην Ελλάδα. Είναι εμφανές από τα επιμέρους ποσοστά αλλά και το σχετικό ραβδόγραμμα ότι όσο μειώνεται η ηλικία των πολιτών στο δείγμα, τόσο αυξάνεται η αρνητική τους άποψη (επιλογές πάρα πολύ και πολύ). Η σχέση αυτή ήταν στατιστικά σημαντική καθώς χ^2 : 27,018, df: 12, $p < 0,05$.

Διάγραμμα αποτελεσμάτων Γ υπόθεσης

Δ) Υπόθεση: Η ηλικία των πολιτών σχετίζεται με την άποψη ότι η χρήση πλαστικού χρήματος μπορεί να βελτιώσει τα επίπεδα φοροδιαφυγής.

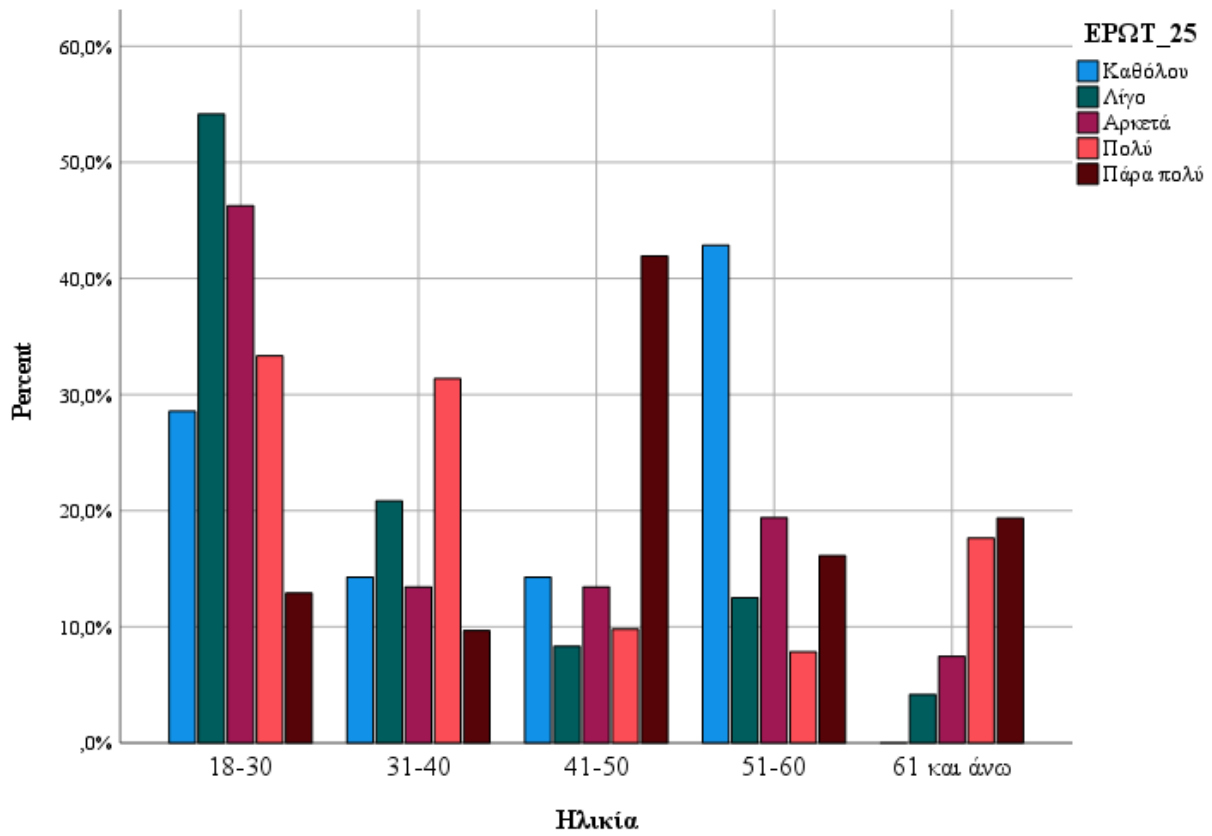
Πίνακας Δ υπόθεσης

			ΕΡΩΤ 25					
			Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Total
Ηλικία	18-30	Count	2	13	31	17	4	67
		% within ΕΡΩΤ 25	28,6%	54,2%	46,3%	33,3%	12,9%	37,2%
	31-40	Count	1	5	9	16	3	34
		% within ΕΡΩΤ 25	14,3%	20,8%	13,4%	31,4%	9,7%	18,9%
	41-50	Count	1	2	9	5	13	30
		% within ΕΡΩΤ 25	14,3%	8,3%	13,4%	9,8%	41,9%	16,7%
	51-60	Count	3	3	13	4	5	28
		% within ΕΡΩΤ 25	42,9%	12,5%	19,4%	7,8%	16,1%	15,6%
	61 και άνω	Count	0	1	5	9	6	21
		% within ΕΡΩΤ 25	0,0%	4,2%	7,5%	17,6%	19,4%	11,7%
Total		Count	7	24	67	51	31	180
		% within ΕΡΩΤ 25	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		ΕΡΩΤ 25						

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	42,358 ^a	16	,001

Υφίσταται στατιστική σημαντικότητα για την παραπάνω συσχέτιση, καθώς χ^2 : 42,358, df: 16, $p < 0,05$. Η ηλικία των πολιτών συσχετίζεται με την άποψη περί χρήσης πλαστικού χρήματος ως μέσο πάταξης της φοροδιαφυγής. Συγκεκριμένα, τα άτομα 18-30 θεωρούν ότι ένα τέτοιο μέτρο θα είχε από μικρή έως μέτρια επίδραση στην καταπολέμηση της φοροδιαφυγής, ενώ οι πολίτες 61 και άνω θεωρούν ότι κάτι τέτοιο θα συνέβαλε από πολύ έως και πάρα πολύ.

Διάγραμμα αποτελεσμάτων Δ υπόθεσης

Ε) Υπόθεση: Η επαγγελματική ιδιότητα των πολιτών σχετίζεται με την άποψή τους αναφορικά με την επιτυχία των διενεργούμενων ελέγχων.

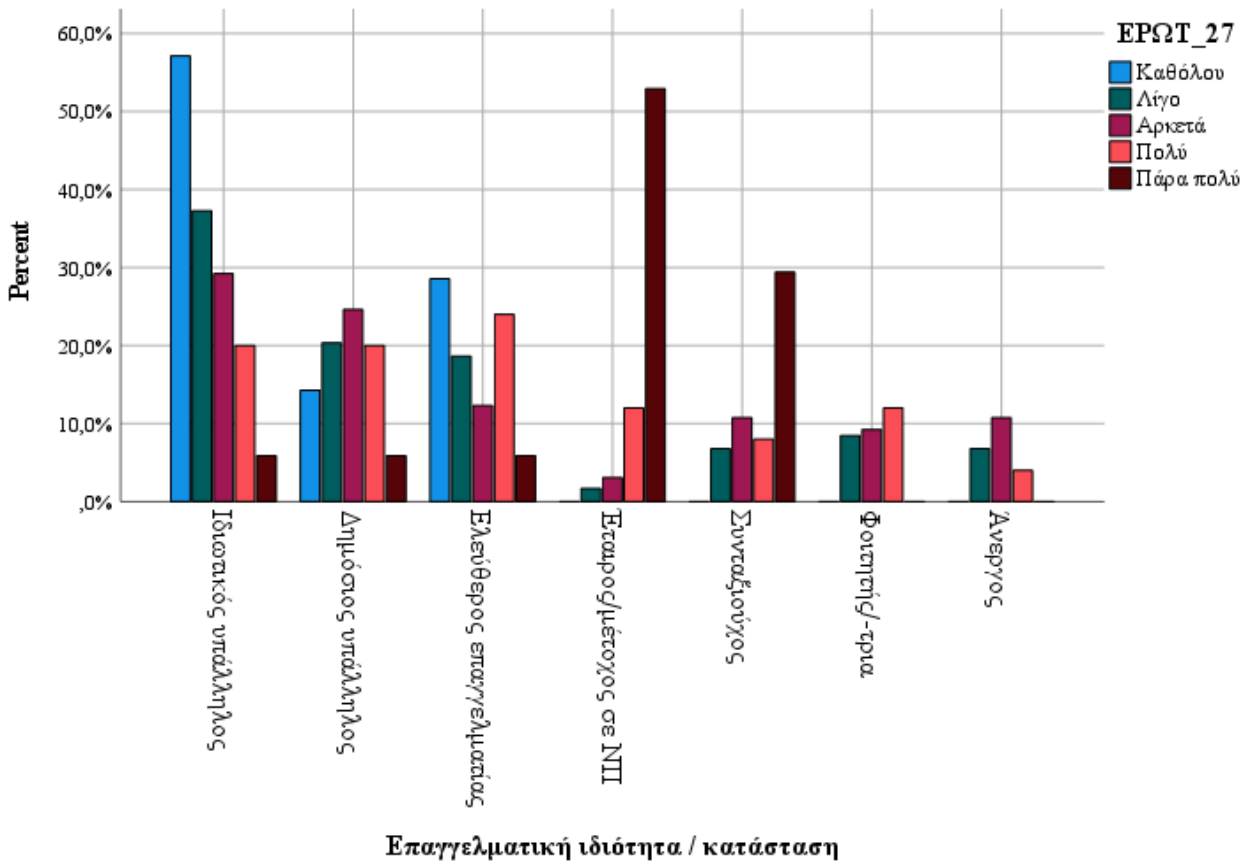
Πίνακας Ε υπόθεσης

		ΕΡΩΤ 27						
			Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Total
Επαγγελματική ιδιότητα / κατάσταση	Ιδιωτικός υπάλληλος	Count	8	22	19	5	1	55
		% within ΕΡΩΤ 27	57,1%	37,3%	29,2%	20,0%	5,9%	30,6%
	Δημόσιος υπάλληλος	Count	2	12	16	5	1	36
		% within ΕΡΩΤ 27	14,3%	20,3%	24,6%	20,0%	5,9%	20,0%
	Ελεύθερος επαγγελματίας	Count	4	11	8	6	1	30
		% within ΕΡΩΤ 27	28,6%	18,6%	12,3%	24,0%	5,9%	16,7%
	Έταιρος/μέτοχος σε ΝΠ	Count	0	1	2	3	9	15
		% within ΕΡΩΤ 27	0,0%	1,7%	3,1%	12,0%	52,9%	8,3%
	Συνταξιούχος	Count	0	4	7	2	5	18
		% within ΕΡΩΤ 27	0,0%	6,8%	10,8%	8,0%	29,4%	10,0%
	Φοιτητής/-τρια	Count	0	5	6	3	0	14
		% within ΕΡΩΤ 27	0,0%	8,5%	9,2%	12,0%	0,0%	7,8%
	Άνεργος	Count	0	4	7	1	0	12
		% within ΕΡΩΤ 27	0,0%	6,8%	10,8%	4,0%	0,0%	6,7%
Total		Count	14	59	65	25	17	180
		% within ΕΡΩΤ 27	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	78,299 ^a	24	,000

Η επαγγελματική ιδιότητα των πολιτών σχετίζεται με την άποψη που έχουν σχετικά με την επιτυχία των διενεργούμενων ελέγχων σε στατιστικά σημαντικό βαθμό (χ^2 : 78,299, df: 24, $p < 0,05$). Συγκεκριμένα, ιδιωτικοί υπάλληλοι και ελεύθεροι επαγγελματίες κατά πλειονότητα θεωρούν ότι οι έλεγχοι δεν είναι απόλυτα επιτυχημένοι, οι δημόσιοι υπάλληλοι και οι φοιτητές έχουν μοιρασμένα ποσοστά, ενώ εταίροι σε Νομικά Πρόσωπα και συνταξιούχοι θεωρούν ότι οι έλεγχοι ανταποκρίνονται στον στόχο τους.

Διάγραμμα αποτελεσμάτων Ε υπόθεσης

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6ο : ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ & ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

6.1 Συμπεράσματα έρευνας

Όπως προαναφέρθηκε, η έρευνα που διεξήχθη στα πλαίσια της παρούσας διπλωματικής εργασίας έχει ως σκοπό να καταγράψει τις απόψεις των Ελλήνων φορολογουμένων σχετικά με το φορολογικό σύστημα και την φοροδιαφυγή που σημειώνεται στη χώρα μας, καθώς και τον ρόλο που διαδραματίζει ο φορολογικός ελεγκτικός μηχανισμός στην καταστολή του φαινομένου της φοροδιαφυγής.

Αναλυτικά παρατίθενται τα παρακάτω συμπεράσματα της έρευνας :

Ενότητα : Φορολογικό Σύστημα

- Η συντριπτική πλειονότητα των συμμετεχόντων στην έρευνα θεωρεί πως το επίπεδο φορολογικής επιβάρυνσης στη χώρα μας είναι υψηλό (ποσοστό 52,8%), θεωρώντας πως την μεγαλύτερη φορολογική επιβάρυνση επωμίζονται οι μικρές επιχειρήσεις, οι ελεύθεροι επαγγελματίες και οι μισθωτοί (σημειώνουν τα μεγαλύτερα ποσοστά αθροιστικά στην πολύ υψηλή και υψηλή φορολογική επιβάρυνση). Ενδεικτικό γεγονός που επιβεβαιώνει την άποψη της πλειονότητας των συμμετεχόντων στην έρευνα, περί υψηλού επιπέδου φορολογικής επιβάρυνσης στη χώρα μας, είναι πως σχεδόν σε όλες τις κατηγορίες φορολογουμένων τα μεγαλύτερα ποσοστά συγκεντρώνονται στην υψηλή φορολογική επιβάρυνση.
- Αξιοσημείωτο είναι πως η συντριπτική πλειοψηφία αξιολογεί το φορολογικό σύστημα που εφαρμόζεται στην χώρα μας ως λίγο ή καθόλου δίκαιο (ποσοστά 44,4% και 36,7% αντίστοιχα), ευνοώντας περισσότερο όσους ανήκουν στην υψηλή εισοδηματική κατηγορία έναντι όσων ανήκουν στην μεσαία και κατώτερη εισοδηματική κατηγορία.
- Σχετικά με την απόδοση των φόρων που συλλέγονται, επικρατεί η άποψη πως το μικρότερο μέρος αυτών αποδίδεται σε δημόσιες δαπάνες όπως οι δημόσιες συγκοινωνίες, η εκπαίδευση και οι υπηρεσίες υγείας, θεωρώντας πως το μεγαλύτερο μέρος των φόρων αποδίδεται στις δαπάνες για την εθνική άμυνα. Διαμορφώνεται έτσι η κυρίαρχη άποψη πως το κράτος δαπανά τα χρήματα των φορολογουμένων με λίγο ή καθόλου σύνεση (ποσοστά 40% και 27,2% αντίστοιχα).

- Όσο αφορά το επίπεδο των φορολογικών συντελεστών που εφαρμόζονται, το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού της έρευνας θεωρεί πως είναι πολύ ή αρκετά υψηλό (ποσοστά 37,2% και 28,95 αντίστοιχα), γεγονός που ενισχύει την άποψη σχετικά με το μικρό βαθμό δικαιοσύνης που χαρακτηρίζει το φορολογικό μας σύστημα.
- Ενώ η κυρίαρχη άποψη μεταξύ των ερωτηθέντων είναι πως το φορολογικό μας σύστημα χαρακτηρίζεται από μεγάλο βαθμό πολυπλοκότητας, στο ερώτημα σχετικά με το αν πρέπει να υπάρξει ένα ενιαίο φορολογικό σύστημα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, οι απόψεις δίστανται, καθώς ένας σημαντικός αριθμός των συμμετεχόντων (27,8%) θεωρεί πως θα πρέπει κατά πολύ να θεσπιστεί ενιαίο σύστημα μεταξύ των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ενώ ένα αξιοσημείωτο ποσοστό των συμμετεχόντων (22,2%) θεωρεί πως δεν θα πρέπει καθόλου να υπάρξει ενιαίο φορολογικό σύστημα στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- Το μεγαλύτερο μέρος των ερωτηθέντων (38,9%) θεωρεί πως είναι αρκετά ενημερωμένο σχετικά με τις φορολογικές του υποχρεώσεις και τα φορολογικά του δικαιώματα, γεγονός που φανερώνει πως οι πολίτες πλέον δείχνουν μεγαλύτερο ενδιαφέρον στην αναζήτηση και απόκτηση πληροφοριών γύρω από το φορολογικό πλαίσιο και την ισχύουσα φορολογική νομοθεσία της χώρας μας.
- Σχετικά με τους παράγοντες που μπορούν να συμβάλλουν στη βελτίωση και στη διαμόρφωση ενός πιο αποτελεσματικού φορολογικού συστήματος, η κυρίαρχη γνώμη είναι πως ο εκσυγχρονισμός και η καλύτερη οργάνωση των δημόσιων υπηρεσιών είναι ο παράγοντας που μπορεί να συμβάλει τα μέγιστα προς αυτή την κατεύθυνση (51,1%), ενώ ακολουθούν η διενέργεια συχνότερων και αυστηρότερων ελέγχων (40,6%) και η απλοποίηση του φορολογικού συστήματος (38,3%).

Ενότητα : Φοροδιαφυγή

- Σχετικά με το φαινόμενο της φοροδιαφυγής, το 50% των ερωτηθέντων πιστεύουν πως στην χώρα μας σημειώνεται πάρα πολύ υψηλό ποσοστό φοροδιαφυγής. Η συντριπτική πλειονότητα των ερωτηθέντων πιστεύει πως οι πιο σημαντικοί παράγοντες για τους οποίους οι άνθρωποι επιλέγουν να φοροδιαφύγουν είναι αρχικά το γεγονός πως θεωρούν ότι πληρώνουν περισσότερους φόρους σε σχέση με το εισόδημα που αποκτούν από την δουλειά τους. Ακολουθεί η κουλτούρα φοροδιαφυγής που υπάρχει στην Ελλάδα με την έννοια πως όσοι θεωρούν ότι

μπορούν να φοροδιαφύγουν το πράττουν και στη συνέχεια πως ο κίνδυνος εντοπισμού της φοροδιαφυγής είναι χαμηλός και οι συνέπειες διάπραξης της (πρόστιμα, ποινές) δεν είναι ιδιαίτερα σοβαρές.

- Μεταξύ των παραγόντων που εντείνουν το φαινόμενο της φοροδιαφυγής, σύμφωνα με την γνώμη των ερωτηθέντων, ο παράγοντας που συμβάλλει τα μέγιστα είναι οι υψηλοί φορολογικοί συντελεστές που εφαρμόζονται στη χώρα μας. Ακολούθως η μη τακτική διενέργεια φορολογικών ελέγχων και η αδιαφάνεια σχετικά με την αξιοποίηση των φορολογικών εσόδων εντείνουν σε σημαντικό βαθμό το φαινόμενο της φοροδιαφυγής σύμφωνα με την επικρατούσα άποψη.
- Μεταξύ των επαγγελμάτων που σημειώνουν τον μεγαλύτερο βαθμό φοροδιαφυγής, σύμφωνα με την γνώμη των ερωτηθέντων τα πρωτεία κατέχουν με μεγάλη διαφορά οι τεχνίτες όπως υδραυλικοί, ηλεκτρολόγοι, με ποσοστό 77,20%. Ακολουθούν οι γιατροί με το σημαντικό ποσοστό του 55,6%, ενώ στη συνέχεια ακολουθούν οι δικηγόροι και οι εκπαιδευτικοί με μεγάλο ποσοστό. Από τα καταστήματα ξεχωρίζουν ως προς το βαθμό φοροδιαφυγής τα καταστήματα εστίασης, ενώ από τις εταιρείες παροχής υπηρεσιών πρωταθλήτριες στη φοροδιαφυγή θεωρούνται οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στο χώρο της αισθητικής (ινστιτούτα, κομμωτήρια). Προς την αντίθετη κατεύθυνση, οι συμμετέχοντες στην έρευνα, θεωρούν πως κινούνται τα φαρμακεία και οι ασφαλιστικές εταιρείες, καθώς τα μεγαλύτερα ποσοστά απαντήσεων τους καταλογίζουν καθόλου ή μικρό βαθμό διάπραξης φοροδιαφυγής.
- Οι απαντήσεις που δόθηκαν σχετικά με την μέτρηση του βαθμού κατά του οποίου η φοροδιαφυγή αποτελεί ηθική πράξη υπό το πρίσμα ορισμένων προϋποθέσεων, καθιστούν την φοροδιαφυγή σε γενικές γραμμές ως μη ηθική. Ωστόσο οι συνθήκες που συντελούν ώστε κάποιος να θεωρούν έως ένα μικρό ή μέτριο βαθμό την φοροδιαφυγή ηθική πράξη είναι η διάπραξη της όταν κάποιος δεν έχει την δυνατότητα να πληρώσει τους φόρους, όταν το φορολογικό σύστημα είναι άδικο και όταν οι φορολογικοί συντελεστές είναι υψηλοί.
- Ανάμεσα στα μέτρα που θεωρούνται ως τα πιο αποτελεσματικά στον περιορισμό του φαινομένου της φοροδιαφυγής, αυτά που φαίνεται να ξεχωρίζουν είναι η μείωση των φορολογικών συντελεστών και η διενέργεια συχνών και αυστηρών ελέγχων, ενώ στη συνέχεια εξέχουσα θέση κατέχει η καλλιέργεια φορολογικής ηθικής και κουλτούρας.

- Σχετικά με την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των μέτρων που λαμβάνει το κράτος για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής οι απόψεις των συμμετεχόντων βρίσκονται κάπου στην μέση, καθώς το 38,3% των ερωτηθέντων χαρακτηρίζει τα μέτρα λίγο αποτελεσματικά ενώ το 30% των ερωτηθέντων τα αξιολογεί ως πολύ αποτελεσματικά.
- Αναφορικά με τους παράγοντες που μπορούν να συμβάλλουν στην μείωση της φοροδιαφυγής, η συντριπτική πλειοψηφία θεωρεί πως η μείωση του απαιτούμενου χρόνου εντοπισμού της φοροδιαφυγής μπορεί να συμβάλει αρκετά ή πολύ (37,2% και 28,3% αντίστοιχα) ενώ η χρήση του πλαστικού χρήματος (χρεωστικές και πιστωτικές κάρτες) μπορεί να συμβάλει πάρα πολύ (37,8%).

Ενότητα : Φορολογικός Μηχανισμός

- Οι απόψεις των συμμετεχόντων στην έρευνα φαίνεται να δίστανται αναφορικά με το αν οι ελεγκτικές υπηρεσίες πετυχαίνουν αποτελεσματικά την αποστολή τους στον εντοπισμό και την πάταξη της φοροδιαφυγής, καθώς το 36,1% των ερωτηθέντων θεωρεί πως πετυχαίνουν αρκετά αποτελεσματικά την αποστολή τους, ενώ το 32,8% θεωρεί πως πετυχαίνουν λίγο αναφορικά με την αποτελεσματικότητα της αποστολής τους.
- Εξαιρετικά υψηλά ποσοστά καταγράφονται σχετικά με την αναγκαιότητα αύξησης της συχνότητας διενέργειας των φορολογικών ελέγχων, όπως επίσης και με την αναγκαιότητα εκσυγχρονισμού των ελεγκτικών μέσων (προγράμματα, μέθοδοι) που χρησιμοποιούν οι ελεγκτικές υπηρεσίες για την διενέργεια των ελέγχων.
- Σχετικά με το ύψος του ποσοστού επιτυχίας που σημειώνουν οι ελεγκτικές υπηρεσίες στον εντοπισμό της φοροδιαφυγής φαίνεται πως οι απόψεις των ερωτηθέντων αποκλίνουν σημαντικά καθώς το 36,1% θεωρεί αρκετά υψηλό το ποσοστό επιτυχίας ενώ το 28,9% χαρακτηρίζει ως λίγο υψηλό το εν λόγω ποσοστό επιτυχίας. Προς την ίδια κατεύθυνση κινούνται και οι απαντήσεις των ερωτηθέντων σχετικά με το πόσο ανεπιδέσκα θεωρούν πως παραμένουν τα ελεγκτικά όργανα κατά την διάρκεια των ελέγχων, με το 35,6% να αξιολογεί τα ελεγκτικά όργανα ως αρκετά ανεπιδέσκα και το 31,1% ως λίγο ανεπιδέσκα κατά την διενέργεια ελέγχων.
- Η συμβολή της διενέργειας των φορολογικών ελέγχων στη φορολογική συμμόρφωση των πολιτών αξιολογείται με θετικό πρόσημο από τους

ερωτηθέντες καθώς το 41,7% θεωρεί πως η διενέργεια των φορολογικών ελέγχων συμβάλλει αρκετά στην φορολογική συμμόρφωση, ενώ το 25% και το 16,1% αντίστοιχα, θεωρεί πως συμβάλλει πολύ και πάρα πολύ.

- Τέλος, με τους συσχετισμούς που πραγματοποιήθηκαν μεταξύ των ερωτημάτων προέκυψαν τα ακόλουθα σημαντικά συμπεράσματα :

A) όσο αφορά το επίπεδο εισοδήματος και το μέγεθος της φορολογικής επιβάρυνσης, οι πολίτες με χαμηλότερο εισόδημα αναφέρουν μεγαλύτερη φορολογική επιβάρυνση σε σχέση με αυτούς που έχουν υψηλότερο εισόδημα,

B) όσο αφορά το βαθμό δικαιοσύνης του φορολογικού συστήματος, οι πολίτες με χαμηλότερο εισόδημα το αξιολογούν ως λίγο ή καθόλου δίκαιο, σε αντίθεση με όσους έχουν υψηλότερα εισοδήματα, οι οποίοι στην πλειονότητά τους το αξιολογούν ως δίκαιο,

Γ) όσο μειώνεται η ηλικία των συμμετεχόντων τόσο αυξάνεται και η αρνητική τους άποψη σχετικά με το ποσοστό φοροδιαφυγής που σημειώνεται στην χώρα μας, καθώς το χαρακτηρίζουν ως πολύ ή πάρα πολύ υψηλό,

Δ) οι συμμετέχοντες στην έρευνα με ηλικία 18-30 ετών είναι αρνητικά προσκείμενοι στην αποτελεσματικότητα που μπορεί να επιφέρει η χρήση του πλαστικού χρήματος στην πάταξη της φοροδιαφυγής, καθώς θεωρούν πως αυτό το μέτρο μπορεί να έχει μικρή έως μέτρια επίδραση στην καταπολέμησή της, σε αντίθεση με την ηλικιακή ομάδα των 61 ετών και άνω οι οποίοι θεωρούν ότι η χρήση του πλαστικού χρήματος μπορεί να συμβάλλει πολύ έως πάρα πολύ στην πάταξη της φοροδιαφυγής,

Ε) οι ιδιωτικοί υπάλληλοι και οι ελεύθεροι επαγγελματίες κατά πλειονότητα θεωρούν ότι οι έλεγχοι δεν είναι απόλυτα επιτυχημένοι, οι δημόσιοι υπάλληλοι και οι φοιτητές έχουν μοιρασμένα ποσοστά, ενώ οι εταίροι σε Νομικά Πρόσωπα και οι συνταξιούχοι θεωρούν ότι οι έλεγχοι ανταποκρίνονται στον στόχο τους.

Καθώς οι παραπάνω συσχετίσεις χαρακτηρίζονται από στατιστική σημαντικότητα μπορούμε να πούμε πως αποτελούν μια αντιπροσωπευτική εικόνα των απόψεων του γενικού πληθυσμού σχετικά με τις εξεταζόμενες υποθέσεις.

6.2 Προτάσεις

Συνοψίζοντας, διαπιστώνουμε πως η φοροδιαφυγή αποτελεί ένα έντονο φαινόμενο στη χώρα μας με πολλές προεκτάσεις και σημαντικές συνέπειες σε όλους τους τομείς όπως στην οικονομία, την πολιτική, την κοινωνία και την ευημερία των πολιτών γενικότερα. Όπως καταγράφηκε και από τις απόψεις των συμμετεχόντων στην έρευνα που πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια της παρούσας διπλωματικής εργασίας, είναι υψίστης σημασίας η δημιουργία ενός σταθερού, απλοποιημένου, δίκαιου και αξιόπιστου φορολογικού συστήματος που θα χαρακτηρίζεται από χαμηλούς φορολογικούς συντελεστές, ώστε να τονωθεί το αίσθημα δικαιοσύνης και ασφάλειας των φορολογουμένων και να καλλιεργηθεί η φορολογική ηθική και κουλτούρα. Παράλληλα, εξίσου σημαντικό είναι το κράτος να εφαρμόσει πρακτικές που θα ενισχύσουν την διαφάνεια της δημοσιονομικής του λειτουργίας, γεγονός που θα επιτρέψει στους πολίτες να κατανοήσουν τον κοινωνικό και ανταποδοτικό χαρακτήρα της επιβολής των φόρων, διαμορφώνοντας μια θετική στάση απέναντι στο κρατικό φορολογικό μηχανισμό. Αρωγός σε αυτή την προσπάθεια αποτελεί ο εκσυγχρονισμός των ελεγκτικών μηχανισμών με την υιοθέτηση νέων και πιο αποτελεσματικών ελεγκτικών μεθόδων και μέσων που θα καταστήσουν ευκολότερο και αμεσότερο τον εντοπισμό της φοροδιαφυγής.

Χρήσιμο θα είναι στο μέλλον να διεξαχθούν αντίστοιχες έρευνες με μεγαλύτερο μέγεθος δείγματος και μεγαλύτερη διάρκεια, λαμβάνοντας ως μελέτη περίπτωση τόσο την Ελλάδα όσο και άλλες χώρες του εξωτερικού, είτε εντός των ορίων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, είτε όχι. Ακόμη, θα μπορούσαν να πραγματοποιηθούν περισσότερες εξειδικευμένες έρευνες από την παρούσα, που θα αφορούν θέματα που άπτονται της φορολογίας και δεν μετρούν πολλά χρόνια εφαρμογής, όπως για παράδειγμα η μέτρηση της αποτελεσματικότητας του νέου φορολογικού νομοσχεδίου (Ν. 5073/2023) για την φορολόγηση των ελεύθερων επαγγελματιών, που σαν σκοπό έχει την πάταξη της φοροδιαφυγής που πραγματοποιείται σε αυτό τον κλάδο.

Τέλος, τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας ευελπιστώ να ληφθούν υπόψη στην προσπάθεια εκσυγχρονισμού κα βελτιστοποίησης του φορολογικού μας συστήματος και στην υιοθέτηση πρακτικών και πολιτικών που θα συμβάλλουν δραστικά στην πάταξη του φαινομένου της φοροδιαφυγής στην χώρα μας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

Βαβούρας Ιωάννης, Μανωλάς Γεώργιος, (2006), Εισαγωγή στις μακροοικονομικές έννοιες, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.

Γεωργακόπουλος Θεόδωρος, (2012), Εισαγωγή στη Δημόσια Οικονομική, Εκδόσεις Μπενού, Αθήνα.

Γκίνογλου Δημήτριος, (2017), Φορολογική Λογιστική Ι, Εκδόσεις Π.Χ. Πασχαλίδης, Θεσσαλονίκη.

Δαλαμάγκας Βασίλειος, (1981), Δημοσιονομική Θεωρία – Θεωρία των Φόρων, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή.

Δαλαμάγκας Βασίλειος, (2010), Εισαγωγή στη Δημόσια Οικονομική, Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα.

Δαλιάνης Γιώργος, Νιφορόπουλος Κώστας, (2020), Οδηγός Φορολογικών Ελέγχων – Παραδοσιακές και Έμμεσες Μέθοδοι Ελέγχου – Θεωρία και Πράξη, Εκδόσεις Κλειδάριθμος, Αθήνα.

Δημήτραινας Γεώργιος, (2011), Εγκλήματα φοροδιαφυγής, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.

Διακομιχάλης Μιχαήλ, (2019), Αιτίες φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής στην Ελλάδα, Εκδόσεις Διπλογραφία, Αθήνα.

Θεοχαρόπουλος Λουκάς, (1975), Δημόσια Οικονομική, Ελληνικόν Ίδρυμα Εξυπηρετήσεως Πανεπιστημίων, Θεσσαλονίκη.

Θεοχαρόπουλος Λουκάς, (2002), Φορολογικό Δίκαιο Γενικό, Εκδόσεις Θεσσαλονίκη, Θεσσαλονίκη.

Καζαντζής Χρήστος, (2006), Ελεγκτική και Εσωτερικός Έλεγχος – Μια συστηματική προσέγγιση εννοιών, αρχών και προτύπων, Εκδόσεις Business Plus ΑΕ, Πειραιάς.

Κανελλόπουλος Κωνσταντίνος, (1990), Παραοικονομία στην Ελλάδα: Τι δείχνουν επίσημα στοιχεία, Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών, Εργασίες για συζήτηση, Αθήνα.

Κανελλόπουλος Κωνσταντίνος, (2002), Φοροδιαφυγή στις ανώνυμες εταιρείες: Εκτιμήσεις από τις εισαχθείσες στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών, Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών, Αθήνα.

Καράγιωργας Διονύσιος, (1981), Δημόσια οικονομική 2 – Οι δημοσιονομικοί θεσμοί, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.

Καραγιώργος Θεοφάνης, (2021), Λογιστική Εταιρειών – Φορολογία Εισοδήματος Νομικών Προσώπων, Εκδόσεις Καραγιώργος, Θεσσαλονίκη.

Καραγιώργος Θεοφάνης, (2018), Εφαρμοσμένη Λογιστική Εταιρειών Σύμφωνα με τα Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα, Εκδόσεις Νάματα, Θεσσαλονίκη.

Καραγιώργος Θεοφάνης, (2016), Λογιστική Εταιρειών και Φορολογία Εισοδήματος, Εκδόσεις Αφοί Θ. Καραγιώργου, Θεσσαλονίκη.

Καραγιώργος Θεοφάνης, Γεωργίου Γεώργιος, (2003), Χρηματοοικονομική Λογιστική, Εκδόσεις Γερμανός, Θεσσαλονίκη.

Κυριαζή Νότα, (2011), Η κοινωνιολογική έρευνα: Κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών, Εκδόσεις Πεδίο, Αθήνα.

Λάζος Γρηγόριος, (2012), Πρόγραμμα διαχείρισης στοχευμένων φορολογικών ελέγχων και φορολογικής συμμόρφωσης επιχειρήσεων, Διδακτορική διατριβή, Θεσσαλονίκη.

Μιλτιάδης Σ., (1999), Ο έλεγχος φορολογίας εισοδήματος και λοιπών φορολογικών αντικειμένων, Φορολογική Επιθεώρηση.

Μιχαήλ Π., Κουτσούκος Χ., Χαλβατσιώτης Δ., Μανουσάκης Ι., Τρυποσκούφης Θ., (2008), Οδηγός φορολογικού ελέγχου. Μέθοδοι και τεχνικές φορολογικού ελέγχου, Σχολή Επιμόρφωσης Υπαλλήλων Υπουργείου Οικονομικών (ΣΕΥΥΟ), Αθήνα.

Μπάρμπας Νικόλαος, (2011), Φορολογία Εισοδήματος, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη.

Νεγκάκης Χρήστος, Ταχυνάκης Παναγιώτης, (2013), Σύγχρονα Θέματα Ελεγκτικής και Εσωτερικού Ελέγχου, Εκδόσεις Διπλογραφία, Θεσσαλονίκη.

Παλαιολόγος Ιωάννης, Κασσάρ Γεώργιος, (2003), Εκτίμηση του μεγέθους της παραοικονομίας στην Ελλάδα 1960-2000, Σπουδαί, Τόμος 53, Τεύχος 3, Αθήνα.

Πανταζόπουλος Πέτρος, (2012), Τα Συνταγματικά Όρια του Φορολογικού Δικαίου, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.

Παπαντωνίου Νικόλαος, (2001), Κληρονομικό Δίκαιο, Εκδόσεις Σάκκουλας Π. Ν., Αθήνα.

Παυλόπουλος Παναγιώτης, (2002), Η παραοικονομία στην Ελλάδα: Επανεξέταση. Εκδόσεις Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων, Αθήνα.

Σαχίνη – Καρδάση Άννα, (2007), Μεθοδολογία της Έρευνας: Εφαρμογές στο χώρο της υγείας, Εκδόσεις Βήτα, Αθήνα.

Σελλάς Στέφανος, (1989), Το ελληνικό φορολογικό σύστημα, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.

Σκλιάς Νικόλαος, (1994), Κοινοτικό Φορολογικό Δίκαιο, Εκδόσεις Σάκκουλας Π. Ν., Αθήνα.

Σκόρδος Βασίλειος, (1992), Φοροτεχνική ελεγκτική, Εκδόσεις Μέμφις, Αθήνα.

Σταματόπουλος Δημήτριος, Καραβοκύρης Αντώνιος, (2012), Φορολογία Εισοδήματος Φυσικών και Νομικών Προσώπων, Εκδόσεις Forin Σταματόπουλος, Αθήνα.

Τάτσος Νικόλαος, Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών, (2001), Παραοικονομία και Φοροδιαφυγή στην Ελλάδα, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.

Τάτσος Νικόλαος, (2010), Θεωρία των Φόρων και Φορολογική Πολιτική, Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα.

Τόλης Α., Μπάκας Ι., Κυριαζόπουλος Χ., Φουρκαλίδης Γ., (1999), Οδηγός Φορολογικού Ελέγχου, Φορολογική Επιθεώρηση, Σχολή Επιμόρφωσης Υπαλλήλων Υπουργείου Οικονομικών (ΣΕΥΥΟ), Αθήνα.

Φινοκαλιώτης Δ. Κωνσταντίνος, (1985), Η αρχή της Φορολογικής Δικαιοσύνης και το Σύνταγμα, Εκδόσεις Σάκκουλα Α.Ε, Αθήνα – Θεσσαλονίκη.

Φινοκαλιώτης Δ. Κωνσταντίνος, (2014), Φορολογικό Δίκαιο, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα - Θεσσαλονίκη.

Φορτσάκης Θ, Αναστόπουλος Δ, (2003) Φορολογικό Δίκαιο, Εκδόσεις ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Θεσσαλονίκη.

Φορτσάκης Θ, Σαββαΐδου Α, (2013), Φορολογικό Δίκαιο, Εκδόσεις, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.

Φορτσάκης Θ, Σαββαΐδου Α, Τσουρουφλής Α και Πανταζόπουλος Π, (2020), Φορολογικό Δίκαιο, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.

Χατζηνανής Νικόλαος, (1991), Εγχειρίδιο Γενικών Αρχών Φορολογικού Δικαίου, Εκδόσεις ΑΝΤ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα.

Νομοθεσία

Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος (ΚΦΕ) Νόμος 4172/2013, Φορολογία εισοδήματος.

Κώδικας Φορολογικής Διαδικασίας (ΚΦΔ) Νόμος 4174/2013 και Νόμος 4987/2022, Φορολογικές διαδικασίες και άλλες διατάξεις.

Νόμος 2343/1995.

Νόμος 3296/2004.

Νόμος 3842/2010.

Νόμος 4002/2012.

Νόμος 4141/2013.

Νόμος 4172/2013.

Νόμος 4223/2013.

Υπουργείο Οικονομικών, (2005), Κρατικός προϋπολογισμός έτους 2006. Εισηγητική Έκθεση, Αθήνα.

Ξενογλώσση

Apostolopoulos N, Chalvatzis K and Liargovas P., (2021), *Entrepreneurship, Institutional Framework and Support Mechanisms in the EU*, Emerald Publishing, UK.

D' Agosto E, Manzo M, Pisani S, D' Arcangelo F (2017), *The Effect of Audit Activity on Tax Declaration*, Public Finance Review.

Dell' Anno Roberto, Minguel Gomez – Antonio, Angel Pardo, (2007), *The shadow economy in three Mediterranean countries: France, Spain and Greece. A MIMIC approach*, Empirical Economics, 33.

Drogalas Georgios, Anagnostopoulou Evgenia, Pazarskis Michael, Petkopoulos Dimitrios, (2018), *Tax Ethics and Tax Evasion - Evidence from Greece*, Theoretical Economics Letters.

Drogalas Georgios, Anagnostopoulou Evgenia, Pazarskis Michael, Galeas Sotirios, (2018), *Tax evasion in small and micro Greek firms in the light of the economic recession*, Theoretical Economic Letters.

Dubin J., Graetz M., Wilde L., (1990), *The effect of audit rates on the federal individual income tax, 1977-1986*, National Tax Journal, vol 43 (4).

Ekpulu A., Iyoha A.O., Bingilard F., (2016), *Economic and Behavioural Factors and Tax Compliance: A Conceptual Review*, Uniben Journal of Accounting, Department of Accounting, Faculty of Management Sciences, University of Benin, Benin City, Nigeria.

Hartshock William, (2015), *Tax Fraud, Tax Evasion and Tax Crimes: What you must know about IRS charges, investigations and defense strategies*, Publisher: The SEO Effect.

Keen Michael, Smith Stephen, (2006), *VAT fraud and evasion: An intersectoral analysis*, Journal of Public Economics.

Koutoupis Andreas, Pazarskis Michael, Drogalas George, (2018), *Auditing Corporate Governance Statements in Greece – the role of internal auditors*, The International Journal in Society.

Mayr Branko, (2017), *Indirect Methods in Assessing Illegal Origin of Income and Assets*, Journal of Accounting and Management.

Lois Petros, Drogalas George, Karagiorgos Alkiviadis, Karastergiou Eleni, (2020), The Phenomenon of Tax Evasion and Undeclared Work in Greece – Causes and the Role of Control Mechanisms, *International Journal of Managerial and Financial Accounting*, 12 (1), Thessaloniki.

Pickhardt Michael, Prinz Aloys, (2012), *Tax Evasion and the Shadow Economy*, Edward Elgar Publishing, Germany.

Rice E., (1992), The corporate tax gap: Evidence on tax compliance by small corporations, *Why People Pay Taxes: Tax Compliance and Enforcement*, edited by Slemrond J., Ann Arbor, University of Michigan Press.

Rothstein, B. and Uslaner, E.M., (2005), *All for All: Equality, Corruption, and Social Trust*, The Johns Hopkins University Press.

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

ΑΑΔΕ, (2022), Έκθεση για την εξέλιξη και την διακύμανση των εσόδων από φόρους έτους 2022. Διαθέσιμο : https://www.aade.gr/sites/default/files/2023-03/ekthesi_esodon_etous_2022.pdf Τελευταία προσπέλαση : 20 Ιανουαρίου 2024.

Γκιόκας Δημήτριος, (2015), Προτάσεις καταπολέμησης της φοροδιαφυγής, Διαθέσιμο: https://www.huffingtonpost.gr/dimitrios-giokas/-825_b_7897584.html Τελευταία προσπέλαση: 20 Ιανουαρίου 2024.

ΔιαΝΕΟσις Οργανισμός Έρευνας και Ανάλυσης, Ernest & Young, (2016), Η φοροδιαφυγή στην Ελλάδα – Μία έρευνα. Διαθέσιμο: https://www.dianeosis.org/2016/06/tax_evasion_in_greece/ Τελευταία προσπέλαση: 21 Ιανουαρίου 2024.

ΔιαΝΕΟσις Οργανισμός Έρευνας και Ανάλυσης, Ernest & Young, (2016), Η φοροδιαφυγή στην Ελλάδα – Αιτίες, Έκταση και Προτάσεις Καταπολέμησης της. Διαθέσιμο: https://www.dianeosis.org/wp-content/uploads/2017/03/Tax_Evasion_diaNEOsis_Upd_17_03_2017.pdf Τελευταία προσπέλαση: 20 Ιανουαρίου 2024.

Η Ναυτεμπορική, (2022), Στα ύψη οι απάτες τύπου καρουζέλ, Διαθέσιμο: <https://www.naftemporiki.gr/finance/economy/1415154/sta-ypsi-oi-apates-tyrou-karoyzel/> Τελευταία προσπέλαση: 19 Ιανουαρίου 2024.

Κορομηλάς Γεώργιος, (2018), Αιτίες και συνέπειες φοροδιαφυγής, Διαθέσιμο: <https://www.fpress.gr/oi-eidikoi/story/57116/aitia-kai-synepeies-tis-forodiatygis> Τελευταία προσπέλαση: 22 Ιανουαρίου 2024.

Μπιτζένης Αριστείδης, Μητράκος Παναγιώτης, (2023), Πώς θα κερδίσουμε τον πόλεμο με τη φοροδιαφυγή. Διαθέσιμο: <https://www.euro2day.gr/specials/opinions/article/2199319/o-polemos-kata-ths-forodiatyghs-111-protaseis.html> Τελευταία προσπέλαση: 20 Ιανουαρίου 2024.

Παπαδοκωνσταντάκη Στέλλα, (2019), Η λειτουργία των φόρων. Διαθέσιμο: <https://esproject.gr/foroi/> Τελευταία προσπέλαση: 22 Ιανουαρίου 2024.

Σαμαρτζής Ιωάννης, (2019), Οι διακρίσεις των φόρων και η συμβολή τους στην Εθνική Οικονομία. Διαθέσιμο: <https://www.rodiaki.gr/article/475279/oi-diakriseis-twn-forwn-kai-h-symbolh-toys-sthn-ethnikh-oikonomia> Τελευταία προσπέλαση: 18 Ιανουαρίου 2024.

Σωτηρόπουλος Δημήτριος, Χριστόπουλος Λεωνίδας, (2016), Πολυνομία, κακονομία και γραφειοκρατία στην Ελλάδα: Ανάλυση αποτυχιών του παρελθόντος και προτάσεις βελτιωτικών παρεμβάσεων, διαΝΕΟσις, Διαθέσιμο: http://www.dianeosis.org/wpcontent/uploads/2016/07/polynomia_teliko_keimeno.pdf Τελευταία προσπέλαση: 18 Ιανουαρίου 2024.

Τσίρος Θάνος, (2023), Κρατικά έσοδα: Άνω του 60% από έμμεσους φόρους - Πρωτοφανής αύξηση. Διαθέσιμο: <https://www.naftemporiki.gr/finance/economy/1457577/kratika-esoda-ano-toy-60-apos-emma-soys-foroys-protofanis-ayxisi/> Τελευταία προσπέλαση: 20 Ιανουαρίου 2024.

Taxheaven, (2013), Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 575/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 26ης Ιουνίου 2013 σχετικά με τις απαιτήσεις προληπτικής εποπτείας για πιστωτικά ιδρύματα και επιχειρήσεις επενδύσεων και την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 648/2012. Διαθέσιμο: <https://www.taxheaven.gr/circulars/19777/kanonismos-ee-ariso-575-2013> Τελευταία προσπέλαση: 20 Ιανουαρίου 2024.

Taxheaven, (2022), Κλίμακες φορολογίας 2022. Διαθέσιμο: <https://www.taxheaven.gr/news/62113/klimakes-forologias-2022> Τελευταία προσπέλαση: 22 Ιανουαρίου 2024.

Taxheaven, (2023), Έρευνα της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας για διασυνοριακή απάτη τύπου «καρουζέλ» με εκτιμώμενες ζημιές 32 εκατ. ευρώ: 61 έρευνες σε 10 χώρες και 5 συλλήψεις, Διαθέσιμο: <https://www.taxheaven.gr/news/62356/ereyna-ths-eyrwpaikh-s-eisaggelias-gia-diasynoriakh-apath-typoy-karoyzel-me-ektimwmenes-zhmies-32-ekat-eyrw-61-ereynes-se-10-xwres-kai-5-syllhpseis> Τελευταία προσπέλαση: 21 Ιανουαρίου 2024.

Elgin Ceyhun, Oztunali Oguz, (2012), Shadow economies all around the world: Model-based estimates. Διαθέσιμο: <https://cepr.org/voxeu/columns/shadow-economies-all-around-world-model-based-estimates> Τελευταία προσπέλαση: 15 Ιανουαρίου 2024.

Ernst & Young (EY), (2016), Η Φοροδιαφυγή στην Ελλάδα – Αιτίες, Έκταση και Προτάσεις Καταπολέμησής της, διαNEOσις, Διαθέσιμο: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.dianeosis.org/wp-content/uploads/2017/03/Tax_Evasion_diaNEOsis_Upd_17_03_2017.pdf Τελευταία προσπέλαση: 17 Ιανουαρίου 2024..

Matsaganis Manos, Flevotomou Maria, (2010), Distributional implications of tax evasion in Greece, London School of Economics and Political Science. Διαθέσιμο: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.lse.ac.uk/Hellenic-Observatory/Assets/Documents/Publications/GreeSE-Papers/GreeSE-No31.pdf> Τελευταία προσπέλαση: 14 Ιανουαρίου 2024.

Sandmo Agnar, (2005), The theory of tax evasion: A retrospective view, National Tax Journal, vol.58 (4). Διαθέσιμο: <https://www.jstor.org/stable/41790296> Τελευταία προσπέλαση: 22 Ιανουαρίου 2024.

Schneider Friedrich, Buehn Andreas, (2016), Size and development of tax evasion in 38 OECD countries: What do we (not) know?, Journal of economics and political economy. Διαθέσιμο: https://www.researchgate.net/publication/256040463_Size_and_Development_of_Tax_Evasion_in_38_OECD_Countries_What_do_we_not_know Τελευταία προσπέλαση: 17 Ιανουαρίου 2024.

Slemrod Joel, Shlomo Yitzhaki, (2002), Tax Avoidance, Evasion and Administration, Διαθέσιμο: <https://www.nber.org/papers/w7473> Τελευταία προσπέλαση: 16 Ιανουαρίου 2024.

Slemrod Joel, (2007), Cheating ourselves: The economics of tax evasion, Journal of Economic Perspectives, vol. 21 (1). Διαθέσιμο: <https://www.jstor.org/stable/30033700> Τελευταία προσπέλαση: 18 Ιανουαρίου 2024.

The Guardian, (2012), Primary Greek tax evaders are the professional classes. Διαθέσιμο: https://www.theguardian.com/world/2012/sep/09/greece-tax-evasion-professional-classes?CMP=tw_t_gu Τελευταία προσπέλαση: 20 Ιανουαρίου 2024.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1 : Κλίμακες φορολογίας 2022.

Κλιμάκιο εισοδήματος (ευρώ)	Φορολογικός συντελεστής %	Φόρος κλιμακίου (ευρώ)	Σύνολο	
			Εισοδήματος	Φόρου
			(ευρώ)	(ευρώ)
10000	9%	900	10000	900
10000	22%	2200	20000	3100
10000	28%	2800	30000	5900
10000	36%	3600	40000	9500
Υπερβάλλον	44%			

Πηγή : Taxheaven (2022)

Πίνακας 2 : Φορολογικός συντελεστής μερισμάτων, τόκων και δικαιωμάτων.

Εισόδημα από	Φορολογικός συντελεστής
Μερίσματα	5%
Τόκους	15%
Δικαιώματα	20%

Πηγή : Taxheaven (2022)

Πίνακας 3α : Φορολογικοί συντελεστές έτους 2022 νομικών προσώπων και νομικών οντοτήτων που τηρούν απλογραφικό λογιστικό σύστημα.

Φορολογικό έτος 2022	Φορολογικός συντελεστής %
-Προσωπικές εταιρείες (Ο.Ε., Ε.Ε.,)	22%
-Συνεταιρισμοί και ενώσεις αυτών	22%
-Κοινωνίες αστικού δικαίου, αστικές κερδοσκοπικές ή μη κερδοσκοπικές εταιρείες, συμμετοχικές ή αφανείς	22%
-Κοινοπραξίες προσωπικών εταιρειών	22%
-Λοιπές κοινοπραξίες (στις οποίες δεν συμμετέχουν μόνο προσωπικές εταιρείες)	22%
-Λοιπές νομικές οντότητες που δεν συμπεριλαμβάνονται ανωτέρω	22%
-Μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα νομικά πρόσωπα, σωματεία και ιδρύματα	22%

Πηγή : Taxheaven (2022)

Πίνακας 3β : Φορολογικοί συντελεστές έτους 2022 νομικών προσώπων και νομικών οντοτήτων που τηρούν διπλογραφικό λογιστικό σύστημα.

Φορολογικό έτος 2022	Φορολογικός συντελεστής %
-Α.Ε., Ε.Π.Ε., Ι.Κ.Ε.	22%
-Προσωπικές εταιρείες (Ο.Ε., Ε.Ε.)	22%
-Κοινωνίες αστικού δικαίου, αστικές κερδοσκοπικές ή μη κερδοσκοπικές εταιρείες, συμμετοχικές ή αφανείς	22%
-Κοινοπραξίες προσωπικών εταιρειών	22%
-Λοιπές κοινοπραξίες (στις οποίες δεν συμμετέχουν μόνο προσωπικές εταιρείες)	22%
-Πιστωτικά ιδρύματα όπως ορίζονται στο σημείο 1 της παρ. 1 του άρθρου 4 του Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 575/2013 , εφόσον έχουν ενταχθεί και για τα φορολογικά έτη που υπάγονται στις ειδικές διατάξεις του άρθρου 27Α	29%
-Αγροτικοί συνεταιρισμοί και νομικές οντότητες που αναγνωρίζονται από το Υπ. Αγρ. ανάπτυξης ως Ομάδες και Οργανώσεις παραγωγών του άρθρου 27 του Κανονισμού (ΕΕ) 1305/2013	10%
-Λοιπές νομικές οντότητες που δεν συμπεριλαμβάνονται ανωτέρω	22%

Πηγή : Taxheaven (2022)

Πίνακας 4 : Προκαταβολή φόρου εισοδήματος

	Φορολογικό έτος 2022
	Συντελεστής
Φυσικά πρόσωπα με επιχειρηματική δραστηριότητα	55%*
Νομικά πρόσωπα και νομικές οντότητες	80%
Τραπεζικές ημεδαπές ανώνυμες εταιρείες και τα υποκαταστήματα αλλοδαπών τραπεζών που λειτουργούν νόμιμα στην Ελλάδα	100%

Πηγή : Taxheaven (2022)

Πίνακας 5 : Διαχρονική εξέλιξη εσόδων από φόρους κατά την τελευταία πενταετία (2018 – 2022) σε εκ. €.

Έσοδα από φόρους	2018	2019	2020	2021	2022	Διαχρονική εξέλιξη
Φόροι επί αγαθών και υπηρεσιών (Α.Λ.Ε. 111)	27.437,14	28.013,91	23.945,06	26.736,03	31.591,12	
Φόροι και δασμοί επί εισαγωγών (Α.Λ.Ε. 112)	231,60	298,19	244,66	304,88	431,34	
Τακτικοί φόροι ακίνητης περιουσίας (Α.Λ.Ε. 113)	3.081,63	2.785,87	2.427,22	2.652,18	2.696,61	
Λοιποί φόροι επί παραγωγής (Α.Λ.Ε. 114)	1.238,35	990,57	1.069,18	1.086,69	1.166,69	
Φόρος εισοδήματος (Α.Λ.Ε. 115)	16.548,06	16.710,63	13.589,15	14.702,20	17.031,48	
Φόροι κεφαλαίου (Α.Λ.Ε. 116)	161,40	244,72	180,05	197,98	226,24	
Λοιποί τρέχοντες φόροι (Α.Λ.Ε. 119)	2.564,44	2.365,27	1.743,36	2.452,22	2.107,72	
Σύνολο φόρων (Α.Λ.Ε. 11)	51.262,61	51.409,15	43.198,67	48.132,18	55.251,21	

Πηγή : Taxheaven (2022)

Πίνακας 6 : Το μέγεθος και η εξέλιξη της φοροδιαφυγής (σε % του ΑΕΠ) στις 38 χώρες του ΟΟΣΑ σε σχέση με την αυτοαπασχόληση.

Country	1999	2000	01	02	03	04	05	06	07	08	09	2010	Average
Australia	2.1	2.0	2.0	2.0	2.0	1.9	1.9	1.8	1.7	1.5	1.5	1.6	1.8
Austria	1.6	1.5	1.4	1.5	1.5	1.5	1.5	1.4	1.3	1.2	1.1	1.4	1.4
Belgium	2.8	2.6	2.6	2.6	2.7	2.6	2.6	2.4	2.2	2.0	1.9	2.1	2.4
Bulgaria	6.8	6.4	6.2	6.3	6.4	6.1	5.9	5.5	5.1	4.8	4.4	4.8	5.7
Canada	2.1	2.0	2.0	2.0	2.0	2.0	1.9	1.8	1.7	1.5	1.5	1.7	1.9
Chile	4.5	4.2	4.1	4.2	4.3	4.1	4.0	3.7	3.5	3.3	3.4	3.7	3.9
Cyprus	6.3	5.9	5.7	5.8	6.0	5.9	5.7	5.3	5.0	4.7	4.4	4.5	5.4
Czech Rep.	3.4	3.2	3.2	3.2	3.3	3.2	3.0	2.8	2.5	2.1	2.1	2.3	2.9
Denmark	2.6	2.4	2.4	2.5	2.5	2.4	2.4	2.2	2.0	1.7	1.7	1.9	2.2
Estonia	-	3.7	3.6	3.7	3.7	3.5	3.4	3.1	2.9	2.5	2.8	2.8	3.2
Finland	2.7	2.5	2.4	2.5	2.5	2.5	2.4	2.2	2.1	1.9	1.8	2.0	2.3
France	2.0	1.9	1.8	1.9	1.9	1.9	1.8	1.7	1.6	1.4	1.4	1.6	1.7
Germany	2.2	2.1	2.0	2.1	2.2	2.1	2.1	1.9	1.8	1.6	1.5	1.7	1.9
Greece	5.6	5.3	5.2	5.3	5.3	5.1	5.0	4.6	4.4	4.0	3.7	4.0	4.8
Hungary	4.5	4.2	4.1	4.1	4.2	4.1	4.0	3.7	3.6	3.2	3.0	3.3	3.8
Iceland	3.0	2.9	2.8	2.9	3.0	2.8	2.7	2.5	2.3	2.0	2.1	2.3	2.6
Ireland	3.1	2.9	2.8	2.9	3.0	2.9	2.8	2.6	2.6	2.4	2.5	2.6	2.8
Italy	4.6	4.2	4.1	4.2	4.4	4.3	4.2	4.0	3.8	3.4	3.3	3.6	4.0
Korea, Rep.	6.7	6.2	6.0	6.1	6.2	6.0	5.9	5.5	5.2	4.7	4.3	4.8	5.6
Latvia	3.7	3.5	3.4	3.4	3.4	3.3	3.2	2.9	2.7	2.7	2.3	2.7	3.1
Lithuania	4.1	3.9	3.8	3.8	3.8	3.6	3.5	3.2	3.1	3.1	2.7	3.2	3.5
Luxembourg	1.5	1.4	1.4	1.4	1.4	1.4	1.4	1.3	1.2	1.1	1.0	1.2	1.3
Malta	5.5	5.2	5.1	5.3	5.4	5.3	5.2	4.8	4.6	4.2	4.0	4.6	4.9
Mexico	7.7	7.1	7.1	7.3	7.5	7.2	7.1	6.5	6.1	5.8	5.6	6.2	6.8
Netherlands	2.3	2.1	2.1	2.2	2.3	2.2	2.2	2.0	1.9	1.7	1.7	1.9	2.0
New Zealand	2.1	1.9	1.9	1.9	1.9	1.8	1.8	1.7	1.6	1.5	1.4	1.6	1.8
Norway	2.8	2.7	2.6	2.7	2.7	2.6	2.6	2.4	2.3	2.0	2.0	2.2	2.5
Poland	4.9	4.6	4.6	4.7	4.8	4.6	4.5	4.2	3.8	3.4	3.2	3.5	4.2
Portugal	4.6	4.3	4.2	4.4	4.6	4.5	4.4	4.2	3.9	3.4	3.3	3.7	4.1
Romania	7.0	6.7	6.5	6.6	6.6	6.3	6.2	5.6	5.4	5.0	4.6	5.2	6.0
Slovak Rep.	2.8	2.7	2.6	2.7	2.7	2.6	2.5	2.3	2.1	1.9	1.8	1.9	2.4
Slovenia	5.0	4.7	4.6	4.7	4.8	4.6	4.5	4.1	4.0	3.5	3.2	3.6	4.3
Spain	3.2	3.0	2.9	3.0	3.0	3.0	2.9	2.8	2.6	2.5	2.5	2.7	2.8
Sweden	2.8	2.6	2.6	2.6	2.7	2.6	2.5	2.4	2.2	2.0	1.9	2.2	2.4
Switzerland	1.6	1.5	1.4	1.5	1.6	1.5	1.4	1.3	1.2	1.0	1.0	1.2	1.4
Turkey	7.8	7.3	7.4	7.5	7.5	7.1	6.8	6.3	5.7	5.3	5.3	5.7	6.7
UK	2.1	1.9	1.9	1.9	2.0	1.9	1.9	1.8	1.7	1.5	1.6	1.6	1.8
United States	0.6	0.6	0.6	0.6	0.6	0.6	0.6	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5
Average	3.6	3.4	3.4	3.4	3.5	3.4	3.3	3.1	2.9	2.6	2.5	2.8	3.2

Πηγή : Schneider Friedrich, Buehn Andreas, (2016), Size and development of tax evasion in 38 OECD countries: What do we (not) know?, Journal of economics and political economy.

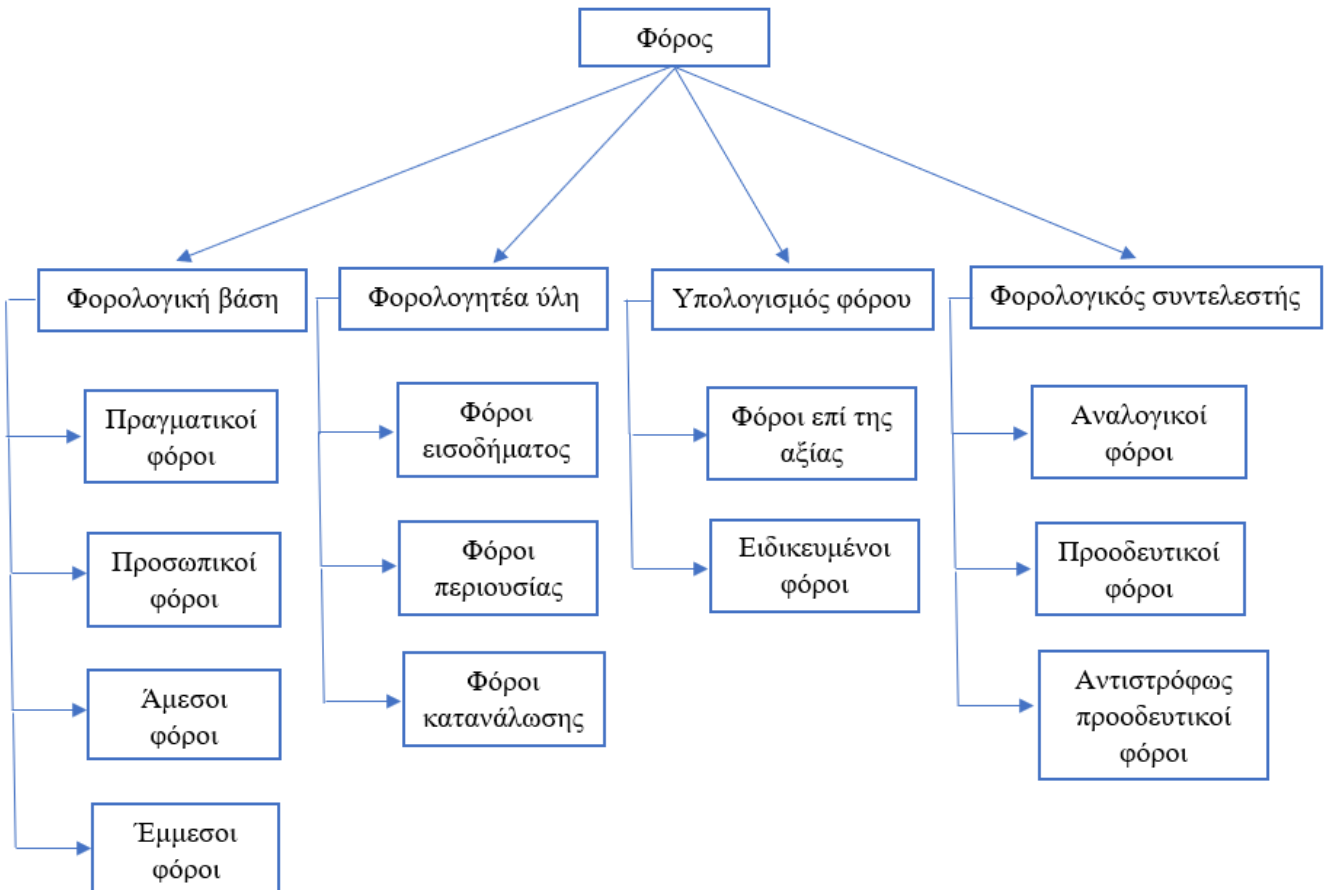
Πίνακας 7 : Το μέγεθος και η εξέλιξη της φοροδιαφυγής (σε % του ΑΕΠ) στις 38 χώρες του ΟΟΣΑ.

Country	99	2000	01	02	03	04	05	06	07	08	09	2010	Average
Australia	1.2	1.1	1.1	1.1	1.1	1.1	1.1	1.0	1.0	0.9	0.8	0.9	1.0
Austria	0.9	0.8	0.8	0.9	0.9	0.9	0.8	0.8	0.7	0.7	0.7	0.8	0.8
Belgium	1.5	1.4	1.4	1.4	1.4	1.4	1.4	1.3	1.2	1.1	1.0	1.1	1.3
Bulgaria	4.6	4.3	4.3	4.3	4.4	4.2	4.0	3.7	3.5	3.3	3.0	3.3	3.9
Canada	0.9	0.9	0.9	0.9	0.9	0.9	0.8	0.8	0.7	0.7	0.7	0.7	0.8
Chile	2.3	2.2	2.1	2.2	2.2	2.1	2.1	1.9	1.8	1.7	1.8	1.9	2.0
Cyprus	3.5	3.2	3.1	3.2	3.3	3.2	3.1	2.9	2.8	2.6	2.4	2.5	3.0
Czech Rep.	2.0	1.8	1.8	1.8	1.9	1.8	1.7	1.6	1.4	1.2	1.2	1.3	1.6
Denmark	2.0	1.9	1.9	1.9	2.0	1.9	1.8	1.7	1.6	1.3	1.3	1.5	1.7
Estonia	-	2.9	2.8	2.8	2.8	2.7	2.6	2.4	2.3	1.9	2.2	2.2	2.5
Finland	1.8	1.6	1.6	1.6	1.7	1.6	1.6	1.5	1.4	1.2	1.2	1.3	1.5
France	1.3	1.2	1.1	1.2	1.2	1.1	1.1	1.1	1.0	0.9	0.9	1.0	1.1
Germany	1.3	1.2	1.2	1.2	1.3	1.2	1.2	1.1	1.0	0.9	0.9	1.0	1.1
Greece	2.0	2.0	1.9	1.9	1.9	1.9	1.8	1.7	1.6	1.5	1.4	1.5	1.8
Hungary	2.9	2.7	2.7	2.7	2.8	2.7	2.6	2.4	2.3	2.1	2.0	2.2	2.5
Iceland	2.1	2.0	1.9	2.0	2.1	1.9	1.9	1.8	1.6	1.4	1.4	1.6	1.8
Ireland	1.9	1.8	1.8	1.8	1.9	1.8	1.8	1.7	1.6	1.5	1.6	1.6	1.7
Italy	1.7	1.6	1.6	1.6	1.7	1.6	1.6	1.5	1.4	1.3	1.2	1.4	1.5
Korea, Rep.	2.5	2.3	2.3	2.3	2.4	2.3	2.2	2.1	2.0	1.8	1.6	1.8	2.1
Latvia	2.5	2.4	2.3	2.3	2.4	2.3	2.2	2.0	1.9	1.9	1.6	1.9	2.1
Lithuania	2.6	2.4	2.4	2.4	2.4	2.3	2.2	2.0	2.0	1.9	1.7	2.0	2.2
Luxembourg	1.1	1.0	1.0	1.0	1.1	1.0	1.0	0.9	0.9	0.8	0.8	0.9	1.0
Malta	3.6	3.4	3.3	3.4	3.5	3.5	3.4	3.2	3.0	2.8	2.6	3.0	3.2
Mexico	4.3	4.0	3.9	4.1	4.2	4.0	3.9	3.6	3.4	3.2	3.1	3.4	3.8
Netherlands	1.4	1.3	1.3	1.4	1.4	1.4	1.3	1.3	1.2	1.1	1.0	1.2	1.3
New Zealand	1.1	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	0.9	0.9	0.8	0.8	0.8	0.9
Norway	2.0	1.9	1.8	1.9	1.9	1.8	1.8	1.7	1.6	1.4	1.4	1.6	1.7
Poland	2.5	2.4	2.4	2.4	2.5	2.4	2.3	2.2	2.0	1.8	1.7	1.8	2.2
Portugal	2.3	2.1	2.1	2.2	2.2	2.2	2.2	2.0	1.9	1.7	1.6	1.8	2.0
Romania	2.8	2.6	2.5	2.6	2.6	2.5	2.4	2.2	2.1	2.0	1.8	2.1	2.4
Slovak Rep.	2.0	1.9	1.8	1.9	1.9	1.8	1.7	1.6	1.5	1.3	1.2	1.4	1.7
Slovenia	3.0	2.9	2.8	2.9	2.9	2.8	2.7	2.5	2.4	2.1	2.0	2.2	2.6
Spain	1.4	1.3	1.2	1.3	1.3	1.3	1.3	1.2	1.1	1.1	1.1	1.1	1.2
Sweden	2.0	1.8	1.8	1.8	1.9	1.8	1.8	1.6	1.5	1.4	1.4	1.5	1.7
Switzerland	0.9	0.8	0.8	0.8	0.9	0.8	0.8	0.8	0.7	0.6	0.6	0.7	0.8
Turkey	3.4	3.1	3.2	3.2	3.2	3.1	2.9	2.7	2.5	2.3	2.3	2.5	2.9
UK	1.3	1.2	1.2	1.2	1.3	1.2	1.2	1.1	1.1	1.0	1.0	1.0	1.1
United States	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1
Average	2.0	1.9	1.9	1.9	2.0	1.9	1.8	1.7	1.6	1.5	1.4	1.5	1.8

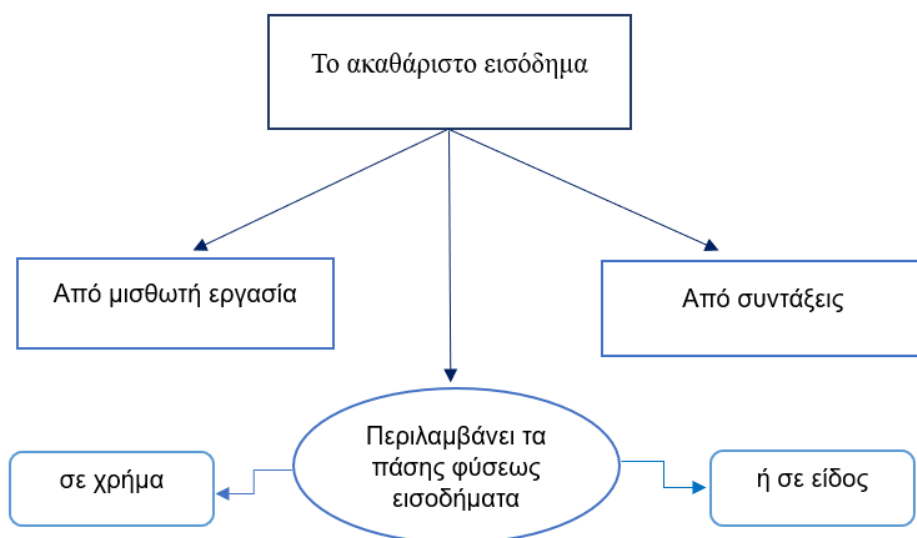
Πηγή : Schneider Friedrich, Buehn Andreas, (2016), Size and development of tax evasion in 38 OECD countries: What do we (not) know?, Journal of economics and political economy.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΗΜΑΤΩΝ

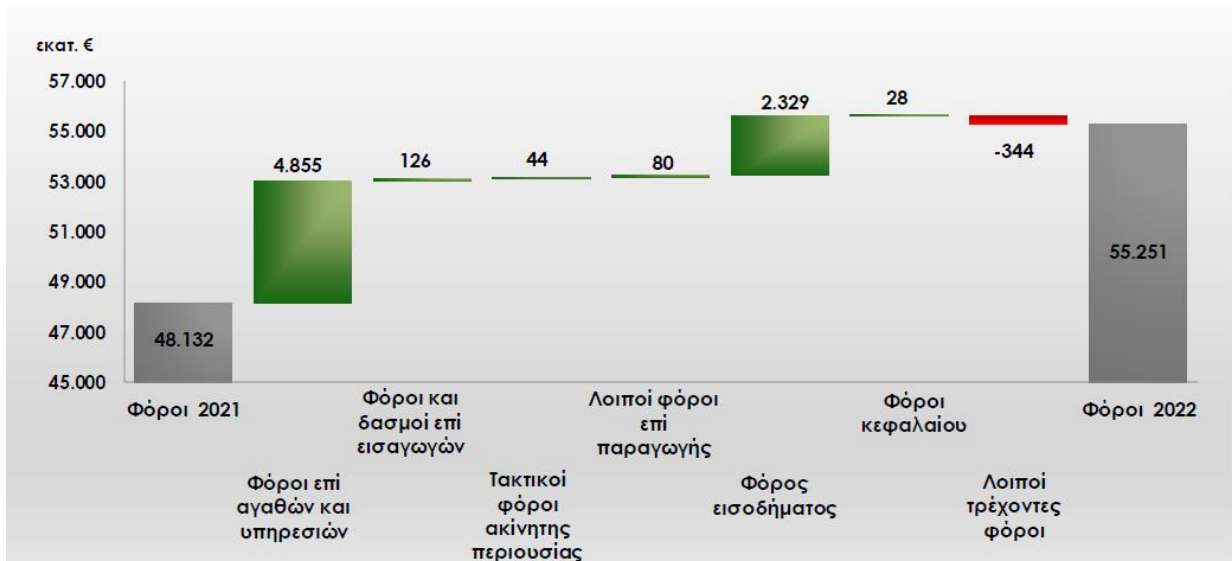
Σχήμα 1 : Οι διακρίσεις των φόρων.

Σχήμα 2 : Το ακαθάριστο εισόδημα

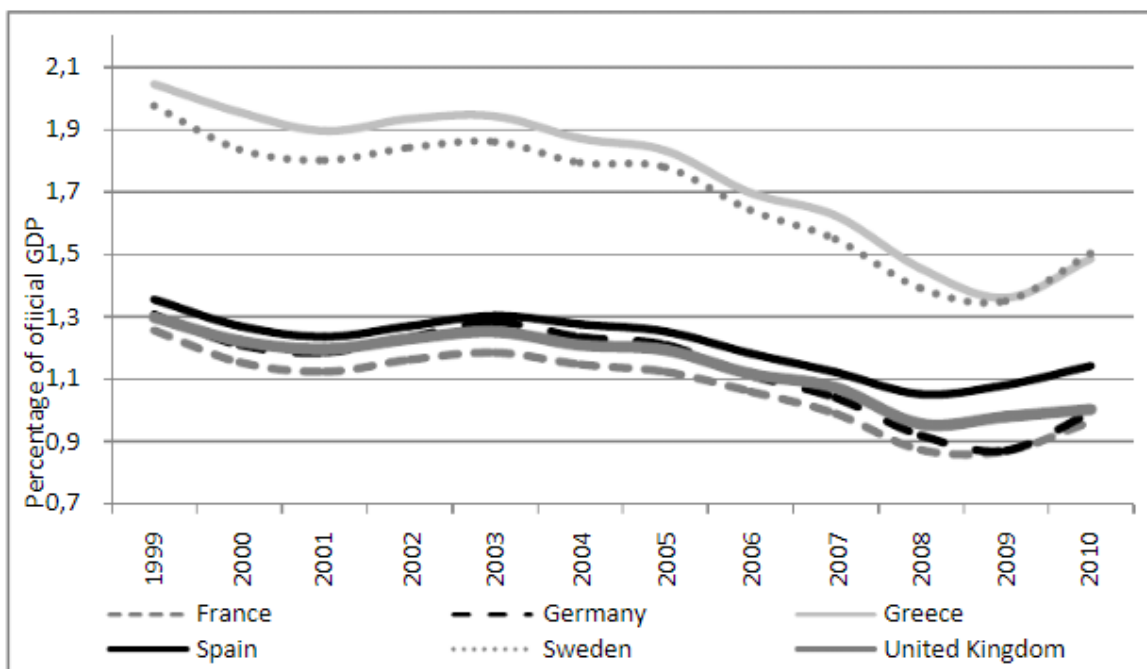

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ

Γράφημα 1 : Μεταβολές εσόδων στις κύριες κατηγορίες φόρων 2022/2021 σε εκ. €

Πηγή : Γενικό Λογιστήριο του Κράτους

Γράφημα 2 : Το μέγεθος και η εξέλιξη της φοροδιαφυγής στις επιλεγμένες χώρες κατά την περίοδο 1999 – 2010.

Πηγή : Schneider Friedrich, Buehn Andreas, (2016), Size and development of tax evasion in 38 OECD countries: What do we (not) know?, Journal of economics and political economy.